NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
25 A
1

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SVMMA PHILOSOPHIÆ

Authore

P. RAYMVNDO MAILHAT,
Ordinis Prædicatorum Conuentus,
S. THOMÆ *Aquinatis Toloſani.*

TOMVS I.

Logicam Paruam & Magnam continens.

EDITIO TERTIA.

Longe quàm hactenus emendatior.

73 2

BIBLIO VITTORIO EMANUELE ROMA

TOLOSÆ,
Apud RAYMVNDVM BOSC.

M. D.C. LXII.
Cum Priuilegio Regis.

14. Q5. A. 1

INDEX

TOMI PRIMI.

Præfatio totius Philoſophiæ, nomen & rationem eius ac partitionem in Logicam, Phyſicam, Metaphyſicam, & Ethicam explicans. pag. 1

Prooemium Logicæ, *nomen & rationem eius exponens.* 4

LOGICA PARVA.

Prolegom. 1. *De nomine, neceſſitate, & partitione huius tractatus.* 5

Prolegom. 2. *De methodo in hoc tractatu & in aliis ſeruando.* 7

Prolegom. 3. *De modo ſciendi in communi.* 9

Prolegom. 4. *De modis ſciendi in particulari* 11

PRIMA PARS LOG. PARVÆ.
De terminis.

Sectio 1. *De natura terminis, eiuſque ſpeciebus.* *ibidem.*

Sect. 2. *De proprietatibus termini, & primo de ſuppoſitione.* 19

§. Vn. *De reliquis proprietatibus termini, præcipuè de appellatione.* 24

SECVNDA PARS LOG. PARVÆ.
De propoſitione. 27

Sectio 1. *De natura propoſitionis, eiuſque ſpeciebus.* *ibid.*

§. 1. *De propoſitione categorica ſeu ſimplici, eiuſque variis diuiſionibus.* 31

§. 2. *De propoſitionibus modalibus.* 33

§. 3. *De propoſitionibus exponibilibus.* 37

Sect. 2. *De proprietatibus propoſitionis, & primo de oppoſitione.* 39

§

INDEX

§. 1. *De æquipollentia & conuerſione propoſitionum.* 43
§. 2. *Applicatur modalibus præcedens doctrina,* 46
TERTIA PARS LOG. PARVÆ.
De argumentatione.
Sect. 1. *De natura argumentationis, eiuſque ſpeciebus.* ibidem
Sect. 2. *De ſyllogiſmo ſpecialiter.* 54
§. 1. *De figuris & modis poſsibilibus ſyllogiſmorum.* 56
§. 2. *De figuris & modis vtilibus ſyllogiſmorum.* 69
Sect. 3. *De proprietatibus ſyllogiſmorum, probatione ſcilicet & reductione.* 74
§. 1. *De reductione oſtenſiua ſyllogiſmorum imperfectorum.* 76
§. 2. *De reductione per impoſsibile.* 78
LOGICA MAGNA. 81
Proleg. 1. *An detur Logica, ſitque ad alias ſcientias neceſſaria.* ibidem.
Proleg. 2. *An ſit eadem Logica docens & vtens.* 84
Prolegom. 3. *An Logica ſit ſcientia & qualis* 90
Proleg. 4. *An Logica ſit ſcientia entis realis vel rationis.* 96
Proleg. 5. *An Logica rectè diuidatur penes diuerſas obiecti partes, & intellectus operationes: vbi variantis rationis afferuntur diuiſiones.* 105
PRIMA PARS LOGICÆ
De ente rationis directiuo primæ operationis intellectus, ſeu de prædicabilibus & prædicamentis. 109
In Iſagogen Porphyrij de quinque vniuerſalibus.
Diſputatio I. *De vniuerſalibus in communi.* 111
Sectio 1. *An dentur vniuerſalia in rebus.* ibid.
§. Vn. *Quomodo diſtinguantur vniuerſalia à ſingularibus.* 115
Sect. 2. *An naturæ ſint formaliter vniuerſales ante opus intellectus.* 119
§. 1. *Per quam operationem natura fiat formaliter vniuerſalis.* 126
§. 2. *Quotuplex ſit vniuerſale.* 133

Digitized by Google

Lf

TOMI PRIMI.

§. 3. *Vtrum vniuerſale ſit genus reſpectu quinque prædicabilium.* 135
Diſput. II. *De vniuerſalibus in particulari.* 139
Sect. 1. *Adducuntur ſingulorum vniuerſalium ſex prædicabilium definitiones.* 140
Sect. 2. *De genere & differentia.* 143
§. 1. *Vnde ſumantur genus & differentia, tam in ſubſtantiis quàm in accidentibus.* 144
§. 2. *Vtrum genus & differentia prædicentur vt partes vel vt tota.* 148
§. 3. *Vtrum genus includat actu differentias, & viciſſim differentia genus.* 151
§. 4. *Vtrum genus ſaluari poſſit in vnica ſpecie.* 152
§. 5. *Quid & quotuplex ſit differentia.* 154
§. 6. *Per ordinem ad quæ inferiora differentia conſtituatur vniuerſalis.* 156
Sect. 3. *De ſpecie.* 157
§. 1. *Vtrum ſpecies quà ſubiicibilis ſit prædicabilis & vniuerſalis.* 158
§. 2. *Vtrum ſpecies ſaluetur in vnico indiuiduo.* 159
§. 3. *Vtrum ſpecies vnicum habens indiuiduum ſubeat intentionem vniuerſalis.* 161
§. 4. *De correlatiuo ſpeciei; nempe indiuiduo.* 167
Sect. 4. *De proprio, quarto prædicabili.* 169
Sect. 5. *De accidente, quinto prædicabili.* 171
Diſput. III. *De proprietatibus vniuerſalium.* 175
Sect. 1. *An vniuerſalia ſint perpetua.* ibidem
Sect. 2. *An & quomodo vniuerſalia ſint prædicabilia de ſuis inferioribus, in concreto ſcilicet an in abſtracto.* 180
In librum Categoriarum Ariſtotelis
Diſput. I. Ordine IV. *De antepradicamentis.* 186
Sect. 1. *De vniuocis, æquiuocis, analogis, & denominatiuis.* 187
§. Vn. *Quotuplex ſit analogia.* 191
Sect. 2. *De complexis & incomplexis, nec non de duabus regulis antepradicamentalibus.* 196
Sect. 3. *De diuiſione entis in decem prædicamenta.* 198
§. Vn. *Quænam ponantur in prædicamento & quo-*

§ 2

modo. 201
Diſput. V. *De prædicamento ſubſtantiæ.* 207
Sect. 1. *Quid ſit ſubſtantia, & qualis eius diviſio in primam & ſecundam.* ibi.
Sect. 2. *Quonam in prædicamento ſubſtantiæ collocetur.* 201
Sect. 3. *De proprietatibus ſubſtantiæ.* 215
Diſput. IV. *De prædicamento quantitatis.* 218
Sect. 1. *Quid ſit quantitas, ſeu, in quo ratio eſſentialis eius conſiſtat.* ibid.
Sect. 2. *De diviſione quantitatis in continuam & diſcretam.* 221
Sect. 3. *De ſpeciebus quantitatis continuæ.* 222
Sect. 4. *De quantitate diſcreta, ſeu numero.* 226
Sect. 5. *De proprietatibus quantitatis, eiuſque coordinatione in ſerie prædicamentali.* 232
Diſput. VII. *De prædicamento relationis.* 234
Sect. 1. *Quid ſit relatio prædicamentalis.* 235
Sect. 2. *De fundamento relationis prædicamentalis, eiuſque diſtinctione ab illo.* 238
§. 1. *Abſolvitur ſecunda pars tituli ſectionis de diſtinctione relationis à fundamento.* 242
Sect. 3. *De termino relationis.* 248
§. 1. *Vtrum relationes mutuæ terminentur ad abſolutum, vel ad correlativum.* 249
§. 2. *Vtrum relatio etiam non mutua terminetur ad correlativum, vel ad abſolutum.* 253
Sect. 4. *De unitate & diſtinctione relationum.* 256
Sect. 5. *Coordinatur arbor relationis, & adducuntur eius proprietates.* 260
Diſput. VIII. *De prædicamento qualitatis.* 263
Sect. 1. *Quid & quotuplex ſit qualitas.* 264
Sect. 2. *De prima ſpecie qualitatis in habitum & diſpoſitionem ſubdiviſa.* 266
Sect. 3. *De reliquis ſpeciebus qualitatis.* 270
Sect. 4. *Coordinatur prædicamentum qualitatis eiuſque proprietates aſſignantur.* 273
Diſput. IX. *De ſex reliquis prædicamentis.* 277
Sect. 1. *De duplici prædicamento actionis & paſſionis.* 279

5

TOMI PRIMI.

Sect. 2. *De prædicamento Vbi.* 282
Sect. 3. *De prædicamento Quando.* 285
Sect. 4. *De prædicamento Situs.* 286
Sect. 5. *De prædicamento Habitus.* 287
Diſput. X. *De poſtprædicamentis.* 289
Sect. 1. *De oppoſitione.* *ibid.*
Sect. 2. *De prioritate, ſimultate, motu, & habere.* 292

SECVNDA PARS LOGICÆ.

De ente rationis directiuo ſecundæ operationis intellectus, ſcilicet de enunciatione. 295
In duos libros peri ermineias *Ariſtotelis.*
Diſput. Vnica. *De propoſitione.* 299
Sect. 1. *Vtrum propoſitio ſit ſimplex qualitas.* *ibid.*
Sect. 2. *Vtrum propoſitiones contradictoriæ de futuro contingenti ſint determinatè veræ aut falſæ.* 303

TERTIA PARS LOGICÆ.

De ente rationis directiuo tertiæ operationis intellectus, ſcilicet de argumentatione. 313
In duos libros Poſteriorum Ariſtotelis.
Diſput. I. *De demonſtratione.* 316
Sect. 1. *Quid & quotuplex ſit demonſtratio.* *ibid.*
Sect. 2. *Vtrum demonſtratio cauſet effectiuè ſcientiam.* 323
In octo libros Topicorum Ariſtotelis.
Diſput. Vn. Ordine I I. *De ſyllogiſmo Topico ſeu probabili.* 328
Sect. Vn. *De locis è quibus ſyllogiſmi probabiles deſumuntur.* 329
In duos libros Elenchorum Ariſtotelis.
Diſput. Vnica, Ordine II. *De ſyllogiſmo ſophiſtico.* 332
Sect. 1. *De ſex fallaciis quæ in dictione contingunt.* 333
Sect. 2. *De ſeptem fallaciis quæ contingunt in rebus ſignificatis, ſeu extra dictionem.* 337
Diſput. IV. *De effectibus ſyllogiſmi demonſtratiui, probabilis, & ſophiſtici.* 341

INDEX.

Sectio Vnica. *Vtrum in eodem intellectu poſſint ſimul eſſe ſcientia, opinio, & error de eodem obiecto.* 342

LAVS DEO.

6

Licentia Reuerendiſſimi Magiſtri Generalis Ordinis.

NOs Fr. Ioan. Bap. de Marinis Sac. Theologiæ Profeſſor, Ordiniſque F F. Prædicatorum humilis Magiſter Generalis & ſeruus.

Harum ſerie noſtrique authoritate Officij tibi R.P. F. Raymundo Mailhat in ſacra Theologia Profeſſori in Conuentu noſtro Toloſano licentiam facimus & facultatem publicis typis vulgandi Breuem Curſum Philoſophicum quem compoſuiſti, modo prius à quatuor in ſacra Theologia Magiſtris aut Profeſſoribus Ordinis noſtri approbetur, ſeruentúrque iuxta decreta Summorum Pontificum, Sacrorum Canonum Concilij Tridentini, Conſtitutionum noſtrarum & Capitulorum noſtrorum generalium, ſeruanda. In quorum fidem his Officij noſtri ſigillo munitis propria manu ſuſcripſimus. Datum Romæ die 13. Martij an. Domini 1651.

Fr. Io. Bapt. de Marinis
Magiſter Ordinis.

MAndato Reuerendiſſimi Patris Magiſtri Generalis. Nos infra ſcripti Sacræ Theologiæ Profeſſores hunc Philoſophiæ Curſum legimus, quem teſtamur non ſolùm fidei Catholicæ probiſque moribus in omnibus conuenire, ſed etiam vbique Sanctiſſimi Doctoris mentem aſſequi. Itaque vt verum Doctrinæ Thomiſticæ partum, omnibuſque veritatis ſtudioſis vtiliſſimum probamus & luce dignum cenſemus. Datum Toloſæ die 20. Iulij anni 1651.

F. Vincentivs Baron Prior Conu. Tol. Ord. Præd. & Theol. Prof.
F. Ioa. Fran. Dvfavr Theol. Lector.
F. Martinvs Boesses Sacræ Theologiæ Lector.
F. Dominicvs Mailhos Lector Theologiæ.

NOs infrà ſcripti Academiæ Toloſanæ Doctores Regentes fidem facimus legiſſe librum cui titulus eſt *Summa Philoſophiæ, &c.* in quo omnia accurate & dilucidè pertractata; nihil verò fidei aut probis moribus repugnans inuenimus. Toloſæ die 24. Iulij anno 1651.

F. SIMPLICIANVS Profeſſor Regius Auguſtinianus.

F. IOA. GELEDE Regens Conuentualis Ord. Prædic.

F. PETRVS BERGVES Regens Conuentualis Auguſtinianus.

VIſis Approbationibus Doctorum permittimus vt hæc Philoſophia in lucem edatur. Datum Toloſæ 29. Sept. 1651.

CAVMELS Vic. Gen. FLOVS Vic. Gen.
DE LAFONT Vic. Gen.

SVMMA

SVMMA PHILOSOPHIAE

PRÆFATIO.

PHILOSOPHIA, vt ab ipſo nomine ordiamur, ex vi quidem & etymologia vocabuli, amorem ſeu ſtudium ſapientiæ ſignificat, ex vſu tamen communi pro ipſamet ſapientia vſurpatur. Eſt autem ſapientia perfecta rerum ſcientia, hoc eſt cognitio earum per cauſas (ſiquidem tunc cenſetur vnaquæque res perfectè ſciri, vt docet Philoſophus, cùm cognoſcitur per cauſam ſiue rationem propter quam eſt:) atque ita ſi pro eodem accipiatur ſapientiæ & Philoſophiæ nomen, hæc erit legitima Philoſophiæ definitio: Philoſophia eſt cognitio rerum per cauſas. *Ariſt. 1. poſt. cap. 2.*

Verum hoc modo paulò latius accipitur ſapientia, atque adeò & Philoſophia, pro cognitione ſcilicet rei ſeu entis per cauſas, qualeſcunque tandem, in qua latiori acceptione omnes ſine dubio comprehendit ſcientias, ſiquidem omnes procedunt per cauſas ſeu principia ſuorum obiectorum, ſiue potiùs proprietatum quas de ipſis demonſtrant.

Strictiùs verò & magis propriè ſumitur pro cognitione per cauſas non quaſcumque, ſed altiores & vniuerſaliores, ſicque adæquatæ diuiditur in Logicam, Phyſicam, Metaphyſicam, & Ethicam ſeu Moralem, nec complectitur alias diſciplinas: quia ſcilicet prædictæ quatuor ſunt quæ per vniuerſaliora principia procedunt, quippe quæ vniuerſaliora præ cæteris reſpiciunt objecta. Objectum enim Metaphyſicæ eſt ens in tota ſua latitudine, vt ambit creatum & increatum: objectum Logicæ, ens rationis directiuum operationum intellectus, ſeu ſecundæ intentiones, quæ tam latè patent, quàm ens reale, quippe quæ rebus omnibus ab intellectu applicantur: Ethicæ, ens morale, ſeu ratio honeſti aut turpis, boni vel mali, quam ſimiliter omnia induunt in ordine ad voluntatem: Phyſicæ demum, ens naturale ſeu mobile quod res omnes corporeas comprehendit. Cæteræ verò diſciplinæ, ſicut objecta habent minus vniuerſalia (puta Mathematicæ ſolam quantitatem, Geometria quidem continuam, Arithmetica verò diſcretam ſeu numerum) ita & principia habent magis limitata, quæ ſunt ipſæ propriæ rationes & definitiones obiectorum: atque ita philoſophiæ nomen & rationem minime ſibi vendicant, ſicut Logica, Phyſica, Metaphyſica, & Moralis, quæ ſub ea veluti ſpecies ſub genere collocantur.

Sed adhuc ſapientia, proindeque & Philoſophia ſtrictiſſime accipi poteſt pro cognitione rerum per altiſſimas cauſas & principia omnium vniuerſaliſſima: ſub qua ratione ſoli Metaphyſicæ, inter humanas ſcientias, competit nomen ſapientiæ, vnde etiam appellatur prima Philoſophia: quia ſcilicet per principia communiſſima entis vt ſic res omnes conſiderat, & inter eas cauſam primam & omnium altiſſimam, ſcilicet Deum, vt obiectum principale contemplatur.

In præſentiarum verò ſapientia ſiue Philoſophia nec omnino latè accipitur prout comprehendit omnes diſciplinas, nec omnino ſtrictè prout eius ratio

ſoli Metaphyſicæ conuenit, ſed medio modo vt eſt cognitio entis per cauſas vniuerſaliores, & continet ſub ſe quatuor illas facultates quæ Curſum Philoſophicum componunt, appellanturque interdum Artes, (vnde & ipſa Philoſophia ſolet Curſus Artium nuncupari,) non quod illæ ſint propriè artes, cum de ſingulis oſtenſuri ſimus in propriis locis ipſas eſſe veras ſcientias: ſed quia habent quandam cum artibus ſimilitudinem, in hoc poſitam quòd ſicut artes operationes externas circa propriam materiam dirigunt, ita hæ ſcientiæ internas circa propria obiecta quæ conſiderant. Et quamuis commune ſit omnibus ſcientiis dirigere operationes intellectus in ordine ad ſua obiecta, atque ita omnes ob hanc cum artibus ſimilitudinem appellari poſſent lato modo loquendi artes, id tamen principaliter & veluti per antonomaſiam conuenit quatuor præfatis facultatibus, eo quod ipſæ dirigant mentem in ordine ad obiecta longe vniuerſaliora ſub quibus obiecta aliarum continentur. Vel melius dici poteſt philoſophicas facultates appellatas eſſe artes (præſens à veteribus Philoſophis, qui artis partionem in Dialecticam, Moralem doctrinam, Phyſiologiam, & Metaphyſicam, maximè inter alias celebrarunt) ſumpto nomine artis latiſſimè pro omni habitu intellectus tam ſpeculatiuo quàm practico ad verum attingendum dirigente, ſub qua ratione definiebant artem, Collectionem multarum de vna re comprehenſionum ad finem aliquem vtilem vitæ; hoc eſt, Comprehenſionem, ſiue habitum comprehenſiuum multarum veritatum ad eamdem materiam obiectam ſpectantium, atque ad bonum aliquod vitæ humanæ ſaltam ad perfectionem ipſius intellectus, conducentium. Iam à prima huius noſtri Curſus parte incipiamus, eam aliaſue ſequentes breuiter, ſimul ac dilucide ſolideque, Deo dante, pertractaturi.

LOGICA

PROOEMIVM.

LOGICA latinè, Græcè λογικὴ, idem eſt ac Rationalis (ſupple) Philoſophia, ſeu ſcientia directiua rationiſque Græco vocabulo dicitur λόγος. Eadem appellatur Dialectica à verbo item Græco διαλέγεσθαι, id eſt diſſerere ſeu diſputare, vnde διαλεκτικὴ ſeu Dialectica idem ſonat ac diſputatoria vt ita dicam, id eſt facultas tradens modum diſputandi (ſub quo comprehenduntur modi definiendi, diuidendi, enunciandi vnum de alio, argumentandi, & huiuſmodi:) vnde cum non aliter quàm per notitiam modi diſputandi hæc omnia comprehendentis dirigatur ratio noſtra in ſuis operationibus, idem erit facultas tradens modum diſputandi, ac facultas rationem dirigens; ſubindeque idem in re ipſa ſignificabit Dialectica quod Logica. Appellatur etiam facultas hæc Organum, eo quod ipſa veluti quodam inſtrumento ad reliquas ſcientias comparandas prorſus neceſſario (vt infra videbimus) vtitur intellectus. Et verò ita neceſſaria eſt ad ſcientias adipiſcendas Logica, vt cum ipſa quoque titulo ſcientiæ gaudeat, ſicut ſuo loco oſtendemus, ad ſeipſam quodam modo ſit neceſſaria, ſibique ipſi aliquo ſenſu debeat præſupponi, nempe Logica imperfecta Logicæ perfectæ, parua magnæ.

Prolog. 1. Log. mag.

LOGICA PARVA.

PROLEGOMENON I.

De nomine, neceſſitate, ac partitione huius tractatus.

LOGICAM diuidimus in paruam & magnam. Logicam magnam appellamus ipſam Logicam ſimpliciter dictam, hoc eſt amplam & exactam rerum Logicalium tractationem, quam poſtea trademus. Paruam vero dicimus (de qua modo) quod alij Compendium Logices aut Summulas, alij dialecticas Inſtitutiones vocare conſueuerunt, hoc eſt, breuem earundem rerum Logicalium, ex ipſa Logica ſingulisque reſpectiuè eius partibus excerptarum, tractatum, eidem Logicæ per modum iſagoges ſeu introductionis præmitti ſolitum; in quo iuxta tres mentis operationes, ſcilicet apprehenſionem ſimplicem, iudi-

Tres operationes intellectus. cium, & diſcurſum, ad quas dirigendas ipſe & Logica tota ordinatur, agitur primò de ſimplicibus vocibus ſeu terminis, quorum notitia dirigitur prima dictarum operationum: ſecundò de propoſitione eiuſque ſpeciebus & proprietatibus quæ inſeruiunt ſecundæ: & tertiò de argumentatione quæ deſeruit tertiæ. Intellectus quippe notitiâ terminorum probe inſtructus, rectè & abſque errore res ſimplices, quæ per ſimplices terminos ſignificantur, apprehendit, in quo ſita eſt prima eius operatio, quæ nihil aliud eſt quam actus quo ſimpliciter rem cognoſcimus, nihil affirmando aut negando: item cognitâ & perfectâ naturâ propoſitionis j. affirmationis aut negationis aliiſue quæ de ipſa traduntur, non parum iuuatur ad rectè de vnaquaque re iudicandum, quæ eſt ſecunda operatio, id eſt actus quo de re quam primò ſimplici intuitu apprehenderamus, aliquid affirmamus aut negamus: tandem mediâ argumentationis aliorumque ad eam ſpectantium notitiâ, abſque deceptione diſcurrit; quæ eſt operatio tertia, actus nimirum, quo mens vnum ex alio infert.

Prima operatio.

Secunda operatio.

Tertia operatio.

Ex quibus habes tria in titulo propoſita, nomen, neceſſitatem, ac partitionem huius tractatus: Nomen quidem, nam rectè & conuenienter Logica parua appellatur breuis ac rudis (qualis eſt hæc) tractatio eorumdem aut certè plurium, quæ fuſius & exactius traduntur in ipſa Logica, quæ ſubinde comparatione tractatus huius Logica magna meritò appellari poteſt: Neceſſitatem, nam ſicut aliæ ſcientiæ comparari nequeunt abſque præuia Logica, quia ipſa docet modum ſciendi, hoc eſt, in qualibet materia rite definiendi, diuidendi, & argumentandi (ad quod cætera de quibus diſſerit, ordinantur) ita nec ipſa Logica, quæ pariter ſcientia eſt ſubindeſque notitiam modi ſciendi aliqualem neceſſariò præſupponit, ſine præuio hocce tractatu rudem illam notitiam præſtante vllatenus acquiri valet: Partitionem denique, etenim iuxta triplicem mentis operationem quam dirigit, rectè in tres partes ſecamus, vt explicatum eſt.

PROLEGOMENON II.

De methodo in hoc tractatu & in aliis ſeruando.

METhodus definiri poteſt modus ordinatus procedendi in veritatis indagine.

Duplex autem eſt methodus: altera compoſitionis, altera reſolutionis ſeu diuiſionis. Methodus compoſitionis eſt proceſſus à ſimplicioribus ad magis particularia. Methodus verò diuiſionis ex oppoſito eſt quando à compoſitis ad ſimplicia, vel à particularibus ad vniuerſaliora progredimur. Exemplum primæ methodi eſt, ſi quis acturus de homine prius agas de corpore & anima, vel de animali in communi: exemplum ſecundæ, ſi è contra ab homine procedat ad partes eius, vel ad rationem communem animalis. Hoc poſito ſit primum aſſertum.

In ſcientiis proprio ſtudio inueniendis ſeruatur methodus reſolutionis. Ratio eſt quia in veritatis aut ſcientiæ acquiſitione & inuentione, quæ fit proprio Marte, procedimus à minus notis ad notiora per quæ illa nobis innoteſcant: partes autem ſunt notiores totis, vtpote ſimpliciores, vniuerſalia ſimiliter ſunt magis nota quàm particularia, ob eandem cauſam: ergo procedendum eſt à totis ad &c. Et hoc modo adinuenta eſt aut certe reparata ab Ariſtotele logica, à ſyllogiſmo enim aut demonſtratione per experientiam (modo alias explicando) aliquatenus & confuſè cognità progreſſus eſt ad examinandam naturam propoſitionum quæ ſunt partes eius, & ab illis ad terminos qui ſunt partes propoſitionum. Et generaliter loquendo omnes ſcientiæ hac via inuentæ ſint ab omnibus: cognito enim per experientiam quod ignis v. g. eſſet calidus, quod homo eſſet diſcurſiuus, admiratiuus, riſibilis, & *In Logica Proleg. 2.*

huiuſmodi, progreſſi ſunt ad inueſtigandas harum proprietatum cauſas & principia, ſubindeque ad examinandas ipſius rei partes & eſſentialia prædicata, à quibus illæ proprietates oriuntur.

In ſcientiis vero tradendis ſeruanda eſt methodus compoſitionis, per ſe loquendo. Ratio eſt quia in doctrina, ſeu in ſcientiæ traditione progredimur è contra à notioribus ad minus nota explicanda, atque adeo à ſimplicioribus ad compoſita, ab vniuerſalioribus ad magis particularia quæ ſunt confuſiora. Vnde in Phyſica e. g. prius agitur de ente naturali, aut mobili in communi quàm in particulari, prius de materia & forma quàm de compoſito. In Logica pariter prius tractatur de intentionibus ſimplicibus aut terminis quàm de propoſitionibus, prius de iſtis quàm de argumentatione. Et hæc eſt methodus quam etiam in hac (vt ita dicam) Logicula obſeruabimus.

Dixi, per ſe loquendo: per accidens enim contingere poteſt oppoſitum, vt ſcilicet ordo inuertatur, aliqua ſubſiſtente cauſa & neceſſitate, & tunc dicitur vti methodo arbitraria. Iuxta quod nos ipſi antequam, de terminis, qui ſimpliciores ſunt, agamus, aliquid in ſequentibus prolegomenis prælibare cogemur de modis ſciendi, ſine quibus aliorum notitia comparari nequit.

PROLEGOMENON III.

De modo ſciendi in communi.

MOdus ſciendi, qui idem ſonat ac modus acquirendi ſcientiam de re aliqua, tripliciter accipi poteſt.

Primò latiſſimè pro omni eo quod quomodocunque conducit & iuuat ad ſcientiam acquirendam: quo ſenſu ipſa Logica, quæ eſt vera ſcientia, appellatur nonnunquam modus ſciendi, quia conducit ad cæteras ſcientias comparandas: eodem ſenſu methodus etiam, cuius naturam prologomeno ſuperiori explicauimus, interdum modus ſciendi nuncupatur: & eadem etiam ratione omnia vel minutiſſima, de quibus agitur in Logica, modi ſciendi appellari poſſunt, quatenus ſi non proximè, ſaltem remotè ad ſcientiam acquirendam concurrunt ea, ſcilicet ratione quæ ſunt partes eorum quæ conducunt immediatius.

Secundò ſumi poteſt ſtrictiſſime pro eo ſolo quod proximè & immediatè concurrit ad veram & propriè dictam ſcientiam acquirendam: quo ſenſu ſola demonſtratio appellari poteſt modus ſciendi, quia ipſa ſola eſt quæ immediatè cauſat ſcientificam rei cognitionem.

Tertiò & communiter accipitur modus ſciendi medio modo, pro eo quod deſeruit immediatè ad rectè & ſine errore rem cognoſcendam, etſi illa cognitio non ſit propriè ſcientifica, ad quam ſola demonſtratio proximè conducit: hoc ſenſu modus ſciendi (ſumpto ly *ſciendi* paulò latius prout idem eſt ac ſine errore cognoſcendi aut intelligendi) eſt triplex, ſcilicet definitio, diuiſio, & argumentatio: quia nempe tria poſſumus de qualibet re ignorare, ad quorum notitiam immediate nos ducunt, nempe

eius eſſentiam, eius partes, eius affectiones aut accidentia: eſſentiam manifeſtat & explicat definitio, partes diuiſio, argumentatio affectiones ſeu proprietates aut accidentia. E. G. ſi ignoremus eſſentiam hominis, manifeſtabitur hac definitione: Eſt animal rationale: ſi partes, hac diuiſione, Hominis alia pars corpus alia anima rationalis: ſi propriam paſſionem aut affectionem riſibilitatis v. g. hac argumentatione, Omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis. Vnde,

Modus ſciendi in hac vltima & communi acceptione definitur, Oratio ignoti manifeſtatiua, ſeu explicans id quod de re ignoratur: & adæquatè diuiditur in tria prædicta membra, quorum primum nempe definitio, dici ac definiri poteſt Oratio explicans naturam ſeu eſſentiam rei: diuiſio, Oratio explicans eius partes: argumentatio, Oratio explicans ſeu manifeſtans eius proprietates, videlicet inferendo & deducendo eas ex eius eſſentia, vnde communius definitur Oratio in qua vnum ex alio infertur. Quæ omnia in exemplis iam adductis patent. Sicut autem non poſſumus aliud ignorare de re, ita nec aſſignari poteſt alius modus ſciendi præter illos tres. Propoſitio enim (de qua poſſet eſſe aliquod dubium) cùm ſecundum ſe habeat tantum dicere ſeu enunciare vnum de alio, non eſt modus ſciendi per ſe & ratione ſui, ſed ſolum ratione definitionis aut diuiſionis, quando illas includit, vt in his exemplis, Homo eſt animal rationale: Hominis pars eſt alia corpus alia anima, vel ratione argumentationis in qua ipſa includitur vt pars, vt Homo eſt rationalis ergo eſt riſibilis.

PROLEGOMENON IV.

De modis ſciendi in particulari.

PRimus modus ſciendi, ſeu res ſine errore cognoſcendi, eſt definitio, quæ vt dictum eſt, eſt oratio explicans naturam rei. E.G. Animal rationale dicitur definitio hominis, quia eius eſſentiam aperit & manifeſtat. Et ſolet definitio propriè dicta appellari definitio quid rei, j. explicans quid res ipſa ſit, ad differentiam definitionis quid nominis, quæ ſcilicet explicat tantùm nomen, puta obſcurius per notius, v. g. ly *antropos* per ly homo, quæ ideo non dicitur proprie definitio, vnde illa relictâ. *Definitio quid.*

Definitio quid rei, quæ eſt ea quam definiuimus, alia eſt eſſentialis, alia deſcriptiua. Eſſentialis eſt illa quæ explicat eſſentiam rei definitæ per partes ipſius eſſentiales, quæ ſi ſint Phyſicæ. j. materia & forma definitio dicitur eſſentialis phyſica, vt cum definio hominem dicendo eſſe compoſitum ex corpore & anima rationali: ſi verò fuerint Metaphyſicæ, nempe genus & differentia, definitio dicitur eſſentialis Metaphyſica, & huiuſmodi eſt iſta, Animal rationale. Definitio verò deſcriptiua eſt illa quæ explicat naturam rei per aliquid quod eſt extra eſſentiam eius. Et hæc eſt triplex. Prima eſt quæ naturam rei exponit per proprietatem eius, vt cum dico, Homo eſt animal riſibile: ſecunda, quæ per cauſas eius extrinſecas, efficientem, finalem, & exemplarem, vt ſi dicas Hominem eſſe animal creatum à Deo, ad ipſius imaginem, & ad beatitudinem conſequendam: tertia, quæ per aliqua accidentia communia, quæ ſimul juncta ſoli definitio competunt, vt ſi dicas Hominem eſſe animal pulchrum, implume, bipes, habens caput erectum.

Prima autem regula pro bona definitione eſt,

quod ſi clarior definito : alias enim non explicaret illud.

Secunda, quòd non ſit diminuta, nec ſuperflua : illa enim non explicaret totum, hæc non explicaret clarè, ſuperfluitas enim confuſionem parit.

Tertia & præcipua, quod conſtet genere & differentia, vel propriè, vel ſaltem impropriè. j. aliquo communi in quo definitum conueniat cum aliis, & aliquo ſpeciali per quod differat ab illis : alias enim non explicaret totam eſſentiam rei quæ his conſtat.

Vltima, quod conuertatur cum definito, nec vlli alteri competat : quod patet cùm nihil aliud ſit definitio reipſa quàm ipſummet definitum explicatum.

Diuiſio quid. Secundus modus ſciendi eſt diuiſio quæ pariter definita eſt ſuprà Oratio explicans partes rei, ſeu quod in idem redit, totum in ſuas partes diuidens. Et eſt duplex, alia actualis, alia potentialis.

Diuiſio actualis eſt oratio diſtribuens totum in ſuas partes actuales j. quas in ſe actu continet : & eſt triplex, eſſentialis, integralis, & accidentalis. Eſſentialis eſt illa qua diuiditur totum in partes actuales eſſentiales : & ſi quidem fuerint phyſicæ, dicitur diuiſio phyſica, vt, Hominis alia pars corpus alia anima rationalis : ſi metaphyſicæ, metaphyſica, vt, Hominis alia pars animal alia rationale. Integralis eſt illa qua diſtribuitur totum in partes actuales integrantes, vt Hominis pars alia caput, alia manus, &c. Accidentalis denique, qua diuiditur in partes actuales accidentales j. in accidentia quæ actu importat, vt, Hominis aliud accidens quantitas, aliud qualitas, aliud relatio, &c.

Diuiſio verò potentialis eſt oratio totum diuidens in ſuas partes potentiales ſeu ſubiectiuas. j. quas ſub ſe & in potentia continet, ipſum verò actu continetur & participatur ab illis. Et eſt duplex alia eſſentialis, alia accidentalis. Eſſentialis eſt, qua diuiditur totum in partes ſubiectiuas eſſentiales, à quibus ſcilicet eſſentialiter participatur : & ſi quidem

participatur ab illis æqualiter & ſecundum eandem rationem, dicitur diuiſio eſſentialis vniuoca, ſeu diuiſio vniuoci in vniuocata eſſentialia, puta generis in ſpecies, vt hæc, Animal aliud eſt homo, aliud brutum: ſi verò inæqualiter & ſecundum rationem ſimpliciter diuerſam, aliqualiter tantum & ſecundum quid eandem, appellatur diuiſio eſſentialis analoga, ſeu diuiſio analogi in analogata eſſentialia, vt hæc, Ens aliud ſubſtantia aliud accidens. Accidentalis verò eſt qua diuiditur totum in partes ſubiectiuas accidentales. ỉ. à quibus accidentaliter tantum participatur, vt hæc, Album aliud paries, aliud nix, &c. Sanum aliud animal, aliud medicina, aliud vrina: & ſi participatur æqualiter ab illis, vt in priori exemplo de albo, dici poteſt diuiſio accidentalis vniuoca: ſi verò inæqualiter, analoga, vt in alio exemplo de ſano, ſanitas enim propriè ab animali participatur, in propriè à medicina & vrina, quarum illa ea tantum ratione dicitur ſana, quatenus ſanitatem in animali cauſat, hæc quatenus ſignificat. Appellari autem ſolet hæc diuiſio accidentis in ſubiecta: eſt verò alia ex oppoſito quæ dicitur ſubiecti in accidentia, vt hæc, Paries alius albus alius niger. Ex quibus omnibus habes diuerſitatem diuiſionum deſumi ex diuerſitate partium diuidentium, aut quod idem eſt, totorum diuiſorum, in hoc enim differunt quod diuiſio actualis v. g. ſit oratio totum actuale in ſuas partes diſtribuens, potentialis potentiale, & ſic de aliis.

Prima verò regula pro bona diuiſione eſt, quòd partes ſeu membra diuidentia ſint oppoſita. ỉ. inter ſe diſtincta vel re, vel ratione: quia alias non eſſent partes, de quarum ratione eſt ſe inuicem excludere.

Secunda, quòd ſit adæquata. ỉ. quod detur per membra adæquantia diuiſum, ita vt nec magis nec minus latè pateant: partes enim ſimul ſumptæ debent adæquare totum, & non excedere, nec excedi ab illo.

Argumentatio quid.

Tertius modus ſciendi eſt argumentatio. j. Oratio in qua vnum ex alio infertur: vt Homo eſt rationalis, ergo eſt riſibilis: vel, omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis. Sed ne eadem bis dicere cogamur, quæ de argumentatione hic prælibenda forent ad intelligentiam ſequentium vide infra initio tertiæ partis huius tractatus, vbi proprium locum habent. Solum aduerte tam argumentationem quàm definitionem & diuiſionem non dici veras vel falſas (veritas enim & falſitas proprietates ſunt ſolius propoſitionis) ſed bonas vel malas.

Digitized by Google

PRIMA PARS

DE TERMINIS.

SECTIO I.

De natura termini, eiuſque ſpeciebus.

TERMINVS, Logicè loquendo, dicitur pars propoſitionis: e. g. cum dico, Homo eſt animal, ly homo & animal quæ ſunt partes huius propoſitionis copulatæ per verbum *eſt* tanquam per vnionem, dicuntur termini, ſumptâ metaphorâ à punctis extremis lineæ: ſicut enim illa terminant lineam, ita hæc propoſitionem. Vnde etiam infertur quod ſicut puncta extra lineam poſita non dicerentur actu formaliter termini, quia ſcilicet actu non terminarent: ita nec nomina extra propoſitionem ſumpta termini appellari debent ob eandem rationem. Nec dicas ſufficere quòd habeant aptitudinem ad propoſitionem terminandam aut compo-

nendam, præſertim cùm iuxta commune axioma, verba in definitionibus non dicant actum ſed aptitudinem ſolum: Id enim nego, & illud axioma intelligitur quando actus non eſt de eſſentia definiti, de eſſentia autem termini eſt actu terminare propoſitionem aut eſſe actu partem illius, quòd ſi non terminet actu, erit quidem nomen ſed non terminus. Dixi, Logicè loquendo, nam vulgo & communiter terminus dicitur quodvis nomen aut vocabulum abſque vllo reſpectu ad propoſitionem.

Diuiditur autem primò terminus in ſubiectum & prædicatum. Subiectum eſt terminus de quo aliud dicitur: prædicatum verò, qui dicitur de alio. E. G. in hac propoſitione, Homo eſt animal, ly homo appellatur ſubiectum, quia de eo dicitur animal: ly animal verò prædicatum, quia dicitur ſeu prædicatur de homine.

Diuiditur ſecundò terminus in mentalem, vocalem, & ſcriptum. Ratio huius diuiſionis eſt, quia triplex datur propoſitio: prima mentalis quæ ab intellectu formatur, puta quando intrà meipſum iudico hominem eſſe animal: ſecunda vocalis, quando illud ipſum ore pronuncio: tertia ſcripta quando id in cartha ſcribo. Vnde cùm terminus ſit pars propoſitionis, alius erit mentalis, qui ſcilicet eſt pars propoſitionis mentalis, & nihil aliud eſt quam conceptus prædicari aut ſubiecti: alius vocalis, nempe vox quæ eſt pars propoſitionis vocalis: alius ſcriptus, qui eſt pars propoſitionis ſcriptæ.

Diuiditur tertiò terminus in categorematicum, ſyncategorematicum, & mixtum. Categorema, ſeu terminus categorematicus, qui idem ſonat ac enunciabilis aut prædicabilis (à verbo Græco *Katigorio* j. enuncio, prædico,) eſt ille qui per ſe rem aliquam ſignificat, vnde oritur quod poſſit per ſe enunciari. j. eſſe integrum ſubiectum vel prædicatum propoſitionis: vt, Homo, Equus, Animal. Syncategorema ſeu terminus ſyncategorematicus, id eſt, vt ita dicam coenuntiabilis, eſt ille, qui ſe ſolo

non ſignificat rem aliquam, ſed ſolum conſignificat junctus termino categorematico, vnde fit quod non poteſt niſi vna cum ipſo eſſe prædicatum aut ſubiectum in propoſitione: vt, Omnis, Nullus, Aliquis, & huiuſmodi. Mixtus denique dicitur ille qui virtualiter ſeu æquiualenter includit categorematicum & ſyncategorematicum, & ex illis veluti componitur ſaltem quoad ſenſum: vt nemo, quod idem eſt ac nullus homo. Relicto ſyncategorematico & mixto.

Terminus categorematicus ſubdiuiditur in complexum & incomplexum. Terminus incomplexus eſt ille cuius partes ſeparatim ſumptæ non ſignificant, ſaltem iuxta ſignificationem totius vocabuli: cuiuſmodi ſunt Homo, Leo, & aliæ voces ſimplices: imo & compoſitæ, vt Reſpublica, cuius partes aliud ſignificant coniunctæ in toto, nempe communitatem ciuium ſub certis legibus degentium: aliud ſeparatæ, ſcilicet rem ad communitatem ſpectantem. Terminus verò complexus eſt ille cuius partes ſeparatæ ſignificant iuxta ſignificationem totius, vt Homo albus: vnde eſt oratio, quæ à nobis codem modo infra definietur: & ſub illo continentur definitio & diuiſio.

Terminus incomplexus ſubdiuiditur in vniuocum, æquiuocum, & analogum. Terminus vniuocus eſt qui ſignificat aliquam rationem in pluribus ſimpliciter eandem: vt, Animal reſpectu ſpecierum, Homo reſpectu indiuiduorum. Analogus, qui ſignificat rationem aliquam in multis ſimpliciter diuerſam, ſecundum quid verò eandem: vt ſanum reſpectu animalis, medicinæ, & vrinæ: ens reſpectu ſubſtantiæ & accidentis: ratio enim habentis, cauſantis, aut ſignificantis ſanitatem, importata per ly ſanum, item ratio habentis eſſe per ſe aut in alio, ſignificata per ly ens, eſt ſimpliciter diuerſa in illis vt conſtat, ſecundum quid verò eadem, penes aut reſpectum ad eandem ſanitatem, aut ſimilitudinem proportionalem in ratione eſſendi, vt in antepræadicamentis ex-

plicabitur. Æquiuocus verò eſt qui non ſignificat vllam rationem ſiue ſimpliciter ſiue ſecundum quid eandem in pluribus, ſed ipſa plura immediate vt diuerſa: vt Canis reſpectu latrabilis, marini, & cæleſtis.

Diuiditur quartò terminus in ſingularem & communem. Singularis eſt ille qui ſignificat vnum tantum, vt, Petrus, hic homo: communis, qui plura diuiſim, ſeu qui de multis ſingulatim dicitur, vt Homo: dixi, diuiſim, vt à ratione termini communis excludatur collectiuus, puta Gens, Populus, & huiuſmodi, qui ſignificant plures ſimul.

Diuiditur quintò terminus in concretum & abſtractum. Concretus eſt qui ſignificat formam vt concretam ſeu coniunctam ſubiecto vel ſuppoſito: vt Album quod ſignificat albedinem vt in ſubiecto, Homo humanitatem vt in ſuppoſito. Abſtractus eſt qui ſignificat ipſam formam ſecundum ſe: vt Albedo, Humanitas. Vnde concretum dicitur habere duplex ſignificatum: vnum formale, nempe ipſam formam: alterum materiale, ſcilicet ſubiectum aut ſuppoſitum habens illam: abſtractum verò habet vnicum tantum, ſcilicet formam.

Diuiditur ſextò terminus in abſolutum & connotatiuum. Abſolutum (alias ſubſtantiuus) eſt ille qui rem abſolute & quaſi per ſe ſtantem ſignificat: vt Albedo, Humanitas, Homo. Connotatiuus (aliàs adiectius) eſt qui ſignificat rem ſeu formam vt connotantem aliud, ſeu vt alteri adiacentem: ſicut Album quod ſignificat albedinem vt adiacentem: ſiue inhærentem ſubiecto. Ex quibus colliges omnem terminum connotatiuum eſſe concretum, non è contra: ex aduerſo autem omnem abſtractum eſſe abſolutum, non verò omnem abſolutum eſſe abſtractum.

Diuiditur ſeptimò in terminum primæ intentionis, qui ſignificat rem vt eſt à parte rei, ſicut Animal, Homo: & ſecundæ intentionis, qui ſignificat illam vt eſt in intellectu, vt genus, ſpecies, & huiuſmodi.

Diuiditur vltimo in finitum & infinitum, Infinitus eſt ille qui ratione negationis ſibi præfixæ indeterminatam & infinitam habet ſignificationem: vt, non homo, hic enim terminus nullam rem determinate ſignificat, ſed de omnibus omnino, præterquam de ipſo homine dici poteſt: nam verum eſt dicere, Lapis eſt non homo, & ſic de aliis, excepto vt :: dixi ipſo homine de quo ſolo dici nequit quòd ſit non homo. Terminus verò finitus eſt ille qui caret tali negatione, & determinatam ac finitam habet ſignificationem: vt Homo, qui determinatè ſignificat naturam humanam, & quiuis alius negatione infinitante non affectus.

SECTIO II.

De proprietatibus termini, & primò de ſuppoſitione.

PRima proprietas termini eſt ſuppoſitio, quæ definitur poſitio termini loco ſui ſignificati: vt cùm dico, Homo eſt animal, ibi enim ly homo ponitur pro re ſignificata: non verò pro ipſa voce, ſicut cùm dico, Homo eſt nomen: vnde hæc poſterior dicitur ſuppoſitio materialis, quæ eſt acceptio ſeu poſitio termini loco ſui ipſius: prior formalis, quæ loco ſignificati.

Diuiditur autem ſuppoſitio formalis in ſimplicem & realem. Suppoſitio ſimplex eſt poſitio termini pro ſuo immediato ſignificato tantum: realis pro mediato & immediato: & vtraque ſubdiuiditur in communem & ſingularem. Suppoſitio ſimplex communis eſt poſitio termini communis pro ſuo immediato ſignificato tantum, quod eſt commune: vt cùm dico, Homo eſt ſpecies, ibi enim ly homo

ſumitur tantum pro natura humana in communi, non autem pro indiuiduis quæ ſunt ſignificata mediata tantum, vnde non valet conſequentia; Homo eſt ſpecies, ergo Petrus eſt ſpecies: Ex oppoſito, ſuppoſitio ſimplex ſingularis eſt poſitio termini ſingularis pro ſuo immediato ſignificato quod eſt ſingulare vt cùm dico, Petrus eſt indiuiduum, ibi ſiquidem ly Petrus accipitur tantum pro hoc ſingulari, non verò pro natura humana in communi, & ideo etiam non ſequitur, Petrus eſt indiuiduum, ergo homo eſt indiuiduum. Suppoſitio verò realis communis eſt acceptio termini communis pro ſuis omnibus ſignificatis, tam immediato, quod eſt commune, quàm mediatis, quæ ſunt particularia: vt cùm dico, Homo eſt animal, ibi enim ly homo accipitur pro natura humana in communi, & pro indiuiduis ipſius vnde rectè ſequitur, Homo eſt animal, ergo Petrus eſt animal, Paulus eſt animal: E regione ſuppoſitio realis ſingularis eſt poſitio termini ſingularis pro ſuo ſignificato, & immediato quod eſt ſingulare, & mediato quod eſt commune, vt cum dico, Petrus eſt animal, ibi enim ly Petrus ſumitur & pro hoc ſingulari, & pro natura humana in communi, vnde valet, Petrus eſt animal ergo homo eſt animal. Relictis aliis.

Suppoſitio realis communis eſt duplex, nempe copulatiua & diſiunctiua. Copulatiua, eſt acceptio termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis copulatiuè ſumptis: vt cùm dico, Omnis homo eſt animal, ibi enim ly homo accipitur pro omnibus hominibus ſeu naturæ humanæ indiuiduis copulatiuè ſumptis, itavt de omnibus ſimul verificetur prædicatum: vnde valet; Omnis homo eſt animal, ergo Petrus & Andræas, & Iacobus & alij ſunt animal. Diſiunctiua verò eſt acceptio termini pro omnibus ſuis ſignificatis diſiunctiuè ſumptis: vt in hac propoſitione, Aliquis homo eſt albus, vbi ly homo accipitur pro omnibus indiuiduis diſiunctiuè, itavt inferre liceat; ergo vel Petrus, vel Andræas, vel Iacobus,

&c. eſt albus. Rurſus vtraque ſubdiuiditur: nam ſuppoſitio copulatiua alia eſt diſtributiua, alia collectiua: item diſiunctiua alia eſt determinata, alia indeterminata ſeu confuſa.

Suppoſitio diſtributiua eſt acceptio termini pro omnibus ſuis ſignificatis copulatiuè & ſeorſim ſumptis: vt in exemplo adducto, Omnis homo eſt animal, vbi homo accipitur non ſolùm pro omnibus indiuiduis copulatiuè ſumptis, ſed etiam pro omnibus ſeorſim & ſigillatim, itavt animal verificetur & de omnibus ſimul, & de ſingulis ſeorſim: vnde non ſolùm inferre licet, Ergo Petrus & Andræas & Iacobus & alij ſunt animal, ſed etiam, Ergo & Petrus eſt animal, & Andræas eſt animal, &c. Et hæc ſuppoſitio ſubdiuiditur in diſtributiuam completam ſeu abſolutam, & diſtributiuam, incompletam ſiue accommodam. Suppoſitio diſtributiua completa & abſoluta eſt acceptio termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis abſolutè, vt in exemplo mox adducto. Incompleta verò & accommoda eſt acceptio non pro omnibus abſolutè, ſed pro omnibus accommodatè iuxta exigentiam prædicati; vt enim habet commune proloquium, taliter ſupponunt ſubiecta qualiter exigunt aut permittunt prædicata: vt in hoc exemplo; Omne animal fuit in arca Noë, vbi animal ſupponit pro omnibus ſpeciebus non pro omnibus indiuiduis animalis; vnde ſenſus eſt ex omnibus ſpeciebus animalis aliquod fuiſſe in arca Noë: qua de cauſa ſolet hæc appellari ſuppoſitio diſtributiua pro generibus ſingulorum, prior verò pro ſingulis generum; vbi nota genera poni pro ſpeciebus, vt non raro fit.

Suppoſitio verò collectiua (quæ retento nomine communi, ſimpliciter appellari ſolet copulatiua) eſt acceptio termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis copulatiuè tantum ſumptis: vt cùm dicitur, Omnes Apoſtoli ſunt duodecim, ly Apoſtoli ſupponit & accipitur pro omnibus ſimul, non pro ſingulis ſeorſim: vnde ſolùm licet inferre quòd Petrus,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA. VITTORIO EMANUELE

Andræas, Iacobus & alij ſimul & collectiuè ſumpti ſunt duodecim: non autem quod Petrus ſit duodecim, Andræas ſit duodecim vt in ſuppoſitione diſtributiua.

Suppoſitio determinata eſt acceptio termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis diſiunctiuè & ſeorſim ſumptis: vt in exéplo ſupra adducto, aliquis homo eſt albus, vbi homo accipitur non ſolùm pro omnibus ſub diſiunctione ſimul ſumptis, ſed etiam ſeorſim, ita vt inferri poſſit & ſimul de omnibus, Ergo vel Petrus, vel Andræas, vel Iacobus vel &c. eſt albus: & ſeorſim de ſingulis, Ergo vel Petrus eſt albus, vel Iacobus eſt albus, &c.

Suppoſitio denique indeterminata & confuſa eſt acceptio termini communis pro omnibus ſuis ſignificatis diſiunctiuè & ſimul ſumptis: vt in hac propoſitione, Aliquis oculus eſt neceſſarius ad videndum: vbi oculus ſupponit pro ambobus oculis ſub diſiunctione ſimul ſumptis, non ſeorſim: vnde ſolum inferre licet de ambobus ſimul, Ergo vel dexter vel ſiniſter eſt neceſſarius ad videndum: non vero ſeorſim, Ergo vel dexter eſt neceſſarius, vel ſiniſter eſt neceſſarius, quia neuter determinatè, ſed alteruter, ille vel ille confuſè & indeterminatè.

Vt autem dignoſcere valeas quandonam ſupponant termini diſtributiuè aut collectiuè determinatè vel confuſè, reſpiciendi ſunt potiſſimum termini ſyncategorematici, qui aliter appellantur ſigna ſuntque duplicis generis: alia enim ſunt ſigna vniſalia, ſiue illa ſint affirmatiua, vt Omnis, Quilibet, Cunctus, ſiue negatiua, vt nullus, Nemo: alia particularia, tum ſimiliter affirmatiua, vt Aliquis, Quidam: tum negatiua, vt Aliquis non, Quidam non. Hoc poſito, ſit.

Prima regula: ſi ſubiectum propoſitionis afficiatur ſigno vniuerſali, ſupponit vel diſtributiuè, vt in hac propoſitione oſtendimus, Omnis homo eſt animal, vel collectiuè (iuxta exigentiam prædicati, quando ſcilicet eſt terminus collectiuus) vt in iſta

Omnes Apoſtoli ſunt duodecim.

Secunda regula : ſi propoſitio afficiatur ſigno particulari, ſubiectum ſupponit vel determinatè, vt explicuimus in hac propoſitione, Aliquis homo eſt albus, vel indeterminatè & confuſè (iuxta quod exigit prædicatum) vt in iſta, Aliquis oculus eſt neceſſarius ad videndum, Aliquis equus ad equitandum.

Tertia regula : ſi propoſitio nullo ſigno afficiatur (quæ dicitur propoſitio indefinita) tunc diſtinguendum eſt : nam ſi ſit in materia neceſſaria vel remota, j. prædicatum neceſſariò conueniat ſubiecto, vt in iſta, Homo eſt animal : vel repugnet, vt in hac, Homo non eſt lapis : tunc ſubiectum ſupponit diſtributiuè, ac ſi propoſitio afficeretur ſigno vniuerſali & diceretur, Omnis homo eſt animal, aut Nullus homo eſt lapis. Si autem ſit in materia contingenti j. prædicatum accidentaliter conueniat ſubiecto, vt in hac, Homo eſt albus, tunc ſubiectum ſupponit determinatè vel confuſè, ac ſi diceretur, Aliquis homo eſt albus, aliquis oculus eſt neceſſarius ad videndum. Vnde dici ſolet propoſitionem indefinitam in materia naturali aut remota æquiualere vniuerſali, in materia contingenti æquiualere particulari.

Quarta regula : in omni propoſitione affirmatiua prædicatum ſupponit confuſè, vt in hac, Omnis homo eſt animal, ibi enim animal ſumitur pro hoc vel illo confuſè & indeterminatè, non verò pro omni, alias falſa eſſet propoſitio : in omni autem propoſitione negatiua ſupponit diſtributiuè, vt in iſta, Homo non eſt lapis.

§. Vnicus.

De reliquis proprietatibus termini, præcipuè de appellatione.

SEcunda proprietas termini eſt ampliatio, quæ eſt extenſio termini à minori ad maiorem ſuppoſitionem: vt in hac propoſitione, iuſti in perpetuum viuent, vbi terminus ille, Iuſti, qui poſſet ſupponere ſolùm pro iuſtis futuris (id enim tantum expoſcit de neceſſitate ly Viuent) ampliatur & extenditur ad ſupponendum pro iis etiam iuſtis qui modo ſunt aut fuerunt.

Tertia proprietas eſt reſtrictio, quæ ampliationi opponitur, eſt enim coarctatio termini à maiori ad minorem ſuppoſitionem: E. G. in hac propoſitione, Omnis homo iuſtus diligit Deum, ly homo reſtringitur & coarctatur per ly iuſtus vt ſupponat non pro omnibus, ſed ſolùm pro iuſtis. Ad hanc reducitur diminutio, quæ eſt detractio partis ſuppoſitionis: vt cum dico, Æthyops eſt albus ſecundum dentes: vbi ratione illius particulæ diminuentis (ſecundum dentes) Æthyops ſupponit tantùm pro illa parte.

Quarta eſt appellatio, quæ definitur Applicatio ſeu appoſitio ſignificati vnius termini ad ſignificatum alterius: vt cum dico, Homo eſt animal, ſignificatum animalis applicatur ſignificato hominis: & propterea terminus qui applicatur dicitur appellans, ille verò cui applicatur, dicitur appellatus. Quia verò ſignificatum termini appellantis, quod ſemper eſt formale (applicari enim, formæ eſt) poteſt apponi ſeu applicari vel materiali vel formali ſignificato termini appellati (quando ſcilicet hic eſt concretus aut connotatiuus, in quibus ſectione ſuperiori duplex illud ſignificatum diſtinximus: vel complexus ex abſoluto & connotatiuo coaleſcens,

quorum

quorum ille ſe habet vt materiale, iſte vt formale.) Ideo duplex etiam eſt appellatio, altera materialis, altera formalis.

Appellatio materialis eſt applicatio ſignificati termini appellantis ad materiale termini appellati, vt cùm dico, Album eſt dulce, Petrus logicus eſt magnus: ſenſus enim eſt, quod habens albedinem, ſeu ſubiectum illud quod aliàs eſt album, eſt etiam dulce, quòd Petrus qui ſtudet Logicæ, eſt magnus (magnitudine ſcilicet molis, non ſcientiæ.)

Appellatio verò formalis eſt applicatio ſignificati termini appellantis ad formale termini appellati, vel quod in idem redit ad materiale ratione ipſius formalis: vt cùm dico Homo eſt animal, Petrus eſt magnus logicus, album inquantum album eſt dulce: Senſus ſiquidem eſt, quòd homo ea ratione qua eſt homo eſt animal: quòd Petrus ea ratione qua Petrus ſeu hic homo eſt Logicus, & ea ratione qua Logicus (ſumpto iam hoc termino vt abſoluto) eſt magnus, magnitudine vt ita dicam ſeu peritiâ logices: item quòd album ratione albedinis eſt dulce (quod non eſt verum.) Ex quibus colliges duas regulas pro appellationibus.

Prima regula eſt, tunc fieri appellationem materialem, quando terminus appellatus eſt connotatiuus ſeu adiectiuus, ſiue ponatur ſolus, ſiue iunctus abſoluto: vt patet in exemplis ſuperius adductis. Et propterea iſtæ propoſitiones ſunt veræ & catholicæ: in diuinis ſunt tres diuini, tres immenſi, tres æterni, tres omnipotentes, ſummendo ly Diuini, ly immenſi, æterni, omnipotentes adiectiuè: quia ſcilicet ly tres applicat ſuum ſignificatum ſupra ſuppoſitum quod eſt ſignificatum materiale, non ſupra Diuinitatem, immenſitatem, omnipotentiam, & huiuſmodi quæ ſunt ſignificata formalia: & ſenſus eſt quod ſunt tria ſuppoſita ſeu tres perſonæ habentes diuinitatem, immenſitatem, omnipotentiam (ſcilicet eandem.) Ob eandem rationem ſi per impoſſibile eadem albedo eſſet in tribus ſubiectis, dicce-

rentur tria alba. j. tria ſubiecta habentia albedinem.

Secunda regula eſt, tunc fieri appellationem formalem, quando terminus appellatus eſt abſolutus ſeu ſubſtantiuus: vel ſi connotatiuus, additur reduplicatio, Inquantum, Secundum quod, & huiuſmodi: vt conſtat in exemplis ſuperius poſitis. Et hac de cauſa iſtæ propoſitiones ſunt falſæ & hæreticæ: in Diuinis ſunt tres immenſi, tres æterni, tres omnipotentes, ſumendo iſta ſubſtantiuè, vt ſumpſit Diuus Athanaſius in ſuo ſymbolo, dicens, non tres immenſi, ſed vnus immenſus, non tres æterni aut omnipotentes, ſed vnus æternus, vnus omnipotens: quia nimirum ly tres appellat ſupra formale huiuſmodi terminorum, prout ſunt ſubſtantiui & abſoluti. j. ſupra immenſitatem, omnipotentiam & huiuſmodi, & ſenſus eſt quod ſunt tres ea ratione qua omnipotentes, quia immenſi, ſubindeque quod ſunt in his tres omnipotentiæ, tres immenſitates, ſeu quod ſunt tres perſonæ habentes tres omnipotentias: quod eſt hæreticum, & multò magis dicere quòd ſint tres Dij, ob eandem rationem. Ex eadem radice oritur quod iſtæ ſint veræ & catholicæ Chriſtus eſt æternus (iuxta illud ad Hebr. vlt. Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſæcula:) hic homo (deſignato eodem Chriſto) eſt omnipotens, immenſus, æternus: & è contra, Deus eſt genitus ex tempore, eſt mortuus, & huiuſmodi: quia videlicet in illis ly æternus appellat ſupra Chriſtum ratione Diuinitatis: in illis ly mortuus & ſimilia, ſupra Deum ratione humanitatis, eo quod huiuſmodi termini appellati ſunt abſoluti. Dices: quare ergo iſta non eſt pariter vera, ſed hæretica, Chriſtus eſt factus, aut, Chriſtus eſt creatus vel creatura? Reſpondeo reipſa ly factus aut creatus vel creatura, appellare ſupra Chriſtum ratione humanitatis, quemadmodum ly mortuus, ſepultus, & huiuſmodi, atque adeo prædictam propoſitionem rectè intellectam concedendam fore ſicut alias: quia tamen Arius eam malè & erroneè intellexit exiſti-

mans Chriſtum eſſe factum ratione etiam perſonæ quam volebat eſſe creatam, non Diuinam, ideo vt eius errorem damnet Eccleſia ait in Symbolo Niceno, Genitum non factum: nec admittit eſſe factum, creatum, aut creaturam, niſi cum addito, ratione naturæ aſſumptæ, non perſonæ.

SECVNDA PARS,

DE PROPOSITIONE.

SECTIO I.

De natura propoſitionis, eiuſque ſpeciebus.

PROPOSITIO definitur Oratio enunciatiua: vel Oratio ſignificans verum aut falſum. Vt has definitiones intelligas nota (quod fuſius explicabimus initio ſecundæ partis Logicæ, vbi de nomine, verbo, & oratione) orationem definiri vocem ſignificatiuam ad placitum, cuius partes ſeparatæ ſignificant: per quas vltimas particulas differt à verbo & nomine, quæ cum ſint

voces incomplexæ, partes illorum non ſignificant iuxta ſignificationem totius, vt ſupra diximus de termino incomplexo: oratio verò cum ſit vox complexa & ex pluribus compoſita, habet partes quæ ſeorſim ſumptæ ſignificant eadem ſignificatione quam habent, dum orationem componunt. Hoc poſito

. Prior definitio propoſitionis eſt eſſentialis, ſiquidem datur per genus & differentiam. Oratio enim eſt genus ſeu ratio quædam communis in qua propoſitio conuenit cum definitione, diuiſione, argumentatione & aliis. Differt autem ab illis in eo quod enunciet. j. affirmet aut neget vnum de alio, quod non præſtant definitio & diuiſio, nec etiam argumentatio in quantum tales. Hæc enim definitio hominis, Animal rationale, & hæc diuiſio, Hominis alia pars corpus alia anima rationalis, nihil affirmant aut negant, ſed clarius dumtaxat explicant id quod obſcurius hoc nomine Homo ſignificatur: argumentatio ſimiliter in illatione formaliter conſiſtit qua vnum deducit ex alio, non autem in affirmatione aut negatione. Dixi, inquantum tales, vt indicarem definitionem, diuiſionem, & argumentationem non eſſe orationes formaliter enunciatiuas, quamuis poſſint eſſe tales materialiter, aut quia includuntur in propoſitione, vt cum dico, Homo eſt animal rationale, vel, Hominis pars alia eſt corpus alia anima: aut quia eam includunt, vt argumentatio quæ conſtat propoſitionibus tanquam partibus materialibus.

Poſterior verò definitio eſt deſcriptiua, ſiquidem datur per proprietates, nempe per veritatem aut falſitatem, quæ non ſunt ipſa eſſentia propoſitionis, ſed affectiones quæ eam conſequuntur.

Diuiditur autem propoſitio communiſſime ſumpta in ſimplicem & coniunctam.

Propoſitio ſimplex, quæ appellari ſolet Categorica (j. enunciatiua, à verbo Græco *Katygoreo*, enuncio, aut prædico,) eſt illa quæ ſimpliciter

enunciat vnum de alio : ſeu, vt alij explicant, quæ conſtat ſubiecto & prædicato tanquam partibus principalibus, & verbo tanquam copula. Siue autem ex parte vtriuſque extremi. j. prædicati & ſubiecti, ſit terminus incomplexus, ſiue complexus, imo etiam propoſitio integra (vt cùm dico, Petrus, qui eſt Logicus, eſt vir magnus) perinde eſt ad rationem propoſitionis ſimplicis ſeu categoricæ : totum enim illud quod ponitur ex parte ſubiecti aut prædicati, ſe habet per modum vnius extremi. Aduerte autem in huiuſmodi propoſitionibus categoricis, in quibus ex parte alterius extremi ponitur vna integrâ propoſitio, vt in exemplo mox allato, copulam propoſit onis in tali extremo inuolutæ & implicatæ, appellari copulam implicationis & minus principalem, ad differentiam alterius quæ coniungit principalia extrema quæ ideo copula principalis appellatur.

Propoſitio verò coniuncta, quæ ſolet appellari hypothetica, eſt illa quæ conſtat pluribus propoſitionibus ſimplicibus tanquam partibus principalibus coniunctione aliqua vnitis : & eſt quintuplex, conditionalis, cauſalis, rationalis, copulatiua. & diſiunctiua.

Conditionalis eſt illa cuius partes vniuntur media coniunctione conditionali Si : vt, Si homo eſt rationalis eſt riſibilis. Rationalis eſt ea cuius partes copulantur per particulam rationalem *Ergo* aut *igitur*: vt, Homo eſt rationalis ergo eſt riſibilis. Cauſalis autem eſt in qua vniuntur mediâ particulâ cauſali *Quia* aut ſimili, vt, Quia homo eſt rationalis eſt riſibilis. Ad veritatem harum (quæ non tam dicendæ ſunt propoſitiones quàm argumentationes, cùm particula *Si*, *Ergo*, *Quia*, ſint notæ illationis, quibus vnum ex alio inferri denotatur, in quo ſita eſt propria ratio argumentationis) requiritur in primis quòd vna, quæ dicitur conſequens, recte ſequatur ex altera quæ dicitur antecedens : idque ſufficit in propoſitione conditionali : vnde iſtæ ſunt veræ, Si equus eſſet rationalis eſſet riſibilis, Si homo habe-

ret alas volaret : quia licet in vtraque antecedens ſit falſum, videlicet quòd equus ſit rationalis, quod homo habeat alas, & conſequens ſimiliter, nempe quod equus ſit riſibilis, quod homo volet : vnum tamen rectè ſequitur ex alio, & conſequentia eſt bona, quod ſufficit ad veritatem propoſitionis conditionalis. Ad veritatem autem propoſitionis rationalis, præter hanc conditionem, id eſt, bonitatem conſequentiæ, requiritur alia, ſcilicet quod antecedens ſit verum : defectu cuius conditionis hæc propoſitio rationalis eſt falſa : Equus eſt homo ergo eſt animal. Denique præter has duas conditiones, ad veritatem cauſalis requiritur inſuper quod antecedens ſit cauſa conſequentis : vnde iſta eſt vera, Homo eſt riſibilis quia rationalis : hæc vero falſa, homo eſt rationalis quia eſt riſibilis, quia ſcilicet rationalitas eſt cauſa riſibilitatis in homine, & non è contra.

Propoſitio autem copulatiua eſt illa cuius partes vniuntur mediâ copulâ *Et*, *Atque*, aut ſimilibus : vt Petrus eſt animal & Paulus eſt animal. Et ad huius veritatem neceſſe eſt quòd ſingulæ propoſitiones ſimplices, quibus conſtat, ſint veræ.

Disiunctiua denique dicitur ea in qua propoſitiones ſimplices vniuntur coniunctione diſiunctiua *Vel*, *Aut*, &c. vt vel homo eſt animal rationale vel eſt irrationale. Ad cuius veritatem ſufficit & requiritur veritas alterius propoſitionis ſimplicis.

§. I.

De propoſitione categorica ſeu ſimplici, eiuſque variis diuiſionibus.

Relicta propoſitione hypothetica ſeu coniuncta, quæ, vt talis non eſt verè & propriè propoſitio, cum non enunciet vnum de alio formaliter, ſed media aliqua coniunctione propoſitiones ſimplices & propriè enunciatiuas ſolum vniat: vt intelligas ea quæ dicenda ſuperſunt de ipſa propoſitione categorica & ſimplici, quæ eſt ſimpliciter & propriè propoſitio.

Aduerte quod ſicut in compoſito naturali quatuor præcipuè reperiuntur, materia, forma, quantitas, & qualitas: ita in propoſitione, quæ eſt compoſitum quoddam rationis, eadem quatuor ſuo modo ſunt diſtinguenda. Materia propoſitionis ſunt termini, id eſt prædicatum & ſubiectum, ſecundum habitudinem quam inter ſe habent: vnde ſicut quadruplex eſt huiuſmodi habitudo prædicati ad ſubiectum, ita quadruplex diſtingui poteſt materia: naturalis, quæ eſt quando prædicatum naturalem habet ſeu neceſſariam habitudinem ad ſubiectum, cum ſcilicet eſt de eius eſſentia, aut propria eius paſſio: Contingens, quando contingentem & accidentalem, ita vt actu ipſi conueniat, poſſit tamen non conuenire: poſſibilis, quando poſſibilem, ita quod actu non competat, poſſit tamen ei competere: & impoſſibilis quando impoſſibilem, cum ſcilicet nec actu conuenit, nec conuenire poteſt. Forma autem propoſitionis eſt actualis vnio prædicati cum ſubiecto, quæ nihil aliud eſt quàm enunciatio illius de iſto. Quantitas verò eſt illa propoſitionis veluti magnitudo & extentio ſecundum quam propoſitio dicitur vniuerſalis vel particularis. Qualitas tandem propoſitionis

eſt eius veritas aut falſitas. His poſitis

Diuiditur primò propoſitio categorica, ratione materiæ, in neceſſariam, contingentem, poſſibilem, & impoſſibilem. Neceſſaria quæ enunciat rem quæ ita ſe habet, nec aliter ſe habere poteſt: vt hæc, Homo eſt animal. Contingens, quæ ita actu ſe habet, ſed aliter ſe habere poteſt: vt ſi de pariete qui reipſa afficitur albedine dicam, Paries eſt albus. Poſſibilis, quæ non ita ſe habet actu, ſed ſic ſe habere poteſt: vt ſi de eodem pariete dicam, Paries eſt niger. Impoſſibilis, quæ nec ita ſe habet, nec ita ſe habere poteſt: vt, homo eſt lapis.

Diuiditur ſecundò ex parte formæ in affirmatiuam & negatiuam. Affirmatiua eſt quæ vnum de alio affirmat: negatiua quæ negat. Et hæc diuiſio eſt eſſentialis & generis in ſpecies, ſimilis illi qua animal diuiditur in hominem & brutum: ſunt enim homo & brutum ſunt ſpecies animalis, quia diuidunt ipſum per rationale & irrationale ſecundum ſuam rationem formalem & ex æquo: ita affirmatio & negatio ſunt ſpecies propoſitionis, quia ſimiliter eam diuidunt ſecundum ſuam formalem & eſſentialem rationem, quæ conſiſtit in enunciatione quæ eſſentialiter & ex æquo fit affirmando aut negando. Reliquæ verò propoſitionis diuiſiones, quæ non attenduntur penes rationem illius formalem, ſed penes materiam, quantitatem aut qualitatem, non ſunt eſſentiales.

Diuiditur tertiò ex parte quantitatis in vniuerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem. Vniuerſalis eſt cuius ſubiectum eſt terminus communis ſigno vniuerſali affectus: vt, Omnis homo eſt animal, & Nullus homo eſt lapis. Particularis, cuius ſubiectum eſt etiam terminus communis, ſed ſigno particulari affectus: vt Aliquis homo eſt albus. Indefinita, cuius ſubiectum, quod pariter terminus communis eſt, nullo afficitur ſigno, & ſi quidem fuerit huiuſmodi propoſitio in materia naturali aut impoſſibili, æquiualet vniuerſali, ſi in materia con-

tingenti aut poſſibili, æquiualet particulari. Singularis verò propoſitio eſt illa cuius ſubiectum eſt terminus ſingularis: vt, Petrus eſt albus.

Diuiditur quartò ratione qualitatis in veram & falſam. Propoſitio vera eſt quæ enunciat rem ſicuti eſt: falſa, quæ aliter quàm ſit.

§. 2.

De propoſitionibus modalibus.

PRæterea propoſitio categorica alia eſt abſoluta, alia modalis. Abſoluta quæ dicitur ab aliis propoſitio de ineſſe, eſt illa quæ abſolutè enunciat prædicatum de ſubiecto, non exprimendo modum quo vnum ſe habet ad aliud: vt hæ, Homo eſt animal, Paries eſt albus, Album eſt nigrum, Homo eſt lapis. Modalis verò eſt illa quæ non ſolùm enunciat prædicatum de ſubiecto, ſed etiam modum illum exprimit: vt iſtæ: Homo eſt neceſſariò animal, Paries eſt contingenter albus, Album eſt poſſibiliter nigrum, Homo eſt impoſſibiliter lapis: vbi per ly neceſſariò, contingenter, poſſibiliter, impoſſibiliter exprimuntur modi quibus extrema illarum propoſitionum ſe habent inter ſe, deſignatur enim eſſe neceſſariam habitudinem ſeu connexionem animalis cum homine, contingentem albedinis cum pariete, poſſibilem nigredinis cum ſubiecto habente nunc albedinem, impoſſibilem lapidis cum homine, aut è contra.

Vnde conſtat quatuòr eſſe modos quibus propoſitiones reddi poſſunt modales, iuxta quadruplicem habitudinem extremorum de qua ſuperiori parag. quam modi illi exprimunt. Modus ergo in propoſito nihil aliud erit quàm vox exprimens & determinans habitudinem inter prædicatum & ſubiectum: propoſitio modalis, illa quæ afficitur tali modo, ſeu: vt iam definiuimus, ea quæ non ſolùm enunciat vnum

de alio, ſed etiam modum exprimit quo illa ſe habent inter ſe.

Diuiditur autem propoſitio modalis in compoſitam & diuiſam.

Diuiſa dicitur ea quæ exprimit modum quo ſe habent extrema diuiſim ſumpta j. ſignificatum formale vnius ad ſignificatum materiale alterius : quod contingit quando modus effertur aduerbialiter, vt in exemplis iam adductis, ibi enim neceſſariò, contingenter, & huiuſmodi, denotant habitudinem ſeu connexionem neceſſariam, contingentem, poſſibilem, aut impoſſibilem inter ſignificatum formale prædicati & ſignificatum materiale ſubiecti diuiſim & præcisè ſumptum à ſignificato formali eiuſdem : ita vt ad veritatem huius propoſitionis, Album poſſibiliter eſt nigrum (vt alias omittamus de quibus non eſt ſpecialis difficultas) ſufficiat quod nigredo poſſit ineſſe ſubiecto habenti albedinem, non coniunctim cum illâ ſed diuiſim. j. illâ amiſsâ: ſeu quod ſubiectum album retineat cum albedine ſimul potentiã ad nigredinem, non ſimul habendam & eodem tẽpore, ſed diuiſim & diuerſo tempore: quod eſt, vt nonnulli loquuntur, habere ſimultatem potentiæ, non potentiam ſimultatis.

Compoſita verò eſt ea quæ exprimit modum quo ſe habent inter ſe extrema coniunctim ſumpta ſecundum ſua ſignificata formalia: & eſt quando modus enunciatur nominaliter : vt in iiſdem exemplis : Hominem eſſe animal eſt neceſſe, Parietem eſſe album eſt contingens, Album eſſe nigrum eſt poſſibile, Hominem eſſe lapidem eſt impoſſibile : ly enim neceſſe, contingens, & huiuſmodi, deſignant eſſe habitudinem & connexionem neceſſariam, contingentem, poſſibilem vel impoſſibilem inter ſignificatum formale prædicati & ſignificatum materiale ſubiecti ſimul ac habet formale, atque adeo inter ſignificata ipſa formalia : ita vt ad veritatem iſtius v. g. Album eſſe nigrum eſt poſſibile, neceſſarium foret quod nigredo poſſet ineſſe ſubiecto habenti albedinem, non ſolùm diuiſim ab illa, ſed etiam coniunctim & illâ

remanente : ſeu quod ſubiectum album non ſolùm retineret ſimul cum albedine potentiam ad nigredinem diuiſim & diuerſo tempore habendam,ſed ſimul & eodem tempore, quod eſſet habere non ſolùm ſimultatem potentiæ, vt dicebamus de modali diuiſa, ſed etiam potentiam ſimultatis.

Ex quibus infertur omnem modalem compoſitam, facere ſenſum compoſitum,diuiſam diuiſum. Propoſitionem enim facere ſenſum compoſitum eſt componere ſeu vnire extrema ſecundùm ſua ſignificata formalia: facere verò ſenſum diuiſum eſt vnire tantùm ſignificatum formale vnius cum ſignificato materiali alterius præciſè & diuiſim à formali. Primum autem facit modalis compoſita : hæc enim v. g. Album eſſe nigrum poſſibile eſt, vnit nigredinem cum ſubiecto habente albedinem, ſimul & pro eodem tempore quo illam habet, atque adeo nigredinem cum albedine, ita vt ſenſus ſit poſſibile eſſe quod album manens album ſit nigrum. Secundum verò præſtat diuiſa, vt patet in iſta, Album poſſibiliter eſt nigrum, vbi nigredo vnitur, aut ſignificatur poſſibilis vniri cum materiali dumtaxat albedinis, diuiſim ab ipſa albedine, ita vt ſit ſenſus quòd ſubiectum quod modo eſt album poteſt fieri nigrum, amittendo ſcilicet albedinem.

Ratio horum omnium ſumitur ex diuerſa illa modi expreſſione : quando enim modus exprimitur aduerbialiter, tunc cùm, more aliorum aduerbiorum, adiaceat & applicetur ipſi verbo, quod de ſe, iuxta regulas appellationis, vnit tantùm formale prædicati cum materiali ſubiecti præciſè, tunc inquam exprimit & deſignat ſolùm vnionem illorum diuiſim, quod eſt facere ſenſum diuiſum. Quando autem exprimitur nominaliter (quò modò habet rationem prædicati reſpectu totius propoſitionis de ineſſe, ipſa verò locum ſubiecti, ſi non quoad voces, ſaltem quoad ſenſum : cùm enim dico, Album eſſe nigrum eſt poſſibile, ſiue, poſſibile eſt album eſſe nigrum, idem eſt ac ſi dicerem, Hæc propoſitio ſeu, Hoc coniunctum, Album eſt nigrum, eſt poſſibile : & ſic

de aliis :) tunc cùm, iuxta conditionem aliorum prædicatorum, applicet ſuum ſignificatum ſubiecto proprio. j. toti propoſitioni de ineſſe, ſeu toti coniuncto ex prædicato & ſubiecto illius quæ ibi vniuntur pro eodem tempore ac ſubinde ſecundum ſignificata formalia : conſequenter exprimit & deſignat vnionem illorum coniunctim, quod eſt facere ſenſum compoſitum.

Quamuis autem res iſta habeat ſicut diximus & ratio adducta conuincit, omnem ſcilicet propoſitionem modalem compoſitam efficere ſenſum compoſitum determinatè, & diuiſam diuiſum, in rigore dialectico, ſubindéque abſque vlla diſtinctione concedendæ, aut negandæ eſſent : ſolent tamen ſcholaſtici vtraſque in ſenſu compoſito & diuiſo diſtinguere, in vnoque ſenſu concedere, in altero negare. V. G. hæc propoſitio, Album eſſe nigrum eſt poſſibile, facit abſolutè loquendo ſenſum compoſitum, coniungens nigredinem cum albedine, ſubindéque neganda abſolutè eſſet : nihilominus illam & alias ſimiles ſæpiſſimè diſtinguimus hoc modo : Album eſſe nigrum eſt poſſibile, in ſenſu compoſitio. j. habet potentiam ad habendam & componendam ſimul cum albedine nigredinem, nego : in ſenſu diuiſo. j. habet potentiam ad habendam diuiſim ab albedine nigredinem, concedo. Pari modo diſtingui ſolet alia, Album poſſibiliter eſt nigrum, quamuis determinatè faciat ſenſum diuiſum, ſitque abſolutè vera. Hoc etiam modo diſtinguunt Thomiſtæ hãc compoſitam, Prædeterminatum ad conſenſum diſſentire eſt poſſibile : & hanc diuiſam, Prædeterminatus ad conſenſum poſſibiliter diſſentit, ſeu poteſt diſſentire : dicúntque vtramque eſſe veram in ſenſu diuiſo, quia ſcilicet cùm prædeterminatione ad conſenſum remanet & ſtat in voluntate potentia ad diſſentiendum : falſam verò in ſenſu compoſito, quia non poteſt diſſenſus poni ſimul in voluntate cum conſenſu, ſubindéque nec cum prædeterminatione ad conſenſum, qui ponitur ſtatim (liberè tamen) poſita prædeterminatione, de quo in Phyſica.

§. 3.

De propoſitionibus exponibilibus.

PRæterea adhuc propoſitio categorica alia eſt exponibilis, quæ ſcilicet ratione alicuius dictionis obſcuræ in ipſa incluſæ obſcurum habet ſenſum: alia exponens, quæ illam exponit per particulas clariores explicantes dictionem illam quæ obſcura erat.

Propoſitio exponibilis potiſſimum eſt triplex, nempe excluſiua, exceptiua, & reduplicatiua: quibus totidem correſpondent exponentes.

Excluſiua eſt illa quæ afficitur aliqua particula excludente, puta Tantum, Duntaxat, Solum. Quæ particula ſi ponatur ex parte ſubiecti, excludit omne aliud ſubiectum à participatione prædicati: vt cùm dico, Homo tantùm eſt rationalis: cuius exponens eſt iſta compoſita, Homo eſt rationalis, & nihil aliud ab homine eſt rationale. Si autem ſe teneat ex parte prædicati, tunc excludit à ſubiecto omnia alia prædicata cum iſto non connexa: vt ſi dicas, Homo eſt tantùm rationalis, cuius exponens eſt hæc, Homo eſt rationalis, & nihil aliud eſt niſi rationalis, per quod non excluditur riſibilitas, nec alia cum rationali connexa.

Exceptiua eſt ea quæ modificatur ſeu afficitur dictione exceptiua, puta Præter, aut ſimilibus: diciturque exceptiua, quia à ſubiecto communi diſtributiuè ſumpto aliquid excipit: vt, Omne animal præter hominem eſt irrationale: quæ duobus modis exponi poteſt: primo ſi loco particulæ, Præter, ponatur ly Excepto, dicendo, Omne animal excepto homine eſt irrationale: Secundò per copulam implicationis, hoc modo, omne animal quod non homo, eſt irrationale.

Reduplicatiua tandem eſt illa quæ afficitur aliqua

particula reduplicante. j. duplicante ſubiectum vel prædicatum, quales ſunt iſtæ dictiones, Inquantum, Quatenus, Prout, Secundùm quod. Et ſiquidem particulæ illæ reduplicent cauſam cur prædicatum conueniat ſubiecto, vt fit in hoc exemplo, Homo inquantum rationalis, eſt riſibilis, debet tunc propoſitio reduplicatiua exponi per particulam cauſalem, *quia* hoc modo: Quia modo eſt rationalis, eſt riſibilis. Si verò non reduplicent cauſam, ſed tantùm rationem formalem ſub qua prædicatum conuenit ſubiecto, vt in hoc exemplo, Paries inquantum coloratus eſt viſibilis, debet exponi particulâ illâ *ratione* vel *ſub ratione formali*, hoc modo, Paries eſt viſibilis ratione coloris, vel ſub ratione formali colorati. Si denique reduplicet tantùm rationem materialem (quod eſt particulas illas non ſumi propriè reduplicatiuè ſed vt aiunt ſpecificatiuè) vt ſi dicas, Æthiops inquantum homo eſt niger, exponenda eſt propoſitio hoc modo, Æthiops quantum ad id quod eſt homo eſt niger: ita vt denotetur rationem hominis eſſe rationem materialem quæ afficitur albedine aut recipit illam, non verò rationem formalem recipiendi eam, in quo ſenſu qui eſt propriè reduplicatiuus, falſa eſſet propoſitio: cùm tamen concedi debeat in priori qui eſt ſpecificatiuus, nec omninò materialis, vt nonnulli exiſtimant exponentes præfatam propoſitionem hoc modo, Æthiops qui eſt homo eſt niger: ſicut cùm dicitur, Album eſt dulce, explicatur ſic, ſubiectum quod aliàs eſt affectum albedine, eſt dulce: quod dici nequit, cùm iuxta dicta de appellatione in hac quidem poſteriori propoſitione prædicatum appellet & applicet ſuum ſignificatum ſupra materiale ſubiecti, in priori autem ſupra formale, ſubindéque non debet ſic reſolui ſicut illa.

Aduerte tamen prædictas particulas, Inquantum, Secundùm quod, & ſimiles, interdum non ſumi nec reduplicatiuè nec ſpecificatiuè ſenſu explicato, ſed diminutiuè: vt in hac propoſitione, Æthiops eſt albus ſecundùm dentes. Vbi nota non eſſe opus expreſſione

huiuſmodi particulæ diminutiuæ, quando iuxta communem ſenſum ſubintelligitur, & indubitatum eſt apud omnes prædicatum attribui ſubiecto ratione partis tantùm: vnde abſolutè dicimus Petrum eſſe criſpum, nec addimus, ſecundùm capillos, quia conſtans eſt criſpitudinem non attribui illi niſi ratione capillorum: eadem de cauſa abſolutè & ſine addito dicimus Chriſtum eſſe paſſum, mortuum, crucifixum, quia indubitatum eſt ea conuenire & attribui ipſi ratione humanitatis tantùm. Quando autem dubium eſſe poſſet an prædicatum conueniat & attribuatur ſubiecto ratione totius vel tantùm ratione partis, tunc ſi conueniat ſolùm ratione partis addenda & exprimenda eſt particula diminuens: & ideò quia albedo indifferenter afficere poteſt vel totum hominem, vel ſolam partem, puta dentes, ſi in dentibus tantùm inueniretur, non eſſet dicendus abſolutè homo albus, ſed cum hoc addito, ſecundùm dentes: ob eandem rationem non dicimus abſolutè, Chriſtus eſt factus, eſt creatura, eſt minor Patre, incepit eſſe, ſed ſolùm cum addito diminuente, ſecundùm humanitatem: quia occaſione erroris Arianorum, qui dixerunt Chriſtum eſſe creaturam, incepiſſe eſſe, non ſolùm ratione humanæ naturæ, ſed etiam ratione perſonæ, dubium ſuboriri poſſet verùm prædicata illa attribuerentur Chriſto ratione humanitatis tantùm, vel etiam ratione perſonæ.

SECTIO II.

De proprietatibus propoſitionis, & primò de oppoſitione.

PRima proprietas propoſitionis, non quidem phyſica vel quaſi phyſica (quæ eſt veritas aut falſitas, ſiue ſignificatio veri aut falſi) ſed Logica,

lis, eſt oppoſitio cum altera, quælibet enim propoſitio habet aliam ſibi oppoſitam quæ negat illud idem quod ipſa affirmat, aut è contra: vnde

Oppoſitio propoſitionum definitur, Affirmatio & negatio eiuſdem de eodem, ſiue, Repugnantia inter propoſitionem affirmatiuam & negatiuam eiuſdem prædicati & ſubiecti. Ex quibus infertur ad veram oppoſitionem duarum propoſitionum requiri duas conditiones: prima eſt quòd vtraque conſtet eodem prædicato & ſubiecto, eodem, inquam, & quoad voces & quoad ſenſum, ita vt ſi vel minimum varietur ſenſus, tollatur oppoſitio: ſecunda eſt quod vna illarum ſit affirmatiua, altera negatiua, ita vt quod vna ponit & affirmat, altera neget & remoueat.

Eſt autem quadruplex oppoſitio, contradictoria, contraria, ſubcontraria, & ſubalterna.

Contradictoria oppoſitio eſt repugnantia inter duas propoſitiones de eodem ſubiecto & prædicato, quarum vna eſt affirmatiua, altera negatiua, vna vniuerſalis altera particularis (ſaltem ſub conditione.) V. G. Omnis homo eſt iuſtus, Aliquis homo non eſt iuſtus: item; Nullus homo eſt iuſtus, Aliquis homo eſt iuſtus. Addidi (ſaltem ſub conditione) vt indicarem non eſſe abſolutè & generaliter loquendo neceſſarium ad veram contradictionem quòd vna propoſitio ſit vniuerſalis & altera particularis: ſed tantùm ſub conditione, id eſt, ſi vna ſit vniuerſalis neceſſe eſt quod altera ſit particularis, & è contra. Quòd autem non ſit abſolutè neceſſarium, patet in his propoſitionibus quæ ſunt contradictoriæ, quamuis non ſint propriè vniuerſales aut particulares: v. g. Omnes Apoſtoli ſunt duodecim, Omnes Apoſtoli non ſunt duodecim: Homo eſt ſpecies, Homo non eſt ſpecies: Petrus eſt iuſtus, Petrus non eſt iuſtus.

Regula pro contradictoriis eſt, eas in nulla prorſus materia poſſe eſſe ſimul veras, aut ſimul falſas. Ratio eſt quia aliàs idem eſſet & non eſſet. V. G. idem homo eſſet iuſtus, ſi hæc ſit vera, Omnis ho-

mo eſt iuſtus, & non eſſet iuſtus, ſi hæc pariter eſſet vera, Aliquis homo non eſt iuſtus. Quod idem ſequeretur ſi vtraque ſit falſa: nam ſi hæc falſa ſit, Omnis homo eſt iuſtus, ideo eſt quia datur aliquis homo qui non eſt iuſtus: & tamen non daretur aliquis qui non ſit iuſtus, ſi falſa ſit etiam iſta præcedenti contradictoria, Aliquis homo non eſt iuſtus.

Contraria oppoſitio eſt repugnantia inter duas propoſitiones eiuſdem prædicati & ſubiecti, quarum vna eſt affirmatiua altera negatiua, & ambæ vniuerſales: vt, Omnis homo eſt iuſtus, Nullus homo eſt iuſtus.

Regula pro contrariis eſt, eas in nulla quidem materia poſſe eſſe ſimul veras, benè tamen ſimul falſas in materia contingenti. Prima pars huius regulæ conſtat, quia aliàs etiam idem eſſet & non eſſet: puta idem homo eſſet iuſtus, & non eſſet iuſtus: eſſet, ſi hæc ſit vera, Omnis homo eſt iuſtus: non eſſet, ſi pariter vera ſit hæc, Nullus homo eſt iuſtus. Secunda verò pars patet eodem exemplo, nam falſum eſt quòd omnis homo ſit iuſtus, & falſum pariter quod nullus ſit iuſtus: nec ſequitur præfatum inconueniens, quia ex hoc quod ambæ ſint falſæ, non ſequitur quod idem ſit iuſtus, & idem non ſit, ſed quod aliquis ſit, & aliquis (alius) non ſit.

Subcontraria eſt repugnantia inter duas propoſitiones de eodem prædicato & ſubiecto quarum vna eſt affirmatiua, altera negatiua, & ambæ particulares: vt, Aliquis homo eſt iuſtus, Aliquis homo non eſt iuſtus.

Regula pro ſubcontrariis eſt, illas poſſe eſſe ſimul veras, non tamen ſimul falſas. Prima pars conſtat in exemplo adducto. Secunda etiam eſt euidens, quia ſi illæ duæ eſſent falſæ, contradictoriæ illarum eſſent veræ, nempe, Nullus homo eſt iuſtus, Omnis homo eſt iuſtus, iuxta regulam pro contradictoriis aſſignatam: & cùm hæc inter ſe collatæ ſint contrariæ, darentur iam duæ contrariæ ſimul veræ, quod regulæ contrariarum repugnat.

Subalterna denique eſt repugnantia inter duas propoſitiones eiuſdem prædicati & ſubiecti, penes hoc ſolùm quod vna eſt vniuerſalis, altera particularis: vt, Omnis homo eſt iuſtus, Aliquis homo eſt iuſtus: item, Nullus homo eſt iuſtus, Aliquis homo non eſt iuſtus. Vnde hæc non non eſt propriè oppoſitio quæ conſiſtit eſſentialiter in affirmatione & negatione eiuſdem de eodem, ſubalternans autem & ſubalternata ſunt ambæ affirmatiuæ, aut ambæ negatiuæ.

Regula pro iſtis eſt, quod ſi ſubalternans & ſubalternata ſint in materia naturali, & vna ſit vera, altera etiam erit vera: & idem de falſitate dicendum: in materia verò contingenti vniuerſalis poteſt eſſe falſa, particularis autem vera. Hæc omnia oculis ſubiicit tabella ſequens.

Omnis homo eſt animal.		Nullus homo eſt animal
Omnis homo eſt lapis.	*CONTRARIAE.*	Nullus homo eſt lapis.
Omnis homo eſt iuſtus.		Nullus homo eſt iuſtus.
SVBALTERNAE	*CONTRADICTORIAE* / *CONTRADICTORIAE*	*SVBALTERNAE*
Aliquis homo eſt animal.		Aliquis homo non eſt animal.
Aliquis homo eſt lapis.	*SVBCONTRARIAE.*	Aliquis homo non eſt lapis.
Aliquis homo eſt iuſtus.		Aliquis homo non eſt iuſtus.

Cæterum harum omnium oppoſitionum maxima eſt contradictoria. Etenim tantò maior eſt oppoſitio, quantò minor eſt conuenientia inter extrema: atqui inter propoſitiones contradictorias minor reperitur conuenientia quàm inter cæteras, ſiquidem conueniunt in ſola materia. j. in terminis, quod eſt neceſſe ad oppoſitionem propoſitionum vt ſupra docuimus: differunt verò tum in forma, cùm vna illarum ſit affirmatiua & altera negatiua: tum in quantitate, nam ſi vna eſt vniuerſalis, altera debet eſſe particularis: tum denique in qualitate, ſiquidem vna exiſtente vera, altera neceſſariò debet eſſe falſa: Aliæ verò propoſitiones oppoſitæ magis conueniunt, non enim conueniunt ſolum in materia, ſicut contradictoriæ, ſed etiam vel in quantitate & qualitate, vt contrariæ quæ ſunt ambæ vniuerſales, & poſſunt ſimul eſſe falſæ: & ſubcontrariæ quæ ſunt ambæ particulares, & ſimul poſſunt eſſe veræ: vel etiam in forma. j. in affirmatione aut negatione, vt ſubalternæ.

§. I.

De æquipollentia & conuerſione propoſitionum.

SEcunda proprietas propoſitionis eſt æquipollentia vnius cum altera: ſicut enim quælibet propoſitio habet alteram ſibi oppoſitam, ita & æquipollentem, quæ nihil aliud eſt quàm ipſamet propoſitio oppoſita quatenus per æquipollentiam ſigni, quo afficitur, ex particula negatiua prouenientem, fit æquiualens alteri, Vnde

Æquipollentia definitur eadem vis ſiue ſenſus propoſitionum oppoſitarum ex æquiualentia ſignorum proueniens.

Ad reddenda autem ſigna æquiualentia, ſubinde-

que & ipſas propoſitiones oppoſitas æquiualentes, obſeruandus eſt iſte verſiculus:

Præ contradict. Poſt contrar. Præ, Poſtque ſubaltern.

Id eſt: Præpone contradictoriæ ſeu ipſius ſubiecto negationem, ſi velis eam alteri reddere æquipollentem: Poſtpone verò contrariæ, & ſubcontrariæ (quæ vtraque intelligitur per illam particulam Poſt contrar.) præpone autem & poſtpone ſubalternæ. Habes exempla omnium huiuſmodi oppoſitionum in ſchemate ſupra poſito, appone ſolum negationem iuxta præſcriptum huius triplicis regulæ ante vel poſt ſubiectum integrum (quod in illis exemplis eſt ly Omnis homo, Nullus homo, Aliquis homo, &c.) cernes æquipollentiam.

Ratio horum eſt, quia particula negatiua, cùm ſit malignantis naturæ, deſtruit totum quod poſt ſe reperit: vnde præfixa ſigno vniuerſali affirmatiuo (v. g. iſti, Omnis,) deſtruit eius vniuerſalitatem & affirmationem, facitque ipſum particulare negatiuum, ita vt idem ſit, Non omnis, ac, Aliquis non. E contra ſi præponatur particulari negatiuo, deſtruit particularitatem & negationem, facitque vniuerſale affirmatiuum, ita vt idem ſit Non aliquis non, ac, Omnis. Idem proportionaliter dic ſi præponatur vniuerſali negatiuo quod efficit particulare affirmatiuum, idem enim eſt Non nullus, ac Aliquis: vel particulari affirmatiuo quod è contra reddit vniuerſale negatiuum, Non aliquis enim idem valet ac Nullus. Quod ſi particula illa negatiua poſtponatur ſigno, relinquit ipſum in ſua vniuerſalitate aut particularitate, & deſtruit tantùm affirmationem ſi erat affirmatiuum, vel negationem ſi negatiuum, quia ſcilicet cenſetur ſemper antecedere ipſam affirmationem, aut negationem ſigni, vt potè quæ cadit ſupra copulam quam antecedit.

Ex quibus habes æquipollentiam propoſitionum prouenire immediatè ex æquipollentia ſignorum, mediatè ex particula illa negatiua per quam ſigna

ſunt æquipollentia.

Tertia & vltima proprietas propoſitionis eſt conuerſio in aliam, quæ definitur Mutatio vnius propoſitionis in aliam per ſolam tranſpoſitionem prædicati in ſubiectum, & ſubiecti in prædicatum, ſeruatâ eâdem formâ propoſitionis, & qualitate. j. eadem affirmatione aut negatione,veritate vel falſitate : vt, Nullus homo eſt lapis, ergo nullus lapis eſt homo. Ex quo patet conuerſionem debere fieri per illationem, ita vt legitima ſit conuerſio quotieſcunque propoſitio conuertens recte infertur ex conuerſa.

Duplex autem eſt conuerſio generaliter loquendo, alia conuerſio in terminis, alia per contrapoſitionem terminorum. Conuerſio in terminis eſt mutatio prædicati in ſubiectum, & ſubiecti in prædicatum, ſeruatis eiſdem terminis, eademque forma & qualitate propoſitionis, vt, Nullus homo eſt lapis, ergo nullus lapis eſt homo : & Omnis homo eſt animal, ergo aliquod animal eſt homo. Conuerſio verò per contrapoſitionem eſt mutatio prædicati in ſubiectum & ſubiecti in prædicatum, ſeruatâ quidem eadem formâ & quantitate propoſitionis, ſed mutatis terminis finitis in infinitos, & vice verſa : vt, Omnis homo eſt animal, ergo omne non animal eſt non homo, & : Aliquod animal non eſt homo, ergo aliquod non homo non eſt animal. Relicta hac quæ non eſt propriè conuerſio, cùm in ea potius deſtruantur extrema quàm tranſponantur.

Conuerſio in terminis, quæ nomine conuerſionis abſolutè venit intelligenda, alia eſt ſimplex, alia per accidens. Conuerſio ſimplex, quæ dicitur conuerſio in totum, eſt quando ſeruatur eadem quantitas in conuertente quæ erat in conuerſa : vt in illo exemplo, Nullus homo eſt lapis, ergo nullus lapis eſt homo. Conuerſio autem per accidens, quæ etiam dicitur conuerſio in partem, eſt quando non retinetur eadem quantitas : vt in illo exemplo ſuperius etiam adducto, Omnis homo eſt animal, ergo aliquod animal eſt homo.

Quanam verò dictarum conuerſionum debeant propoſitiones conuerti, iam habes regulam ſuperius inſinuatam, debent enim conuerti ea conuerſione qua propoſitio conuertens rectè inferatur ex conuerſa. Si tamen ſpeciales pro ſingulis optes regulas, habes in his verſibus :

Feci *ſimpl citer, conuertitur eua per accid.*
Aſto *per contrap. Sic fit conuerſio tota.*

Vbi nota has tres voces, *Feci, eua, aſto*, & in illis quatuor vocales, A deſignat propoſitionem vniuerſalem affirmatiuam, E. vniuerſalem negatiuam, I. particularem affirmatiuam, O particularem negatiuam : iuxta ſenſum horum verſuum,

Aſſerit A, negat E, ſumpta generaliter amba:
Aſſerit I, negat O, ſunt particulariter amba.

Senſus ergo illorum verſuum *Feci ſimpliciter*,&c. eſt vniuerſalem negatiuam poſſe ad libitum conuerti, vel conuerſione ſimplici, vel per accidens, vniuerſalem affirmatiuam etiam pro arbitrio conuerti poſſe vel per accidens : vel per contrapoſitionem : particularem affirmatiuam ſimpliciter tantùm negatiuam, ſolùm per contrapoſitionem. Ratio eſt quia his modis conuertens bene ſequitur ex conuerſa, & non aliter, vt in exemplis adductis experiri potes.

§. 2.

Applicatur modalibus pracedens doctrina.

Conſtat imprimis oppoſitionem, æquipollentiam, & conuerſionem eodem modo habere locum in modalibus diuiſis, quo in propoſitionibus abſolutis ſeu non modalibus, cum eandem ſeruent diſpoſitionem.

Quoad oppoſitionem verò modalium compoſitarum imprimis cenſeo nullam inter illas propriè ha-

bere locum niſi contradictoriam. Ratio eſt quia omnes aliæ oppoſitiones ſunt inter propoſitiones vniuerſales aut particulares : modales autem compoſitæ videntur quoad ſenſum & formaliter loquendo omnes ſingulares, eo quod in illis modus prædicetur de tota propoſitione de ineſſe veluti de vno quodam ſingulari : quod conſtat ex dictis ſect. præcedenti §. 2. cùm enim dicitur , Omnem hominem eſſe animal eſt neceſſe : idem planè eſt ac ſi diceretur , Hæc propoſitio , Omnis homo eſt animal , eſt neceſſaria , ſeu, Hoc coniunctum, Omnis &c. eſt neceſſarium : vbi vt patet ly neceſſaria aut neceſſarium prædicatur de illa propoſitione abſoluta ſeu de ineſſe, Omnis homo eſt animal, tanquam de vno aliquo indiuiduo ſeu ſingulari deſignato per ly Hoc : ita vt vniuerſalitas propoſitionis de ineſſe ſe habeat ibi mere materialiter. Atque ita cùm propoſitio ſingularis ſit ea quæ conſtat ſubiecto ſingulari , omnes modales compoſitæ erunt hoc pacto ſingulares , ſubindeque inter illas non habebit locum niſi ea oppoſitio quæ reperitur inter ſingulares , quæ eſt ſola contradictoria. Vnde ſicut per hoc præciſè dicuntur contradictoriè opponi ſingulares abſolutæ , quod in vna affirmetur copula & prædicatum , in altera verò negetur ; ſic & modales compoſitæ tunc erunt contradictoriæ , quando abſque vlla alia prorſus variatione in vna affirmabitur copula principalis & modus qui eſt prædicatum , in altera verò negabitur , vt , Omnem hominem eſſe animal eſt neceſſe : Omnem hominem eſſe animal non eſt neceſſe. Dixi (copula principalis) quia ſicut penes illam attenditur ſimpliciter affirmatio aut negatio propoſitionis , & non penes copulam implicationis & minus principalem , ita & oppoſitio : vnde iſtæ non ſunt oppoſitæ inquantum modales , Omnem hominem eſſe animal eſt neceſſe , Omnem hominem non eſſe animal eſt neceſſe : quia copula principalis & modus in vtraque affirmatur. Si quæras , quomodo iſtæ opponantur , Hominem eſſe animal eſt neceſſe , Hominem eſſe animal eſt con-

tingens, vel, eſt impoſſibile: Reſpondeo non opponi formaliter oppoſitione propoſitionum, quia formaliter omnes ſunt affirmatiuæ, ſed oppoſitione rerum (de qua in poſtprædicamentis) ſicut iſtæ; Paries eſt albus, Paries eſt niger: quia ſcilicet habent prædicata oppoſita. Virtualiter tamen dici poſſunt oppoſitæ oppoſitione etiam propoſitionum, nempe contradictoriâ, quatenus vna virtualiter negat quod altera aſſerit.

Dices: Modus, Neceſſe, æquiualet huic ſigno, Omnis: Poſſibile æquiualet huic, Aliquis, &c. Ergo modales erunt formaliter vniuerſales aut particulares, ſubindeque aliæ inter ipſas reperientur oppoſitiones quàm contradictoria.

Reſpondeo æquiualere quoad affirmationem vel negationem, & non quoad quantitatem. j. vniuerſalitatem aut particularitatem: præſertim quia quantitas ſemper ſe tenet ex parte ſubiecti, iſti autem modi habent locum prædicati.

Quoad æquipollentiam verò & conuerſionem, apparet illam nullatenus habere locum in huiuſmodi modalibus compoſitis: non imprimis æquipollentiam, hæc enim eſt eadem vis ſeu idem ſenſus propoſitionum ex æquipollentia ſignorum proueniens: cùm ergo in modalibus compoſitis non attendantur formaliter ſigna, non erit etiam in eis æquipollentia: ſed nec conuerſio, hæc ſiquidem eſt tranſmutatio prædicati in ſubiectum, & è contra, quæ in his modalibus nuſquam fieri poteſt, cùm modus ſemper, quoad ſenſum, teneat locum prædicati, vt ſupra diximus, etſi quoad voces ſtatuantur loco ſubiecti.

TERTIA

TERTIA PARS.

DE ARGVMENTATIONE.

SECTIO I.

De natura argumentationis, eiuſque ſpeciebus.

ARGVMENTATIO, vt in prolegomenis definiuimus, eſt oratio in qua vnum ex alio infertur: vnde tria in argumentatione diſtingui debent: primum eſt illud ex quo aliud infertur, quod dicitur antecedens: ſecundum eſt illud quod infertur, quod appellatur conſequens, tertium eſt illatio, & vocatur conſequentia, in qua conſiſtit formale argumentationis.

Vnde quia triplex eſt nota illationis, triplex eſt etiam argumentatio in genere. Prima eſt conditionalis, in qua illatio fit mediâ particulâ Si: vt, Si homo haberet alas poſſet volare. Secunda cauſalis, in qua fit mediâ particulâ *Quia*, aut ſimili: vt, Quia homo eſt rationalis, ideo eſt riſibilis. Tertia verò eſt

rationalis, quæ infert per particulam *Ergo*, ſubindéque definitur oratio in qua vnum ex alio infertur mediâ huiuſmodi particulâ rationali: vt, Petrus eſt rationalis, ergo eſt riſibilis. Omiſſâ autem argumentatione conditionali necnon cauſali, quarum rarior eſt vſus.

Argumentatio rationalis ſubdiuiditur in ſyllogiſmum, enthymema, inductionem, & exemplum.

Syllogiſmus eſt argumentatio in qua ex antecedente vniente duo extrema cum medio aliquo, infertur conſequens vniens illa inter ſe. V. G. hæc argumentatio eſt ſyllogiſmus, Omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis: quia ex hoc antecedente (Omne rationabile eſt riſibile, Omnis homo eſt rationalis) in quo homo & riſibilis vniuntur cum rationali, infert hoc conſequens (Omnis homo eſt riſibilis) in quo vniuntur inter ſe. Ex quibus intelligitur trita illa definitio ſyllogiſmi ab Ariſtotele tradita, Syllogiſmus eſt oratio in quâ quibuſdam poſitis aliud quippiam neceſſariò euenit (ſeu ſequitur) eo quod hæc ſunt: ſenſus enim eſt ſyllogiſmum eſſe argumentationem, in qua poſitis duabus propoſitionibus vnientibus duo aliqua extrema cum vno medio, ſequitur neceſſariò & ex vi illius vnionis alia propoſitio vniens eadem extrema inter ſe: vt patet in exemplo adducto.

Enthymema verò eſt argumentatio in qua infertur conſequens vniens duo aliqua extrema inter ſe, ex antecedente vniente alterum dumtaxat cum vno medio ſeu tertio. V. G. hæc argumentatio appellatur enthymema, Omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis: quia infert hoc conſequens (Omnis homo eſt riſibilis) vniens hominem & riſibilem inter ſe, ex illo antecedente (Omnis homo eſt rationalis) in quo homo dumtaxat vnitur cum tertio aut medio. Ex quibus.

Lect. 1. cap. 1. l. 1. Poster. Inferes 1. enthymema eſſe reipſa ſyllogiſmum, ſed imperfectum, & vt loquitur D. Th. detruncatum: ita

vt non differat ſpecie ab illo, ſed ſolùm ſicut imperfectum differt à perfecto intra eandem ſpeciem, v.g. puer à viro.

Ratio primæ partis eſt, quia enthymema habet partim explicitè, partim implicitè illud idem quod quod ſyllogiſmus: explicitè enim vnit vnum extremum concluſionis cum medio in antecedente, quod eſt vnica propoſitio expreſſa, implicitè verò aliud in altera quæ ſubticetur. In hoc enim enthymemathe, Omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis, ſubticetur, breuitatis causâ, prima propoſitio, nempe, Omne rationale eſt riſibile, quæ in ſyllogiſmo exprimebatur. Ergo non differunt eſſentialiter & ſpecificè ſyllogiſmus & enthymema.

Ratio verò ſecundæ partis eſt euidens: quia enthymemati deeſt perfectio ſyllogiſmi, nempe altera propoſitio ex parte antecedentis, ſeu quod idem eſt, expreſſa & explicita vnio amborum extremorum cum medio, quæ reperitur in ſyllogiſmo, ex quo oritur (vt inferius explicabimus) quòd conceſſio antecedente ſyllogiſmi, ſeu eius præmiſſis, negari nequit conſecutio, benè autem conſecutio enthymematis: Ergo eſt ſyllogiſmus tantùm imperfectus & truncatus.

Inferes 2. quid agendum ſit quando conceſſo antecedente enthymematis negatur conſequentia, tunc enim oportet tantùm formare ſyllogiſmum perfectum & integrum, addendo illam alteram propoſitionem quæ in enthymemate ſuppreſſa fuerat. Habes exemplum in præcedenti conſectario.

Inductio autem eſt argumentatio in qua ex antecedente particularia ſufficienter enumerante infertur vniuerſale: vel è contra ex vniuerſali inferuntur particularia: vt ſi dicas, Hic homo eſt rationalis, & ille eſt rationalis & ille &c. ergo omnis homo eſt rationalis: & hæc ſpecies inductionis dicitur aſcenſus, quia à particularibus inferioribus aſcenditur ad vniuerſale ſuperius: altera verò, qua ex oppoſito ab vniuerſali deſcéditur ad

particularia, appellatur deſcenſus, vt ſi dicas, Omnis homo eſt rationalis, ergo & hic eſt rationalis, & ille eſt, &c.

Exemplum denique eſt argumentatio in qua ex antecedente vnum vel pauca ſingularia adducente, infertur aliud duntaxat ſingulare, vt ſi dicas, Deus pepercit Magdalenæ pœnitenti aut Diuo Petro, ergo parcet & tibi ſi pœnitentiam egeris. Vnde habes quod ſicut enthymema non differt ſpecie à ſyllogiſmo, ſed ſicut imperfectum à perfecto: ita exemplum ab inductione, quia ſcilicet exemplum non enumerat ſufficienter ſingularia ad concludendum vniuerſale, ſicut inductio, ideoque propter illam inſufficientem enumerationem exemplum dici poteſt imperfecta inductio, ſicut enthymema imperfectus ſyllogiſmus.

Sed quæres quomodo inductio & exemplum differant à ſyllogiſmo & enthymemate? Reſpondeo differre eſſentialiter & ſpecie, quia habent diuerſam formam & diſpoſitionem; ſyllogiſmus enim & enthymema ex vnione extremorum cum medio inferunt vnionem illorum inter ſe: inductio verò & exemplum non ita; ſed ex enumeratione ſingularium inferunt alia ſingularia, vel vniuerſale, aut è contra.

Ex illis verò omnibus argumentationibus ſolus ſyllogiſmus dicitur & eſt argumentatio formalis, eò quòd ex vi formæ ſeu diſpoſitionis extremorum cum medio factæ (expreſsè) in antecedente, vel præmiſſis ita infert concluſionem ſeu vnionem extremorum inter ſe, vt illis conceſſis hæc negari non poſſit: cuius ratio eſt, quia iam negaretur in concluſione quod virtualiter & æquiualenter conceſſum fuit in antecedente ſeu præmiſſis, formaliter enim conceſſa fuit ibi vnio duorum extremorum cum medio, quæ eſt virtualiter & æquiualenter vnio eorumdem inter ſe, iuxta illud, Quæ ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe. Cæteræ verò argumentationes dicuntur materiales defectu huiuſmodi formæ & diſpoſitionis qua ſcilicet in illis, quamuis conſequens rectè ſequa-

tur ex antecedente vi materiæ ſeu connexionis quam reipſa habet cum illo, non tamen vi formæ ſeu diſpoſitionis, ita quòd antecedente conceſſo negari non poſſit.

Prima regula pro bona argumentatione quacunque, eſt quòd ex antecedente verò ſemper ſequitur conſequens verum, & nunquam falſum. Ratio eſt quia illud ſolùm legitimè infertur ex antecedenti, quod habet connexionem cum illo: cùm verò autem non habet connexionem niſi verum: ergo nequit ex verò inferri niſi verum.

Vnde habes legitimum eſſe hunc arguendi modum: Antecedens eſt verum, ergo & conſequens: ſimiliter iſtum: Conſequens eſt falſum, ergo, & antecedens. Quandoquidem ex vero non ſequitur falſum, vt diximus.

Secunda regula eſt, ex antecedente falſo ſequi conſequens falſum per ſe, licet poſſit ſequi verum per accidens. Ratio primæ partis eſt eadem quæ præcedentis regulæ, quia cum falſo non habet connexionem per ſe niſi falſum: ergo illud ſolùm per ſe ſequitur. Secunda verò pars conſtat hoc exemplo & ſimilibus: Omnis lapis eſt animal, Omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal: vbi ex antecedente ſeu præmiſſis falſis infertur conſequens verum per accidens: ita vt inferatur quidem per ſe ex illis, ſed non ſit verum per ſe vt ex illis: infertur, ſeu ex vi illarum, ſed per accidens & aliunde, quia aliunde verum eſt quòd homo ſit animal.

Ex quibus habes hos arguendi modos non eſſe ſemper legitimos: Antecedens eſt falſum, ergo & conſequens: & conſequens eſt verum, ergo & antedens. Quandoquidem ex falſo antecedente poteſt inferri conſequens verum ſaltem per accidens.

Tertia regula eſt, concluſionem ſemper debere ſequi debiliorem partem: ita vt ſi in ſyllogiſmo altera præmiſſarum ſit vniuerſalis, altera particularis, concluſio debeat eſſe particularis: ſi vna affirmatiua,

altera negatiua, concluſio pariter debeat eſſe negatiua: vt, Nullum irrationale eſt riſibile, aliquod animal eſt irrationale, ergo aliquod animal non eſt riſibile. Ratio huius regulæ eſt, quia duæ præmiſſæ ſunt quaſi duæ cauſæ ſubordinatæ ipſius concluſionis: in cauſis autem ſubordinatis effectus ſequitur debiliorem partem, vt patet in ſole & aliis cauſis vniuerſalibus, quæ cum particularibus debilibus operantur debiliter, cum fortibus fortiter.

SECTIO II.

De ſyllogiſmo ſpecialiter.

De aliis argumentationis ſpeciebus nihil ſupereſt dicendum, ſed tantùm de ſyllogiſmo, cuius definitionem ſupra adduximus & explicuimus: vt verò illius naturam meliùs percipias, examinanda eſt hic inprimis eius materia & forma ex quibus coaleſcit vt compoſitum quoddam rationis.

Materia autem ſyllogiſmi alia eſt proxima, alia remota. Proxima eſt ex qua immediatè componitur, nempe propoſitiones: remota, ex qua mediatè, ſcilicet termini qui propoſitiones componunt, & illis mediantibus ſyllogiſmum.

Termini debent eſſe tres, & totidem propoſitiones ex eorum bina cuiuſque repetitione coaleſcentes. Debent enim eſſe inprimis duo termini concluſionis inferendæ (puta huius, Homo eſt riſibilis) quorum vnus, nempe prædicatum, dicitur maius extremum; alter, ſcilicet ſubiectum, minus extremum: tum medius terminus, qui abſolutè appellatur medium, (puta rationale) cum quo illa duo extrema vniuntur, vt ex illa vnione cum medio inferatur poſtea vnio eorum-

dem inter ſe. Quæ fieri nequeunt, niſi in tribus propoſitionibus, in quarum prima maius extremum vniatur cum medio, quæ propterea maior propoſitio appellatur; in ſecunda minus extremum, quæ inde minoris nomen ſortitur; in tertia denique concludatur illorum extremorum inter ſe vnio, quæ hac de cauſa concluſio nominatur, patent hæc omnia in iſto exemplo iam inſinuato.

Omne rationale eſt riſibile:
Omnis homo eſt rationalis:
Ergo omnis homo eſt riſibilis.

Ex quibur inferes primò definitiones prædictorum terminorum & propoſitionum. Maius enim extremum eſt prædicatum concluſionis: minus extremum eſt ſubiectum eiuſdem: medium eſt terminus cum quo illa extrema vniuntur. Maior eſt propoſitio in qua maius extremum vnitur cum medio: minor eſt illa in qua minus extremum vnitur cum eodem concluſio in qua illa extrema vniuntur inter ſe.

Inferes ſecundò quemlibet terminum bis & non pluries repetendum eſſe, medium quidem in duabus præmiſſis in quibus vnitur cum vtroque extremo, & ideò non debet repeti in concluſione: ſingula verò extrema ſemel in præmiſſis,&iterum in concluſione, in qua inter ſe vniri debent.

Forma verò ſyllogiſmi eſt diſpoſitio materiæ tum proximæ tum remotæ (j. terminorum & propoſitionum) ordinata ad concludendum. Vnde duplex eſt: altera correſpondens materiæ remotæ, & vocatur figura ſyllogiſtica, quæ eſt diſpoſitio extremorum cum medio: altera correſpondens materiæ proximæ, & dicitur modus ſyllogiſticus; qui eſt diſpoſitio propoſitionum, ſoletque abſolutè intelligi nomine formæ ſyllogiſmi cùm dicimus ſyllogiſmum eſſe aut non eſſe in forma & figura. De his in ſequentibus.

§.

De figuris & modis poſſibilibus ſyllogiſmorum.

FIgura ergo ſyllogiſtica, generaliter loquendo, eſt diſpoſitio ſeu combinatio extremorum, cum medio, quantum ad prædicationem vel ſubiectionem, ordinata ad concludendam eorumdem extremorum inter ſe vnionem.

Vnde quia poſſibilis eſt quadruplex combinatio diuerſa extremorũ cum medio, aut medij cum extremis: vnaquâ medium ſubiiciatur maiori extremo & de minori prædicetur: altera, quâ è contra prædicetur de maiori extremo, & minori ſubiiciatur: tertia, quâ prædicetur de vtroque: quarta, quâ vtrique ſubiiciatur: ideò quadruplex etiam poſſibilis eſt figura ſyllogiſtica Exempla cuiuſque ſtatim afferemus.

Modus verò ſyllogiſticus, vt etiam ſupra inſinuauimus, ſi vniuerſaliter loquamur, eſt diſpoſitio ſeu conbinatio propoſitionum ſyllogiſmi, quantum ad affirmationem vel negationem, vniuerſalitatem vel particularitatem, ordinata ad concludendum.

Et quia talis propoſitionum conbinatio ſexdecim diuerſis modis fieri poteſt in vnaquaque figura (ſeruata eadem diſpoſitione extremorum cum medio quoad prædicationem & ſubiectionem,) ideò ſexdecim etiam dicuntur eſſe poſſibiles modi ſyllogiſmorum in qualibet illarum figurarum.

Hæc omnia oculis ſubiicit ſequens tabula, in qua diuerſæ præmiſſarum combinationes deſignantur per diuerſas combinationes vocalium, A, E, I, O, quæ propoſitiones vniuerſales vel particulares, affirmatiuas vel negatiuas denotant iuxta dicta ſuperius Par. 2. Sect. 2. §. 1.

TABVLA

Figurarum & modorum poſſibilium.

quot ſint.	*Combinationes*	*Prima Figura.*	*Modi directi*	*Modi indirecti*
1	A A	Omne animal eſt ſenſibile: Omnis homo eſt animal: Ergo omnis homo eſt ſenſibilis. *Vel* Ergo aliquod ſenſibile eſt homo.	*Bar-bara.*	*Ba-ra-lip-ton*
2	A E	Omne animal eſt ſubſtantia: Nullus lapis eſt animal: Ergo nullus lapis eſt ſubſtantia. *Vel* Ergo aliqua ſubſtanria non eſt lapis.	*Da-ri-*	*Fa-peſ-mo.*
3	A I	Omne animal eſt ſenſibile: Aliquis homo eſt animal: Ergo aliquis homo eſt ſenſibilis.		*Da-bi-*

	Vel. Ergo aliquod ſenſibile eſt homo.		*tit*
4	A Omne animal eſt ſubſtantia : O aliquis lapis non eſt animal : Ergo aliquis lapis non eſt ſubſtantia.		
5	E Nullum animal eſt lapis : A Omnis homo eſt animal : Ergo nullus homo eſt lapis. *Vel* Ergo nullus lapis eſt homo.	*Cela-rent.*	*Ce-lan*
6	E Nullus lapis eſt animal : I Nullus homo eſt lapis : Ergo nullus homo eſt animal.		*tes*
7	E Nullum anima eſt lapis : I Aliquis homo eſt animal : Ergo aliquis homo non eſt lapis.	*Fe-ri-*	
8	E Nullus lapis eſt animal : O Aliquis homo non eſt lapis : Ergo aliquis homo non eſt animal.		
9	I Aliquod animal eſt rationale : A Omnis equus eſt animal : Ergo aliquis equus eſt rationalis.		

20	I Aliquod animal eſt ſubſtantia: E Nullus lapis eſt animal: Ergo aliquis lapis non eſt ſubſtantia. *Vel* Ergo aliqua ſubſtantia non eſt lapis.	*Friſeſmo- rum.*
21	I Aliquod animal eſt rationale: I Aliquis equus eſt animal: Ergo aliquis equus eſt rationalis.	
22	I Aliquod animal eſt ſubſtantia: O Aliquis lapis non eſt animal: Ergo aliquis lapis non eſt ſubſtantia.	
23	O Aliquod animal non eſt rationale: A Omnis homo eſt animal: Ergo aliquis homo non eſt rationalis.	
24	O Aliquis lapis non eſt animal: E Nullus homo eſt lapis: Ergo aliquis homo non eſt animal.	
25	O Aliquod animal non eſt rationale: I Aliquis homo eſt animal: Ergo aliquis homo non eſt rationalis.	

16 O Aliquis lapis non eſt animal:
O Aliquis homo non eſt lapis:
Ergo aliquis homo non eſt animal.

SECVNDA FIGVRA.

(inter vtiles nulla, vel à prima indiſtincta.)

1	A Omnis homo eſt animal:	2	ba-	ra-	2
	A Omne animal eſt ſenſibile:	1	Bar-	Ba-	1
3	Ergo omne ſenſibile eſt homo.				
	Vel				
	Ergo omnis homo eſt ſenſibilis.	3	ra.		
	Vel			lip.	3
	Ergo aliquod ſenſibile eſt homo.			ton.	
				ſan-	
				Ce-	
2	A Omnis homo eſt animal:	2	la-		
	E Nullũ animal eſt lapis:		Ce-		
	Ergo nullus lapis eſt homo.				

Vel Ergo nullus homo eſt lapis.	3 rent	tes
3 A Omnis homo eſt animal : I Aliquod animal eſt irrationale: Ergo aliquod irrationale eſt homo.		
4 A Omne rationale eſt animal : O Aliquod animal non eſt homo : Ergo aliquis homo non eſt rationalis.		
5 E Nullus lapis eſt animal: A Omne animal eſt ſubſtantia : Ergo nulla ſubſtantia eſt lapis.		
6 E Nullus homo eſt lapis : E Nullus lapis eſt animal: Ergo nullum animal eſt homo.		
7 E Nullus lapis eſt animal: *Vel* E Nullum animal eſt lapis: Aliquod animal eſt ſubſtantia : *Vel* Aliqua ſubſtantia eſt animal : Ergo aliqua ſubſtantia non eſt lapis.	Fe ri o	

E Nullum animal eſt lapis:
8 O Aliquis lapis non eſt homo:
Ergo aliquis homo non eſt animal. *bi*

Da- 2
I Aliquod rationale eſt animal: 2 *ri-* *tis* 1
Da- 3
9 A Omne animal eſt ſenſibile: 1
Ergo aliquod ſenſibile eſt rationale.
Vel
Ergo aliquod rationale eſt ſenſibile. 3 *i*

E Aliqua ſubſtantia eſt animal: 2 *ri-*
10 I Nullũ animal eſt lapis: 1 *Fe-*
Ergo aliquis lapis non eſt ſubſtantia.
Vel
Ergo aliqua ſubſtantia non eſt lapis. 3 o
I Aliquis equus eſt animal:
11 I Aliquod eſt animal rationale:
Ergo aliquod rationale eſt equus.
I Aliquod animal eſt ſubſtantia:
12 O Aliqua ſubſtantia non eſt homo:
Ergo aliquis homo non eſt animal.

O Aliqua ſubſtantia non eſt animal:

13 A Omne animal eſt ſenſibile:
Ergo aliquod ſenſibile non eſt ſubſtantia.

14 O Aliquod animal non eſt lapis:
E Nullus lapis eſt homo:
Ergo aliquis homo non eſt animal.

15 O Aliquod animal non eſt rationale:
I Aliquod rationale eſt homo:
Ergo aliquis homo non eſt animal.

O Aliquod animal non eſt lapis:
16 O Aliquis lapis non eſt homo:
Ergo aliquis homo non eſt animal.

TERTIA FIGURA

(Inter Vtiles ſecunda)

A Omnis homo eſt animal:
1 A Omne ſenſibile eſt animal:
Ergo omne ſenſibile eſt homo.

2	A Omnis homo eſt rationalis: E Nullus equus eſt rationalis: Ergo nullus equus eſt homo.	*Ca-me-ſtres.*
3	A Omne animal eſt ſubſtãtia: I Aliquis lapis eſt ſubſtantia: Ergo aliquis lapis eſt animal.	
4	A Omnis homo eſt animal: O Aliquis lapis non eſt animal: Ergo aliquis lapis non eſt homo.	
5	E Nullus equus eſt rationalis: A Omnis homo eſt rationalis: Ergo nullus homo eſt equus.	*Ceſare*
6	E Nullum animal eſt lapis: E Nullus homo eſt lapis: Ergo nullus homo eſt lapis.	
7	E Nullus lapis eſt animal. I Aliquis homo eſt animal: Ergo aliquis homo non eſt lapis.	*Feſti-no.*
8	E Nullum animal eſt lapis: O Aliquis homo non eſt lapis: Ergo aliquis homo non eſt animal.	
9	I Aliquis equus eſt animal: A Omnis homo eſt animal: Ergo aliquis homo eſt equus.	

I Aliqua ſubſtantia eſt homo:
20 E Nullus lapis eſt homo:
Ergo aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

21 I Aliquis equus eſt animal:
I Aliquis homo eſt animal:
Ergo aliquis homo eſt equus.

22 I Aliqua ſubſtantia eſt homo.
O Aliquis lapis non eſt homo:
Ergo aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

23 O Aliqua ſubſtantia non eſt animal:
A Omnis homo eſt animal:
Ergo aliquis homo non eſt ſubſtantia.

24 O Aliqua ſubſtantia non eſt animal:
E Nullus lapis eſt animal:
Ergo aliquis lapis eſt non ſubſtantia.

25 O Aliqua ſubſtantia non eſt animal:
I Aliquis homo eſt animal:
Ergo aliquis homo non eſt ſubſtantia.

26 O Aliquod animal non eſt lapis:
O Aliquis homo non eſt lapis:
Ergo aliquis homo non eſt animal.

QVARTA FIGVRA

(Inter vtiles tertia.)

1	A Omne animal ſenſibile : A Omne animal eſt ſubſtãtia: *Non.* Ergo omni ſubſtantia eſt ſententias : *Sed.* Ergo aliqua ſubſtantia eſt ſenſibilis.	*Da-* *rap-* *ti.*
2	A Omne animal eſt ſubſtãtia: E Nullum animal eſt lapis: Ergo nullus lapis eſt ſubſtantia.	
3	A Omne animal eſt ſubſtãtia: I Aliquod animal eſt rationale. Ergo aliquod rationale eſt ſubſtantia.	*Da-* *tiſi.*
4	A Omne animal eſt ſubſtãtia: O Aliquod animal non eſt equus : Ergo aliquis equus non eſt ſubſtantia.	
5	E Nullum animal eſt lapis: A Omne animal eſt ſubſtantia :	*Fe-* *lap-*

Non.
Ergo nulla ſubſtantia eſt lapis;
Sed.
Ergo aliqua ſubſtantia non eſt lapis. *ſon.*

6 E Nullus lapis eſt animal :
E Nullus lapis eſt homo :
Ergo nullus homo eſt animal.

7 E Nullus lapis eſt animal : *Feriſon.*
I Aliquis lapis eſt ſubſtantia:
Ergo aliqua ſubſtantia non eſt animal.

8 E Nullus lapis eſt animal :
O Aliquis lapis non eſt homo:
Ergo aliquis homo eſt animal.

9 I Aliquod animal eſt rationale : *Diſamis*
A Omne animal eſt ſubſtantia :
Ergo aliqua ſubſtantia eſt rationalis.

I Aliquod animal eſt ſubſtantia :
10 E Nullum animal eſt lapis :
Ergo aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

I Aliquod animal eſt rationale :

I Aliquod anima eſt hinnibile :
11 Ergo aliquod hinnibile eſt rationale.

I Aliquod animal eſt ſubſtantia.
O Aliquid animal non eſt lapis :
12 Ergo aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

O Aliquod animal non eſt lapis :
A Omne animal eſt ſubſtantia : Bo-
Ergo aliqua ſubſtantia non eſt lapis. car- do

O Aliquis lapis non eſt animal :
14 E Nullus lapis eſt homo :
Ergo aliquis homo non eſt animal.

15 O Aliquod animal non eſt rationale :
I Aliquod animal eſt homo:
Ergo aliquis homo non eſt rationalis.

16 O Aliquis lapis non eſt animal :
O Aliquis lapis non eſt homo :
Ergo aliquis homo non eſt animal.

Explicationem huius ſchematis habes in ſequentibus.

§. 2.

De figuris & modis vtilibus ſyllogiſmorum.

QVatuor ſunt, vt ex ſuperiori §. & ex ſchemate conſtat, figuræ poſſibiles, & intra vnamquamque ſexdecim modi ſyllogiſmorum: ſed non omnes ſunt vtiles ad concludendum. Ad diſcernendum verò vtiles ab inutilibus quædam priùs ſtatuendæ ſunt regulæ, quarum omnium fundamentum eſt ipſa propria natura ſyllogiſmi, quæ requirit vt duo extrema vniantur & combinentur cum vno medio, vel vtrumque per affirmationem, vt concludatur affirmatiuè vnio eorundem inter ſe, iuxta illud principium (Quæ niuntur vni tertio, vniuntur inter ſe,) cui innituntur ſyllogiſmi affirmatiui: vel vnum per affirmationem, alterum per negationem, vt inferatur inde negatio vnius de altero in concluſione, conformiter ad aliud principium præcedenti oppoſitum (Ea quorum vnum vnitur vni tertio, alterum non, non vniuntur inter ſe,) in quo fundantur ſyllogiſmi negatiuè concludentes, vt ſectione ſequenti videbimus. Ex his ſequitur.

Prima regula generalis: in bono ſyllogiſmo debent eſſe tantùm tres termini, nedum quoad voces, ſed etiam quoad ſenſum, ita vt in eodem planè ſenſu accipiantur in præmiſſis & in concluſione, nec varientur quoad ſuppoſitionem, ampliationem, reſtrictionem, appellationem, & alias huiuſmodi affectiones ſeu proprietates termini, excepta ſuppoſitione à ſignis proueniente. Ratio eſt, quia, aliàs reipſa non fieret vnio duorum extremorum cum vno & eodem medio, in quo tamen ſita eſt ratio ſyllogiſmi. Vnde tam medium quàm extrema non debent

eſſe termini æquiuoci : non enim valet : Omnis canis latrat, ſed aliquod ſydus eſt canis, Ergo aliquod Sydus latrat.

Secunda regula generalis. Medium in altera ſaltem præmiſſarum debet ſupponere diſtributiuè. Quia aliâs non eſſet reipſa idem medium cum quo extrema vnirentur aut combinarentur ſubindeque non rectè inferretur vnio ipſorum inter ſe : vt patet in hoc ſyllogiſmo : aliquod animal eſt rationale, Aliquis equus eſt animal, Ergo aliquis equus eſt rationalis. Vnde ex puris particularibus nihil ſequitur in quacunque figura vi formæ, quod addo, quia vi materiæ poteſt aliquando valere conſequentia : vt, Aliquod irrationale eſt animal, Aliquis equus eſt irrationalis, Ergo aliquis equus eſt animal.

Tertia regula generalis. Extremum in præmiſſis indiſtributum non debet diſtribui in concluſione. Quia debet eo tantùm modo & ſenſu vniri cum altero extremo in concluſione, quo vnitum fuit cum medio in præmiſſis : ſi ergo non fuit vnitum medio niſi in ſenſu particulari diſiunctiuo vel confuſo, non debet in ſenſu vniuerſali & diſtributiuo vniri cum altero vnde non valet : Omnis homo eſt rationalis, Omnis homo eſt animal, Ergo omne animal eſt rationale : quia animal confusè ſumptum in minori pro hoc vel illo, ſumitur diſtributiuè, in concluſione pro omnibus.

Quarta regula generalis. Ex præmiſſis purè negatiuis nihil ſequitur. Quia tunc neutrum extremum cum medio vnitur affirmatiuè, ſed vtrumque per negationem ab eo ſeiungitur : ex eo autem quòd duo ſeiungantur ſeu diſtinguantur ab vno tertio non bene infertur quòd ſint vel non ſint idem inter ſe : vnde non valet dicere : Nullus homo eſt irrationalis, Nullus equus eſt homo, Ergo nullus equus eſt irrationalis.

Ex his omnibus facilè eſt diſcernere figuras & modos vtiles ab inutilibus : & in primis.

Infertur tres tantum eſſe figuras vtiles & legiti-

mas, primam videlicet, tertiam, & quartam. Figura enim legitima eſt ea in qua fit conbinatio extremorum cum medio apta ad concludendam eorundem extremorum inter ſe vnionem: ſed in his tribus tantùm formantur combinationes aptæ ad concludendum, vt patet in ſchemate, quia in eis tantùm ſeruantur regulæ traditæ; in ſecunda verò aut non fiunt tales combinationes quæ rectè concludant defectu regularum; aut ſi fiant, illæ reducuntur ad primam per ſolam tranſpoſitionem præmiſſarum, vel etiam concluſionis conuerſionem, quod eſt differre à prima accidentaliter ſolùm aut voce tenus, vt in eodem ſchemate cernere licet: ergò, &c. Reiectâ igitur illâ ſecundâ figura vel tanquam inutili ad concludendum, vel tanquam indiſtinctâ à prima, ſuper ſunt tantùm tres vtiles & legitimæ, Prima in qua medium ſubiicitur in maiori & prædicatur in minori; Secunda (quæ inter poſſibiles poſita eſt ordine tertia) in qua medium vtrobique prædicatur: Tertia (quæ erat ordine quarta in eodem ſchemate figurarum poſſibilium) in qua vtrobique ſubiicitur, iuxta ſenſum illius verſiculi.

Sub. præd. prima: ſed altera bis præd. tertia bis ſub.

Infertur ſecundò quinam modi in his tribus figuris ſint vtiles, quinam inutiles. Modi enim vtiles ſunt illæ præmiſſiarum combinationes quæ aptæ ſunt ad concludendum, illæ autem ſunt ad concludendum aptæ quæ ſeruant omnes regulas traditas: ineptæ verò quæ contra aliquam vel aliquas illarum peccant, atque adeo ſunt modi inutiles. Primi ſunt qui in ſchemate deſignantur per voces illas in ſequentibus carminibus contentas.

Barbara, celarent, darij, ferio: baralipton.
Celantes, dabitis, fapeſmo, friſeſomorum.
Ceſare, Cameſtres feſtino, baroco. Darapti,
Felapton, diſamis, datiſi, bocardo, feriſon.

Inter quos modos vtiles per hæc vocabula deſignatos alij ſunt directi, qui ſcilicet inferunt concluſionem directam & quæ per ſe nata eſt ſequi ex præmiſſis, in quà maius extremum prædicatur de minori: alij indirecti in quibus infertur concluſio indirecta per ſolam ipſius concluſionis directæ conuerſionem iuxta regulas de conuerſione propoſitionum traditas factam: vnde modus indirectus accidentaliter tantùm differt à directo, penes ſolam concluſionis conuerſionem.

Modi directi primæ figuræ ſunt quatuor deſignati per quatuor primas voces, Barbara, Celarent, Darij, Ferio: indirecti tres inprimis deducti ex tribus prioribus directis, deſignati per Baralipton, Celantes, Dabitis, (prætermiſſo modo, indirecto qui deduci poteſt ex modo, Ferio, eo quod eius concluſio, ſicut & aliorum modorum in quibus infertur particularis negatiua, non poſſit conuerti niſi per contrapoſitionem, quæ non eſt propriè conuerſio:) Et præterea alij duo deſignati per Fapeſmo & Friſeſomorum, (in quo poſteriori vocabulo habenda eſt tantùm ratio trium priorum vocalium, non aliarum quæ ſolùm metri cauſa adduntur) deducti ex duobus modis, ex ſecundo ſcilicet & decimo, in ſchemate poſitis, qui inutiles ſunt ad concludendum directè, eo quòd peccent contra tertiam regulam generalem diſtribuendo maius extremum in concluſione, quod non fuit diſtributum in præmiſſis: vtiles verò ad concludendum indirectè; quia ſic non peccant contra dictam regulam vt inſpicienti conſtabit.

Modi verò directi ſecundæ figuræ ſunt etiam quatuor deſignati per ſequentes voces, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco: Tertia, ſex denotati per Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon. Indirecti verò, qui ex his deduci poſſunt per ſolam concluſionum conuerſionem: ad inſtar eorum qui in prima figura appoſiti ſunt in exemplum.

Inferuntur tertiò regulæ ſpeciales pro vnaquaque trium figurarum.

Prima

Prima regula particularis pro prima figura eſt, quòd, Si maior ſit particularis, aut minor negatiua, nihil concluditur (ſaltem directè.) Quia peccaretur contra ſecundam regulam generalem de diſtribuendo medio in altera præmiſſarum, vel contra tertiam de non diſtribuendo aliquo extremo in concluſione quod in præmiſſis non fuerit diſtributum: vt patebit conſideranti in ſchemate modos illos primæ figuræ, quorum maior eſt particularis vel minor negatiua. Dixi (ſaltem directè) quia indirectè poteſt interdum concludi, vt patet in Fapeſmo & Friſeſomorum, in quibus inferendo concluſionem indirectam non peccatur contra dictas regulas.

Secunda regula particularis pro ſecunda figura eſt, quòd, Ex duabus affirmatiuis nihil ſequitur in hac figura, ſed debet altera præmiſſarum eſſe negatiua. Quia alias peccaretur contra ſecundam regulam generalem de medio in altera præmiſſarum diſtribuendo: cùm enim ibi ſit prædicatum in vtraque, ſi ambæ eſſent affirmatiuæ, in neutra diſtribueretur. Vnde ſequitur etiam veluti huius regulæ appendix, maiorem in hac figura non poſſe eſſe particularem: quia peccaretur contra tertiam regulam generalem, ſiquidem maius extremum, quod ibi ſubijcitur, non diſtribueretur, quod tamen diſtribueretur in concluſione quæ debet eſſe negatiua, vt pote alterâ præmiſſarum negatiuâ exiſtente. Vide horum exempla in ſchemate.

Tertia regula particularis pro tertia figura eſt, quòd, ſi minor ſit negatiua nihil ſequitur in hac figura. Quia peccaretur contra tertiam regulam generalem de non diſtribuendo aliquo extremo in concluſione, quod in præmiſſis diſtributum non fuerit: maius enim extremum quod prædicatur in maiori (quæ neceſſariò deberet eſſe affirmatiua, ſi minor negatiua foret, ſiquidem ex puris negatiuis nihil concluditur) non diſtribueretur in illa, & tamen diſtribueretur in concluſione ratione negationis. Debet ergo minor eſſe affirmatiua. Ex quo ſequitur vl-

terius veluti etiam appendix huius regulæ, concluſionem in tertia figura debere eſſe ſemper particularem & non vniuerſalem: quia aliàs minus quod extremum, in minori illa affirmatiua non diſtribuitur, diſtribueretur in concluſione.

Has regulas facilè in mentem reuocant vocabula ſupradicta, Barbara, &c. quorum nullum deſignat in prima figura maiorem particularem aut minorem negatiuam: nullum ambas præmiſſas affirmatiuas in ſecunda, nec maiorem particularem nullum denique minorem negatiuam in tertia, nec etiam concluſionem vniuerſalem, ſed particularem.

SECTIO III.

De proprietatibus ſyllogiſmorum; probatione ſcilicet & reductione.

Esſentia ſyllogiſmi conſiſtit in legitima vnione extremorum cum medio inferente vnionem ipſorum inter ſe: ſeu in ipſa conſequentia quâ huiuſmodi extremorum vnio infertur in concluſione ex vi vnionis eorumdem cum medio factæ in præmiſſis: proprietates verò eius ſunt, tùm probatio huiuſmodi conſequentiæ & bonitatis illius per prima principia, & hoc quantum ad modos perfectos (qui dicuntur illi qui non ſolum legitimè concludunt, ſed etiam euidenter, quales ſunt quatuor primi primæ figuræ:) tum reductio ad modos perfectos, quantùm ad reliquos qui imperfecti ſunt, dicunturque tales, eò quòd ipſorum conſequentia etſi bona & legitima ſit, non tamen ita euidens.

Si quis ergo eò proteruiæ deuenerit vt conceſſis

præmiſſis ſyllogiſmi perfecti negaret conſequentiam, quæ per ſeipſam manifeſta eſt, in eo caſu probanda eſſet per alterum è duobus principiis ſuprapoſitis: conſequentia quidem ſyllogiſmorum perfectorum affirmatiuè concludentium (nempe Barbara & Darij) per illud, quæ ſunt eadem inter ſe: ſubſumendo ſic, ſed maius & minus extremum, puta Homo & Senſitiuum, vniuntur vni tertio in præmiſſis, puta animali: ergo rectè vniuntur inter ſe in concluſione: conſequentia verò modorum perfectorum negatiuè concludentium (videlicet Celarent & Ferio) per alterum: nempe, Ea quorum vnum vnitur vni tertio, alterum non, non vniuntur inter ſe: ſubdendo, ſed homo, e. g. vnitur in præmiſſis animali, lapis verò non, ſed ab eo per negationem remouetur: ergo non vniuntur inter ſe, ſed vnum rectè per negationem remouetur ab altero. Vide hæc exempla in ſchemate in modis Barbara & Celarent.

Si quis verò modorum imperfectorum conceſſis præmiſſis negaret conſequentiam, reducendus eſſet ille ſyllogiſmus in perfectum, cuius negaretur conſecutio, ad aliquem ex quatuor perfectis, ita vt ex imperfecto fieret perfectus. Hoc autem dupliciter fieri poteſt.

Primò per ſolam conuerſionem propoſitionum ſyllogiſmi imperfecti, earúmque, ſi opus fuerit tranſpoſitionem, ita vt maior ponatur loco minoris aut è contra: ſicque eadem conſequentia in modo perfecto clarè inferatur, quæ in modo imperfecto obſcuriùs illata fuerat, & negata. Et hæc dicitur reductio oſtenſiua, quia in iiſdem propoſitionibus ſyllogiſmi imperfecti clariori & perfectiori forma diſpoſitis oſtenditur bonitas conſequentiæ, nulla propoſitione deforis aſcita.

Secundò fieri poteſt eſt deducendo eum, qui conceſſis præmiſſis modi imperfecti negaret conſequentiam, ad aliquod inconueniens, puta ad concedendas duas contradictorias ſimul veras: & ideo hæc dicitur reductio ad impoſſibile, vel per impoſſibile.

§. 1.

De reductione oſtenſiua ſyllogiſmorum imperfectorum.

REductio ergo oſtenſiua eſt reuocatio ſyllogiſmi imperfecti ad perfectum per ſolam propoſitionum conuerſionem, aut etiam tranſpoſitionem ſubindeque vt congruè fiat duo ſunt attendenda.

Primum eſt ad quem modum perfectum quilibet imperfectus hac reductione reuocari debeat: quod deſignatur per conſonantes quibus ſinguli modi imperfecti incipiunt, quæ ſunt B, C, D, F, ita vt imperfecti modi incipientes per B, vt Baralipton, ſi per oſtenſionem reduci debeant, reuocandi ſint ad modum perfectum Barbara, qui per C ad Celarent, qui per D ad Darij, qui per F ad Ferio.

Secundum eſt, quænam propoſitiones conuertendæ ſint aut tranſponendæ, quod denotatur per denotatur per quaſdam alias conſonantes intra vocabula illa repertas ſcilicet S, P, M; ita vt S, reperta poſt vocalem aliquam in illis dictionibus modos imperfectos deſignantibus, denotet propoſitionem illi vocali antecedenti correſpondentem eſſe conuertendam ſimpliciter: P eſſe conuertendam per accidens: M propoſitiones eſſe mutandas ſeu tranſponendas, maiorem ſcilicet in minorem, & è contra C verò in medio dictionum Baroco & Bocardo inuenta indicat duos illos modos non poſſe reduci niſi per Contradictionem ſeu per impoſſibile. Et hic eſt ſenſus iſtorum verſuum.

S vult ſimpliciter verti: P verò per accid.
M vult tranſponi: C per impoſſibile dici.

Exempla hujuſmodi reductionis oſtenſiuæ quiſque poterit facilè adducere, ſi vnum ſubiiceremus in Fapeſmo.

Fapeſmo { Omne animal eſt viuens:
Nullus lapis eſt animal:
Ergo aliquod viuens non eſt lapis.

Si ergo conceſſis præmiſſis ab aliquo negetur conſequentia iſtiuſmodi, poteſt illius bonitas manifeſtari oſtenſiuè reducendo ipſum ad modum Ferio, vt indicat litera initialis vocabuli Fapeſmo, ſcilicet F: conuertendo minorem eius per accidens, ſic, Omne animal eſt viuens, ergo Aliquod viuens eſt animal: id enim deſignat conſonans P poſt primam vocalem reperta: minorem verò conuertendo ſimpliciter, ſic, Nullus lapis eſt animal, ergo nullum animal eſt lapis: quod expoſcit conſonans S reperta poſt ſecundam vocalem E: & denique tranſponendo maiorem in minorem & è conuerſo, vt deſignat M ſubſequens. Ex quibus reſultat hic ſyllogiſmus.

Ferio { Nullum animal eſt lapis:
Aliquod viuens eſt animal:
Ergo aliquod viuens non eſt lapis.

Vbi vides concluſionem, quæ obſcura & indirecta erat in modo imperfecto Fapeſmo claram & directam in modo perfecto Ferio.

Circa modum *Friſiſomorum* aduerte conſonantem M in eo repertam poſt tertiam vocalem denotare præmiſſas eſſe tranſponendas, ac ſi poſt ſecundam vocalem inueniretur.

§. 2.

De reductione per impoſſibile.

REductio verò per impoſſibile eſt reuocatio ſyllogiſmi in perfecti ad perfectum, inferendo contradictoriam concluſionis negatæ, (quæ neceſſariò concedenda erit, aliàs enim iam darentur duæ contradictoriæ ſimul falſæ, nec vlteriùs eſſet procedendum) & ex illa contradictoria & vna præmiſſarum iam conceſſa deducendo contradictoriam alterius conceſſæ præmiſſæ. Quæ proinde reductio vt rectè fiat, duo ſimiliter debent attendi.

Primum eſt, ad quem etiam ex modis perfectis ſinguli imperfecti hoc genere reductionis reuocandi ſint: quod tribus ſequentibus vocibus à Dialecticis in hunc finem excogitatis deſignatur.

Neſciebatis, odiebam, letare-romanis.

Dictio *Neſciebatis* habens quinque ſyllabas ordine correſpondentes quinque modis imperfectis primæ figuræ, per vocalem E: in prima ſyllaba repertam denotat primum illorum modorum, nempe Baralipton, reducendum eſſe ad Celarent, cuius concluſio eſt vniuerſalis negans per dictam vocalem E deſignata: per vocalem I repertam in ſecunda ſyllaba indicat ſecundum ex illis modis, ſcilicet Celantes, eſſe reducendum ad Darij cuius concluſio eſt particularis affirmatiua deſigneta per illud I, per vocalem E, rurſus repertam in tertia ſyllaba deſignat modum Dabitis, cui ſyllaba illa correſpondet, eſſe etiam reuocandum ad Celarent. Et ſic de aliis.

Dictio *Odiebam*, quæ habet quatuor ſyllabas correſpondentes quatuor modis ſecundæ figuræ; & dictio *Letare-romanis*, quæ habet ſex ſyllabas correſpondentes ſex modis tertiæ, per vocales etiam in huiuſmodi ſyllabis repertas deſignant modos illos imperfectos, quibus correſpondent, eſſe pariter reducendos ad perfectos quorum concluſio per vocales illas denotatur.

Secundum, quod hîc attendi debet, eſt quænam præmiſſarum in modo imperfecto conceſſarum ſeruanda ſit, & quonam loco, maioris ſcilicet an minoris, ſit ſtatuenda ipſa & contradictoria concluſionis negatæ, vt ex eis formetur modus perfectus inferens illud impoſſibile. Id verò declarant verſus ſequentes.

Prima minorem adimit, facitè maiorem minorem:
Celantes min. eſt contrad. Minor ſede maioris.
Seruat maiorem, variatque ſecunda minorem.
Tertia maiorem variat, ſeruátque minorem.

Senſus eſt.

Prima figura in reducendis per impoſſibile modis imperfectis ad perfectos, contradictoriam concluſionis negatæ ponit loco maioris, & è maiori ſyllogiſmi imperfecti conceſſa facit minorem. Celantes excipitur, in quo è contra ponitur contradictoria concluſionis negatæ loco minoris, & minor loco maioris.

Secunda figura ſeruat maiorem ſyllogiſmi imperfecti, & è contradictoria concluſionis negatæ facit minorem.

Tertia è contradictoria concluſionis facit maiorem, & ſeruat minorem ſyllogiſmi imperfecti.

His verò ita diſpoſitis ſemper infertur inconueniens illud. j. contradictoria vel ſaltem contraria alterius præmiſſæ in ſyllogiſmo imperfecto conceſſæ: licet ad hoc interdum opus ſit conuerſione ſimplici illius, propoſitionis ſeu concluſionis in modo perfecto illatæ, vt conſtat in reductione ſequentis ſyllogiſmi in Baralipton.

Baralip. { Omnis homo eſt animal :
Omne rationale eſt homo :
Ergo aliquod rationale eſt animal.

Cuius concluſionis contradictoria ponenda eſt pro maiori, hoc modo : Nullum animal eſt rationale,

Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt rationalis : quæ concluſio debet prius conuerti ſimpliciter, dicendo, Ergo nullum rationale eſt homo, vt ſic inferatur concluſio directè contraria minori conceſſæ : ex duabus autem contrariis ſimul veris deducuntur duæ contradictoriæ ſimul etiam veræ, vt diximus 2. p. ſect. 2. Et hæc de parua Logica, cætera in magna.

LOGICA

MAGNA

PROLOGOMENON. I.

An detur Logica, ſitque ad alias ſcientias neceſſaria.

LOGICAM ſimpliciter dictam cur appellemus Logicam magnam, comparatione Summularum Logicæ, quæ dicuntur Logica parua, habes ſupra initio eiuſdem paruæ Logicæ proleg. 1. ſub fin. Vt autem titulo ſatisfiat.

Nota duplicam ſolere diſtingui Logicam, aliam naturalem, artificialem aliam. Logicam neturalis eſt facultas ſeu notitia quædam diſſerendi innata intellectui, aut potius eſt ipſemet intellectus provt vi ſibi naturaliter inſita, hoc ipſo quòd eſt potentia rationalis & diſcurſiua, nouit aliquatenùs modum diſcurrendi, definiendi, diuidendi, ſaltem circa res aliquas, licet valdè imperfectè & vix abſque errore. Logica verò artificialis eſt facultas non innata ſed noſtris actibus ac ſtudio acquiſita, tradens modum perfectè & ſine errore in omnibus diſſerendi & prædicta rationis opera exercendi: & de hac inſtituitur

hîc ſermo, & inquiritur in primis an ſit admittenda talis facultas, pro cuius quæſtionis reſolutione.

Dico 1. admittendam eſſe & de facto dari Logicam artificialem.

Probatur: quia nomine Logicæ artificialis intelligimus facultatem illam quæ docet modum rectè & ſine errore definiendi, diuidendi, ratiocinandi circa quamlibet materiam: atqui admittenda eſt illa facultas, & de facto datur: ergo. Probatur minor quia natura non deficit in neceſſariis: illa verò facultas eſt maximè neceſſaria ad rectè intelligendum, cùm non aliter res intelligamus quàm mediis illis cognoſcendi inſtrumentis, definitione ſcilicet, diuiſione, & argumentatione: ergo admittenda eſt facultas illa vt noſtro labore acquiſibilis: quòd autem de facto detur, experientia conſtat in multis qui rectè definiunt, diuidunt & argumentantur, aliáque huiuſmodi logicalia munia exercent circa res etiam difficiles: ergo.

Dico 2. Logicam artificialem eſſe ſimpliciter neceſſariam ad omnes alias ſcientias in ſtatu perfecto acquirendas.

Hæc concluſio confirmat præcedentem: ſi enim Logica ſit neceſſaria ad omnes alias diſciplinas comparandas, ita vt ſine illa acquiri non poſſint, cùm conſtet dari alias ſcientias, negari non poterit dari Logicam. Quod vt probetur.

Nota quamlibet ſcientiam poſſe dupliciter acquiri, primò imperfectè, ſecundò perfectè. Scientia imperfecta ſeu in ſtatu imperfecto acquiſita eſt rudis quædam cognitio concluſionum quæ in aliqua facultate, puta in Phyſica, demonſtrantur: vel etiam nomine ſcientiæ imperfectæ poteſt intelligi cognitio ſcientifica quarundam concluſionum intellectu facillimarum, quales reperiuntur plures in mathematicis. Scientia verò in ſtatu perfecto conſiderata eſt cognitio ſcientifica nedùm faciliùm, ſed etiam difficilium concluſionum alicuius facultatis, cognitio inquam perfecta. Hoc poſito.

Probatur concluſio : quamuis enim ad ſcientiæ imperfectæ acquiſitionem ſufficiat Logica naturalis, id eſt nudus intellectus qui vi ſua natiua poteſt circa res faciles imò & circa difficiliores, imperfectè ſaltē, diſcurrere, atque adeò ſcientiam aliqualem & imperfectam de illis comparare : tamen ad ſcientiam perfectam neceſſaria omninò eſt Logica artificialis , quod ſic oſtenditur.

Illud dicitur ſimpliciter neceſſarium ad finem aliquem aſſequendum ſine quo non poteſt finis ille acquiri : atqui ſine Logica artificiali non poſſunt aliæ ſcientiæ perrectè acquiri : ergo ad eas perfectè acquirendas neceſſaria eſt Logica artificialis. Probatur minor : quia ad acquirendam perfectè aliquam ſcientiam neceſſe eſt perfectè noſſe concluſiones illius per demonſtrationes quæ in illa fiunt, ſcientia enim eſt cognitio per demonſtrationem acquiſita : atqui ſine Logica artificiali id non poſſumus , etenim ad demonſtrandas & ſyllogiſticè probandas concluſiones neceſſe eſt cognoſcere naturam & callere præcepta demonſtrationis & ſyllogiſmi , aliorumue his deſeruientium, vt definitionis, diuiſionis, propoſitionis, & ſimilium, quæ à ſola Logica artificiali traduntur: ergo, &c.

Obiicies : Logica eſt ſcientia, vt infra oſtendetur: ergo & ipſa erit neceſſaria ad ſeipſam in ſtatu perfecto acquirendam, & ſic debebit ſibi præſupponi, quod implicat , iam enim eſſet antequam eſſet.

Reſpondeo, conceſſo antecedente conſequentiam eſſe negandam de Logica perfecta, concedendam de imperfecta. j. de rudi quadam notitia modorum diſſerendi, qualis in præcedenti tractatu à nobis tradita fuit : & hanc imperfectam & inchoatam Logicam (ad quam prærequiritur ſolùm Logica naturalis) concedimus libenter debere ſibi ipſi præſupponi vt perfectæ, & eſſe ſub priori antequam ſub poſteriori ſtatu : nec de hac ſed ſolùm de Logica perfecta procedit implicantia, vt per ſe patet.

Dico 3. Ariſtoteles meritò præ cæteris Philoſo-

phis, dici poteſt primus Logicæ inuentor. Dixi, præ cæteris Philpſophis, quia abſolutè loquendo Deus ſolus dici poteſt primus author & inuentor Logices, qui illam ſicut & alias diſciplinas protoparenti noſtro infudit, vt eas poſteros ſuos edocere poſſet.

Probatur concluſio: quia Ariſtoteles fuit primus qui omnes Logicæ partes ad ordinem reduxit, qui ab aliis ſcientiis eam ſeiunctam tradidit, qui ſyllogizandi artem ad methodum & certas quaſdam regulas reuocauit, ac denique tantum ornamenti Logicæ contulit, vt quæ antea deſpecta iaceret, modò ars artium, ſcientia ſcientiarum, earúmque regula meritò appelletur: Ergo Ariſtoteles verè dici poteſt primus Logicæ inuentor, aut ſi malis reparator, quatenus eam incuria hominum penè collapſam & obſoletam ad priſtinum ſtatum in quo fuerat Adamo infuſa, aut certè ab ipſo poſteris tradita, reuocauit.

Reparata autem fuit Logica experimento: cum enim experiretur Philoſophus ſe interdum benè interdum malè definire, diuidere, argumentari aut concludere; aduertit ad defectus & pro illis vitandis regulas quaſdam ſtatuit quibus ſeruatis poſſent homines rectè in poſterum & ſine errore definire, &c. Sicque Logicam tradidit.

PROLEGOMENON II.

An ſit eadem Logica docens & vtens.

PRoprium munus dialecticæ eſt docere modum, & præcepta tradere rectè diſſerendi, vt patet ex ſuperioribus vbi eam ſub hac conſideratione oſtendimus eſſe in rerum natura admittendam & neceſſariam: ſed quia non ſolùm præcepta huiuſmodi tradit ſed etiam exequitur effectiuè diſſerendo. j. definiendo, diuidendo, ſyllogizando; ideò occaſionem

ſumpſerunt inde Philoſophi diſtinguendi facultatem hac in docentem & vtentem : docentem appellantes quæ præſcribit modum & præcepta, vtentem quæ illa executioni mandat. Sed difficultas eſt primò, vtrùm ſicut eſt tota & ſecundùm omnes ſuas partes docens, ita ſit tota vtens : ſecundò qua ratione docens, vtens diſtinguantur. Pro reſolutione primæ partis quæſtionis.

Aduerte primò Logicam, quoad propoſitum ſpectat, diuidi in tres partes, demonſtratuum, topicam, & ſophiſticam ; quarum vnaquæque ſumitur hic pro tota ipſa Dialecticæ facultate vt docente modum diſſerendi, ſeu definiendi, diuidendi, enunciandi, argumentandi, in aliqua ſpeciali materia, demonſtratiua quidem in materia neceſſaria. j. in rebus quæ aliter ſe habere non poſſunt ; topica in materia probabili : ſeu in iis quæ mutari queunt ; ſophiſtica in apparenti, ſiue in rebus quæ aliter ſe habent quàm appareant : tametſi ſpecialiter & magis propriè pars demonſtratiua, topica, & ſophiſtica accipiantur pro vltimo Logicæ tractatu in quo agitur ſolùm de modo ſyllogizandi in illa triplici materia, ſiue de ſyllogiſmo demonſtratiuo, opinatiuo, & captioſo.

Aduerte ſecundò huiuſmodi triplicem materiam poſſe eſſe vel propriam Logicæ, vel alicuius alterius ſcientiæ, puta Phyſicæ, poſſunt enim fieri definitiones, propoſitiones, argumentationes, ex rebus neceſſariis, probabilibus, aut apparentibus, tum dialecticis, tùm phyſicis, tùm aliis. His prælibatis.

Dico 1. Quamuis Logica ſecundùm omnes partes, demonſtratiuam, topicam, & ſophiſticam, ſit docens ; non eſt tamen propriè & ſimpliciter loquendo vtens, niſi ſecundùm partem topicam & ſophiſticam : atque ita tota Dialectica eſt docens, & ſola pars topica & ſophiſtica eſt quæ diuiditur in docentem & vtentem.

Prima pars concluſionis ſupponitur vt euidens ;

Logica enim docet quomodo conſtruendæ ſint definitiones, argumentationes, & huiuſmodi, tùm in rebus neceſſariis, tùm in probabilibus, tùm in apparentibus, idque tam in ſecundis intentionibus ſeu rebus logicalibus, quàm in aliis: ergo eſt vbique docens.

Secunda verò pars duo continet: primum eſt dialecticam topicam & ſophiſticam eſſe vtentem: alterum demonſtratiuam non eſſe propriè talem, quod in primis.

Probatur: Logica non denominatur propriè vtens niſi ab vſu diſtincto à doctrina, & ab ipſa Logica elicito: ab vſu enim qui eſt ipſamet doctrina non poteſt diei vtens, prout vtens diſtinguitur aliqua ratione à docente: nec ſimiliter ab actu vſus elicito non ab ipſa ſed ab aliis ſcientiis, vtens enim dicitur ex eo quod actiuè vtatur doctrinâ ſeu præceptis traditis: Atqui ſic eſt quòd vſus partis demonſtratiuæ vel non diſtinctus à doctrina, vel non procedit effectiuè ab ipſa Logica: ergo ſecundùm illam partem non denominatur propriè vtens. Probatur minor: vſus enim partis demonſtratiuæ, ſeu executio doctrinæ logicalis in materia neceſſaria, conſiderari poteſt vel in materia neceſſaria ipſiuſmet Logicæ, vel in materia neceſſaria aliarum facultatum: in materia neceſſaria Logicæ, quamuis effectiuè procedat ab ipſa, non tamen diſtinguitur à doctrina, docendo enim ſeu tradendo præcepta definiendi, ſyllogizandi, aut huiuſmodi, eadem exequitur, & exequendo tradit, cùm doctrinam illam tradat modo ſcientifico, definiendo, diuidendo, & demonſtratiuè oſtendendo aut explicando quæ docet: in materia verò aliarum ſcientiarum ex aduerſo quamuis vſus partis demonſtratiuæ ſit diſtinctus ab eius doctrina, cùm ibi doctrina illa non tradatur, ſed ſolùm executioni mandetur, ille tamen vſus non eſt effectiuè & elicitiuè ab ipſa Logica, ſed ab illa ſcientia ad quam pertinet materia, quælibet enim ſcientia efficit in propria materia neceſſarias ſuas defi-

nitiones, diuiſiones, propoſitiones, & ſyllogiſmos aut demonſtrationes conformiter ad præcepta aut directionem Logicæ, alias ſi ipſa Logica id vbique præſtaret, eſſet ſola ſcientia, ſiquidem circa omnia demonſtratiuè diſſeret, in quo ratio ſcientiæ conſiſtit: Ergo vſus ſeu executio doctrinæ partis demonſtratiuæ vel non diſtinguitur à doctrina ipſa, vel non pertinet effectiuè ad Logicam, ſed ad alias ſcientias, & ſic Logica non dicetur vtens in parte demonſtratiua nec reſpectu propriæ materiæ, prout vtens diſtinguitur & diuiditur aliqua ratione à docente, (quamuis in ſenſu non ita proprio vtens dici poſſit quatenus ibi exequitur ſua præcepta) nec vllo pacto reſpectu aliarum facultatum, niſi paſſiuè quatenus aliæ vtuntur præceptis eius.

Dices: Logica eſt quæ applicat formas ſecundarum inſtitutionum definitionis, ſyllogiſmi, & ſimilium cuilibet materiæ, non verò aliæ ſcientiæ, alias ſe extenderent ad obiectum ipſius, quæ ſunt huiuſmodi ſecundæ intentiones vt infra dicemus.

Sed contra: quia illa ſcientia dicitur effectiuè applicare formas illas, quæ elicit actus ex quibus illæ reſultant: atqui dum in materia neceſſaria Phyſicæ fit ſyllogiſmus, hic v. g. (Omne conſtans contrariis eſt corruptibile, Homo conſtat contrariis, ergo eſt corruptibilis & mortalis) actus illi, nempe aſſenſus maioris, minoris, & concluſionis illatæ, ex quibus reſultat diſpoſitio aut forma ſyllogiſtica, ſecluſo quolibet alio actu ab ipſis diſtincto, procedunt ab ipſo habitu phyſices, vt per ſe conſtat: ergo ipſa Phyſica dicetur effectiuè applicare formam ſyllogiſmi illi materiæ, Logica verò tantùm directiuè concurret, quatenus docet & dictat quomodo conſtruendus ſit ille ſyllogiſmus, & conformiter ad illud dictamen & directionem Phyſica ipſum efficit. Nec ſequitur eam ſe extendere ad obiectum Logicæ, ſeu ad ſecundas intentiones, niſi ſecundariò & materialiter, quatenus ex actibus eius reſultant veluti per accidens.

Quod verò dialectica topica & ſophiſtica ſit propriè vtens (quod erat aliud probandum) ratione oppoſita ſuadetur: quia vſus iſtarum partium & eſt diſtinctus à doctrina ipſarum in aliis ſcientiis; & eſt effectiuè à Logica: ergo ab illo propriè denominatur vtens ſecundùm illas partes. Antecedens quoad primam partem per ſe patet, cùm in aliis facultatibus reperiatur vſus ille ſeparatur ab huiuſmodi doctrina, quæ non ibi ſed in Logica traditur: Quoad ſecundam verò probatur, quia quamuis proprium ſit munus cuiuſlibet habitus ſcientifici aut opinatiui efficere in materia neceſſaria aut probabili propria ſuas definitiones, propoſitiones, ſyllogiſmos demonſtratiuos aut probabiles; ad Logicam tamen ſpectat in materia probabili aut apparenti communi omnibus diſciplinis id totum præſtare, id eſt, ex quibuſdam generalibus principiis è locis topicis aut ſophiſticis deſumptis procedere ad diſſerendum de quacunque re, ſeu probabiliter vel apparenter in ſingulis ſcientiis & facultatibus aliquid concludendum. Et ratio eſt quia illa principia aut media generalia vel ſunt de formali quædam intentiones rationis, vt ea quæ ſumuntur à definitione, diuiſione, nomine, & aliis ſimilibus locis: vel ſunt realia, vt ea quæ deſumuntur à cauſis, ab effectibus, & huiuſmodi quæ per omnia vagantur. Si primum, res eſt clara, Logicam videlicet eſſe quæ ex huiuſmodi principiis topicis ſecundo intentionalibus format ſyllogiſmos probabiles in qualibet ſcientia, cùm illi formaliter loquendo ſint in propria ipſius materia, & materialiter tantùm ſint materia alterius ſcientiæ, quatenùs concluſiones quæ per talia media intentionalia probantur, ad eam materialiter pertinent: dico materialiter, nam formaliter ad eam ſcientiam ſpectant aut reducuntur concluſiones, ad quam pertinent media per quæ probantur: vnde hæc propoſitio, Terra eſt rotunda, probata per medium mathematicum, puta per figuram eclipſis, pertinet ad aſtrologiam: per medium phyſicum, nempe per motum terræ & con-

fluxum partium eius ad centrum, pertinet ad Phyſicam: quia ſcilicet medium eſt ratio formalis *ſub qua* obiecti, à qua ſcientia ſpecificatur. Si verò ſecundum, idem dicendum, ſed ob aliam rationem, quæ in præcedenti etiam habet locum, quia nimirum ſuppoſita doctrina logicali de ſyllogiſmo & de locis topicis nulla ſupereſt difficultas ad probabiliter, & vt ita dicam ſuperficialiter, de qualibet re propoſita diſſerendum ex huiuſmodi generalibus principiis, ergo ad id ſufficit Logica. Nec eſt inconueniens quod ſe extendat ſecundariò ad materiam realem & extraneam, quando non eſt ſpecialis difficultas. Ex his habes verum eſſe quòd ait Ariſtoteles 1. Topic. cap. 1. proprium eſſe Dialectici ex probabilibus diſſerere in quacunque materia, cui addi poteſt, etiam ex apparentibus: totum enim quod diximus de illis, de his quoque intelligendum eſt proportionaliter.

Dico 2. Logicam docentem & vtentem eſſe vnicum realiter habitum ſola ratione diſtinctum.

Prima pars probatur. Vnus & idem eſt realiter habitus qui elicit actum primarium, & actum ſecundarium non addentem ſpecialem difficultatem ſupra illam, vt patet tum exemplo in habitu charitatis, qui elicit primario actum amoris circa Deum, & ſecundariò circa proximum, eo quod hic non habet ſpecialem difficultatem ſuppoſito illo, dummodo ſit efficax, tum ratione, quia cum habitus non ponantur niſi ad vincendas difficultates quas experimur in actibus, vbi non eſt noua difficultas, non debet ſuperaddi nouus habitus: Atqui docere modum & præcepta diſſerendi eſt actus primarius Logicæ, cùm ad id per ſe primò ordinetur: vti verò, ſeu mandare ea executioni procedendo ex principiis generalibus topicis aut ſophiſticis ad concluſiones in ſingulis ſcientiis probabiliter aut apparenter oſtendendas, eſt actus ſecundarius, cum præſupponat doctrinam, & minus principaliter intendatur: nec addit nouam difficultatem ſupra huiuſmodi doctrinam de locis topicis aut ſophiſticis traditam, ea enim

ſuppoſita de facili poteſt quiſque probabiliter & ſophiſticè circa quælibet diſcurrere, vt per ſe conſtat: ergo.

Secunda verò pars manifeſtè conſtat, illa enim diuerſa munia ſeu actus docendi & vtendi ſufficiens præbent intellectui fundamentum diſtinguendi & diuerſis actibus concipiendi Logicam docentem & vtentem, & illa rationis diſtinctio ſufficit, nec requiritur realis vt Logica inquantum docens explicetur vnâ definitione inquantum vtens aliâ: inquantum docens dicatur ſcientia, vtpote modo ſcientifico & demonſtratiuo tradens ſua præcepta etiam partis topicæ & ſophiſticæ: inquantum verò vtens habeat quodammodo rationem non ſcientiæ ſed opinionis, cùm eliciat actus probabiles, vt diximus: Et ratio eſt, quia hæc non ſunt contradictoria cùm dicuntur de eodem ſecundum diuerſas rationes, & in ordine ad diuerſos actus primarios & ſecundarios. Sed vtrùm Logica ſit ſcientia, necne eſt alia quæſtio, de qua ſit.

PROLEGOMENON III.

An Logica ſit ſcientia, & qualis.

PRo reſolutione primi quæſiti aduerte ſcientiam aliam eſſe actualem, aliam habitualem. Scientia actualis eſt aſſenſus ſeu cognitio actualis certa & euidens alicuius concluſionis per demonſtrationem comparata, quæ tandiu in nobis perſeuerat, quandiu illi concluſioni actualiter aſſentimur. Scientia verò habitualis, quæ in nobis etiam non cogitantibus manet, eſt qualitas & habilitas quædam ex actibus ſcientificis ſeu demonſtratiuis relicta in intellectu, quâ inclinatur & diſponitur ad ſimiles actus promptè & facilè eliciendos: vnde definitur à Philoſophis. Habitus certus & euidens per demonſtrationem acquiſitus, & ad demonſtrationem inclinans: quam-

uis hæ vltimæ particulæ non ſoleant exprimi in definitione ſcientiæ, ſed potius ſubintelligi. Hoc prænotato.

Dico 1. Logicam eſſe ſcientiam. Hæc concluſio intelligitur formaliter de Logica docente, quæ ſimpliciter nomine Logicæ venit intelligenda, quamuis reipſa verum habeat etiam de vtente, cùm ſit entitatiuè idem habitus.

Probatur: Logica eſt habitus per demonſtrationem acquiſitus: ergo eſt ſcientia. Conſequentia patet per locum à definitione ad definitum. Antecedens probatur: & in primis quod Logica ſit habitus, conſtat, quia ex frequentatis diſcurſibus logicalibus & aſſenſibus circa concluſiones & præcepta quæ ibi traduntur & probantur, relinquitur in intellectu habilitas quædam & facilitas ad ſimiles actus in poſterum prompte & delectabiliter eliciendos. Quòd verò ille habitus per demonſtrationem acquiratur vel procedat, ex eo ſuadetur, quia in Logica multæ fiunt demonſtrationes, ſeu plurimæ de ſecundis intentionibus demonſtrantur paſſiones, vt de definitione quòd ſit bona, ex eo quòd conſtet genere & differentia: quod his conſtare debeat, ex eo quòd ad explicandam totam rei eſſentiam neceſſe ſit adducere & id in quo res conuenit cum aliis, & id per quod differt, de termino quòd ſupponat vel appellet hoc vel illo modo ex eo quòd ſic vel ſic diſponatur in propoſitione: de propoſitione ipſâ quòd ſit oppoſita, æquipollens, conuertibilis, tali vel tali genere conuerſionis, æquipollentiæ aut oppoſitionis, quia afficitur tali vel tali ſigno aut negatione: de ſyllogiſmo quòd in hac vel illa figura aut modo rectè concludat, ex eo quòd ſeruet regulas: quòd per medium neceſſarium concludat demonſtratiuè, per probabile probabiliter, per apparens ſophiſticè aut apparenter: per primum faciat ſcire, per ſecundum opinari, per vltimum errare: atque ita conſtat, & magis ex dicendis in toto Logicæ decurſu conſtabit, veras in omnibus eius partibus fieri de-

monſtrationes : ergo eſt habitus, non ex qualibuſcunque diſcurſibus, ſed demonſtratiuis & ſcientificis generatus & acquiſitus.

Dixi Logicam vtentem : vt pote eundem cum docente habitum eſſe realiter ſcientiam, formaliter verò & reduplicatiuè in quantum vtentem fatendum eſt non habere rationem ſcientiæ, ſed opinionis quodammodo aut etiam habitus ſophiſtici in ordine ad actus probabiles & falſos : quos vt talis elicit. Vide in fine præcedentis prolegomeni.

Obiicies 1. Scientia debet eſſe de perpetuis & neceſſariis, contingentia enim certò ſciri non poſſunt, cùm ſint ipſa incerta & variabilia : ſed Logica non agit de perpetuis & neceſſariis, agit enim de ſyllogiſmis & aliis quæ pendent à noſtro intellectu ad libitum ea efformante, ſubindéque ſunt contingentia : ergo.

Reſpondeo negando minorem : ad probationem reſpondeo illa eſſe æquè perpetua & neceſſaria ac aliarum ſcientiarum obiecta, nempe quoad eſſentialia prædicata & proprias paſſiones, aut potiùs quoad veritatem propoſitionum quæ ex illis fiunt, ſub qua ratione de eis agitur : licet non ſint neceſſaria, ſed contingentia quoad exiſtentiam quam ſuo modo habent ab intellectu, ſicut alia à ſuis cauſis, ſed ſic non conſiderantur : vnde in forma diſtinguo : Agit de ſyllogiſmis & aliis, quoad eſſentialia &c. concedo : quoad &c.

Obiicies 2. illa facultas non eſt ſcientia, quæ elicit actus opinatiuos : ſed Logica elicit plures actus opinatiuos, ex locis enim topicis procedit ad concluſiones in ſingulis ſcientiis probabiliter oſtendendas, vt vidimus proleg. præcedenti : ergo.

Reſpondeo illam quidem facultatem non eſſe ſcientiam ſed opinionem quæ primariò elicit actus opinatiuos & probabiles : ſed dico logicam elicere ſcientificos primariò, opinatiuos verò vt ſecundarios duntaxat & minùs principales ; ſubindéque erit realiter ſcientia quamuis formaliter & reduplicatiuè in-

quantùm vtens, ſub qua ratione exercet huiuſmodi actus ſecundarios, dicendum ſit vt ſuperiùs.

Pro reſponſione verò ad ſecundum quæſitum, aduerte ſcientiam aliam eſſe ſpeculatiuam, quæ ſcilicet ex ſua natura ordinatur ad ſolam ſui obiecti contemplationem: ſeu ad nudam veritatis ſpeculationem & cognitionem, aliam practicam, quæ vlteriùs tendit ad aliquod opus extra intellectum. Exemplum primæ ſit Phyſica, quæ in ſola entis naturalis ſpeculatione ſiſtit: exemplum verò poſterioris eſt tùm Ethica ſeu Moralis, quæ non moratur in ſola contemplatione boni vel mali, ſed vlteriùs ordinatur ad illud agendum, & iſtud vitandum: tùm Medicina cuius etiam finis non eſt ſola conſideratio corporis ſanabilis quod eſt eius obiectum, ſed maximè ipſa ſanitas aut applicatio remediorum ad eam conſeruandam vel recuperandam. Hoc poſito.

Dico 2. Logicam eſſe ſcientiam ſimpliciter ſpeculatiuam & non practicam.

Probatur: ſcientia ſpeculatiua dicitur illa quæ ordinatur ex ſua natura ad ſolam ſpeculationem, & non ad opus aliquod extra intellectum: atqui logica ordinatur ad ſolam contemplationem & veritatis cognitionem, non verò ad aliquod opus exequendum extra intellectum: ergo eſt ſpeculatiua & non practica.

Reſpondebis non illam duntaxat ſcientiam dici practicam quæ ordinatur ad opus extra intellectum, ſed quæ tendit ad opus quodcunque ſiue intra ſiue extra intellectum: & ſic cùm Logica ordinetur nedum ad contemplationem, ſed etiam ad conſtructionem ſyllogiſmi v. g. quod eſt opus aliquod rationis, debebit dici practica.

Sed contra, quia illa ſola ſcientia dici poteſt propriè & ſimpliciter practica, quæ ordinatur ad opus quod eſt propriè & eſſentialiter praxis: atqui ſolum opus extra intellectum eſt tale: ergo. Probatur minor praxis enim propriè diſtinguitur contra ſpeculationem: ſed omne opus intellectus eſt ſpecu-

latio ex ſua propria natura: ergo. Probatur minor: Omnis intellectio, quà talis, eſt ſpeculatio ſui obiecti: omne opus ſeu actio intellectus eſt intellectio, ſicut omnis actio viſus, viſio: ergo. Vnde inferes rectè definiri praxim à Scoto dicente praxim eſſe actum alterius potentiæ ab intellectu, natum elici conformiter rationi rectæ ad hoc vt rectus ſit: de quibus vltimis particulis nihil ad nos. Hinc facilè ſolues obiectiones.

Obiicitur enim primò: illa ſcientia eſt practica quæ non ſiſtit in ſola contemplatione ſui obiecti & veritatum quas demonſtrat, ſed vlteriùs tendit ad aliquod opus: ſed Logica non ſiſtit in ſola contemplatione ſyllogiſmi, definitionis, & huiuſmodi, ſed ordinatur ad opus, nempe ad eorum conſtructionem.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: quæ tendit ad opus extra intellectum, concedo, illud enim ſolùm eſt propriè praxis vt oſtenſum eſt, & ab eo duntaxat ſcientia denominari poteſt propriè & ſimpliciter practica: quæ tendit ad opus intra intellectum tantùm, ſeu ab ipſo intellectu elicitum, nego, illud enim eſt vera ſpeculatio: Logica autem tendit ad opus intellectus tantùm.

Obiicies 2. Logica ordinatur ad alias ſcientias acquirendas, ad quas vt ſupra vidimus eſt ſimpliciter neceſſaria: ergo non ſiſtit in ſola contemplatione ſui obiecti, ſubindéque eſt practica.

Reſpondeo primò conceſſo antecedente & prima conſequentia negando ſecundam: Dato enim quod non ſiſtat in contemplatione ſui obiecti, non ſequitur ſtatim quòd ordinatur ad praxim, ſed ad deſeruiendum contemplationi aliorum obiectorum, quod non extrahit extra rationem ſcientiæ ſpeculatiuæ. Reſpondeo ſecundò negando primam etiam conſecutionem, non enim aliter Logica deſeruit aliis ſcientiis acquirendis quàm contemplando naturam & paſſiones definitionis, ſyllogiſmi, & aliorum ſciendi inſtrumentorum, & doctrinam de illis tradendo con-

formiter ad quam aliæ facultates ea efficiunt in propria materia, vt ſuperiori proleg. dictum eſt.

Dices: quædam ſcientiæ ſunt practicæ, aliæ verò ſpeculatiuæ: ergo Logica, quæ ordinatur ad vtraſque, erit practica ſimul & ſpeculatiua.

Reſpondeo negando conſequentiam, quia non ordinatur ad illas formaliter vt ſunt practicæ, ſed præcisè inquantum ſunt ſcientiæ & diſcurſiuæ circa propria obiecta, ſub qua ratione important ſolam ipſorum conſiderationem, quod verò vlteriùs illa conſideratio ordinetur ad opus, materialiter ſe habet.

Inſtabis: facultates ſpeculatiuæ ſunt quæ procedunt modo reſolutiuo j. reſoluendo ſubiectum, de quo agunt, in ſua principia, explicando eius naturam & partes: practicæ vero, quæ modo compoſitiuo, hoc eſt componendo, aut certè regulas tradendo quibus id quod conſiderant componatur aut conficiatur: Atqui Logica procedit non ſolum primo modo, ſed etiam ſecundo: cùm non tantùm ſyllogiſmum & alia, quæ ſunt ipſius obiectum, reuocet ad ſua principia & explicet per partes, ſed etiam regulas & præcepta conficiendi ipſa ſimul præſcribat: ergo non ſolùm eſt ſpeculatiua, ſed etiam practica.

Reſpondeo maiorem quoad ſecundam partem intelligendam eſſe de compoſitione extra intellectum, non intra quæ eſt ſpeculatio: talis autem eſt compoſitio cuius regulas tradit & exequitur Logica.

Cum his tamen omnibus ſtat Logicam, præſertim vtentem, poſſe dici impropriè & ſimilitudinariè practicam, nempe ob analogiam & ſimilitudinem quandam quam habent opera illa & arteſacta rationis, ſyllogiſmus, definitio & huiuſmodi cum operibus externis, ob quam analogiam dici poſſunt impropriè praxes Eadem de cauſa appellari poteſt etiam ars. Et per hæc multa ſolues argumenta.

PROLEGOMENON IV.

An Logica ſit ſcientia entis realis, vel rationis.

HAbemus rationem genericam Logicæ, videlicet rationem ſcientiæ in qua conuenit cum aliis facultatibus: vt habeatur integra eius definitio, inueſtiganda eſt modo propria ipſius differentia per ordinem ad obiectum, ab eo enim vnaquæque facultas ſpecificatur, quod etiam appellatur ſubiectum, non cui ſcientia inhæreat, illud enim eſt intellectus, ſed de quo agat: dicitur etiam materia, non in qua ſit, aut ex qua componatur, ſed circa quam verſatur. Pro reſolutione.

Suppono in primis id quod in confeſſo eſt apud apud omnes, quodque iam ex parte conſtat ex hactenùs dictis, & ampliùs conſtabit ex dicendis, Logicam agere per ſe & ex proprio inſtituto, de ſecundis intentionibus directiuis trium mentis operationum, tùm complexis, vt de definitione & diuiſione quibus dirigitur prima operatio, de propoſitione quæ dirigit ſecundam, & argumentatione quæ tertiam: tùm incomplexis quæ ſunt illarum partes, vt de vniuerſalibus ſeu prædicabilibus, de terminis, & huiuſmodi: quæ dicuntur ſecundæ intentiones j. rationes quædam ex ſecunda & reflexa mentis intentione ſeu conſideratione in obiectis reſultantes: quod vt meliùs intelligas.

Suppono 2. intentionem tùm formalem tùm obiectiuam (quæ à Dialecticis dicuntur, non actus voluntatis finem aliquem intendentis, aut finis ipſe intentus, qua ratione ſumuntur à Theologis & Moralibus Philoſophis; ſed actus intellectus & obiectum eius) eſſe duplicem, primam ſcilicet & ſecundam. Prima intentio formalis eſt actus directus quo intellectus

lectus tendit in obiectum vt eſt in ſe & ſecundum rationem aliquam ipſi à parte rei & extra intellectum conuenientem : vt actus quo cognoſco animal quatenus eſt viuens ſenſitiuum : prima verò intentio obiectiua eſt obiectum illud ſic cognitum, ſecunda autem intentio formalis eſt actus reflexus qui tendit in rem vt cognitam & ſecundùm aliquam rationem ipſi vt cognitæ duntaxat & vt eſt in intellectu competentem ; qualis eſt actus quo cognoſco animal vt vniuerſale aut genus : res verò ſic cognita, aut potius ratio illa quæ rei vt cognitæ attribuitur, & in ea per huiuſmodi actum reflexum reſultat, dicitur ſecunda intentio obiectiua : & tales ſunt rationes illæ vniuerſalis, generis, & aliæ omnes logicales : vniuerſalitas enim vel ratio generis v. g. non attribuitur animali niſi vt per intellectum à ſuis inferioribus præciſo, & per alium actum quo ſic præciſum cognoſcitur iterum reflexè in ordine ad eadem inferiora vt aptum ineſſe eis & prædicari de illis : ſimiliter ratio propoſitionis, ſeu vnio inter prædicatum & ſubiectum præſupponit illa extrema prius cognita aut apprehenſa, & reſultat ſolùm per actum ſubſequentem quo vnum de alio enunciatur ; & ſic proportionaliter de aliis. Quamuis autem nomen primæ & ſecundæ intentionis ſit commune tam formali quàm obiectiuæ, abſolutè tamen vſurpari ſolet pro obiectiua. His prælibatis.

Dico obiectum formale & adæquatum Logicæ eſſe ens rationis directiuum operationum intellectus, atque adeo Logicam rectè definiri ſcientiam talis entis, & non realis. Eſt contra plures, præſertim recentiores exiſtimantes obiectum Logicæ eſſe ens reale, ſcilicet ipſas operationes intellectus. Vt autem probetur concluſio prænotandum eſt quod alias fuſius explicabimus, ens rationis dici id quod non habet eſſe niſi in intellectu obiectiuè, ita vt illo non cogitante penitus euaneſcat, vt chimæra : ens verò reale, quod habet eſſe in rerum natura & nullo intellectu de ipſo cogitante. Hoc poſito.

Probatur concluſio. Obiectum formale alicuius ſcientiæ dicitur illud quod per ſe & ratione ſui conſideratur ab ea, ad differentiam materialis de quo non niſi per accidens & occaſione obiecti formalis agit: atqui id quod per ſe conſideratur à logica eſt ens reale: ergo illud eſt obiectum formale eius.

De maiori huius ſyllogiſmi non eſt difficultas: ſicut enim obiectum formale potentiæ alicuius dicitur id quod per ſe & ratione ſui attingitur ab illa, vt color à facultate viſiua, materiale verò, quod non niſi ratione formalis, putà corpus ratione coloris ſibi inhærentis; ita de obiecto ſcientiæ & cuiuſuis habitus proportionaliter dicendum.

Minor verò ſic ſuadetur: Logica agit per ſe & ex proprio inſtituto de ſecundis intentionibus directiuis trium mentis operationum, atque illæ ſunt de formali entia rationis: ergo maior eſt indubitata vt diximus in ſuppoſitione prima: minor verò probatur ſic. Ens rationis dicitur id quod non habet eſſe niſi in intellectu obiectiuè: atqui ſecundæ intentiones, quamuis quoad materiale, quæ ſunt res ipſæ quibus applicantur, ſint à parte rei, quoad ſuas tamen rationes formales non habent eſſe niſi obiectiuè in intellectu: ergo. Probabatur minor: nam rationes formales conſtitutiuæ ſecundarum intentionum vniuerſalis, generis, ſpeciei, definitionis, diuiſionis, termini, propoſitionis, argumentationis, & ſimilium, nihil aliud ſunt quàm relationes quædam ſeu habitudines, putà naturæ ſuperioris ad inferiora, genericæ ad ſpecies ſpecificæ ad indiuidua, orationis manifeſtatiuæ ad rei eſſentiam vel partes explicandas, prædicati ad ſubiectum, vocis ad propoſitionem quam componit vel terminat, antecedentis vel præmiſſarum ad concluſionem illatam, & ſic de aliis: atqui illæ habitudines aut relationes habent tantùm eſſe obiectiuè in intellectu comparante, componente, inferente, illoque ceſſante penitus euaneſcunt, vt manifeſtum eſt; nec quicquam reale intelligitur aduenire aut deperire rebus ipſis per hoc quod ex eis formentur aut

formari deſinant propoſitiones, definitiones, & ſimilia, ſubindéque attribuantur ipſis aut ab eis remoueantur illæ relationes: ergo.

Reſpondebis negando ſecundas intentiones Logicales conſiſtere formaliter in huiuſmodi relationibus, ſed in ipſis operationibus intellectus aut quod in idem recidit, in denominationibus extrinſecis ab illis operationibus deſumptis, ita vt vniuerſale v.g. nihil aliud ſit quàm natura ſuperior prout ab actu intellectus extrinſecè denominatur præciſa à ſuis inferioribus aut comparata ad ipſa; propoſitio ſit formaliter ipſa extrema vt per actum iudicij extrinſecè etiam dicuntur enunciata aut vnita; argumentatio pariter, ipſum antecedens & conſequens quatenus vnum denominatur illatum ex alio per actum diſcurſus: relationes verò illæ ſint tantùm quid conſequens, & non conſtitutiuum ſecundarum intentionum, atque ita non erunt id quod conſideratur per ſe ab ipſa Logica, ſed ipſæ operationes, ſubindeque quid reale.

Sed contra ſic arguo: ſecundæ intentiones Logicales, ſeu per ſe conſideratæ à Logica, ſunt intentiones obiectiuæ, non verò formales: ſed ſecundæ intentiones obiectiuæ conſiſtunt formaliter in illis relationibus (licet formales ex quibus reſultant ſint ipſæ operationes:) ergo. Maior in primis eſt euidens, Logica enim conſiderat ſecundas intentiones propoſitionis, definitionis, & huiuſmodi in rebus ipſis cognitis in quibus formantur: ergo obiectiuas. Minor verò non eſt minus clara: nam hæc propoſitio obiectiua v.g. Homo eſt animal, intelligitur à nobis & concipitur habere intrinſecè rationem propoſitionis, & denominari intrinſecè talis, dicere verò contrarium, eſt ire contra mentem & modum concipiendi communem: atqui non intelligitur denominari intrinſecè propoſitio ab ipſa operatione intellectus enunciante vnum de alio, ſed tantum extrinſecè vt patet: ergo ſolùm à relatione vnionis inter prædicatum & ſubiectum, quæ ex illa operatione intelligi-

tur reſultare, ſubindéque in illa formaliter conſiſtit. Et ſic de aliis intentionibus. Ex quibus omnibus.

Inferes primò ens rationis directiuum operationum intellectus, ſeu ſecundo intentionale, eſſe obiectum non ſolum formale, ſed etiam totale & adæquatum Logicæ, vt aſſeritur in concluſione; non verò ens rationis communiſſimè ſumptum prout complectitur tam ſecundas intentiones, quàm figmenta, & alia; nec ex oppoſito ſolùm ſyllogiſmum aut demonſtrationem, vel etiam triplicem modum ſciendi, definitionem, diuiſionem, argumentationem, vt nonnulli autumant.

Ratio eſt, quia obiectum totale & adæquatum dicitur illud quod ita ſcientiam adæquat, vt totum conſideretur per ſe ab illa; & præter ipſum, nihil; ſeu quod habet has duas conditiones, prima eſt vt ambiat & comprehendat ómnia de quibus per ſe in illa ſcientia diſſeritur; ſecunda, vt nihil vlterius comprehendat: atqui ens rationis ſecundo intentionale & directiuum operationum intellectus & comprehendit omnia de quibus per ſe agitur in Logica, vel tanquam ſui ſpecies, vt definitionem, diuiſionem, propoſitionem, argumentationem; vel tanquam partes, vt terminos, vniuerſalia, & huiuſmodi; vel tanquam proprietates, vt ſuppoſitionem, appellationem, oppoſitionem, æquipollentiam, conuerſionem, probationem, reductionem, & ſimilia; nihilque amplius ſub ſe comprehendit; & ratio eſt, quia illa omnia conducunt ad directionem operationum intellectus, vt patet ex dictis initio huius proleg. & nulla alia rationis entia ad id deſeruiunt, vt conſtat de figmentis, de negationibus, de relationibus dextri ad ſiniſtrum, Creatoris ad creaturam; ſubindéque illa omnia & ſola comprehenduntur per ſe ſub ente rationis directiuo intellectus: ergo illud erit obiectum adæquatum Logicæ, non verò ens rationis communiſſimè ſumptum, cùm comprehendat ea etiam quæ non conſiderantur à Logica; nec ex aduerſo ſolus

ſyllogiſmus aut demonſtratio, vel triplex modus ſciendi, cùm non comprehendant omnia; erunt tamen hæc obiecta partialia principaliora, cùm ad ea cætera omnia ordinentur.

Inferes ſecundò obiectum materiale Logicæ eſſe res ipſas quatenus cognitas, ſeu prout ſunt obiectiuè in intellectu: obiectum enim materiale dicitur illud cui applicatur formale, quodque ratione illius duntaxat conſideratur: atqui ſecundæ intentiones, quæ ſunt obiectum formale Logicæ, applicantur rebus ipſis vt cognitis, ſicut ſupra oſtenſum eſt, nec res illæ conſiderantur à Logica, niſi ratione ſecundarum intentionum quæ in eis attenduntur, ergo. Et hac ratione ſubſtantia, quantitas, qualitas & alia realia quæ non conſiderantur à Logica niſi quatenus attenditur in eis ratio generis, ſpeciei, & ſimilium, pertinent tantùm ad obiectum materiale Logicæ.

Inferes tertiò, aliud eſſe finem, aliud obiectum Logicæ: Obiectum enim dicitur id de quo agit, nempe ſecundæ intentiones; finis verò dicitur id cuius gratia de illis diſſerit, qui eſt dirigere mediâ illarum notitiâ intellectum ne aberret inpoſterum in definiendo, diuidendo, & diſcurrendo, tam circa propriam materiam, ſecundarum intentionum, & hic eſt finis proximus Logicæ quàm circa materiam alienam ſeu obiecta aliarum ſcientiarum, qui eſt finis remotus eiuſd. Obiicies 1. Obiectum Logicæ ſunt operationes intellectus: atqui illæ ſunt ens reale: ergo. Minor eſt per ſe euidens. Maior verò probatur: obiectum formale Logicæ ſunt ſecundæ intentiones: atqui illæ nihil aliud ſunt reipſa quàm ipſe operationes intellectus, non quidem abſolutè ſumptæ, ſed vt dirigibiles aut directæ, ſeu vt redactæ ad formam definitionis, &c. ergo hoc modo erunt obiectum Logicæ.

Confirmatur, definitio, propoſitio, argumentatio nihil aliud ſunt quàm ſimplex apprehenſio rei per genus & differentiam, aut iudicium de ea aliquid affirmans vel negans, vel actus vnum ex alio inferens;

vel quod in idem redit, ſunt tantum denominationes extrinſecæ in rebus ab huiuſmodi operationibus petitæ: ergo.

Confirmatur 2. Nam licet ex illis operationibus quibus definimus enunciamus vnum de alio, aut inferimus, non reſultarent in rebus relationes rationis, adhuc haberent rationem definitionis, &c. ergo ipſæ operationes ſunt ſecundæ intentiones & obiectum Logicæ, relationes verò illæ per accidens ipſi coniunguntur

Ad obiectionem nego maiorem: ad probationem eius diſtinguo maiorem: obiectum Logicæ ſunt ſecundæ intentiones obiectiuæ concedo: formales nego. Similiter ad minorem reſpondeo ſecundas intentiones, non obiectiuas, ſed formales eſſe ipſas operationes intellectus, quæ dicuntur dirigibiles aut directæ, non quaſi in forma definitionis aut aliarum intentionum diſpoſitæ vel redactæ, vt falsò ſupponit arguens, (cùm non operationes intellectus, ſed res ipſæ mediis illis operationibus ad formas huiuſmodi ſecundarum intentionum redigantur;) ſed quia ex præſuppoſita illarum notitia natæ ſunt procedere rectè & ſine errore: vnde.

Ad 1. & 2. confirmationem reſpondeo antecedens vtriuſque eſſe verum de definitione, propoſitione, & argumentatione formalibus non de obiectiuis, quæ tamen, ſunt, formale obiectum Logicæ: vnde negatur vtriuſque conſecutio.

Inſtabis: Logica conſiderat per ſe primò argumentationem formalem: ergo idem dicendum de definitione & aliis. Probatur antecedens: conſiderat enim demonſtrationem vt eſt argumentatio ſeu ſyllogiſmus faciens ſcire: atqui demonſtratio formalis eſt quæ facit ſcire, non verò obiectiua: ergo. Probatur minor: cauſa enim aſſenſus ſcientifici concluſionis ſunt aſſenſus maioris & minoris qui conſtituunt demonſtrationem formalem non verò ipſæ propoſitiones obiectiuè ſumptæ, aut forma ſyllogiſtica ex parte demonſtrationis obiectiuæ ſe tenens, quæ cùm ſit

quid rationis non poteſt ſine dubio cauſare ens reale quale eſt ſcientia : ergo.

Reſpondeo negando antecedens : ad probationem reſpondeo, quòd tam demonſtratio formalis, ſiue aſſenſus quibus conſtat : quàm demonſtratio obiectiua, ſeu ipſæ propoſitiones & diſpoſitio ſyllogiſtica ipſarum, dicuntur facere ſcire : illa quidem per modum cauſæ effectiuæ ſcientiæ, hæc verò per modum conditionis obiectiuæ ſine qua aſſenſus illi non efficerent ſcientiam : & hoc ſecundo modo conſideratur formaliter & per ſe à Logica, non autem primo : Logica enim conſiderat tantùm, per ſe loquendo, conditiones ex parte propoſitionum obiectiuè ſumptarum requiſitas ad generandam ſcientiam. His poſitis diſtinguo illam maiorem : Conſiderat demonſtrationem vt eſt ſyllogiſmus faciens ſcire per modum cauſæ, nego : per modum conditionis, concedo : ſimiliter dicendum ad minorem &. ad alia quæ ſubduntur, quæ probant tantùm demonſtrationem obiectiuam aut diſpoſitionem ſyllogiſticam non poſſe eſſe veram cauſam ſcientiæ ; non verò quòd non ſit conditio indiſpenſabiliter requiſita, ſicut ſignificatio in vocibus prolatis ad cauſandas rerum ſpecies in auditu, & in ſacramentis ad cauſandam gratiam in anima.

Obiicies 2. Logica dirigit operationes intellectus: ergo ſunt obiectum eius: vnde etiam communiter dicitur verſari circa illas.

Reſpondeo negando conſequentiam ex 3. corollario. Dicitur ergo verſari circa huiuſmodi operationes non tanquam circa obiectum, niſi ad ſummum materiale, quatenùs de illis nonnihil differit ratione ſecundarum intentionum ; ſed ſicut circa finem, eius enim ſcopus & finis eſt dirigere intellectum & operationes eius vt illo loco diximus.

Obiicies 3. Specificatiuum Logicæ debet eſſe aliquid reale : ſed obiectum eſt ſpecificatiuum eius : ergo. Minor eſt certa, quælibet enim facultas ſpecificatur à proprio obiecto, & per ordinem ad illud

definitur ac diſtinguitur ab aliis. Maior verò probatur : quod tribuit realem differentiam, debet eſſe quid reale : ſed ſpecificatiuum Logicæ tribuit ipſi realem differentiam, nam diſtinguit realiter Logicam ab omnibus aliis ſcientiis.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem : Specificatiuum intrinſecum, concedo : extrinſecum, nego : obiectum verò eſt tantùm ſpecificatiuum extrinſecum ſcientiæ, intrinſecum verò eſt ordo ad illud obiectum, qui realis eſt. Ad probationem maioris diſtinguo. Quod tribuit realem differentiam per modum principij intrinſeci aut cauſæ, concedo : per modum obiecti aut termini extrinſecè terminantis, nego : obiectum autem ſpecificatiuum non tribuit differentiam realem primo modo, ſed tantùm ſecundò, quatenùs eſt id per habitudinem ad quod Logica differt ab aliis ſcientiis.

Inſtabis illa habitudo ſeu ordo ad obiectum eſt realis, ergo & ipſum obiectum debet eſſe reale. Probatur conſequentia : ordo realis debet eſſe terminum realem : obiectum eſt terminus illius ordinis, ergo, &c.

Reſpondeo negando conſequentiam : ad probationem reſpondeo maiorem eſſe veram de ordine ſeu relatione reali prædicamentali, non de tranſcendentali, qualis eſt ordo ſpecificatiuus ſcientiæ. Ratio diſparitatis ex dicendis in prædicamento relationis eſt; quia relatio prædicamentalis (quæ dicitur talis quia conſtituit illud ſpeciale prædicamentum) eſt accidens rei ſuperadditum . cuius totum eſſe eſt ſe habere ad terminum, quem ſubindeq; expoſcit realiter exiſtentem vt ipſa ſit à parte rei : relatio verò tranſcendentalis (quæ talis appellatur eò quod omnia tranſcendat & per omnia rerum genera diuagetur) eſt dumtaxat aliqua connotatio, ſeu ipſamet rei entitas vt connotans aliquid extrinſecum exiſtens à parte rei, ſiue non.

Obiicies 4. Ens rationis non eſt ſcibile : ergo non eſt obiectum Logicæ quæ eſt ſcientia. Antecedens

probatur : quod non eſt ens non eſt cognoſcibile aut ſcibile , ſcibilitas enim & cognoſcibilitas eſt proproprietas entis , vnde eſt illud effatum , Quod non eſt ſciri non poteſt : atqui ens rationis non eſt ens, ſaltem propriè & ſimpliciter : ergo non eſt ſcibile propriè & ſimpliciter loquendo.

Reſpondeo negando antecedens : ad probationem reſpondeo quod vt aliquid ſit ſimpliciter ſcibile,non requiritur quòd ſit ens ſimpliciter , ſed ſufficit quòd ſit ens ſecundùm quid , habens proprietates de ſe demonſtrabiles , quale eſt obiectum Logicæ , de ſecundis enim intentionibus demonſtrantur multæ affectiones & proprietates , vt patet ex dictis ſuprà proleg. 3. concl. 1. Vide ibi.

PROLEGOMENON V.

An Logica rectè diuidatur penes diuerſas obiecti partes , & intellectus operationes : vbi varia entis rationis afferuntur diuiſiones.

OBiectum Logicæ demonſtrauimus eſſe ens rationis directiuum operationum intellectus : cuius ſubinde diuerſæ partes diuerſis logicæ partibus ſubiiciuntur. In quas verò partes huiuſmodi ens rationis , & conſequenter ipſa logica diuidatur , vt intelligas.

Nota ens rationis in communi (quod vt diximus proleg. præcedenti appellatur id quod habet tantùm cognoſci ſeu eſſe in intellectu obiectiuè, ſubindéque conſiſtit in aliqua entitate ficta quam intellectus apprehendit in rebus dum eas cognoſcit aliter quàm in ſe ſint, vt fuſiùs explicabitur in Metaphyſica) diuidi primò in illud quod habet fundamentum in rebus ipſis, vt eſt relatio Dei ad creaturas e. g. ſine

qua non poſſumus Deum vt Creatorem concipere; & in illud quod abſque vllo fundamento, & neceſſitate ad libitum efformat intellectus, vt ſunt chimeræ & alia pura figmenta, quibus omiſſis.

Ens rationis habens fundamentum in re ſubdiuiditur in negationem (ſub qua comprehendo priuationem) & relationem. pro quo Nota negationem poſſe ſumi duobus modis: primò materialiter prout eſt à parte rei mera carentia formæ, ſiue in ſubiecto inepto, qua ratione dicitur ſimplex negatio, ſiue in ſubiecto apto, quo modo appellatur priuatio: ſecundò formaliter prout à nobis concipitur inſtar cuiuſdam formæ poſitiuæ, concipimus enim cæcitatem v. g. inſtar cuiuſdam qualitatis male afficientis oculum, tenebras & priuationem lucis ad modum alicuius formæ nigræ in aëre: & hoc poſteriori modo accipitur, in præfata diuiſione. Cuius ſufficientia ex eo conuincitur, quia nullum formari poteſt ens rationis cum fundamento in re quod non reducatur ad negationem, vel ad relationem. Vel enim formatur concipiendo non ens ſeu aliquam negationem aliter quàm ſit, id eſt ad modum entis & alicuius poſitiui, & ſic eſt negatio vt patet: vel concipiendo ens & aliquid poſitiuum aliter etiam quàm ſe habeat, puta cognoſcendo ipſum in ordine ad aliud, ad quod à parte rei non ordinatur, vt cum concipimus Deum in ordine ad creaturas, animal in comparatione ad ſpecies, vel diſtinguendo per conceptum aut vniendo quod à parte rei non eſt diſtinctum aut vnitum, ſed idem, vt animal & rationale in homine; & hoc ens rationis ſemper eſt relatio, ſiue ſimplicis comparationis, vt in prioribus exemplis de Deo & de animali, ſiue diſtinctionis aut vnionis, vt in aliis, nec vnquam cogitur intellectus concipere aliquid poſitiuum aliter quàm in ſe ſit, ſubinque nec in eius cognitione format, cum fundamento ſeu ex neceſſitate, ens rationis, niſi referendo aliquo ex modis dictis aut ſimilibus, vt attentè conſideranti patebit; atque adeo omne ens rationis tale

erit relatiuum. Relicto autem ente rationis negatiuo.

Ens rationis relatiuum ſeu relatio rationis ſubdiuiditur in eam quæ fundatur immediatè in ente reali in ſe ſpectato; & in eam quæ fundatur in ipſo vti cognito, ſeu quod idem eſt in denominatione extrinſeca petita ab actu intellectus: & in illam quæ fundatur in eo vt volito, ſeu per voluntatem ad aliquid deputato, quod pariter idem eſt ac fundari in denominatione ſumpta ab actu ſeu beneplacito voluntatis. Primi generis eſt relatio Creatoris ad creaturas e. g. cuius fundamentum eſt ipſamet Omnipotentia qua illas creauit, ideo enim intellectus noſter refert Deum ad creaturas, quia Deus illas produxit. Secundi generis eſt relatio vniuerſalitatis ſeu generalitatis v. g. in animali reſpectu ſuorum inferiorum; cuius fundamentum eſt ipſum animal vt præciſum ab ipſis ſeu cognitum non cognitis illis, ideò enim animal fundat & per actum ſubſequentem & reflexum ſuſcipit relationem illam ad ſua inferiora, quia priùs ab illis abſtractum fuit. Tertij denique generis eſt relatio vocis ſignificatiuæ e. g. ad rem ſignificatam, quæ fundatur in ipſa voce vt per voluntatem humanam inſtituta & deputata ad ſignificandum, ideò ſiquidem intellectus noſter refert hanc vocem, Leo, ad naturam rugibilem, quia homines decreuerunt vt illam ſignificaret. Omiſſis relationibus rationis primi & tertij generis, quæ ad noſtrum inſtitutum non pertinent.

Relatio rationis fundata in rebus vt cognitis, quæ hac de cauſa appellatur ſecunda intentio, vt præcedenti prolegomeno vidimus, diuiditur in eam quæ fundatur & reſultat in rebus vt cognitis, per ſimplicem apprehenſionem, qualis eſt v. g. relatio genereitatis in animali in quo reſultat per actum quo ſimpliciter apprehenditur in ordine ad ſua inferiora, & in illam quæ reſultat in rebus per actum iudicij, vt relatio vnionis inter prædicatum & ſubiectum: & illam denique, quæ per actum diſcurſus, vt relatio

antecedentis aut præmiſſarum ad concluſionem illatam. Et hæ ſunt partes obiecti logicæ ſeu entis rationis directiui operationum mentis, quod eſt idem ac ſecunda intentio, vt loco citato vidimus, quæ dicitur & eſt directiua intellectus, eo quòd per notitiam illius perficitur & inſtruitur mens in modo exercendi rectè & abſque errore operationem illam ex qua nata eſt quælibet huiuſmodi intentio reſultare. His poſitis.

Dico Logicam rectè diuidi in tres partes iuxta tres prædictas partes obiecti formalis ipſius, ſeu tria genera ſecundarum intentionum directiuarum trium mentis operationum ex quibus reſultant: nec tamen ſunt tres habitus etiam partiales, ſed vnicus ſimplex.

Prima pars eſt per ſe euidens: ſicut enim vna totalis facultas diuiditur ab alia penes obiectum totale diuerſum, ita diuerſæ partes eiuſdem facultatis rectè ſecernuntur ab inuicem penes diuerſa obiecta partialia: igitur legitima erit logicæ partitio penes illud triplex genus ſecundarum intentionum directiuarum primæ ſecundæ, & tertiæ operationis. Vide dicenda initio cuiuſque partis.

Secunda verò pars concluſionis probabitur in Metaphyſica, ex eo quòd huiuſmodi obiecta partialia conueniant in vna communi & ſimplici ratione formali ſub qua attinguntur à logica, ex quo ſequitur ipſam eſſe vnicum ſimplicémque habitum.

PRIMA PARS LOGICÆ.

De ente rationis directiuo primæ operationis intellectus.

SEV

De prædicabilibus, & Prædicamentis.

PRIMA igitur pars Logicæ illud ſibi explicandum vindicat ens rationis eaſue ſecundas intentiones, quarum notitiâ dirigitur intellectus in prima ſua operatione. j. in ſimplici rerum aprehenſione, quæ tunc cenſetur directa, quando res ſimplices apprehenduntur vt ſunt in ſe, quod fit per definitionem & diuiſionem : ad definitionem vero & diuiſionem ordinantur prædicabilia & prædicamenta, ad eas enim neceſſe eſt noſſe rationes genericas, ſpecificas, differentiales, proprietales, accidentales, per quas res definitur aut diuiditur: Quæ important duo, nempe ipſas ſecundas intentiones prædicabilium generis,

ſpeciei, & huiuſmodi, & res ipſas ſeu perfectiones reales prædicamentorum, ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis, & aliorum, quæ ſubeunt illas intentiones & ab eis denominantur. Vnde de his in hac prima parte acturi ſumus, non quidem de definitione aut diuiſione, de quibus ea quæ in prolegomenis paruæ logicæ prælibauimus, abunde ſufficient, ſed aliis quæ ad ipſas ordinantur. j. de vniuerſalibus ſeu de prædicabilibus, & de prædicamentis, quæ licet materialiter ſint res ipſæ; de formali tamen important ſecundam intentionem: cùm nihil aliud ſit prædicamentum quàm ſeries ſeu coordinatio ipſorum prædicabilium quæ fit per intellectum.

IN ISAGOGEN Porphyrij.

De quinque vniuerſalibus.

DISPVTATIO I.

De vniuerſalibus in communi.

SECTIO I.

An dentur vniuerſalia in rebus.

VNIVERSALE, quod generaliter loquendo nihil aliud eſt quàm aliquid vnum habens ordinem ad plura, ſolet diuidi in vniuerſale in cauſando, in ſignificando, in eſſendo aut prædicando. Vniuerſale in cauſando dicitur qualibet cauſa communis, quæ ſcilicet vna exiſtens varios producit effectus, vt Deus Optimus Maximus, Supernæ mentes, Orbes

cœleſtes. Vniuerſale in ſignificando aut repræſentando eſt vox aut conceptus communis, vt vox Homo, aut ſpecies ipſius in mente, quæ vna exiſtens repræſentat aut ſignificat plura, vel naturam pluribus communem. Vniuerſale verò in eſſendo aut prædicando eſt natura ipſa communis, quæ nimirùm vna cùm ſit, ineſt multis (actu vel aptitudine) & prædicatur de illis, vnde definitur communiter hoc vniuerſale, vnum in multis aptum prædicari de eis, vt Animal, Homo, & huiuſmodi. Differunt autem vniuerſale in eſſendo & in prædicando ſicut eſſentia & proprietas, quia cùm ex ineſſe ſequatur dici aut prædicari, ex eo quòd vniuerſale ſit vnum in multis, ſequitur tanquàm propria paſſio ipſius quòd ſit aptum prædicari de illis: & ideo modò per vnum, modò per aliud definitur, cum hoc tamen diſcrimine, quòd definitio quæ datur per habitudinem ad eſſendum in multis cùm dicitur vniuerſale eſſe vnum aptum ineſſe pluribus, eſt eſſentialis: quæ verò per ordinem ad prædicandum aſſignatur dicendo vniuerſale eſſe vnum aptum prædicari de multis, eſt ſolum deſcriptiua, ſiquidem datur per proprietatem. Hoc poſito.

Non eſt quæſtio de vniuerſalibus in cauſando, quæ abſolutè ſunt res ſingulares, vt perſpicuum eſt, nec ad inſtitutum logicum ſpectant: neque de vniuerſalibus in ſignificando aut repræſentando, quæ ſunt ſolùm in vocibus aut conceptibus, quæ pariter ſingularia quædam ſunt abſolutè: ſed de vniuerſalibus in eſſendo ſiue prædicando. j. de naturis communibus vtrùm ſcilicet reperiantur in rebus.

Negant Nominales, contendentes ſola nomina aut conceptus formales (qui appellari poſſunt nomina interna ad differentiam externarum vocum) eſſe vniuerſalia, negantes correſpondere ipſis conceptus obiectiuos aut naturas communes in rebus, ſed ſingularia duntaxat: propter quod, quia de ſingularibus nihil certò ſciri aut demonſtrari poteſt vtpote contingentibus, fluxis, & mutabilibus, ſcientias à rebus

omninò abſtulerunt, ſecuti in hoc veſtigia nonnullorum veterum, Heracliti ſcilicet & Cratyli, & totius gregis Epicureorum, in eo ſolùm diſſidentes ab eis quòd illas de nominibus aut ſignis (quæ ſola agnoſcebant vniuerſalia, ſubindéque perpetua & neceſſaria) haberi poſſe concesserunt: ex quo Nominales dicti ſunt, quòd ſcilicet tantùm nominibus tribuiſſent.

In altero extremo eſt ſententia Platonis (ſi Ariſtoteli eius diſcipulo credamus) admittentis vniuerſalia à parte rei à ſingularibus ſeparata, præſertim verò naturas ſpecificas ſubſtantiarum, quarum participatione indiuidua habeant eſſe tanquam à veris principiis. Mediam autem viam ſeqnendo. *1. Metaph. c. 6.*

Dico dari à parte rei vniuerſalia, non tamen à parte rei ſeparata à ſingularibus, ſed in eis exiſtentia,

Pro intelligentiâ aduerte, vniuerſale, cùm ſit concretum quoddam, duo importare: vnum de materiali, nempe rem ipſam aut naturam quæ denominatur vniuerſalis: alterum de formali, ſcilicet vniuerſalitatem quæ eſt forma denominans. Hic agimus ſolùm de vuiuerſali qnoad materiale, ſectione ſequenti acturi de formali. Senſus igitur concluſionis eſt, præter vocabula aut conceptus formales dari à parte rei naturas aut conceptus obiectiuos communes ipſis correſpondentes, ſeu res quæ denominantur vniuerſales; eas tamen non exiſtere ſeorſim à ſingularibus, ſed in iiſdem.

Prima pars probatur contra Nominales. 1. ſic: Dantur conceptus & voces communes: ergo & res communes ſeu vniuerſales. Antecedens vltrò concedunt: probatur conſequentia: voces communes ſignificant res: non ſignificant res ſingulares, aliàs nullum eſſet diſcrimen inter vocem communem, puta hanc, Homo, & ſingularem, vt, Petrus: ergo ſignificant res ſeu naturas communes. Reſpondebis vocem communem ſignificare non naturam communem ſed omnia ſingularia, in quo differt à voce ſingulari quæ

vnicum duntaxat indiuiduum ſignificat. Contra: quia iſta propoſitio eſſet falſa, Petrus eſt homo, ſenſus enim eſſet, Petrus eſt omnia ſingularia humana.

2. Sic: Naturæ quæ non ſunt ſecundùm ſe & eſſentialiter ſingulares, ſunt communes & vniuerſales, ſingulare enim & vniuerſale opponuntur: atqui dantur à parte rei naturæ quæ ſecundùm ſe & ſua prædicata eſſentialia non ſunt ſingulares: ergo. Probatur minor: illa non eſt ſecundùm ſe ſingularis, quæ reperiri poteſt & de facto reperitur in multis, ſingulare enim eſt in vno tantùm: ſed natura humana v. g. reperitur in Petro, Paulo, &c. ergo.

3. Dantur ſcientiæ de rebus ipſis: non de ſingularibus, cùm ſint contingentia: ergo de vniuerſalibus quæ ſunt neceſſaria & perpetua, ſubindéque dantur illa in rebus Maior probatur: Phyſica enim v. g. de re ipſa ſignificata per hoc nomen *Homo*, non verò de nomine illo demonſtrat quod ſit diſciplinæ capax: & ſic de aliis: ergo.

Secunda verò pars concluſionis, quæ Platonicas ideas deſtruit, ſic oſtenditur. 1. Sic: Quod eſt de eſſentia rei, non eſt realiter ſeparatum ab illa, aliàs idem eſſet realiter ſeparatum à ſeipſo: ſed naturæ communes ſunt de eſſentia ſingularium: ergo non ſunt realiter ſeparatæ ab illis. Patet minor: Natura humana eſt natura communis: ſed illa eſt de eſſentia ſingularium, Petrus enim eſt eſſentialiter homo, ſimiliter Paulus, & alij: ergo.

2. Quia illæ naturæ ſeparatæ eſſent communes, vt vult Plato, & non eſſent communes ſed ſingulares, cùm quælibet haberet ſuam propriam entitatem. Hanc numero, diſtinctam à qualibet alia re: quod confirmatur ex eo quod vnaquæque facta eſſet per aliquam actionem certam & determinatam, quæ non non niſi ad aliquid determinatum ſubindéque ſingulare terminatur: ergo ſententia Platonis contradictionem implicat.

Obiicies. Implicat naturam eſſe vniuerſalem, &

non eſſe ab indiuiduis ſeparatam : ergo vel non dantur naturæ vniuerſales à parte rei, contra primam partem concluſionis, vel illæ ſunt à ſingularibus ſeparatæ contra ſecundam. Probatur antecedens: quidquid eſt in indiuiduis & ſingularibus, eſt ſingulare vtpote identificatum cum illis aut per illa contractum : ergo implicat quòd aliqua natura ſit vniuerſalis, & quòd ſimul ſit in indiuiduis, aliâs eſſe ſimul vniuerſalis & ſingularis.

Reſpondeo negando antecedens : ad probationem reſpondeo dupliciter poſſe aliquid dici ſingulare, vel per ſe, vel per accidens. Singulare per ſe dicitur id quod in ſua propria eſſentia & ratione, formali includit ſingularitatem, ita vt nequeat intelligi ſine illa, vt Petrus, Paulus. Singulare verò per accidens dicitur illud quod ſecundùm ſe eſt aliquid commune, quia ſcilicet in ſua ratione eſſentiali ſingularitatem non includit, potéſtque ſine illa intelligi, nihilominùs ex coniunctione cum indiuiduis & ſingularibus per accidens & ratione illorum ſingularizatur, vt homo, & quælibet alia natura communis. Hoc poſito reſpondetur ad illam probationem diſtinguendo antecedens : Quidquid eſt in indiuiduis eſt ſingulare, vel per ſe vel per accidens, concedo: per ſe, nego : & nego conſequentiam : ad probationem ibi ſubiunctam reſpondeo illam naturam eſſe vniuerſalem per ſe, & ſingularem per aliud aut per accidens, in quo nulla eſt implicantia.

§. Vnicus.

Quomodo diſtinguantur vniuerſalia à ſingularibus.

Cum naturæ vniuerſales non exiſtant ſeparatæ ab indiuiduis, vt oſtenſum eſt contra Platonem videndum reſtat an aliqua ſaltem ratione ab illis diſtinguantur. Pro quo.

Nota diſtinctionem aliquorum inter ſe aliam eſſe, realem, aliam rationis. Diſtinctio realis eſt quæ reperitur inter ea quorum vnum à parte rei & ante opus intellectus non eſt aliud : quæ rurſus eſt duplex alia realis maior, ſeu diſtinctio rei à re, qualis reperitur inter Petrum & Paulum, materiam & formam, & ſimilia quorum vnum differt ab alio ſicut res à re; alia realis minor, quæ dicitur etiam modalis, aut formalis, quæ videlicet intercedit inter rem & modum, putà inter corpus & vbi ipſius, inter Petrum & eius ſeſſionem, vel inter modum & modum, vt inter ſeſſionem & vbi (ſupponendo hæc eſſe & dici poſſe in aliquo ſenſu modos, de quo diſp. 9.) vel inter duas formalitates, quarum vna ante opus intellectus non eſt alia, vt inter actualem inhærentiam accidentis & eius exiſtentiam quam ſine illa habere poteſt, vt patet in myſterio Euchariſtiæ, vel inter ſubſiſtentiam & exiſtentiam ſubſtantiæ, iuxta opinionem quæ eas diſtinguit ante opus intellectus, de quo in Metaphyſica. Diſtinctio autem rationis eſt illa quam facit intellectus inter ea quæ à parte rei ſunt idem, ſeparando ea per conceptum; Eſtque etiam duplex: alia quæ dicitur diſtinctio rationis ratiocinantis, quæ eſt quando intellectus abſque vllo fundamento diſtinguit, & diuerſis conceptibus cognoſcit quæ à parte rei ſunt idem, vt cùm eundem Petrum diſtinguit in prædicatum & ſubiectum in hac propoſitione, Petrus eſt hic homo, Petrus eſt Petrus : alia quæ appellatur diſtinctio rationis ratiocinatæ, ſeu virtualis, cui nimirum reſpondet aliquod fundamentum in re præbens occaſionem intellectui vt vnam rem velut duas concipiat; quo pacto ſe habent miſericordia, & iuſtitia, & alia attributa in Deo, quæ licet ſint vna ſimpliciſſima eſſentia, propter diſtinctos tamen effectus à nobis concipiuntur vt diſtinctæ perfectiones.

Sed ſciendum inter has diſtinctiones, realem ſcilicet & rationis, & Scotum ſtatuere quandam diſtinctionem mediam, quam vult eſſe minorem diſtin-

ctione reali, & maiorem diſtinctione rationis. Quam hoc vnico argumento cum cæteris Philoſophis reiicio. Inter duo contradictoria nullum datur medium: atqui diſtinctio realis & diſtinctio rationis ſunt duo membra contradictoriè oppoſita: aut certè contradictionem inuoluentia, quæ diuidunt diſtinctionem vt ſic: ergo inter illas non datur vlla diſtinctio media. Probatur minor: diſtinctio quæ eſt ante omnem mentis operationem, & diſtinctio quæ non eſt ante omnem mentis operationem ſed beneficio illius, contradictionem inter ſe inuoluunt: atqui diſtinctio quæ eſt ante omnem mentis operationem eſt realis, & diſtinctio quæ non eſt ante omnem mentis operationem ſed illius duntaxat beneficio, eſt diſtinctio rationis: ergo. His prælibatis.

Dico 1. inter naturas vniuerſales & earum ſingularia nullam intercedere diſtinctionem ante operationem intellectus; nec generaliter loquendo inter naturam vllam ſuperiorem & inferiorem, putà inter ſubſtantiam, corpus, viuens, animal, hominem, & indiuiduum, in eodem Petro, e. g. Hæc concluſio eſt contra Scotum qui inter hos gradus ponit ſuam diſtinctionem mediam, ex cuius proinde refutatione iam à nobis facta deſumi poteſt prima noſtra probatio.

Probatur verò inſuper concluſio ratione fundamentali ſupponendo ex dicendis in Phyſica, vnam ſolùm eſſe formam ſubſtantialem in quolibet compoſito. *Parte 4. diſp. 1. ſect. 3.* quæ ordine quodam tribuit ei omnes gradus metaphyſicos, ita vt eadem anima rationalis in Petro e g. quatenus eſt forma ſubſtantialis tribuat ei gradum genericum ſubſtantiæ; quatenus corporea (ſupple vt quo & in eſſe formæ, modo alias explicando, *Loco præællegato.* entitatiuè enim ſpiritualis eſt) præbeat ei gradum corporis; prout viuens ſeu forma vegetatiua, gradum viuentis; prout ſenſitiua, gradum animalis; prout rationalis, gradum ſpecificum hominis; prout hæc (per ordinem ad hanc numero materiam ſigillatam quantitate, de quo in Metaphyſica) ratio-

nem indiuidualem talis hominis ſeu Petri: Ex quo ſic argumentor. Eo modo diſtinguuntur in vno & eodem indiuiduo illi gradus ſeu naturæ vniuerſales ab inferioribus, quo diſtinguuntur in forma tribuente eos: atqui in forma non diſtinguuntur ante operationem intellectus: ergo. Maior eſt euidens, cum enim effectus formalis alicuius formæ nihil aliud ſit quàm ipſa forma vt communicata, nulla eſt diſtinctio in effectibus formalibus niſi quæ reperitur in forma aut formis tribuentibus illos ſubiecto: huiuſmodi autem gradus nihil aiud ſunt quam effectus formales formæ ſubſtantialis, quæ vt dixi prout eſt præciſè forma ſubſtantialis & differt ab accidentali: dat eſſe ſubſtantiale, prout, &c. Minor verò probatur: quia iam non eſſet vnica forma, ſed totidem diſtinctæ tanquam res à re quot gradus: hoc autem eſt omninò falſum, vt loco ſupra citato oſtendetur: ergò. Probatur ſequela maioris: nam quilibet gradus formæ eſt forma ipſa, gradus ſubſtantialis in ipſa eſt ipſamet inquantùm ſubſtantialis, & ſic de aliis: ergo ſi illi gradus diſtinguantur ante omnem mentis operationem, diſtinguentur ipſæ formæ; & cùm aliunde quælibet forma ſit res quædam, diſtinguentur ſicut res & res.

Dico 2. naturas vniuerſales diſtingui virtualiter, ſeu diſtinctione rationis ratiocinatæ à ſingularibus; & idem dico de diſtinctione graduum genericorum à ſpecificis, aut à differentiis.

Ratio eſt euidens: diuerſa enim principia à quibus radicaliter ſumuntur natura ſpecifica & ſingularitas, nempe forma & materia ſignata; item diuerſæ perfectiones aut operationes propriæ vel communes, quæ procedunt aut exercentur ab vno & eodem indiuiduo, putà Petro ſufficientiſſimum prebent intellectui fundamentum diſtinguendi in ipſo diuerſos gradus & conceptus obiectiuos, puta gradum ſubſtantiæ quatenùs videt ipſum per ſe ſubſiſtere, quod habet commune cum Angelis; corporis, quatenùs cernit in ipſo quantitatem & extenſionem, in quo

conuenit cum lapide; viuentis, prout in illo deprehendit operationes vegetandi communes ipſi cum plantis: animalis, quatenus videt ipſum ſentire cum brutis: hominis aut rationalis, prout videt ipſum diſcurrere, quod eſt ipſi commune cum aliis ſimilibus indiuiduis. Quæ diſtinctio virtualis ſeu rationis ratiocinatæ ſufficit vt hi gradus aut conceptus obiectiui explicari queant diuerſis definitionibus, quæ ſunt inadequatæ ſicut & ipſi conceptus: item vt de eis verificentur contradictoria, puta quod natura humana in Petro ſit ratio conueniendi cum aliis, Petreitas non ſit ratio conueniendi ſed differendi ab illis: & ſic de aliis.

SECTIO II.

An naturæ ſint formaliter vniuerſales ante opus intellectus.

Dico. Quamuis naturæ, quæ denominantur vniuerſales, ſint à parte rei, prout ſuperiori ſectione ſtatuimus, non tamen ſunt, aut denominantur formaliter vniuerſales à parte rei, ſed ſolùm per intellectum. Quod eſt vniuerſale eſſe à parte rei ſolùm quoad materiale, non verò quoad formale ſeu quoad vniuerſalitatem quæ eſt forma conſtitutiua vniuerſalis eſt contra Scotum, Scotiſtas, & alios nonnullos.

Probatur: quia in triplici tantum ſtatu poteſt natura conſiderari: vel ſecundum ſe prout importat ſolum ſua prædicata eſſentialia aut proprias paſſiones: vel vt eſt in indiuiduis, prout importat nedum prædicata eſſentialia & proprietates, ſed etiam ſin-

gularitatem, exiſtentiam, & accidentia realia quæ illi in eo ſtatu conueniunt: vel tandem in intellectu, prout importat quædam accidentia rationis quæ ipſi per operationem illius attribuuntur, quatenus ab eo cognoſcitur aliter quàm ſit, putà vt præciſa à ſuis inferioribus, vt ordinata ſeu relata ad illa. Quidquid ergo conuenit naturæ, vel conuenit ipſi ſecundum ſe, vel vt eſt in indiuiduis, vel vt eſt in intellectu: ſed vniuerſalitas ſeu vnitas & aptitudo ad eſſendum in multis (in quibus vniuerſalitas conſiſtit) non competit naturæ ſecundum ſe, nec vt eſt in indiuiduis: ergo tantum vt eſt in intellectu. Probatur minor: & inprimis quòd vniuerſalitas non conueniat naturæ in ſecundo ſtatu, ſed vt eſt in indiuiduis, res eſt euidens cum vt talis ſit ſingularis & incommunicabilis, quod vniuerſalitati repugnat: quòd verò non competat illi ſecundum ſe & in priori ſtatu, de quo eſt difficultas, probatur etiam facilè. Quia naturæ ſecundum ſe conueniunt tantum ſua prædicata eſſentialia & proprietates quæ eſſentiam vt ſic conſequuntur: ſed vniuerſalitas nec eſt prædicatum eſſentiale, nec proprietas naturæ: ergo. Probatur minor: & primò quòd non ſit prædicatum eſſentiale, eſt per ſe notum, neque enim in conceptu aut definitione eſſentiali naturæ humanæ v. g. importatur vniuerſalitas ſeu aptitudo ad eſſendum in multis. Quòd verò nec ſit proprietas eius, probatur hac ratione quæ conuincit à fortiori non eſſe prædicatum eſſentiale, quia ſcilicet aliâs conueniret etiam inferioribus eius, vt patet de riſibilitate quæ ideò conuenit Petro, Paulo, & aliis, quia conuenit homini ſecundum ſe tanquam proprietas:ergo ſi vniuerſalitas pariter eſſet proprietas eius conueniret etiam illis, & ſic Petrus, aut natura per Petreitatem contracta diceretur vniuerſalis, quod implicat cum vt talis ſit ſingularis & incommunicabilis.

Totus hic diſcurſus poteſt ſub hac etiam forma proponi. Quidquid conuenit naturæ, vel eſt de eſſentia eius aut proprietas, vel eſt accidens reale,

vel accidens rationis : vniuerſalitas nec eſt de eſſentia naturæ aut eius proprietas, aliàs comitaretur eam in omni ſtatu, etiam contractionis ; nec eſt accidens reale illius, cum accidens reale conueniat per ſe primò indiuiduis, naturæ verò communi non niſi ratione indiuiduorum, ex oppoſito proprietatis. ergo eſt accidens rationis quod intendimus.

Reſpondebis vniuerſalitatem eſſe proprietatem conuenientem naturæ ſecundùm ſe, non abſolutè & ſimpliciter, ſicut riſibilitas ipſi competit quæ propterea deſcendit ad indiuidua : ſeu reduplicatiuè vt præciſæ ſeu diſtinctæ ante omnem mentis operationem à differentiis contrahentibus, diſtinctione vel actuali iuxta Scotum, vel ſaltem virtuali iuxta alios nonnullos : ſub hac enim conſideratione videtur natura eſſe vna, vt pote non importans differentias ipſam diuidentes & multiplicantes, & apta ineſſe multis, cùm vt talis non ſit determinata ad vnum ſed indifferens, vnde non ſequitur vniuerſalitatem illam comitari naturam in omni ſtatu etiam contractionis ad indiuidua, cùm conueniat ei ſolùm vt diſtinctæ & præciſæ ſubindeque vt non contractæ.

Sed contra : quia natura vt contracta per differentias eſt eadem realiter ac natura vt ab illis abſtracta vel diſtincta ſiue actualiter (dato quod admitteretur diſtinctio illa media Scoti inter naturam communem & differentias contrahentes, quam ſectione præcedenti eliminauimus) ſiue virtualiter : illa enim diuerſa conſideratio aut reduplicatio non variat ipſam naturam à parte rei ergo ſi vniuerſalitas competeret illi à parte rei vt diſtinctæ actualiter à differentiis, vel vt virtualiter præuenit ipſas, conueniret etiam (realiter loquendo, licet non formaliter reduplicatiuè) eidem contractæ & coniunctæ cum illis.

Confirmatur concluſio, & impugnatur magis reſponſio aduerſariorum. Quamuis enim natura ſecundùm ſe ſit vna & apta ad eſſendum in multis vnitate & aptitudine negatiua, quatenus ſecundùm ſe non eſt diuiſa nec determinata ad vnum, ſed indifferens:

non tamen unitate & aptitudine poſitiua, quaſi ſecundùm ſe id habeat quod indiuiſa & immultiplicata manens poſſit ſimul reperiri in pluribus: atqui de ratione vniuerſalis eſt eſſe vnum aptum ineſſe multis hoc ſecundo modo, & non primo tantùm: ergo natura non eſt ſecundùm ſe vniuerſalis. Minor eſt euidens, ſicut enim de ratione vniuerſalis in cauſando aut repræſentando eſt quod vnum exiſtens natum ſit cauſare aut repræſentare plura: ita de ratione vniuerſalis in eſſendo, de quo hic agimus, eſt quod vnum & indiuiſum manens natum ſit ineſſe multis, in quo conſiſtit vnitas & aptitudo poſitiua. Maior verò prætcrquam quòd iam probata eſt ab inconuenienti quod ſequeretur, videlicet quòd ſi vnitas illa & aptitudo conueniret naturæ ſecundum ſe, competeret etiam ei vt contractæ ad indiuidua, iuxta illud; quod conuenit naturæ ſecundùm ſe conuenit ipſi in omni ſtatu, (quod vt dicemus in antepræ.licamentis intelligitur de prædicatis realibus & poſitiuis, non de negatiuis, vnde non concludit naturam, ex eo quod ſecundum ſe ſit negatiuè vna & apta ineſſe multis. i. non diuiſa, & non determinata ad vnum, debere eſſe talem etiam prout eſt contracta:) præter hoc, inquam, probatur ſic: Natura non eſt apta ineſſe multis eadem & indiuiſa manens, etiam ſecundum gradum ſpecificum aut genericum: (nam de indiuiduali ſuppono id eſſe proprium naturæ Diuinæ quòd videlicet eadem numero reperiatur in tribus ſuppoſitis, ſi totidem multiplicentur realiter naturæ ſpecificæ aut genericæ, quot inferiora ipſarum: atqui ſic eſt ergo Probatur minor: duorum enim realiter indiſtinctorum multiplicato vno multiplicatur & aliud, loquendo de rebus creatis & finitis (quod addo propter Diuinam naturam quæ ob ſuam infinitatem & fœcunditatem eſt eadem, & non multiplicata in tribus perſonis à quibus tamen non diſtinguitur niſi virtualiter: atqui natura humana v. g. natura animalis & quælibet alia natura communis non diſtinguitur realiter à ſuis in-

ferioribus aut differentiis ipſam contrahentibus, vt §. ſuperiori oſtenſum eſt: ergo ſicut illa multiplicantur, ita & ipſa natura realiter multiplicabitur & diuidetur in eis.

Supereſt igitur vniuerſalitatem competere naturæ in tertio tantum ſtatu, ſcilicet prout eſt obiectiuè in intellectu: ibi enim ſortitur vnitatem & aptitudinem quæ ſunt de ratione vniuerſalitatis, vnitatem quidem, quatenus præſcinditur à differentiis eam diuidentibus & multiplicantibus, hoc eſt cognoſcitur non cognitis illis: vnitatem verò cum habitudine ad inferiora, quatenus iuxta dicenda §. ſeq. comparatur ad illa vt vniformiter participabilis ab ipſis, ſeu vt apta ineſſe eis eadem & indiuiſa per intellectum manens. Horum autem fundamentum eſt vnitas formalis quam habet natura à parte rei & inferioribus, vt in ſequentibus conſtabit: illa enim eſt quæ intellectui occaſionem præbet præſcindendi naturam ab huiuſmodi inferioribus, eamque concipiendi, vt vnam cum aptitudine ad eſſendum in illis.

Obiicies 1. Vniuerſale eſt vnum aptum ineſſe multis: natura ex ſe & ante omnem mentis operationem eſt vna apta ineſſe multis: ergo ex ſe ante omne opus intellectus eſt vniuerſalis. Probatur minor dupliciter: primò, quia ſecundum ſe & ſua prædicata eſſentialia non eſt diuiſa aut plures, ergo vna: item vt talis non eſt determinata ad vnum aliquod particulare, ergo indifferens & apta ad eſſendum in multis: ſecundò, quia ab actu ad potentiam ſeu aptitudinem valet conſequentia: natura autem ante omnem operationem intellectus eſt actu in multis vna & eadem: ergo à fortiori ante omnem mentis operationem eſt apta vt ſit in illis eadem manens. Probatur minor: vnum idem eſt ac indiuiſum: natura humana eſt indiuiſa, licet non materialiter, ſaltem formaliter in ſuis inferioribus, cùm in eis non diuidatur per differentias formales, ſed tantum materiales: ergo.

Reſpondeo negando minorem ſimpliciter. Ad

Primam probationem diſtinguo vtramque conſequentiam: Eſt vna & apta, ſimpliciter, id eſt, vnitate & aptitudine poſitiua, nego: ſecundùm quid, id eſt negatiua, concedo, ſed hæc non ſufficit vt ſit & dicatur vniuerſalis niſi etiam ſecundùm quid ſeu negatiuè. Ad ſecundam verò probationem vt reſpondeatur aduerte vnitatem, quantùm attinet ad propoſitum, aliam eſſe formalem, aliam materialem. Vnitas formalis eſt ipſa natura vt carens diuiſione formali, j. diuiſione cauſata per differentias eſſentiales, ſiue ſint genericæ, & dicitur vnitas formalis generica, qualis eſt vnitas animalis in homine, leone, & aliis; ſiue ſpecificæ, & dicitur vnitas formalis ſpecifica, qualis eſt vnitas naturæ humanæ in Petro, & Paulo, & cæteris, vnitas verò materialis eſt eadem natura vt carens diuiſione etiam materiali, j. per differentias materiales & indiuiduales cauſata, qualis eſt vnitas naturæ humanæ in Petro in quo nullo modo diuiditur etiam materialiter. Quas vnitates conſtat in primis eſſe à parte rei, cùm nihil aliud ſint quàm ipſæ naturæ, generica, aut ſpecifica & indiuidualis, vt indiuiſæ: ſecundò non eſſe realiter inter ſe diſtinctas, ſicut nec huiuſmodi naturas aut gradus cùm in eodem ſuppoſito attendantur, ſed tantùm virtualiter, iuxta dicta §. præcede. Tertiò illud quod eſt vnum vnitate tantùm formali, non eſſe vnum ſimpliciter, cùm compatiatur realem diuiſionem. Ex quo in forma nego ſimpliciter minorem illius ſecundæ probationis: ad probationem diſtinguo minorem: natura humana eſt indiuiſa, ſimpliciter nego, imò eſt ſimpliciter diuiſa ratione differentiarum indiuidualium eam realiter diuidentium & multiplicantium. Eſt indiuiſa ſecundùm quid & cum addito. j. indiuiſione formali concedo.

Inſtabis: Ratio vniuoca, & quæ definitur vnâ & eâdem planè definitione, dicitur vna ſimpliciter & indiuiſa: atqui natura humana in Petro, & Paulo, & aliis eſt huiuſmodi: ergo eſt vna ſimpliciter & indi-

uiſa in illis ſecundùm gradum ſpecificum. Et idem argumentum fieri poteſt de natura generica animalis, & ſimilibus.

Reſpondeo dici vnam ſimpliciter non prout eſt à parte rei, ſed prout eſt in intellectu, qua ratione eſt vniuoca & definitur vnica definitione. Dices: Eſt vniuoca & definitur vnica definitione ſecundùm quod eſt à parte rei: ergo à parte rei eſt vna & eadem ſimpliciter ſecundùm illum gradum qui definitur. Diſtinguo antecedens, ſi ly ſecundùm reduplicet rationem quæ definitur aut dicitur vniuoca, concedo: ſi rationem, aut conditionem à qua id habet nego: Id enim quod vnica definitione definitur, aut dicitur vniuocum, eſt natura ipſa: id verò vnde hoc habet, vel conditio ſine qua non, eſt vnitas quam ſortitur in intellectu præſcindente, quæ propterea vnitas præciſionis ſolet appellari.

Obiicies 2. Poſito vno relatiuo ponitur & aliud ipſi correlatum, ſunt enim ſimul natura, vt tradenius diſp. de relat. Atqui particulare & vniuerſale ſunt correlatiua: ergo poſito particulari ponitur vniuerſale: ſed illud eſt ante omnem mentis operationem: ergo & iſtud.

Reſpondeo, conceſſo toto primo ſyllogiſmo, diſtinguendo minorem ſubſumptam: & conſequentiam, concedendo particulare eſſe ante omnem mentis operationem quoad materiale, id eſt quoad naturam ipſam quæ particularis denominatur, & ſimiliter vniuerſale: negando verò de vtroque quantùm ad formale, qui eſt reſpectus ſeu habitudo naturæ inferioris, aut minùs latè patentis ad latius patentem & ſuperiorem, aut è contra, quæ habitudo ſeu relatio non eſt realis vt conſtat, cùm naturæ illæ ſi in iiſdem ſuppoſitis attendantur, ſint realiter idem Vnde etiam cùm res diuiduntur in particulares & vniuerſales, intelligenda eſt diuiſio de vniuerſalibus & particularibus materialiter.

Dices: natura ſuperior, v.g. humana non eſt ex ſe ſingularis formaliter: ergo eſt formaliter vrlis: nega

eſt formaliter vniuerſalis. Nego conſequentiam, datur enim medium, nempe vniuerſale materialiter ſeu quod in idem redit, vniuerſale negatiuè, quod eſt ipſa natura prout ſecundum ſe non eſt determinata ad vnum, ſed indifferens vt determinetur & contrahatur, vel poſitiuè & formaliter vniuerſalis fiat.

Obiicies 3. Obiecta ſcientiarum realium, vt Phyſicæ, & ſimilium ſunt à parte rei: ſed illa ſunt vniuerſalia: ergo.

Reſpondeo eſſe vniuerſalia materialiter, ſcientiæ enim illæ ſunt de naturis ipſis, quæ vniuerſalitati ſubſternuntur, non verò de ipſa vniuerſalitate cuius conſideratio ad ſolam Logicam pertinet, ac ſubinde debet eſſe ſecunda intentio & ens rationis.

§. I.

Per quam operationem natura fiat formaliter vniuerſalis.

RElinquitur ergo vniuerſale quoad formale, ſeu quoad vnitatem & aptitudinem poſitiuam ad exiſtendum in multis, non eſſe à parte rei, ſed ſolum per intellectum. Modò reſoluendum eſt per quam illius operationem fiat: & eſt difficultas de tribus, nempe de abſtractione intellectus agentis, de abſtractione ſeu præciſiua cognitione intellectus poſſibilis, & de cognitione comparatiua eiuſdem. Quod vt intelligas.

Aduerte hunc eſſe proceſſum noſtrarum cognitionum. Inprimis enim, cùm nihil ſit in intellectu quod priùs non fuerit in ſenſu, neceſſe eſt ad hoc vt intellectus valeat aliquod obiectum cognoſcere, putà naturam humanam, quòd priùs ſpeciem eius acceperit mediis ſenſibus, ita vt primum omnium neceſſe ſit aliquod vel aliqua illius naturæ, ſingularia obiici ſenſibus externis, quibus ſpecies ſui repræſentiuas

imprimant, v. g. quòd Petrus obiiciatur oculo & in eum ſui ſimilitudinem immittat, quæ dicitur ſpecies impreſſa, qua fœcundatus oculus viſionem elicit circa huiuſmodi obiectum. Ex vi autem huius viſionis & ſpeciei in oculo receptæ, aut illa mediante imprimit obiectum aliam ſpeciem ſenſui communi, & aliam deinde phantaſiæ, quæ repræſentat adhuc obiectum merè materiale. j. cum omnibus ſuis conditionibus indiuidualibus & materialibus. v. g. Petrum vt affectum tali vel tali colore, & ſimilibus, ideoque ſpecies illa in phantaſia recepta eſt maximè materialis, & hac de cauſa non poteſt ad intellectum poſſibilem tranſmeare, aut aliam ſibi ſimilem in illo producere, vt pote qui ſit potentia ſpiritualis, ſubindéque incapax accidentis ſenſibilis & materialis, qualis eſt illa ſpecies.

Ne tamen intellectus patibilis careret ſpeciebus ad intellectionem omninò neceſſariis, ſed illas poſſet à phantaſia recipere, indidit nobis natura prouida aliam facultatem, quæ dicitur intellectus agens, qui ex phantaſmatibus, ſeu ex ſpeciebus in phantaſia reſidentibus naturaſque indiuiduales repræſentantibus eliciat & abſtrahat alias ſpecies ſpiritualiores repræſentantes ſolam naturam communem abſque individuis & materialibus conditionibus, eaſque immittat & imprimat intellectui patibili, qui ideò talis appellatur, quia huiuſmodi ſpecies recipit, (recipere enim, vt ait Ariſtoteles, eſt quoddam pati:) diciturque etiam poſſibilis, eo quòd poſſibiliter ſit omnia beneficio illarum ſpecierum: cùm enim ſint formales ſimilitudines rerum, ſeu res ipſæ in eſſe intelligibili, per receptionem earum dici poteſt fieri res ipſæ, vt etiam tradit Ariſtoteles dicens intellectum intelligendo fieri omnia. Alter verò dicitur intellectus agens, quia producit huiuſmodi ſpecies in intellectu patibili. Sed de his plura in libris de anima. *lib. 3. de anima.*

Intellectus verò poſſibilis ſpecie illa repræſentante naturam communem fœcundatus, poteſt dupliciter

fieri in huiuſmodi naturam : primò directè cognoſcendo eam ſecundùm ſua prædicata eſſentialia, non cognoſcendo ſingularia ; ſed ab ipſis præſcindendo : ſecundò reflexè, quatenùs poſtquàm præſcidit per vnum actum naturam à ſuis inferioribus, per alium ſubſequentem cognoſcit eandem in ordine ad illa inferiora vt aptam ineſſe ipſis & prædicari de eis His poſitis

Actio intellectus agentis, quâ producit & à phantaſmatibus abſtrahit ſpeciem repræſentatem ſolam naturam, non repræſentatis, directè ſaltem, inferioribus, dicitur abſtractio intellectus agentis, quia in eſſe repræſentatiuo ſeparat & abſtrahit naturam à ſingularibus. Actio intellectus poſſibilis, quâ per ſpeciem illam in ſe receptam cognoſcit naturam non cognitis inferioribus, appellatur cognitio præciſiua ſeu abſtractio intellectus poſſibilis, quia ſcilicet ſeparat in cognoſcendo, & præſcindit naturam ab inferioribus, quatenùs eam cognoſcit non cognitis illis. Denique illa actio quâ idem intellectus naturam ſic præciſam cognoſcit rurſum in ordine ad inferiora vt aptam ineſſe illis & prædicari de ipſis, dicitur cognitio reflexa & comparatiua : reflexa quidem, quia verſatur circa naturam iam cognitam & præciſam per actum præcedentem : comparatiua verò, quia non attingit illam abſolutè & ſecundùm ſe præcisè, ſed reſpectiuè & comparatiuè ad inferiora.

Hæc autem comparatio dupliciter fieri poteſt: primò ſimpliciter apprehendendo naturam in ordine ad ſua inferiora vt aptam prædicari de illis, non affirmando aut prædicando eam actualiter de ipſis ; & hæc appellatur comparatio ſimplex : ſecundò prædicando actu, & hæc dicitur comparatio compoſita. De his ergo actionibus procedit quæſtio, per quam illarum natura fiat formaliter vniuerſalis. Pro reſolutione.

Dicò naturam non fieri vniuerſalem formaliter per abſtractionem intellectus agentis, nec etiam per præciſionem intellectus poſſibilis, ſed per compara-

tionem duntaxat ſimplicem. Prima pars eſt contra Scotum, ſecunda contra Toletum & alios, tertia eſt communiter Thomiſtarum.

Probatur: per illam operationem natura fit formaliter vniuerſalis, per quam ipſi attribuitur vnitas & aptitudo poſitiua ad eſſendum in multis: atqui nec per abſtractionem intellectus agentis, nec per præciſionem intellectus poſſibilis, ſed per ſolam cognitionem comparatiuam attribuitur illi huiuſmodi vnitas & aptitudo poſitiua: ergo. Maior eſt euidens ex dictis ſuprà, vbi oſtendimus vniuerſalitatem conſiſtere in vnitate illa & aptitudine aut ordine poſitiuo ad inferiora. Minor verò probatur: per illam operationem attribuitur naturæ vnitas & habitudo poſitiua ad inferiora, per quam apprehenditur in illa; cùm enim non conueniat ipſi à parte rei, ſed ſolùm per intellectum, vt ſuprà oſtenſum eſt, totum eſſe eius eſt apprehendi ſeu obiici intellectui: atqui non apprehenditur in natura vnitas huiuſmodi & habitudo poſitiua ad inferiora, niſi per cognitionem comparatiuam: ergo per illam ipſi attribuitur, non per alias. Probatur minor: & primò de abſtractione intellectus agentis res eſt nimis euidens: huiuſmodi enim abſtractio non eſt cognitio (cùm ipſe intellectus agens non ſit potentia cognoſcitiua, vt ſuppono ex dicendis lib. 2. de anima) ſed eſt aliqua alia actio ibi explicanda, qua ſpeciem intelligibilem à phantaſmatibus abſtrahit; ergo per illam abſtractionem non apprehendimus aut cognoſcimus in natura vnitatem illam & poſitiuam habitudinem ad inferiora. De abſtractione verò intellectus poſſibilis, facilè etiam probatur: quamuis enim per illam apprehendatur natura vt vna, quatenùs per eam cognoſcitur ſine inferioribus aut differentiis ipſam diuidentibus & multiplicantibus, non tamen vt vna apta ineſſe multis; in qua vnitate coniuncta cum huiuſmodi poſitiua aptitudine aut ordine conſiſtit formaliter vniuerſalitas: ergo per huiuſmodi abſtractionem non apprehenditur in natura vnitas & aptitudo

propria vniuerſalis. Probatur antecedens: per illam operationem non cognoſcitur natura vt vna poſitiuè apta ineſſe multis, per quam cognoſcitur ſine illis: atqui per abſtractionem intellectus poſſibilis cognoſcitur natura ſine inferioribus, ideò enim dicitur abſtractio ſeu præciſio naturæ, quia eſt cognitio ipſius præcisè non cognitis eius inferioribus: ergo per illam non apprehenditur in natura vnitas illa cum habitudine ad inferiora, ſed ſolùm per cognitionem comparatiuam, quæ ideò talis dicitur quia per illam non cognoſcitur natura abſolutè, ſicut per præciſiuam, ſed comparatiuè & per reſpectum ad inferiora, ſeu vt relata ad illa.

Confirmatur & explicatur: Vniuerſale eſt vnum cum habitudine & ordine ad multa quibus ineſt aut ineſſe poteſt: ergo per illam actionem fit vniuerſale, per quam cognoſcitur natura vt vna, non quomodocunque, ſed cum ordine illo ad multa: atqui illa eſt actio comparatiua, vt conſtat ex ipſis terminis: ergo per illam ſolam fit vniuerſale. Declaratur magis, & vrgetur ratio: Vniuerſale formaliſſimè dicit reſpectum ſeu relationem ad inferiora, vt conſtat ex eius definitione: non relationem realem, cùm natura non diſtinguatur realiter à ſuis inferioribus, quæ eſſet conditio requiſita vt realiter diceretur referri ad illa: ergo rationis: atqui relatio rationis non fit niſi per cognitionem comparatiuam: ergo nec vniuerſale aut vniuerſalitas fit niſi per illam: non quidem per compoſitam quæ eſt actualis prædicatio, ſubindéque ſupponit iam vniuerſale ſeu prædicabile factum: ſed per ſimplicem, quæ comparat ſuperius ad inferiora vt vnum quid aptum ineſſe illis, ac de eis prædicari, ſicque facit prædicabile: comparatio verò compoſita ſeu actualis prædicatio facit prædicatum.

Pro maiori verò dictorum dicendorumque intelligentia, & obiectionum ſolutione, diligenter diſtingue inter vniuerſale fundamentaliter, quod eſt natura cui ab intellectu applicatur vniuerſalitas: &

vniuerſale formaliter, quod eſt eadem natura vt affecta illa vniuerſalitate: item inter vniuerſale fundamentaliter remotè, quod ſuprà appellauimus vniuerſale materialiter, quod eſt ipſa natura à parte rei quatenus eſt vna vnitate formali, ſeu non diuiſa formaliter aut eſſentialiter in ſuis inferioribus; & vniuerſale fundamentaliter proximè, quod eſt eadem natura vt abſtracta ab inferioribus, ipſi enim vt tali proximè & immediatè attribuitur aut applicatur vniuerſalitas: & iſtud ſolet appellari vniuerſale metaphyſicum, eò quòd Metaphyſicæ maximè & velut per antonomaſiam competat conſiderare rationes abſtractas: vniuerſale verò formaliter dicitur vniuerſale Logicum, quia ad Logicæ conſiderationem per ſe ſpectat, cùm de formali ſit relatio rationis & ſecunda intentio. Hoc poſito.

Obiicies. Tunc natura eſt vniuerſalis quando eſt denudata à conditionibus ſingularibus: atqui per abſtractionem intellectus agentis aut poſſibilis denudatur ab illis: ergo. Probatur maior: tunc natura eſt vniuerſalis per intellectum, quando in illo habet eas conditiones, cum quibus eſſet vniuerſalis à parte rei ſi illas à parte rei haberet: atqui ſi à parte rei natura eſſet abſtracta & ſeparata ab indiuiduis, vt ſingebat Plato, hoc ipſo eſſet vniuerſalis: ergo erit vniuerſalis per intellectum hoc ipſo quod erit præciſa & abſtracta per illum.

Reſpondeo negando maiorem: ad probationem conceſſa maiore, ad minorem reſpondendo, nego naturam fore vniuerſalem à parte rei hoc ipſo præcisè quòd eſſet ſeparata realiter ab indiuiduis, ſed quòd ſic ſeparata haberet ordinem realem quo vniformiter reſpiceret illa: vnde ſimiliter ad conſequentiam reſpondeo non fore naturam vniuerſalem per intellectum hoc ipſo præcisè quod per illum erit abſtracta, ſed quòd ſic abſtractæ communicabitur relatio rationis ſeu poſitiuus ordo ad inferiora, quod non ſit niſi per actum comparatiuum ſuperuenientem.

Dices: quare natura realiter ſeparata haberet hoc ipſo ordinem realem ad inferiora; ſeparata verò per intellectum non habet hoc ipſo ordinem rationis ad illa, ſed requiritur alia ratio comparatiua: Reſpondeo, quia exiſtens realiter ſeparata eſſet ex ſua natura participabilis ab inferioribus: ſeparata verò per præciſionem intellectus non intelligitur hoc ipſo vt participabilis poſitiuè, ſed tantùm per cognitionem comparatiuam.

Inſtabis: hoc ipſo quod eſt abſtracta à ſingularibus non eſt ſingularis: ergo communis & indifferens ac participabilis ab inferioribus: ergo vniuerſalis.

Reſpondeo conceſſo antecedente diſtinguendo primam conſequentiam: Ergo communis, indifferens, participabilis, negatiuè, concedo: poſitiuè, nego. Et ſimiliter diſtinguo ſecundam conſequentiam, concedendo de vniuerſali negatiuè, non poſitiuè, (quæ diſtinctio explicata eſt §. præced.) vel etiam de vniuerſali fundamentaliter, non formaliter.

Vrgebis: quod non eſt formaliter ſingulare eſt formaliter vniuerſale: natura vt præciſa non eſt formaliter ſingularis: ergo. Ad hoc negatur maior, datur enim medium vt diximus §. ſup. nempe vniuerſale fundamentaliter tùm remotè (de quo ibi ſub nomine vniuerſalis materialiter) tùm proximè qualis eſt natura præciſa.

Dices: poſito fundamento proximo reſultat relatio, vt patet de relationibus realibus, poſita enim generatione, quæ eſt fundamentum paternitatis, reſultat in homine generante paternitas: ſed per actum præciſionis, vt nos volumus, natura fit proximum fundamentum relationis vniuerſalitatis: ergo per eundem reſultat huiuſmodi relatio.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: Poſito fundamento proximo & ſimul termino, concedo: fundamento tantùm, nego. Quantumuis enim poneretur generatio actiua ex parte parentum, ſi non poneretur paſſiua ſeu entitas filij producta, nunquam reſul-

taret relatio paternitatis. Per actionem verò præciſiuam ponitur tantùm fundamentum proximum relationis vniuerſalis, non terminus. j. inferiora quæ per illam non attinguntur, ſed ſolum per comparatiuam. Vnde in forma diſtinguo minorem: Ponitur fundamentum proximum, tantùm, concedo: fundamentum ſimul & terminus, nego: & nego pariter conſequentiam.

§. 2.

Quotuplex ſit vniuerſale.

SErmo eſt ſemper de vniuerſali formaliter ſeu logico. Pro reſolutione.

Dico quinque eſſe vniuerſalia ſeu prædicabilia, ſcilicet genus, differentiam, ſpeciem, proprium, & accidens: nec plura, nec pauciora.

Probatur: Vniuerſale eſt vnum in multis: ergo tot erunt vniuerſalia, quot modis contingit vnum eſſe in multis: ſed quinque tantùm modis poteſt vnum ineſſe multis: ergo tantùm quinque erunt vniuerſalia. Antecedens & prima conſequentia patent: minor autem ſubſumpta probatur: Quod ineſt multis, vel eſt in illis vt aliquid eſſentiale, vel vt aliquid accidentale: atqui tribus tantùm modis poteſt aliquid ineſſe multis vt quid eſſentiale, duobus verò vt quid accidentale: ergo. Probatur minor: Quod ineſt multis vt aliquid eſſentiale, vel ineſt eis vt pars eſſentiæ, vel vt tota & completa eſſentia: ſi vt pars vel potentialis & contrahibilis, & ſic conſtituitur genus, vt animal quod eſt pars hominis contrahibilis per rationale: vel actualis & perfectiua contrahenſque partem potentialem, & ſic conſtituitur differentia, vt rationale quod contrahit & perficit animal: ſi vt tota eſſentia ex parte illa potentiali & actuali coalita, ſic conſtituitur ſpecies, vt Homo. Quod autem ineſt multis vt aliquid eis accidentale, vel ineſt

neceſſariò, & conuertitur cum eſſentia illorum, quamuis ſit extra ipſam, & illud eſt proprium, vt riſibile reſpectu hominis, vel vt aliquid merè contingens quod poteſt abeſſe & adeſſe, & iſtud eſt accidens quintum prædicabile, vt eſſe album reſpectu hominis vel parietis. Nullus verò eſt alius modus quo aliquid vnum aptum ſit ineſſe multis, quæ erat minor probanda.

Probari poteſt ſecundò concluſio eodem planè modo ex ratione prædicabilis, quæ eſt proprietas vniuerſalis: ſic. Prædicabile eſt vnum aptum prædicari de multis: ergo tot erunt prædicabilia quot modis poterit vnum prædicari de multis: atqui quinque tantùm modis poteſt vnum prædicari de multis: ergo Probatur minor: Quod prædicatur de multis vel prædicatur eſſentialiter vel accidentaliter: ſi eſſentialiter, tribus tantùm modis, nempe vel vt pars potentialis, vel vt pars actualis, vel vt tota eſſentia, ſi accidentaliter, duobus modis, vel neceſſariò & conuertibiliter, vel merè contingenter: Ergo &c.

Ex quibus habes primò vniuerſale vt ſic prius diuidendum eſſe in eſſentiale & accidentale: poſtmodum eſſentiale ſubdiuidendum eſſe in genus, differentiam, & ſpeciem: accidentale verò in proprium & accidens.

Habes ſecundò ſolutionem obiectionum quæ fieri poſſunt contra concluſionem.

Obiicitur enim: Omne vniuerſale vel ineſt multis eſſentialiter, vel accidentaliter: ergo vniuerſale adæquatè diuiditur in duas tantum ſpecies.

Ad quod reſpondendum eſt ex dictis conceſſo antecedente diſtinguendo conſequentiam: Diuiditur adæquatè in duas ſpecies ſubalternas, id eſt ſubdiuiſibiles in alias, concedo: infimas & atomas, nego. Vniuerſale enim eſſentiale ſubdiuiditur in genus, differentiam, & ſpeciem: accidentale in proprium & accidens: ſubindéque quinque erunt ſpecies atomæ vniuerſalis vt ſic.

Inſtabis: ex hac ſolutione ſequitur fore multò

plura vniuerſalia, nam genus ſubdiuitur in ſupremum, ſubalternum & infimum : differentia pariter in infimam & ſubalternam : & idem proportionaliter dicendum de cæteris, vt conſtat.

Reſpondeo negando illam ſequelam : ad probationem reſpondeo illud eſſe verum de genere materialiter aut metaphyſicè ſumpto ſeu primo intentionaliter pro gradu ſeu natura quæ ſubeſt genereitati; non verò de genere ſumpto formaliter & logicè ſeu ſecundo intentionaliter pro ipſa genereitate quaſi gradui ſupremo, ſubalterno, & infimo competat diuerſus modus eſſendi in multis aut prædicandi de illis. Genus enim ſupremum, ſubalternum, & infimum in eodem planè modo eſſendi aut prædicandi conueniunt, nempe per modum partis potentalis. Idem proportionaliter reſpondeo de differentia ſubalterna & infima, & de aliis.

Dices : ſunt decem prædicamenta : ergo decem prædicabilia.

Reſpondeo negando conſequentiam : aliunde enim ſumitur numerus prædicabilium, nempe ex diuerſo modo eſſendi in inferioribus, vt oſtenſum eſt; aliunde prædicamentorum, videlicet ex diuerſo modo eſſendi in prima ſubſtantia aut prædicandi de ea, vt latius explicabitur in Anteprædicamentis dum de prædicamentorum numero agemus.

§. 3.

Vtrum vniuerſale ſit genus reſpectu quinque prædicabilium.

Dico vniuerſale eſſe genus ad quinque prædicabilia, ſubindéque diuiſio vniuerſalis in illa quinque membra eſt diuiſio generis in ſpecies.

Probatur. Genus eſt quod prædicatur de pluribus

ſpecie differentibus , in quid , vt infra explicabimus : ſed vniuerſale prædicatur in quid genere , differentia , ſpecie, proprio , & accidente , tanquam de membris ſpecie inter ſe differentibus ergo vniuerſale eſt genus reſpectu illorum. Probatur minor : Inprimis quòd differant ſpecie abinuicem in ratione vniuerſalis , conſtat ex præcedenti §. ſiquidem habent diuerſum modum eſſendi in multis & prædicandi de illis, vt ibi oſtenſum eſt : quòd autem vniuerſale prædicetur de illis in quid , etiam patet , inquirenti enim quid ſit genus, rectè reſpondetur eſſe vniuerſale, & ſimiliter de aliis : ergo.

Nec refert ſi dicas genus debere vniuocè & æqualiter conuenire ſuis ſpeciebus , vniuerſale autem non non videtur æqualiter dici de illis quinque aut vniuocè ipſis competere , ergo non erit genus reſpectu illorum. Probatur minor : nam quod ineſt multis vt eſſentiale , perfectiori modo videtur eſſe vniuerſale quàm illud quod ineſt & prædicatur vt quid accidentale : genus autem , differentia, & ſpecies inſunt, & prædicantur vt quædam eſſentialia , proprium verò & accidens vt prædicata accidentalia : ergo tria priora erunt perfectiori modo vniuerſalia , ſubindéque ratio vniuerſalis non competet illis omnibus æqualiter.

Non, inquam , refert : vniuerſale enim vt ſic in ſuo conceptu eſſentiali , nihil aliud importat niſi quod ſit vnum aptum ineſſe multis, abſtrahendo à modo eſſendi eſſentiali vel accidentali : atqui eſſe vnum aptum ineſſe multis, æqualiter conuenit iis quæ eſſentialiter & quæ accidentaliter inſunt : ergo ratio vniuerſalis æqualiter conuenit ſuis inferioribus. Probatur minor : inæqualitas enim quæ petitur ex parte differentiarum , non tollit æqualitatem rationis genericæ, vt patet in animali quòd æqualiter & vniuocè participatur à ſuis inferioribus , quamuis per differentias inæquales , nempe rationale & irrationale, contrahatur ad illa : atqui tota inæqualitas in propoſito petitur ex parte differentiarum quæ ſunt modi eſſendi eſſentialiter vel accidentaliter in multis : er-

go per hoc non tollitur quominùs ratio generica vniuerſalis, quæ nihil aliud importat quàm eſſe vnum in multis, æqualiter participetur ab eo quod ineſt vt quid eſſentiale, & ab eo quod ineſt ſolùm accidentaliter.

Ex quibus in forma; nego minorem ad probationem diſtinguo maiorem: Quod ineſt multis vt quid eſſentiale, eſt vniuerſale perfectiori modo, perfectione ſe tenente ex parte actionis genericæ vniuerſalis vt ſic, nego: ex parte differentiarum, concedo: ſed hæc maior perfectio & inæqualitas non tollit vniuocationem, vt explicatum eſt: & eodem modo diſtinguenda eſt conſequentia, minore conceſſa.

Obiicies. Si vniuerſale eſſet genus ad quinque prædicabilia, ſequeretur ſpeciem, imò & indiuiduum prædicari de ſuo genere etiam directè: conſequens eſt falſum, neque enim dici poteſt in prædicatione directa, Animal eſt homo, aut, Animal eſt Petrus: ergo falſum etiam eſt antecedens. Sequela maioris probatur: ſi enim vniuerſale ſit genus reſpectu quinque prædicabilium, genus prædicabitur de illo, & verū erit dicere, Vniuerſale eſt genus, Vniuerſale eſt hoc genus atqui genus vt ſic eſt vna ſpecies ex illis quinque; & hoc numero genus, ſeu potius hæc numero genereitas, quæ attribuitur vniuerſali dum ad illa quinque comparatur, eſt vnum indiuiduum illius ſpeciei diſtinctum numericè a genereitate quæ attribuitur animali, colori: aut alteri naturæ potentiali in ordine ad ſuas ſpecies ergo ſpecies prædicabitur directè de ſuo genere, & ſimiliter indiuiduum.

Confirmatur ampliùs: Si vniuerſale eſſet genus ad quinque, vna ſpecies prædicaretur de alia eiuſdem generis: conſequens eſt falſum, neque enim v. g. leo quæ eſt vna ſpecies animalis prædicari poteſt de homine, dicendo, homo eſt leo, aut è contra: ergo. Sequela maioris probatur: ſi vniuerſale ſit genus reſpectu quinque prædicabilium, generis, differentiæ, ſpeciei, &c. vera eſt hæc propoſitio, genus eſt ſpecies

vniuerſalis: atqui genus & ſpecies ſunt duæ ſpecies vniuerſalis: ergo.

Ad obiectionem diſtinguo maiorem: Sequerentur ſpeciem aut indiuiduum prædicari directè de ſuo genere, prædicatione eſſentiali, nego, accidentali & denominatiuâ concedo in ſecundis intentionibus, non in prædicatis realibus de quibus procedunt exempla illa in minori adducta. Ad probationem maioris reſpondeo propoſitiones aut prædicationes illas generis de vniuerſali eſſe tantum accidentales: ſicut enim accidit animali quod abſtrahatur à ſuis ſpeciebus & comparetur ad illas ſicque attribuatur ipſi ſecunda intentio generis; ita vniuerſali in ordine ad genus, differentiam, &c. Quare autem in ſecundis intentionibus ſpecies & indiuiduum prædicari poſſint hoc modo. j. prædicatione directa de ſuo genere, ſaltem accidentaliter, ratio eſt, quia pendent ab intellectu qui vnam ſecundam intentionem poteſt ſuperaddere alteri, ſubindéque eam prædicare de illa, v. g. in propoſito, concipiendo enim vniuerſale in ordine ad quinque prædicabilia, ſuperaddit ipſi ſecundam intentionem genereitatis, quæ eſt ſpecies eius, & quidem hæc numero quæ eſt indiuiduum: in realibus verò id non pendet ab intellectu.

Ad confirmationem diſtinguendum eſt eodem modo. Intellectus enim concipiens vicíſſim genus, differentiam, ſpeciem, proprium, & accidens, in ordine ad vniuerſale, prout ei ſubiciuntur tanquam ſuo generi, & ſingula de propriis inferioribus tanquam de indiuiduis prædicantur (putà genus aut genereitas de hac & illa genereitate, & ſic de aliis) attribuit ſingulis ſecundam intentionem ſpeciei, quæ ſubinde de illis prædicatur prædicatione non eſſentiali ſed accidentali, & hoc ſenſu verum eſt genus eſſe ſpeciem, nempe vniuerſalis.

Ex his inferes ſolutionem aliarum obiectionum, vt quòd ſequeretur idem contineri ſub ſeipſo, ſiquidem ſub vniuerſali continetur genus, atque adeò ſi

vniuerſale ſit genus, vniuerſale continebitur ſub vniuerſali: item quòd definitio generis, quod eſt prima ſpecies vniuerſalis, conueniet ipſi vniuerſali, ſi verum ſit vniuerſale eſſe genus, atque ita coincidet cum huiuſmodi prima ſpecie. Quæ omnia & ſimilia ſoluuntur cum diſtinctione allata, dicendo idem contineri poſſe ſubſeipſo, non accidentaliter in huiuſmodi ſecundis intentionibus: & eodem modo definitionem generis ſeu primæ ſpeciei vniuerſalis conuenire ipſi vniuerſali: nec ſequitur illa coincidere, quia vniuerſale vt ſic ſolùm denominatiuè habet & accidentaliter quòd ſit prædicabile de multis ſpecie differentibus, (quæ eſt definitio generis) ipſum verò genus id habet ex ſua propria natura & eſſentia: quemadmodum paries denominatiuè tantum eſt albus & diſgregatiuus viſus: ipſa verò albedo ſeu album reduplicatiuè vt album id ex propria natura habet.

DISPVTATIO II.

De vniuerſalibus in particulari.

Iuxta leges methodi compoſitionis, poſtquàm de ratione generica vniuerſalis egimus, conuenienter ſingularum eius ſpecierum hîc aggredimur tractationem.

SECTIO I.

Adducuntur ſingulorum vniuerſalium ſeu prædicabilium definitiones.

CVM genus, differentia, ſpecies, proprium, & accidens ſint ſpecies vniuerſalis vt ſic, propriæ ipſorum rationes & definitiones deſumi debent ex additione propriæ cuiuſque differentiæ (quæ vt ſupra vidimus ex diuerſo modo eſſendi in multis petitur) ad rationem illam genericam vniuerſalis, quæ in eo conſiſtit quod ſit vnum aptum ineſſe multis & prædicari de illis. Atque ita genus rectè definitur, Vnum aptum ineſſe multis tanquam pars aut gradus potentialis, differentia tanquam pars actualis & perfectiua generis, ſpecies tanquam tota eſſentia ex genere & differentia coaleſcens, proprium tanquam accidens neceſſarium & cum rei eſſentia conuertibile, accidens denique commune vt quid contingens quod poteſt abeſſe & adeſſe: quæ definitiones coincidunt cum iſtis ſequentibus.

Genus eſt natura potentialis vniuerſalis, ſeu vna apta ineſſe multis: & quia eſſe naturam potentialem ſeu contrahibilem per differentias eſſentiales eſt poſſe ineſſe multis ſpecie differentibus, ideò etiam hæc definitio eadem eſt ac iſta: Genus eſt vnum aptum ineſſe multis ſpecie differentibus ac prædicari de illis in quid incompletum: dicitur prædicari in quid, quia & eſt de eſſentia, & enunciatur ad modum per ſe ſtantis, ſeu termino abſoluto, quæ duæ conditiones ſunt neceſſariæ vt aliquid dicatur prædicari in quid.) ad interrogationem factam per quid, vt ſi quæratur, quid ſit homo, reſp. Eſt animal. Additur

incompletum. per quod differt genus à ſpecie quæ prædicatur etiam in quid, ſed completè. j. tanquam tota eſſentia.

. Differentia eſt pars actualis ſeu natura perfectiua vna apta ineſſe multis, vt rationale: & quia ex qua parte eſt eſſentialis rei, debet prædicari eſſentialiter, ex qua verò parte perficit & determinat, & vt ita loquar qualificat genus, debet prædicari in quale. j. enunciari termino connotatiuo ſiue adiectiuo, ideo iſta definitio coincidit cum hac: Differentia eſt vnum aptum ineſſe multis & prædicari de illis in quale eſſentiale, ſeu vt alij dicunt, in quale quid: vnde ſi poſtquam ad quæſtionem quid ſit homo, reſponſum eſt eſſe animal, quæratur rurſum, quale animal ſit, reſponderi debet eſſe rationale.

Species eſt natura completa prout vna apta ineſſe multis. Hoc autem ipſo quod eſt completa & totalis eſſentia ſuorum inferiorum, non debent huiuſmodi inferiora differre ab inuicem differentia eſſentiali (aliàs ipſa natura ſpecifica non eſſet niſi pars eſſentiæ) ſed ſingularitate duntaxat quæ eſt differentia ſolùm materialis & veluti accidentalis reſpectu naturæ ſpecificæ; ideò rectè etiam definitur ſpecies quòd ſit Vnum aptum ineſſe multis ſolo numero ſeu ſingularitate differentibus & prædicari de illis in quid completum: dicitur prædicari in quid, quod eſt ipſi commune cum genere: additur *completum* in quo differt ab illo.

Proprium verò definitur. Accidens neceſſarium & cum rei eſſentia conuertibile vnum aptum ineſſe multis: Et quia hoc ipſo quod eſt extra rei eſſentiam, & ſignificatur termino connotatiuo, prædicatur accidentaliter & in quale, neceſſariò tamen ex qua parte habet neceſſariam cum eſſentia connexionem; ideò etiam rectè definitur. Vnum aptum eſſe multis & prædicari de illis in quale accidentale neceſſarium.

Accidens denique commune, quod eſt quintum prædicabile, definiri debet accidens contingens vni-

uerſale, ſiue vnum aptum ineſſe multis & prædicari de illis in quale accidentale contingens: Ex qua enim parte eſt accidens & termino connotatiuo ſignificatur, debet prædicari in quale accidentale, quatenùs verò eſt accidens contingens. j. quod poteſt adeſſe & abeſſe, dicitur prædicari contingenter. Vnde habet aliter differentiam prædicari in quale, aliter proprium & accidens: illa enim, quia eſt de eſſentia, prædicatur in quale eſſentiale: proprium verò & accidens, quia extra eſſentiam ſunt, in quale accidentale.

Et hæ omnes definitiones, vt conſtat, explicant proprias rationes quinque prædicabilium in concreto ſumptorum: ſi autem definire eadem velis in abſtracto, ſic dicendum erit.

Genereitas eſt vniuerſalitas naturæ potentialis, ſeu, vnitas & aptitudo eius ad eſſendum in multis: Differentialitas eſt vniuerſalitas naturæ actualis & perfectiuæ: Speciceitas, naturæ completæ. j. ex genere & differentia conſtitutæ: proprietaleitas naturæ accidentalis neceſſariæ & conuertibilis cum eſſentia: Accidentaleias denique naturæ merè contingentis.

In quibus definitionibus inuertitur ordo, qui in prioribus ſeruatus fuerat: dum enim prædicabilia in concreto definiuimus, loco generis proprium ſtatuimus ſubiectum cuiuſque vniuerſalitatis, loco verò differentiæ ipſammet vniuerſalitatem vt ſic, & vtrumque in recto: è contra verò definiendo ipſa in abſtracto, loco generis ſtatuimus vniuerſalitatem vt ſic in recto, in obliquo verò proprium ſubiectum cuiuſque vniuerſalitatis, putà naturam potentialem in definitione generis, quia illa eſt ſubiectum proprium cui genereitas applicatur: & ſic de cæteris.

Qua etiam ratione & cum eodem diſcrimine definiuntur accidentia realia in concreto & in abſtracto. Si enim in concreto definiantur, loco generis ſtatui debet proprium ſubiectum accidentis quod definitur; loco verò differentiæ gradus ſuperior illius,

qui eſt communi ipſi & aliis eiuſdem generis accidentibus, vtrúmque verò poni debet in recto: vt patet in exemplo illo ab Ariſtotele & D. Thoma ſæpiùs vſurpato: Simum eſt naſus curuus: naſus enim eſt proprium ſubiectum ſimitatis, curuitas autem eſt gradus ſuperior ad ſimitatem, gibboſitatem, clauditatem & ad alias rerum curuitates. Si autem definiendum ſit accidens in abſtracto, debet è conuerſo poni gradus ſuperior in recto, & proprium ſubiectum in obliquo: dicendo, v. g. Similitas eſt curuitas naſi. Quæ omnia intelligenda ſunt, quando proprium accidentis ſubiectum nobis innoteſcit, ſi enim illud ignoremus, definiendum erit aut potiùs deſcribendum per effectus nobis notiores, aut quid ſimile.

Ratio autem huius diuerſitatis definiendi accidentia tam realia quam rationis, in concreto aut abſtracto eſt, quia concretum conuenit in ſubiecto cum aliis pluribus eiuſdem ſubiecti accidentibus & differt in forma: abſtractum è contra conuenit in forma cum aliis eiuſdem generis abſtractis, & differt per ſubiectum aut per habitudinem ad illud, vt in iiſdem exemplis cerni poteſt. Vide ſect. ſeq. ſub finem.

SECTIO II.

De genere & differentia.

DE his duobus prædicabilibus ſimul agimus, quia cùm ſint gradus metaphyſici ex quibus natura totalis & ſpecifica conſtituitur, ſpecialem habent inter ſe connexionem, ratione cuius præcipuæ quæ hic agitandæ ſunt difficultates, ſunt vtrique communes.

§. I.

Vnde ſumantur genus & differentia, tàm in ſubſtantiis quàm in accidentibus.

PRocedit difficultas de genere & differentia metaphyſicè aut primointentionaliter ſumptus. j. de gradibus metaphyſicis animalis, v. g. & rationalis, quibus per intellectum applicantur ſecundæ intentiones logicales genereitatis & differentialitatis. Pro reſolutione.

Dico 1. in ſubſtantiis corporeis gradum genericum & differentialem ſumi, vt à principio ſeu fundamento proximo, à tota rei eſſentia ſeu compoſiti entitate diuerſimodè ſpectata; gradum quidem genericum ab ea ſecundùm quod conſideratur vt indeterminata, potentialis, perfectibilis ſeu contrahibilis & determinabilis; gradum verò differentialem ab eadem ſecundùm quod habet rationem determinatiuæ, actuatiuæ & perfectiuæ.

Probatur & explicatur. Ab eo dicuntur proximè deſumi iſti gradus, quod præbet immediatè fundamentum præſcindendi aut diſtinguendi ipſos in eadem eſſentia aut compoſito: ſed ipſamet tota rei entitas conſiderata vt indeterminata, vt potentialis, & perfectibilis, præbet immediatè fundamentum gradus generici; vt perfectiua verò aut determinata, gradus differentialis; ergo ab eadem ſic diuerſimodè ſpectata deſumuntur proximè illi gradus; probatur minor & declaratur ex dictis ſuperiori diſput. ſect. 1. §. vn. Eadem enim entitas Petri, v. g. conſiderata vt principium & radix ſubſiſtendi fundat immediatè gradum genericum & ſupremum ſubſtantiæ communem Angelis; vt radix quantitatis ſeu extenſionis

ſionis corporeæ, gradum corporis communem lapidibus; vt radix vitæ vegetatiuæ, gradum viuentis communem plantis; vt radix vitæ ſenſitiuæ, gradum animalis communem brutis; vt radix aut principium diſcurrendi, gradum rationalis: conſtat autem huiuſmodi entitatem ſub prioribus rationibus conſiderari vt indeterminatam potentialem, & perfectibilem, ſub poſterioribus vt determinatiuam, actuatiuam & perfectiuam præcedentium; item gradus priores eſſe genericos, poſteriores differentiales reſpectu illorum: ergo illos fundat inquantùm indeterminata, hos inquantùm determinatiua, &c. Quæ omnia idem ſignificant ac ſic dicamus gradum genericum eſſe totam rei aut compoſiti entitatem ſecundùm rationem communem, gradum verò differentialem eſſe eandem ſecundùm rationem propriam & ſpecialem.

Eadem doctrina proportionaliter applicanda eſt ſubſtantiis ſpiritualibus, ita vt in illis gradus genericus deſumatur à tota ſimplici rei entitate vt communi & contrahibili, differentiales verò ad eadem vt determinatiua ſui ipſius ſub priori ratione ſpectatæ. Atque ita in Gabriele v. g. gradus genericus ſubſtantiæ erit tota & ſimplex eius entitas conſiderata ſecundum rationem ſubſiſtendi communem ipſi cum rebus corporeis: gradus ſpiritus, eadem ſpectata ſecundum rationem immaterialitatis & ſpiritualitatis communis omnibus Angelis: gradus talis ſpiritus, ipſa eadem ſecundum rationem tantæ, vel tantæ ſpiritualitatis & perfectionis ipſi ſpeciei Gabrielis propriæ, ſub qua poſtrema ratione entitas illa eſt determinatiua & contractiua ſui ipſius ſub priori ſpectatata; & ſub illa primæ

Idem de accidentibus ſuo modo dicendum eſt: in albedine enim, v. g. vbi diſtinguimus gradum qualitatis, gradum coloris, & gradum albedinis, gradus ille ſupremus qualitatis nihil aliud eſt quàm ipſa albedinis entitas ſecundum quod eſt potentialis, & conuenit cum aliis, putà cum calore, ſapore, odore,

& ſimilibus, in conſtituendo ſubiectum quale : gradus coloris, eadem ſecundum quod ab illis differt & cum nigredine, v. g. rubore & aliis conuenit in conſtituendo coloratum : & gradus albedinis, ſecundum id quod habet peculiare, nempe conſtituere cibum ſub qua ratione eſt determinatiua ſuimet ſub priori ratione conſideratæ.

Eadem doctrina verificari etiam poteſt de accidente in concreto : ita vt in albo eſſe quale, in quo conuenit cum calido v. g. ſapido & aliis ; eſſe coloratum, in quo differt ab eis, & conuenit cum nigro, & ſimilibus ; eſſe album, quod eſt ipſi proprium & peculiare ; ſit vna & eadem entitas concreta ex ſubiecto & forma albedinis vel vt qualitas eſt, vel vt color, vel vt albedo reduplicatiuè : ſub qua vltima ratione, id eſt in quantùm entitas concreta ex ſubiecto & forma illa vt albedo eſt, determinat ſeipſam vt concretam ex eodem ſubiecto & eadem forma prout eſt color vt ſic : ſicut ſub hac ratione eſt determinatiua ſui ipſius vt conſtitutæ ex illa forma prout eſt qualitas abſolutè.

Dico 2. In ſubſtantiis corporeis genus ſumitur à materia, & differentia à forma tanquam à principiis radicalibus. Senſus eſt quòd quamuis genus non importet ſolam materiam, nec differentia ſolam formam, ſed vtrúmque totam compoſiti entitatem diuerſimodè conſideratam, & ab ea ſumantur tanquam à proximo & adæquato principio aut fundamento, vt oſtenſum eſt : prima tamen radix & fundamentum remotum huiuſmodi graduum ſint materia & forma.

Et ratio eſt, quia primum in vnoquoque genere eſt radix & cauſa cæterorum eiuſdem generis : materia autem eſt prima genere potentialitatis, cùm ſit pura potentia ; & ſimiliter forma ſubſtantialis in genere actualitatis, cùm ſit primus actus, vt dicitur in phyſica : ergo illa eſt radix omnium graduum potentialium compoſiti in quo eſt, hæc verò actualium : ſed gradus generici ſunt potentiales, diffe-

rentiales verò ſunt actuales : ergo.

Explicatur magis : Gradus genericus eſt tota entitas rei inquantùm potentialis & contrahibilis ; gradus verò differentialis eſt eadem vt actualis & contracta : ergo id vnde habet res vt ſit potentialis erit prima radix gradus generici ; id verò ex quo prouenit quòd ſit actuata, erit prima radix gradus differentialis : atqui habet ex materia quòd ſit potentialis, ex forma verò quòd ſit actuata perfecta & contracta : ergo. Probatur minor : entitas enim totius compoſiti conſideratur vt magis vel minùs potentialis ſecundùm quod magis vel minùs accedit ad potentialitatem materiæ, & recedit aut abſtrahit ab actualitate formæ ; gradus enim genericus ſubſtantiæ, e. g. qui eſt omnium potentialiſſimus, eſt compoſitum ex materia & forma tribuente tantùm eſſe ſubſtantiale ; gradus corporis, ex eadem vt tribuente eſſe corporeum, præſcindendo ab vlterioribus gradibus, & ſic de aliis : è contra verò gradus differentialis eſt idem compoſitum ſecundùm quod magis accedit ad vltimam actualitatem formæ, v. g. rationale importat totum coaleſcens ex materia & forma vt tribuente vltimam perfectionem & actualitatem eſſentialem.

Hæc verò doctrina de principio radicali generis & differentiæ, non habet locum in ſubſtantiis ſpiritualibus, vt conſtat, cum non habeant materiam & formam. Habet tamen quodammodo locum in accidentibus, quatenus ex maiori vel minori acceſſu ad potentialitatem ſubiecti, quod eſt materia accidentis, vel ad actualitatem ipſius formæ accidentalis entitas eius conſideratur vt magis vel minus potentialis aut actualis : entitas enim albi aut albedinis, v. g. conſideratur aut potentialiſſima ſecundum quod habet aut tribuit ſolum eſſe quale, quod eſt propriſſimè accedere ad potentialitatem ſubiecti, & habere aut tribuere minimum de actualitate formæ: intelligitur verò actualiſſima ſecundum quod habet aut tribuit eſſe album, quæ eſt tota actualitas eſſen-

tialis illius formæ.

Obiicies : gradus genericus & indiuidualis non poſſunt deſumi ex eadem radice, cum ſint oppoſiti: ſed gradus indiuidualis ſumitur à materia tanquam à prima radice, vt videbimus in Metaphyſica dum de principio vnitatis indiuidualis agemus : ergo non gradus genericus.

Reſpondeo non deſumi ex eadem radice, quia gradus genericus ſumitur à materia ſecundum ſe ſpectata, indiuidualis verò ab illa vt ſignata quantitate, ſicut loco citato explicabimus.

Obiicies 2. Accidens ſumit ſuam differentiam à ſubiecto, cum ex dictis ſect. ſuperiori definiatur, ſaltem in abſtracto per ordinem ad illud : ergo non deſumit ab eo gradum genericum, vt hîc dicimus.

Reſpondeo vtrumque eſſe verum, & quòd deſumat gradum genericum, & quòd deſumat gradum differentialem à ſubiecto : genericum à ſubiecto vt ſic, differentialem à ſubiecto vt proprio, quatenus propria ratio & actualitas formæ ſumitur per ordinem ad illud.

§. 2.

Vtrùm genus & differentia prædicentur vt partes vel vt tota.

SVppono 1. quòd ſuprà oſtendimus, gradum genericum & differentialem non diſtingui à ſe inuicem ante omnem mentis operationem, ſed ſola ratione ratiocinata.

Suppono 2. huiuſmodi gradus poſſe dupliciter ſumi : primò vt partes, ſecundò vt tota quædam potentialia. Tunc ſumuntur vt partes, quando conſiderantur vt componentes ſpeciem, putà animal & rationale hominem, componentes inquam, non compoſitione reali, quæ eſt realiter diſtinctorum,

vnio, ſed rationis, ſicut partes illæ ratione tantum diſtinguntur, qua de cauſa appellatur etiam compoſitio logica, nonnunquam etiam metaphyſica, ea ſcilicet ratione qua gradus illi ſic per intellectum diſtincti aut præciſi ſolent appellari gradus metaphyſici, vt aliâs diximus. Quia verò de ratione partium quà talium eſt ſeſe mutuò excludere, ideò gradus illos ſumi vt partes eſt ſumi vt ſeſe mutuò excludentes, ſeu cum omnimodâ præciſione vnius ab altero: v. g. animal ſumitur vt pars, quatenùs conſideratur vt principium ſentiendi tantùm, & rationale quatenùs conſideratur vt principium ratiocinandi præcisè, excludendo alias perfectiones, quamuis à parte rei & materialiter ſint eadem entitas totius. Sumuntur verò in tota potentiali aut, quatenùs ſignificant naturas ſuperiores abſtractas ab inferioribus & per illas contrahibiles ita vt animal, v. g. accipiatur vt totum potentiale, non quatenùs ſignificat principium ſentiendi præcisè, excludendo principium ratiocinandi (ſicut quando accipitur vt pars) ſed prout ſignificat ipſum habens principium ſentiendi ſeu naturam ſenſitiuam, quod habens vt ſic eſt determinabile & contrahibile per hominem & brutum; ſubindéque licet abſtractione vniuerſali, quæ eſt ſuperioris ab inferioribus vel ab inferiorum differentiis, præſcindat à rationali & irrationali, non tamen abſtractione formali quæ eſt partis à comparte, nec conſequenter excludit illa, ſed in potentia continet, & eſt contrahibile per illa. Similiter rationale conſideratur vt totum potentiale, non inquantum ſignificat principiũ ratiocinandi excludendo principium ſentiendi, ſed prout ſignificat habens principium ratiocinandi, ſub qua conſideratione non excludit animal ſed in potentia & confusè illud importat, ſicut & alia omnia quæ reperiuntur ex parte ſubiecti cui attribuitur. His poſitis.

Dico genus non prædicari de ſpeciebus, nec differentiam de ſuis inferioribus, inquantùm partes, ſed vt tota potentialia.

Probatur. Ad prædicationem formalem, de qua eſt quæſtio, requiritur quòd prædicatum contineat in potentia totum quod ſubiectum continet actu: atqui genus ſumptum vt pars non continet in potentia totum id quod actu includitur in ſpecie, non enim vt tale continet differentiam quam potiùs excludit ſicut pars compartem: ſimiliter differentia ſumpta vt pars non continet in potentia genus quod in eius inferioribus actu includitur: ergo genus & differentia non prædicantur vt partes ſed vt tota potentialia. Minor conſtat ex ſecundo notabili. Maior verò ſupponitur ex dicendis diſput. ſequenti de prædicatione formali, & facilè interim ſuadetur: vt enim hoc dicatur eſſe illud, v. g. homo dicatur eſſe rationalis, neceſſe eſt quòd ſint idem: non actu, ita vt rationale importet actu totum id quod homo actu importat, aliàs eſſet prædicatio identica: ergo in potentia & confusè, id eſt, quod prædicatum confusè & in potentia importet totum quod ſubiectum actu & diſtinctè ſeu explicitè includit.

Obiicies 1. Genus & differentia in hoc ſecernuntur à ſpecie, quod hæc prædicatur vt tota eſſentia, illa verò vt partes: ergo falſa concluſio.

Reſpondeo ſecerni in hoc quod illa prædicentur vt partes & incompletè ex parte rei quam ſignificant, ſpecies verò vt eſſentia totalis ex illis conſtituta: cum quo tamen ſtat vt ex parte modi prædicandi enunciari debeant vt tota potentialia, quod eſt commune omnibus vniuerſalibus, vt ampliùs conſtabit loco ſuperiùs citato.

Obiicies 2. animal conſideratum vt pars potentialis importat & continet in potentia ſpecies & earum differentias: ergo poterit prædicari, ſi non vt pars actualis, ſaltem vt pars potentialis.

Reſpondeo negando antecedens, animal enim vt pars potentialis idem eſt, ac vt pars non actu ſed aptitudine componens vnà cum rationali hominem, ſub qua proinde ratione etiam excludit rationale tanquam compartem.

§. 3.

Vtrùm genus includat actu differentias, & viciſſim differentia genus.

DICO genus non continere actu & formaliter differentias ſui diuiſiuas, ſed tantùm in potentia.

Probatur primò ex dictis: quia animal, v.g. importare actu ſolùm gradum ſentiendi: ſed in conceptu gradus ſentiendi non includitur actus gradus ratiocinandi, qui eſt differentia inferior: ergo genus non includit actu differentias inferiores. Minor patet, aliàs quicquid participaret gradum ſentiendi, includeret etiam gradum ratiocinandi: ex quo.

Probatur 2. Genus non continet actu & formaliter niſi quod eſt de eius eſſentia: ſed rationale & irrationale, quæ ſunt differentiæ diuiſiuæ animalis, non ſunt de eius eſſentia; aliàs homo qui eſt animal, eſſet ſimul rationalis & irrationalis.

Dico 2. E conuerſo etiam differentiæ illæ non includunt actu genus, nec differentiam ſuperiorem aut ſubalternam: putà rationale non includit animal aut ſenſibile.

Probatur 1. Quia rationale de formali dicit tantùm naturam vt eſt principium ratiocinandi præcisè, ſicut animal importat actu eandem vt eſt principium ſentiendi: atqui principium ratiocinandi vt tale non eſt nec dici poteſt formaliter principium ſentiendi: ergo rationale non importat formaliter animal.

Probatur 2. Quia ſi rationale & irrationale includerent actu & formaliter animal aut ſenſibile, iam non eſſent differentiæ primò diuerſæ, ſiquidem conuenirent in aliquo vniuocè, nempe in ratione

animalis & ſenſibilis, primò autem diuerſa dicuntur illa quæ in nullo vniuocè conueniunt: conſequens verò eſt falſum: ergo & illud vnde ſequitur. Probatur minor: differentiæ enim, iuxta omnes philoſophos primò diuerſæ eſſe debent, nam ſi in aliquo conuenirent, deberent differre ab inuicem per alias differentias, & hæ per alias rurſum & ſic in infinitum. Ex quibus.

Dico 3. nec genus de differentiis, nec differentias de genere prædicari formaliter.

Probatur: quia ad prædicationem formalem requiritur, quòd ſubiectum includat actu prædicatum, illud verò in potentia ſubiectum: atqui nec genus includit actu differentias, nec differentiæ genus, vt probatum eſt: ergo differentiæ nequeunt formaliter prædicari de genere, nec è conuerſo genus de differentiis.

§. 4.

Vtrùm genus ſaluari poſſit in vnica ſpecie.

PRocedit etiam hæc quæſtio, ſicut & præcedentes de genere non logicè ſumpto prout definitur, id quod de pluribus ſpeciebus, aut de rebus ſpecie differetibus prædicatur, ſic enim euidens eſt requirere plures ſpecies quæ dentur actu vel dari poſſint, vt de eis enunciari valeat ſed de eodem metaphyſicè accepto, prout eſt gradus potentialis contrahibilis & perfectibilis per differentias inferiores: quæritur ergo, an ſub hac ratione intelligatur perfectè ſaluari, ſeu habere totam ſuam perfectionem quam eſſentialiter poſtulat, in vnica ſpecie, vel ſolum in pluribus. Pro reſolutione.

Dico genus metaphyſicè ſumptum non poſſe ſaluari in vnica ſpecie.

Probatur: quia genus metaphyſicè ſumptum eſt totum potentiale, ſeu gradus eſſentialiter determinabilis & perfectibilis per differentias inferiores: ergo non intelligitur perfectè ſaluari & ſatiari niſi perficiatur per illas omnes differentias: atqui animal, v. g. non perficitur in vna ſpecie niſi per vnam differentiam, putà per rationale in homine: ergo in vnica ſpecie non perfectè ſaluatur ſeu non habet totam perfectionem eſſentialem cuius eſt capax.

Confirmatur: potentia non ſatiatur perfectè niſi per actum adæquatum: ſed genus eſt potentia reſpectu omnium differentiarum per quas contrahibile eſt tanquam per actum adæquatum: ergo non ſatiatur niſi per omnes differentias, ſubindéque non per vnam tantùm. Explicatur magis: ſicut enim materia prima eſt pura potentia phyſica reſpectu formarum, ita genus eſt potentia logica reſpectu differentiarum: ergo ſicut materia prima (loquendo de *ſublunari*) non ſatiatur per vnam formam, ita nec genus per vnam differentiam.

Obiicies. In homine, e. g. reperitur & ſaluatur tota & perfecta ratio animalis, etiamſi non eſſent aliæ ſpecies animalis, ſicut reipſa non erunt poſt diem iudicij: ergo ſaluatur gradus metaphyſicus generis in vna ſpecie.

Reſpondeo ſaluari totam rationem gradus generici phyſicè ſpectati ſecundùm ſuam materialem entitatem quatenùs eſt viuens ſenſitiuum, e. g. in õ & metaphyſicè ſi conſideretur in ratione partis vnà cum differentia ſpeciem conſtituentis; non autem ſi ſpectetur vt eſt totum potentiale, & gradus metaphyſicus eſſentialiter determinabilis per differentias inferiores, vt enim hoc modo ſaluetur debent dari illæ differentiæ, ſubindéque plures ſpecies.

§. 5.

Quid & quotuplex ſit differentia.

Dico 1. Differentia metaphyſicè aut primò intentionaliter ſumpta eſt gradus actualis determinans genus, faciensque differre ea quæ genere conueniunt: logicè verò & ſecundò-intentionaliter accepta eſt idem gradus ſeu natura actualis prout intelligitur apta ineſſe multis & prædicari de illis, ſeu quod in idem redit, eſt id quod prædicatur de multis in quale eſſentiale. Tota hæc concluſio explicata manet ex dictis ſect. 1.

Dico 2. differentia alia eſt communis, alia propria, alia propriiſſima: hæc tamen diuiſio non eſt generis in ſpecies, ſed analogi in analogata.

Explicatur prima pars concluſionis differentia communis nihil aliud eſt quàm accidens aliquod commune quatenùs facit vnum ab alio contingenter differre, vt albedo quæ diſtinguit hominem Gallum ab Æthiope: differentia propria eſt accidens proprium quatenùs facit accidentaliter neceſſariò differre illud cui conuenit ab aliis, vt riſibile: differentia denique propriiſſima eſt differentia eſſentialis & ſpecifica, qua ſpecies ab inuicem eſſentialiter diſtinguuntur, vt rationale. Ex quibus.

Probatur ſecunda pars concluſionis. Omne genus participatur æqualiter à ſuis ſpeciebus: ſed differentia vt ſic non participatur æqualiter à differentia communi, propria, & maximè propria: ergo non eſt genus ad illas, ſubindéque præfata diuiſio non erit generis in ſpecies. Probatur minor: Quod participatur ab vno ſecundùm quid, & ab alio ſimpliciter, non participatur ex æquo ab illis: atqui propria ratio differentiæ participatur ſimpliciter à ſola differentia maximè propria, ab aliis verò duabus

ſecundùm quid : ergo. Probatur minor : propria & eſſentialis ratio differentiæ vt ſic eſt facere differre ea quæ genere conueniunt : atqui ſola differentia maximè propria facit ſimpliciter differre, aliæ verò duæ ſecundùm quid ; etenim illa facit differre eſſentialiter, hæ autem tantùm accidentaliter: ergo.

Maneat igitur illam diuiſionem non eſſe vniuoci in vniuocata, aut generis in ſpecies, ſed analogi in analogata : differentia enim analogicè dicitur de communi, propria, & maximè propria, quæ analogia & ſimilitudo conſiſtit in hoc quod ſicut differentia propriiſſima ſeu ſpecifica facit differre eſſentialiter, ita aliæ duæ accidentaliter.

Obiicies vniuerſale in communi dicitur vniuocè de quinque prædicabilibus, ſicut genus de ſuis ſpeciebus : ergo etiam differentia vt ſic de differentia, communi, propria, & maximè propria. Probatur conſequentia : ſi enim aliquod obſtaret, maximè quia differentia propria & communis faciunt differre tantùm accidentaliter, propriiſſima verò eſſentialiter : atqui hoc non impedit quominùs differentia vt ſic dicatur vniuocè de illis : ergo. Probatur minor : Genus & ſpecies prædicantur eſſentialiter de ſuis inferioribus, proprium verò & accidens ſolùm accidentaliter, & nihilominùs vniuerſale vt ſic dicitur vniuocè de illis : ergo ſimiliter etiamſi differentia propriiſſima faciat eſſentialiter differre, aliæ verò ſolùm accidentaliter, poterit tamen differentia vt ſic dici de illis vniuocè.

Reſpondeo conceſſo antecedente negando conſequentiam : ad probationem nego minorem : ad cuius item probationem concedo antecedens & nego conſequentiam & paritatem. Ratio diſparitatis eſt quia de conceptu eſſentiali vniuerſalis vt ſic eſt ſolùm quod ſit vnum aptum ineſſe multis & prædicari de illis, non autem quod prædicetur eſſentialiter, ſed ab hoc abſtrahit, vnde tota ratio eius ſaluatur in proprio & accidente, etiamſi accidentaliter ſolùm

prædicentur : at verò de ratione differentiæ , quæ eſt ſecundùm prædicabile, eſt quod faciat ſimpliciter, ac proinde eſſentialiter differre ea quæ genere conueniunt, quod non ſaluatur in differentia communi & propria ſed ſolùm in differentia propriiſſima.

Ex his ergo habes ſolam differentiam propriiſſimam conſtituere hoc ſecundum prædicabile, quia hæc ſola facit differre, ſimpliciter loquendo, eique conueniunt definitiones concluſione prima allatæ , non verò differentiæ communi & propriæ.

§. 6.

Per ordinem ad qua inferiora differentia conſtituatur vniuerſalis.

DIco differentiam ſubalternam conſtitui vniuerſalem per ordinem ad ſpecies inferiores putà ſenſibile per reſpectum ad hominem, leonem & huiuſmodi ; infimam verò per ordinem ad indiuidua.

Probatur. Quælibet natura conſtituitur vniuerſalis per ordinem ad ſua inferiora : atqui ſenſibile , v. g. comparatur ad hominem , leonem, & alias ſpecies, item rationale ad Petrum, Paulum , & alia indiuidua tanquam ad ſua inferiora : ergo ſenſibile conſtituitur vniuerſale per reſpectum ad huiuſmodi ſpecies, & rationale per ordinem ad indiuidua.

Ex quo refutata manet quorundam opinio aſſerentium differentiam ſubalternam conſtitui vniuerſalem per ordinem ad genus aut ſpeciem ſubalternam quam conſtituit , putà ſenſibile per ordinem ad animal ; & differentiam infimam per comparationem ad ſpeciem atomam : hoc enim apertè falſum eſt , quia differentia ſubalterna & infima non ha-

bent rationem ſuperiores reſpectu ſpeciei ſubalternæ & infimæ ; ſed æqualis , ſiquidem conuertuntur cum illis.

Obiicies : Hæ prædicationes , Animal eſt ſenſitiuum, Homo eſt rationalis , ſunt formales : ergo alicuius prædicabilis : non alterius quàm differentiæ: ergo differentia eſt prædicabilis , ſubindéque vniuerſalis per ordinem ad ſpeciem ſubalternam aut infimam reſpectiue.

Reſpondeo huiuſmodi prædicationis eſſe ſecundi prædicabiſis ſeu differentiæ reductiuè,non directè,vnde nihil ſequitur contrà nos. Nec verò omnis prædicatio formalis vnis de alio pertinet directè ad aliquod prædicabile , ſed plurimæ reductiuè ſolùm , vt patet in prædicatione entis de ſuis inferioribus , quæ reducitur ad genus , in ea qua anima rationalis enunciatur de hac & illa , quæ reducitur ad ſpeciem : & ſic de aliis proportionaliter.

SECTIO III.

De ſpecie.

DVOBVS modis poteſt conſiderari ſpecies : primò per reſpectum ad genus cui ſubiicitur : ſecundò per ordinem ad indiuidua de quibus prædicatur. Priori modo definitur. *Id quod immediatè ſubiicitur generi :* & dicitur *immediatè* ad differentiam indiuiduorum quæ non niſi mediante ſpecie generi ſubiiciuntur. Poſteriori autem modo ſumpta definitur. *Id quod prædicatur de multis ſolo numero differentibus in quid.* Prima definitio competit ſpeciei etiam ſubalternæ non verò ſecunda : vtraque verò conuenit ſpeciei atomæ. Sed circa hoc oritur prima difficultas de qua ſit.

§. I.

Vtrùm ſpecies quà ſubiicibilis ſit prædicabilis & vniuerſalis.

SEnſus eſt vtrùm gradus ſpecificus v. g. naturæ humanæ, qui mediâ intellectus operatione ſortiri poteſt ambos illos reſpectus, ſubiicibilitati in ordine ad ſuum genus, prædicabilitatis in ordine ad indiuidua hoc ipſo & ex vi eiuſdem actus intelligatur habere hunc ſecundum reſpectum, ex quo habet primum ſeu hoc ipſo intelligatur eſſe formaliter vniuerſalis & prædicabilis de ſuis inferioribus, quod intelligitur ſubiici generi, putà animali: Quo ſenſu reſpondendo ad quæſitum.

Dico ſpeciem qua ſubiicibilem non eſſe hoc ipſo formaliter vniuerſalem, ſed tantùm fundamentaliter.

Probatur. Natura non eſt vniuerſalis formaliter niſi quatenus comparatur ad ſua inferiora & concipitur vt vna apta ineſſe illis ac prædicari de eis: atqui hoc ipſo quod ſubiicitur generi, non continuò & per eundem actum comparatur ad ſua inferiora: ergo. Probatur minor: poteſt enim conſiderari ſpecies in ordine ad ſuum genus eique ſubiici, aut genus de illa prædicari, nullatenùs cogitando de inferioribus ipſius ſpeciei, vt conſtat: ergo non hoc ipſo & ex vi eiuſdem actus ſubiicitur generi &c. ad inferiora comparatur.

Obiicies 1. Quod ſubiicitur immediatè generi, eſt vniuerſale, ſingularia enim tantùm mediatè ipſi ſubiiciuntur: atqui ſpecies quà ſubiicibilis eſt id quod immediatè ſubiicitur generi: ergo eſt hoc ipſo vniuerſalis.

Reſpondeo maiorem & conſequentiam eſſe veras de vniuerſali fundamentaliter ſeu metaphyſicè, non

formaliter j. hoc ipſo eſt quid abſtractum; à ſingularibus, ſed non continuò comparatum ad illa: & hoc eſt quod aſſerit concluſio.

Obiicies 2. Sub ea ratione aliquid eſt vniuerſale, quà vniuerſale vt ſic prædicatur de illo: atqui vniuerſale prædicatur de ſpecie vt ſubiicibili: ergo ſpecies vt ſubiicibilis eſt vniuerſalis. Probatur minor: Vniuerſale vt ſic prædicatur de genere, differentia, ſpecie, proprio & accidente, tanquam genus de ſpeciebus quæ ipſi vt tali ſubiiciuntur: ergo prædicatur de qualibet illarum vt ſubiicibili.

Reſpondeo negando minorem & conſequentiam de ſpecie ſumpta pro ipſa natura ſpecifica ſeu gradu metaphyſico qui ſubſternitur ſecundæ intentioni ſpecieitatis, quo ſenſu procedit quæſito: eſto, de ſpecie ſumpta pro ipſamet ſecunda intentione huius tertij prædicabilis, de qua non eſt quæſtio, & de ea ſolùm procedit minoris probatio. Dixi *Eſto*, quia etiam hoc poſteriori modo accepta ſpecies, licet ſit vniuerſalis hoc ipſo quòd ſubiicitur ſuo generi ſeu vniuerſale vt ſic, non tamen ex eo formaliter quòd ipſi ſubiiciatur aut quòd vniuerſale de ea prædicetur, ſed potiùs præſuppoſitiuè; beneficio ſcilicet alterius præcedentis actus: ſicut homo non habet rationem animalis ex eo formaliter quòd ſubiicitur ipſi animali in propoſitione, ſed præſupponitur eam habere.

§. 2.

Vtrùm ſpecies ſaluetur in vnico indiuiduo.

QVod ſupra de genere determinauimus, id nunc de ſpecie reſoluendum eſt, nùm ſcilicet quemadmodum illud in vna ſpecie ſaluari nequit, ſic nec ſpecies in vnico indiuiduo: ſumendo ſpeciem ſicut ſumebamus genus, nempe metaphyſicè pro ipſo gradu

ſeu natura quæ ſubeſt ſecundæ intentioni vniuerſalitatis : nam vtrùm ſpecies logicè accepta, prout eſt formaliter vniuerſalis, ſaluari queat in vno indiuiduo, dicetur §. ſeq. Pro reſolutione ergo propoſitæ difficultatis.

Dico, quod quamuis genus non ſaluetur in vnica ſpecie ſecundùm totam ſuam perfectiorem quam eſſentialiter expoſcit, ſpecies tamen perfectè ſaluatur in vnico indiuiduo.

Probatur ex diſcrimine inter genus & ſpeciem : ideo enim genus metaphyſicè ſumptum non intelligitur perfectè ſaluari aut totam ſuam perfectionem habere in vna ſpecie, vt loco citato vidimus, quia eſt totum quoddam potentiale perfectibile eſſentialiter per differentias diuiſiuas quas ſortiri non poteſt, niſi in pluribus & diuerſis ſpeciebus : atqui è contrà natura ſpecifica, putà humana, eſt totum actuale non perfectibile eſſentialiter per differentias indiuiduales ſed tantùm materialiter diuiſibile per illas : ergo ſaluatur ſecundùm totam ſuam perfectionem in vnico indiuiduo.

Confirmatur concluſio, & ſimul probatur minor præcedentis ſyllogiſmi : neque enim Petreitas, Pauleitas, & ſimiles differentiæ indiuiduales aliquam eſſentialem perfectionem addunt naturæ humanæ, aliâs diuerſificarent eam eſſentialiter ; ſed addunt tantùm hæcceitatem quæ eſt differentia tantùm materialis & veluti accidentalis, cum deſumatur à materia vt connotante quantitatem hanc numero.

Obiicies. Gradus ſpecificus eſt totum potentiale reſpectu indiuiduorum & contrahibile per indiuiduales differentias, ſicut genericus per ſpecificas : ergo ſicut gradus genericus non intelligitur perfectè ſaluari in vna ſpecie, ita nec ſpecificus in vnico indiuiduo.

Reſpondeo negando paritatem, & in antecedente, & in conſequentia : gradus enim ſpecificus eſt potentialis & contrahibilis logicè tantùm, quatenus eſt indifferens & poteſt prædicari de hoc & illo in-

diuiduo ; non autem metaphyſicè, quaſi eſſentialiter perficiatur per differentias indiuiduales, ſicut gradus genericus per ſpecificas, ſed ſolùm materialiter & veluti accidentaliter diuiditur per eas, vt dictum eſt.

§. 3.

Vtrùm ſpecies vnicum habens indiuiduum ſubeat intentionem vniuerſalis.

NOTA naturarum ſpecificarum alias eſſe quæ actu habent plura indiuidua quales ſunt Homo, Leo, & ſimiles : alias quæ vnicum dumtaxat : ſed rurſus hæ ſunt in duplici differentia, aliæ enim ſunt quæ vnicum quidem actu habent indiuiduum, ſed plura aptitudine, vt Sol, Phœnix, & huiuſmodi ; aliæ quæ vnicum tam actu quàm aptitudine, qualis eſt, iuxta Diui Thomæ doctrinam, quælibet ſpecies Angelica, puta Michaëlis, Gabrielis, & aliorum : docet enim Præceptor Angelicus 1.p.q.50. a. 4.omnes Angelos differre inter ſe ſpecie, & vnumquemque ita ſuam ſpeciem implere, vt repugnet intra eandem eſſe plures numero diſtinctos, eo ſcilicet quòd careant materia, quæ ſola iuxta doctrinam eiuſdem Angelici Doctoris poteſt eſſe principium naturam ſpecificam materialiter & numericè multiplicans. Hoc poſito.

Certum eſt nedùm naturas ſpecificas, quæ actu habent plura indiuidua à parte rei, ſed etiam eas quæ vnicum de facto habent, plura tamen aptitudine, poſſe ſubire ſecundam intentionem vniuerſalis, huiuſque tertij prædicabilis, cùm de ratione eius non ſit eſſe actu in multis, ſed ſolùm aptitudine.

Difficultas ſolùm eſt de aliis quæ tam actu quàm aptitudine vnicum duntaxat habent, ita vt à parte

rei repugnet ipſis habere plura. Pro reſolutione.

Dico naturam ſpecificam, quæ ſecundùm ſe vnicum tam actu quàm potentiâ indiuiduum habet (qualis eſt vt ſuppoſui ex diuo Thoma natura ſpecifica cuiuſlibet Angeli) poſſe etiam ſubire ſecundam intentionem vniuerſalis & ſpeciei prædicabilis ex modo noſtro concipiendi. Quod eſt huiuſmodi naturam eſſe vniuerſalem ſecundum rationem tantùm. Poteſt enim vniuerſale diſtingui in illud quod eſt tale ſecundùm rem & rationem, quod ſcilicet nedum ex modo noſtro concipiendi intelligitur aptum ineſſe multis, ſed de facto ipſis ineſt aut ineſſe poteſt à parte rei, vt natura humana, & illud quod eſt ſecundum rationem tantum, quod nimirum quamuis à parte rei & vt in ſe eſt nequeat communicari pluribus: id tamen ex modo noſtro intelligendi ipſi non repugnat. Talem ergo aſſerit concluſio noſtra eſſe naturam Angelicam.

Probaturque ſic. Vniuerſale eſt vnum aptum ineſſe multis: natura ſpecifica Angeli ex modo noſtro concipiendi eſt vna apta ineſſe multis: ergo ex modo noſtro concipiendi eſt vniuerſalis. Probatur minor: Vt natura concipiatur vna apta ineſſe multis non requiritur quod actu habeat multa, ſed quod poſſit illa habere, ſed natura ſpecifica Angeli, quamuis vt in ſe eſt, nequeat habere plura indiuidua, poteſt tamen illam habere quantùm eſt ex modo noſtro concipiendi. Probatur minor: ideò enim naturæ ſpecificæ Angeli vt in ſe eſt repugnat habere plura indiuidua, quia ex ſe eſt ſingularis, ſenſu inferiùs explicando; & ideò ex ſe eſt ſingularis, quia immaterialis, ſubindéque carens principio multiplicationis numericæ quod eſt materia: atqui à nobis non intelligitur vt talis, ſed concipitur ad modum rei corporeæ, proindéque vt abſtracta à ſingularitate & immultiplicabilitate: ergo ex modo quo à nobis intelligitur, non repugnat ipſi habere plura indiuidua. Probatur minor: quia pro hoc mortali ſtatu coniunctionis animæ cum corpore intelligimus omnia etiam

ſpiritualia per ſpecies à rebus corporeis, mediis ſenſibus, receptas, eas ſubinde per ſe primò repræſentantes, cætera verò ad modum ipſarum: repræſentantes, inquam, non vt contractas per indiuiduales & materiales differentias, ſic enim nimis materiales forent & ipſæ ſpecies, nec conſequenter in intellectu, qui eſt potentia ſpiritualis, recipi poſſent: ergo vt abſtractas ab illis: ergo ſic eas cognoſcimus, vnumquodque enim cognoſcitur prout per ſpeciem repræſentatur.

Confirmatur concluſio & explicatur: ideò natura ſpecifica corporea conſiderata vt eſt in ſe eſt capax vniuerſalitatis, quia ſecundùm ſe non importat ſingularitatem, ſed poteſt ab ea præſcindi, & ſic præciſa comparari ad plura: atqui hoc, quod natura corporea habet ſecundùm ſe, natura ſpiritualis habet prout eſt in intellectu, cùm ibi ſit ad modum & inſtar illius: ergo licet vt eſt in ſe, non ſit capax vniuerſalitatis, erit tamen prout eſt in noſtro intellectu.

Dices: Ergo & natura Diuina poterit fieri vniuerſalis ex modo noſtro concipiendi, cùm ſimiliter intelligatur pro hoc ſtatu ad modum rei corporeæ, ſubindéque poſſit vt talis à ſingularitate præſcindi, ſicut natura Angelica.

Sed contra: quia natura ſpecifica Angeli ex modo noſtro intelligendi abſtrahitur à ſingularitate nedum exercita hîc & nunc, quæ eſt ipſi omnino accidentalis, ſed etiam ſignata & veluti vaga quæ non eſt de primaria eius ratione, ſed ſe habet ad ſummum vt proprietas logicalis reſpectu eius, quatenùs ex eo quòd ſit immaterialis conſequitur per modum cuiuſdam attributi neceſſarij, quòd ſit numero immultiplicabilis & indiuidua: quemadmodum ex eo quòd ſubſtantia non ſit in ſubiecto conſequitur vt proprietas attributalis & indiſtincta quod non habeat contrarium. At verò natura Diuina, licet quâ parte concipitur à nobis imperfectiſſimè ad modum etiam rei corporeæ, intelligatur vt abſtracta à ſin-

gularitate exercita, quæ eſt extra rationem eius ſic conceptæ, (tametſi ſecundum ſe ſit ei eſſentialiſſima ;) non abſtrahit tamen à ſingularitate ſignata quæ eſt ipſi eſſentialis etiam ex modo noſtro intelligendi, ita vt ſine illa implicet formari conceptum Dei quemcunque tandem, cum nomine Dei intelligatur ab omnibus ens aliquod ſupra omne ens, ſubſtantia ſupra omnem ſubſtantiam, ſubindéque aliquid quod non poteſt eſſe nec intelligi niſi vnum. Ergo licet natura Angelica poſſit ex modo noſtro concipiendi fieri vniuerſalis, non tamen Diuina. Probatur conſequentia : quia naturæ Angelicæ, ex eo quòd abſtrahatur ex modo noſtro concipiendi à ſingularitate tam exercita quàm ſignata, non repugnat vt tali, comparari ad plura indiuidua, quæ quantum eſt ex vi illius ſtatus habere poſſet ; Diuinæ verò naturæ id repugnat ob rationem oppoſitam : ergo, &c.

Fundamentum ergo proximum vniuerſalitatis in natura Angelica erit ſtatus quem habet in intellectu noſtro, rei veluti corporeæ & à ſingularitate abſtractæ : fundamentum verò remotum erit diſtinctio veluti virtualis naturæ ſpecificæ à ſingularitate quæ reſpectu illius ſe habet vt dixi ſicut proprietas ; hinc enim oritur quod natura illa ex modo noſtro concipiendi abſtrahi poſſit ab huiuſmodi ſingularitate nedum exercita ſicut natura Diuina, ſed etiam ſignata : quæ demùm diſtinctio fundatur in ipſa natura Angelica quæ ſecundùm ſe importat primariò ſua tantùm prædicata eſſentialia inter quæ non eſt immultiplicabilitas aut indiuidualitas, quæ ſolùm ex illis conſequitur. j. ex ſpiritualitate & immaterialitate, vt diximus. Ex quibus omnibus facilè ſolues obiectiones.

Obiicitur enim primò. Ad rationem vniuerſalis requiritur quòd natura cum fundamento in re abſtrahatur à ſuis inferioribus, & deinde quod comparetur ad illa aliàs vniuerſalitas illa erit merè fictitia : atqui natura ſpecifica Angeli nequit cum fundamen-

to in re abſtrahi ab inferioribus, nec ſubinde comparari ad illa: ergo, &c. Probatur minor, & primò quoad primam partem quia illa natura non habet plura inferiora ſed vnicum vt ſuppoſuimus: &, ſi dicas naturam ſpecificam abſtrahi ab inferioribus nihil aliud eſſe quàm illam concipi non concepto vllo ſingulari, ſiue a parte rei habeat plura ſiue non: contra, quia nullum eſt fundamentum ſic concipiendi aut abſtrahendi naturam ſpecificam Angeli; fundamentum enim huiuſmodi abſtractionis naturæ ſpecificæ ab indiuiduali ſunt diuerſa principia à quibus deſumuntur hi gradus, nempe materia & forma: atqui natura Angelica non ſunt huiuſmodi principia, ſed ab vno & eodem ſumitur indiuidualitas à quo vnitas ſpecifica, videlicet ab eadem ſimplici entitate quæ ex ſe indiuidualis eſt hoc ipſo quod immaterialis: ergo, &c. Secunda verò pars eiuſdem minoris facilè etiam ſuadetur: quia vt natura ſpecifica comparetur ad plura indiuidua, debent illa ſaltem eſſe poſſibilia: ſed non ſunt poſſibilia naturæ ſpecificæ Angeli plura indiuidua: ergo, &c. Probatur minor, quia vt ſuppoſuimus implicat contradictionem, quòd ſolo numero multiplicetur huiuſmodi natura, quippe quæ eſſentialiter caret principio numericæ multiplicationis.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: Cum fundamento in re, proximo vel remoto, concedo: Proximo nego: Similiter ad minorem: Nequit abſtrahi cum fundamento in re, proximo, concedo, iſtud enim ſe tenet ex parte noſtri modi intelligendi: remoto, nego, hoc ſiquidem eſt virtualis illa diſtinctio ſingularitatis à natura ſpecifica. Ad probationem primæ partis minoris rectè reſpondetur ibidem: ad replicam nego antecedens: ad probationem eius, permiſſa maiore quæ abſolutè non habet verum niſi in ſubſtantiis corporeis, vt ſupra docuimus, diſtinguo minorem: Non ſunt huiuſmodi principia in natura Angelica ſecundùm ſe, concedo: ex modo noſtro intelligendi, ſeu ſecundùm ſtatum quem habet in

mente noſtra, nego, ibi enim eſt admodum rei compoſitæ habentis formam in materia vt loquitur D. Thomas 1. q. 13. a. 9. Similiter ad probationem ſecundæ partis eiuſdem minoris diſtinguo minorem: non ſunt poſſibilia naturæ Angelicæ plura indiuidua, prout in ſe eſt, concedo: prout à nobis concipitur, nego.

Dices: illa indiuidua poſſibilia vel ſunt realia, vel fictitia: non realia, cùm nequeant dari à parte rei: nec fictitia, aliàs natura Angelica intelligeretur prædicari poſſe de indiuiduis ſeu Angelis fictitiis.

Reſpondeo eſſe realia ex modo noſtro intelligendi, cùm ex modo tantùm noſtro intelligendi dari poſſint.

Inſtabis: hoc eſt eſſe fictitia. Reſpondeo id negando, quia concipiuntur poſſibilia cum fundamento in re modo explicato.

Obiicitur 2. Non poteſt cum fundamento natura aliqua concipi ſub aliqua ratione repugnante eſſentiæ illius: ſed vniuerſalitas ſeu aptitudo ad eſſendum in multis repugnat eſſentiæ ſpecificæ Angeli, cùm eſſentialiter careat principio numericæ multiplicationis & ſit ſingularis: ergo, &c.

Confirmatur: ſequeretur indiuiduum ex modo noſtro intelligendi poſſe fieri vniuerſale.

Ad obiectionem reſpondeo vniuerſalitatem non repugnare eſſentiæ Angeli primariò & directè, ſed proprietati eius & ſecundariò ſeu ex conſequenti: ſingularitas enim ſeu immultiplicabilitas vt diximus ſe habet ſolùm vt proprietas eius.

Ad confirmationem nego ſequelam, quia indiuiduum, quà tale importat ſingularitatem ſaltem ſignatam, cui vniuerſalitas directè repugnat, natura verò ſpecifica Angeli quamuis ſecundum ſe importet ſingularitatem non tamen ex modo noſtro concipiendi, ſicut nec natura ſpecifica corporea ad cuius modum concipitur.

§. 4.

De correlatiuo ſpeciei, nempe indiuiduo.

CVM propria inferiora ſpeciei, ipſique correlatiua ſint indiuidua, vt perfectè natura huius tertij prædicabilis explicetur, aliquid breuiter de indiuiduo ſubiungendum eſt.

Indiuiduum autem duobus modis accipi poteſt, ſicut & ipſa ſpecies, nempe primò-intentionaliter,& ſecundò-intentionaliter. Primò-intentionaliter ſumptum eſt quælibet natura ſingularis, ſiue ſit ſubſtantialis, ſiue accidentalis: vt Hæc albedo, Hic homo, Petrus, Bucephalus, & huiuſmodi. Indiuiduum ſecundo-intentionaliter acceptum eſt eadem natura ſingularis quatenus media intellectus operatione dicit relationem ſubiicibilitatis ad ſpeciem, vel prædicabilitatis ad ſeipſam priori modo definitur ſic, Indiuiduum eſt id quod ſubiicitur ſpeciei; poſteriori ſic, Indiuiduum eſt quod de vno ſolo prædicatur, ſeu natura ſingularis quæ de ſeipſa ſolùm enunciatur: vnde iſtæ ſunt propriæ prædicationes indiuidui, Petrus eſt hic homo, hic homo eſt Paulus, & ſic de aliis.

Dices: Petrus prædicatur de pluribus: ergo falſum eſt indiuiduum eſſe id quod de vno ſolo prædicatur.

Reſpondeo prædicari de pluribus quoad nomen, quatenus iſtud nomen *Petrus* pluribus imponitur; non verò quoad rem ſignificatam, quatenus ſcilicet deſignat hunc hominem ſingularem. Vnde negatur conſequentia, etenim per indiuiduum non intelligimus nomen, ſed naturam hanc ſingularem ad quam ſignificandam imponitur nomen, quæ natura ſingularis de ſeipſa ſolùm enunciatur.

Dices 2. Indiuiduum etiam ſecundum rem ſignificatam dicitur de pluribus : nam iſtæ prædicationes ſunt veræ, Petrus eſt indiuiduum. j. natura/ ſingularis : Paulus eſt indiuiduum : ergo indiuiduum etiam ſecundum rem ſignificatam non eſt id quod de vno tantum prædicatur. Idem argumentum fieri poteſt de perſona, ſuppoſito ſingulari, & ſimilibus, quæ idem ſignificare videntur ac indiuiduum ; nam verum eſt dicere, Petrus eſt perſona, Paulus eſt perſona, & ſic de cæteris.

Reſpondeo duplex diſtingui indiuiduum, aliud vagum, aliud determinatum : indiuiduum vagum idem eſt ac indiuiduum vt ſic & in communi, ſeu vt dici ſolet in actu ſignato, quale deſignant iſta nomina, Indiuiduum, Singulare, Natura ſingularis, Quidam homo, & ſimilia : indiuiduum verò determinatum idem eſt ac indiuiduum hoc in particulari deſignatum, putà Petrus quem digito indico, & poteſt dici indiuiduum in actu exercito ; & hoc modo ſignificatur & exprimi ſolet vocabulis propriis, vel etiam communibus per pronomen demonſtratiuum determinatis, vt, Petrus, hic homo, hæc natura ſingularis. Hoc poſito, ad argumentum diſtinguo antecedens, & de indiuiduo vago concedo, de indiuiduo determinato nego, vnde nihil contra nos qui de indiuiduo tantùm determinato loquimur in ea definitione.

Poteſt autem indiuiduum determinari ac deſignari per quædam accidentia, quæ licet ſingula diuerſis competere queant, tota tamen eorum collectio nequit niſi vni eſſe propria : huiuſmodi autem accidentia quibus deſignari ac veluti definiri poteſt quodlibet indiuiduum, ſunt præcipuè quæ his carminibus comprehenduntur.

Forma, figura, locus, tempus, cum nomine ſanguis,
Patria, ſunt ſeptem quæ non habet vnus & alter.

SECTIO

SECTIO IV.

De proprio, quarto prædicabili.

QVatuor modis ſumitur proprium: primo modo dicitur illud quod conuenit ſoli, ſed non omni, vt eſſe medicum, quod competit ſoli homini, non tamen omni: ſecundo modo è contra eſt illud quod conuenit omni ſed non ſoli, vt eſſe bipedem quod omni ſed non ſoli homini competit: tertio modo dicitur id quod conuenit & omni & ſoli, ſed non ſemper, vt caneſcere, quod conuenit omni homini & ſoli, non ſemper, ſed ſolum in ſenectute (hoc exemplum ponitur à Porphyrio, valeat quantùm poterit:) tandem quarto modo dicitur proprium, illud quod conuenit omni ſoli & ſemper, vt homini eſſe riſibile.

Senſus huius diuiſionis eſt, proprium aliud eſſe quod prædicatur de ſolis alicuius ſpeciei inferioribus, ſed non de omnibus: aliud, de omnibus ſed non de ſolis: aliud de omnibus & ſolis, ſed non ſemper: aliud denique de omnibus, ſolis & ſemper.

Dico 1. Solum proprium quarto modo. i. illud quod prædicatur de omnibus alicuius ſpeciei inferioribus & de ſolis ac ſemper, habet rationem quarti prædicabilis, proprium verò primo, ſecundo, & tertio modo pertinet ad quintum prædicabile.

Probatur: proprium quod conſtituit quartum prædicabile, eſt illud quod prædicatur de pluribus in quale accidentale neceſſarium, vt ſect. 1. explicuimus: atqui ſolum proprium quarto modo id habet: ergo illud ſolum conſtituit quartum prædica-

bile. Probatur minor : illud ſolùm prædicatur neceſſariò de aliquo, quod habet neceſſariam connexionem cum eo, ita vt ſalua eius eſſentia non poſſit negari de illo : atqui ſolum proprium quarto modo eſt tale, non verò proprium tribus prioribus modis, etenim ſaluâ eſſentiâ Petri negari poteſt de illo quòd ſit medicus, quòd ſit bipes, quòd in ſenectute caneſcat; non tamen quod ſit riſibilis, cuius ratio eſt quia riſibilitas & quodlibet proprium quarto modo licet non ſit de eſſentia rei, oritur tamen & profluit neceſſariò ab illa, atque ita neceſſariam cum ea habet connexionem, vnde poſitâ eſſentiâ neceſſe eſt poni & proprietatem & ablatâ auferri, ac è contra : vnde Ariſtoteles definiens proprium ait eſſe Id quod ſoli ineſt & conuerſim de re prædicatur : vt eſt homo, ergo eſt riſibilis : eſt riſibilis, ergo eſt homo : item : non eſt riſibilis, ergo non eſt homo : non eſt homo, ergo non eſt riſibilis.

Dico 2. Proprium infimum conſtituitur in ratione vniuerſalis per ordinem ad indiuidua, non verò per reſpectum ad ſpeciem cum qua conuertitur. Hæc concluſio facilè colligitur ex his quæ ſuprà ſect. 2. §.vlt. diximus de differentia infima.

Probatur & explicatur: duplex enim eſt proprium aliud infimum, quod conſequitur differentiam infimam ſeu ſpecialiſſimam, ſubindéque cum ſpecie atoma conuertitur vt riſibile, quod conſequitur rationabilitatem & conuertitur cum homine : aliud ſubalternum, quod dimanat à differentia ſubalterna & cum ſpecie ſubalterna conuertitur, vt dormitiuum, quod dimanat à ſenſibili & conuertibiliter de animali prædicatur. Hoc poſito ſic ſuadetur concluſio.

Vniuerſale eſt vnum in multis, ſubindéque debet dicere ordinem ad plura inferiora, atqui riſibile, v. g. non poteſt dicere ordinem ad alia inferiora quàm ad indiuidua : ergo conſtituitur vniuerſale per ordinem ad indiuidua. Probatur minor : riſibile enim comparatur vel ad hominem, vel ad indiuidua eius,

reſpectu primi eſt prædicatum æquale, conuertitur enim cum homine, reſpectu verò indiuiduorum habet rationem ſuperioris, atque adeo illa dumtaxat reſpicere poteſt vt inferiora: vnde iſtæ ſunt prædicationes huius quarti prædicabilis, Petrus eſt riſibilis, Paulus eſt riſibilis, &c. Hæc verò, Homo eſt riſibilis, cùm ſit prædicatio æqualis de æquali, non pertinet directè ad hoc prædicabile, quòd vt tale prædicari debet de inferioribus per ordinem ad quæ dicitur vniuerſale & prædicabile: pertinet tamen reductiuè.

Quod diximus de proprio infimo comparatione indiuiduorum, dicendum eſt de proprio ſubalterno in ordine ad ſpecies inferiores, ita vt per reſpectum ad illas fiat vniuerſale, & non per ordinem ad ſpeciem ſubalternam cum qua conuertitur.

SECTIO V.

De Accidente quinto prædicabili.

DVplex ſolet diſtingui accidens, phyſicum ſcilicet & logicum. Accidens phyſicum eſt quod diſtinguitur contra ſubſtantiam, & definitur *Ens in alio*, diuiditúrque in nouem genera ſeu prædicamenta, quantitatem, qualitatem, &c. propter quod etiam appellatur accidens prædicamentale. Accidens verò logicum ſeu prædicabile dicitur id omne quod non eſt de eſſentia aut de quidditatiuo conceptu rei, nec propria eius paſſio quidquid tandem illud ſit, ſiue ſit ens reale ſiue ens rationis, ſiue ſit entitatiuè & phyſicè ſubſtantia ſiue accidens: quo ſenſu non ſolùm prædicata harum propoſitionum (Paries eſt

albus, homo eſt doctus, animal eſt genus) & ſimilium dicuntur accidentia; ſed etiam iſtarum (Animal eſt rationale, Cathedra eſt lignea, &c.) quia licet iſta ſint entitatiuè ſubſtantialia, non tamen ſunt de eſſentia ſubiecti aut proprietates eam neceſſariò conſequentes, ſicut nec illa; neque enim eſt de quidditate aut exigentia cathedræ quod ſit ex ligno, nec animalis quod ſit rationale. Quo fit has prædicationes & ſimiles eſſe contingentes ad hoc quintum prædicabile ſpectantes.

Proinde accidens in hac ſecunda acceptione, prout ſcilicet complectitur omne id quod non eſt de eſſentia rei aut eius proprietas, conſtituit quintum prædicabile, quod à Porphyrio ita definitur: Accidens eſt quod poteſt abeſſe & adeſſe ſine ſubiecti corruptione: Cuius definitionis ſenſus non eſt, accidens poſſe indifferenter adeſſe & abeſſe realiter à ſubiecto, cùm plura ſint accidentalia naturaliter ſaltem inſeparabilia, vt albedo à cygno; ſed quòd poſſit adeſſe & abeſſe per intellectum, id eſt, affirmari aut negari indifferenter ſaluâ enim eſſentiâ. Hoc poſito.

Dico 1. legitimam eſſe præfatam huius quinti prædicabilis definitionem. Accidens eſt quod poteſt adeſſe & abeſſe ſine ſubiecti corruptione.

Probatur: quia hæc coincidit cum illa quam ſupra ſect. 1. attulimus, nempe, Accidens eſt id quod prædicatur de pluribus in quale contingenter, quæ legitima eſt cùm per eam explicetur & id in quo iſtud prædicabile quintum conuenit cum aliis prædicabilibus, & illud in quo differt ab eis: ergo & iſta legitima erit. Antecedens probatur, nam vt ſtatim dicebamus, ſenſus huius definitionis (Accidens eſt quod adeſt & abeſt ſine ſubiecti corruptione) eſt ille, Accidens eſt id quod indifferenter affirmatur aut negatur de ſubiecto ſalua eius eſſentia: atqui hoc eſt prædicari contingenter: etenim de aliquo contingenter prædicari nihil aliud eſt quàm prædicatum ita de illo affirmari vt abſque præiudi-

tio eſſentiæ ipſius poſſit de eo negari, autè conuerſo : ergo, &c.

Obiicies. Sunt quædam accidentia quæ non poſſunt adeſſe & abeſſe à ſubiecto, etiam ſenſu à nobis explicato. j. per intellectum, ſeu per affirmationem aut negationem : ergo præfata definitio non eſt legitima. Probatur antecedens : Albedo enim eſt accidens reſpectu cygni, v.g. & de eo prædicatũ prædicatione quinti prædicabilis : atqui illa nequit abeſſe & adeſſe. j. indifferenter affirmari aut negari de cygno : ergo, &c. Probatur minor : quia hæc propoſitio, cygnus non eſt albus, eſt falſa : ergo albedo nequit de eo negari.

Reſpondeo me non dixiſſe accidens eſſe id quod poteſt indifferenter adeſſe & abeſſe, affirmari aut negari, abſolutè, ſed tantùm cum addito, ſcilicet *ſaluâ eſſentiâ ſubiecti*, ſeu *abſque eius deſtructione* : Ex quo in forma diſtinguo antecedens : Sunt quædam accidentia quæ non poſſunt negari, abſolutè, concedo : cum hoc addito, ſalua eſſentia ſubiecti, nego : vnde hæc propoſitio, cygnus non eſt albus, vel, cygnus eſt niger, abſolutè prolata falſa eſt : ſi verò dicatur, cygnus non eſt albus aut eſt niger ſaluâ ſuâ eſſentia, vera eſt.

Inſtabis : Mors & exiſtentia ſunt accidentia logica, & tamen mors nequit adeſſe. j. affirmari, nec exiſtentia abeſſe, ſeu negari de homine, v. g. ſaluâ ipſius eſſentiâ, ergo reſponſio nulla.

Reſpondeo quòd quamuis non poſſint affirmari aut negari ſalua eſſentia in actu exercito, id eſt ſalua entitate ipſa hominis prout eſt hic & nunc à parte rei ; poſſunt tamen ſaluâ eſſentiâ in actu ſignato j. ſaluis prædicatis eſſentialibus, ſeu definitione : ita vt quamuis dicatur, Homo eſt mortuus, aut Homo non exiſtit, adhuc nihilominùs verum ſic dicere hominem eſſe animal rationale ; quod non eſſet ſi diceretur, Homo eſt hinnibilis, aut homo non eſt riſibilis : eò quòd hinnibilitas neceſſariam habet connexionem cum irrationalitate, & riſibilitas cum

rationalitate; mors autem & exiſtentia ſolùm contingentem: indifferens ſiquidem eſt ſecundùm ſe id quod dicitur animal rationale, ad exiſtendum & viuendum actu, vel non; ſecus verò ad eſſendum, vt ita dicam, riſibile vel hinnibile, neceſſariò enim eſt riſibile.

Vrgebis: vnum ex prædicatis eſſentialibus hominis eſt viuens: atqui mors nequit affirmari de homine ſine deſtructione huiuſmodi prædicati: ergo deſtruit aliquod prædicatum eſſentiale.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: Viuens in actu ſignato, ſeu nominaliter ſumptum, prout importat tantum vitam aptitudinalem, concedo: Viuens in actu exercito, ſeu principaliter ſumptum, quatenùs importat vitam actualem, nego: hoc ſecundo modo acceptum deſtruitur per mortem, non autem primo, atque ita non ſequitur deſtrui prædicatum eſſentiale, ſed tantum accidentale, vita enim actualis & exercita contingenter conuenit homini, ſicut & exiſtentia.

Dico 2. Accidens conſtituitur in eſſe vniuerſalis & quinti prædicabilis per ordinem ad ſubiecta quæ denominat, non verò per reſpectum ad propria inferiora quibus eſſentialiter competit. Vnde hæ prædicationes ſunt quinti prædicabilis, Petrus eſt albus, Ioannes eſt coloratus: non verò iſtæ, hoc album eſt album, aut, Album eſt coloratum.

Ràtio eſt manifeſta, quia album eſſentialiter & non contingenter prædicatur de hoc & illo albo ſicut etiam coloratum, nec poſſunt de illis, ſaluâ eorum eſſentiâ negari: vtrum verò contingenter, prædicatur de Petro, de Ioanne: de pariete, & poteſt ſaluâ eorum eſſentiâ negari de ipſis. Idem proportionaliter dicendum eſt de omnibus aliis: ergo, &c.

DISPVTATIO III.

De proprietatibus vniuerſalium.

EXAMINATA eſſentiâ & ſpeciebus vniuerſalis, conſequens eſt vt de proprietatibus eius aliquid ſubiungamus. Duæ autem ſunt potiſſimùm affectiones vniuerſalium : altera quæ conuenit ipſis ratione materialis, videlicet eſſe perpetuum, ipſæ enim naturæ communes ſeu rerum eſſentiæ, quæ ſubſternuntur vniuerſalitati, dicuntur & ſunt perpetuæ, ſenſu poſtea explicando (iuxta quem ſcientiæ dicuntur eſſe de rebus perpetuis, eò quòd agant ſolùm de naturis vniuerſalibus quæ perpetuò ſunt immutabiles.) Altera competit eis ratione formalis, nempe eſſe prædicabile, nam ex eo quòd aliquid ſit vnum in multis, in quo ſita eſt ratio vniuerſalis, conſequitur tanquam propria paſſio quod ſit prædicabile de illis. De hac ergo duplici proprietate vniuerſalis agemus in hac duplici ſectione ſequenti.

SECTIO I.

An vniuerſalia ſint perpetua.

ADuerte quæſtionem hanc tripliciter poſſe intelligi : primò vtrùm vniuerſalia ſint perpetua quantùm ad eſſe eſſentiæ : ſecundò, quantùm ad eſ-

ſe quod ſignificat veritatem propoſitionis, ſeu connexionem prædicati cum ſubiecto. Hoc poſito, incipiendo à certioribus.

Dico 1. Vniuerſalis nullatenùs eſſe perpetua quantum ad exiſtentiam. Eſt contra Platonem qui dicebat naturas vniuerſales extitiſſe ab æterno & ante ſingularia, à quibus volebat eas eſſe ſeparatas.

Probatur tamen concluſio ex oppoſito fundamento. Singularia non habent exiſtentiam ab æterno, cum non fuerint ab æterno producta, vt fides docet, & videbimus in libris de cælo, vbi oſtendemus mundum non fuiſſe conditum ab æterno, ſed in tempore, iuxta illud, *in principio creauit Deus cælum & terram*: atqui naturæ vniuerſales ſunt indentificatæ cum ſingularibus, & non ſeparatæ ab illis vt ſuprà oſtenſum eſt: ergo non exiſtunt ab æterno.

Dico 2. Vniuerſalia non eſſe poſitiuè perpetua quantùm ad eſſe eſſentiæ, ſed negatiuè ſolùm. Senſus primæ partis eſt naturas vniuerſales non habuiſſe ab æterno & antequàm ſingularia producerentur, aliquam entitatem ſeu realitatem eſſentiæ extra Deum. Dico *extra Deum*, quia naturas illas eſſe ab æterno in Deo tanquam in prima cauſa efficienti & exemplari, non nego, ſed ſuppono; ſub qua tamen ratione non tam ſunt eſſentiæ creaturarũ quàm ipſa creatrix eſſentia, vt loquitur D. Thomas, eo ſcilicet quia eas continet non formaliter vt ſunt in ſeipſis, ſed eminenter ſecluſis imperfectionibus. Sic intellecta.

Prima pars concluſionis probatur: Omne quod eſt extra Deum eſt productum, nihil enim eſt improductum & à ſeipſo niſi Deus: atqui naturæ ſecundùm entitatem eſſentiæ non ſunt productæ ab æterno: ergo non ſunt ab æterno quoad entitatem eſſentiæ. Minor probatur: Omne ens productum ſeu extra cauſas poſitum, exiſtit, cùm exiſtentia, in re quæ cauſas habet, nihil aliud ſit quàm poſitio ipſius extra illas, (exiſtentia enim, iuxta nominis etymon, dicitur quaſi extra cauſas aut extra

nihil ſiſtentia :) atqui naturæ non exiſtunt ab æterno vt concluſione præcedenti oſtenſum eſt : ergo non ſunt ab æterno productæ.

Secunda verò pars ſuadetur ex diſcrimine, inter æternum poſitiuè, & æternum negatiuè. Æternum enim poſitiuè dicitur illud quod habet in ſe poſitiuam durationem æternam & infinitam, id eſt, principio & fine carentem, ratione cuius ad omne omnino tempus imaginabile, præteritum, præſens,& futurum ſe extendit : æternum verò negatiuè dicitur id, quod de ſe non eſt determinatum ad aliquod certum tempus, ſed indifferens ad hoc vel ad illud. Eo modo quo vniuerſale poſitiuè dicitur illud quod habet poſitiuum ordinem ſeu aptitudinem ad exiſtendum in multis : negatiuè verò, quod non eſt determinatum ad vnum, ſed indifferens. Ex quo ſic argumentor. Quamuis enim eſſentiæ rerum non habeant in ſe durationem realem infinitam, ratione cuius ad omne tempus ſe extendant, vt iam probatum eſt; non tamen etiam ex ſe & ſua ratione ſunt determinatæ ad aliquod certum tempus, ſed indifferentes ad hoc vel ad illud, homo enim ſecundùm ſuam eſſentiam non importat nec ſibi determinat aliquod tempus in particulari in quo debeat eſſe, ſed vt ſic abſtrahit ab omni tempore, cùm ſub illo ſtatu non importet niſi ſua prædicata eſſentialia : concluditur ergo, quod quamuis vniuerſalia non ſint perpetua poſitiuè ſecundùm eſſe eſſentiæ, dici tamen poſſunt perpetua negatiuè. Et quod dico de hoc quod eſt eſſe perpetua, idem cenſendum eſt de hoc quod eſt eſſe vbique, eſſe ingenerabilia. eſſe incorruptibilia,& huiuſmodi : hæc enim omnia conueniunt eis, non poſitiuè, quaſi ſint in omni loco, quaſi non generentur aut corrumpantur, ſeu non oriantur vel intereant ortis aut peremptis indiuiduis; ſed negatiuè, quatenùs ſecundùm ſe non important principia ſeu generationis aut corruptionis, nec ſunt determinata ad aliquem certum locum: vnde de illis verificatur illud. Quod vbique eſt

nullibi eſt, quia ea tantùm ratione dicuntur eſſe vbique & immenſa, quatenùs non ſunt in aliquo loco, ſed indifferentia ad omnem locum; non verò qui ſint in omni loco ſicut Deus, qui ideò dicitur immenſus & eſſe vbique poſitiuè.

Dico 3. Vniuerſalia eſſe perpetua etiam negatiuè quantùm ad eſſe quod ſignificat veritatem propoſitionis ſiue connexionem prædicati cum ſubiecto: quod alij aliis terminis dicunt, nempe propoſitiones vniuerſales & neceſſarias eſſe æternæ veritatis.

Probatur: eſſe quod ſignificat veritatem propoſitionis eſt eſſe copulæ, ſeu illud quo in propoſitione hôc dicitur eſſe illud, putà, Homo eſſe animal rationale: atqui vniuerſalia quantum ad illud eſſe ſunt perpetua negatiuè, non poſitiuè: ergo, &c. Probatur minor. Vt eſſent poſitiuè perpetua quantùm ad illud eſſe, deberet dari ab æterno connexio poſitiua inter prædicatum & ſubiectum, inter hominem, v. g. & animal rationale, ſicque deberent illa extrema eſſe à parte rei ab æterno; vt verò ſint negatiuè æterna ſufficit connexio ſeu identitas negatiua, ſeu quod idem eſt, negatio diuerſitatis inter illa, quæ connexio aut diuerſitatis negatio vera reperitur inter hominem & animal rationale etſi non exiſtant, ſiquidem animal quod eſt de eſſentia hominis non eſt nec eſſe poteſt aliud ab ipſo.

Ex quibus infertur quomodò propoſitiones vniuerſales & neceſſariæ dicantur eſſe æternæ veritatis: quatenùs ſcilicet in illis connexio prædicati cum ſubiecto, quæ eſt veritas fundamentalis & obiectiua, (de qua hîc agitur) abſtrahit ab omni tempore, quod eſt eſſe æternas negatiuè. Dixi agi hîc de veritate fundamentali & obiectiua, quia loquimur de ea quæ reperitur in rebus ipſis; quamuis inde inferatur prædictas propoſitiones eſſe etiam veras ab æterno veritate formali in intellectu diuino, cùm Deus connexionem illam prædicati cum ſubiecto ab æterno cognoſcat.

Infertur etiam diſcrimen inter propoſitiones neceſſarias & contingentes, quare ſcilicet illæ dicantur eſſe æternæ veritatis, non iſtæ: quia ſcilicet in illis copula & connexio prædicati cum ſubiecto abſtrahit è tempore, eò quòd ſecundùm ſe, vniantur extrema illa; ſecus verò in contingentibus, vnde ad veritatem iſtarum requiritur quòd extrema de facto exiſtant ſecundum tempus importatum per verbum copulans.

Dices: Iſta propoſitio, Antichriſtus erit eſt vera ab æterno, tùm ex parte ipſius obiecti, tùm ex parte intellectus diuini: & idem dici poteſt de aliis propoſitionibus contingentibus in ordine ad Diuinum intellectum, qui ab æterno earum veritatem cognoſcit: ergo ſunt æternæ veritatis ſicut neceſſariæ.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Per ſe & ratione connexionis neceſſariæ prædicati cum ſubiecto, nego: per accidens ratione decreti Diuini ita determinantis, concedo: & nego conſequentiam; propoſitiones enim neceſſariæ id habent ex natura ſua.

Obiicies contra duas præcedentes concluſiones: Naturæ vniuerſales, antequam, ſingularia producantur, nihil ſunt: ergo falſum eſt eas eſſe negatiuè etiam perpetuas ſiue quoad eſſe eſſentiæ, ſiue quoad eſſe quod ſignificat veritatem propoſitionis.

Reſpondeo conceſſo antecedente negando conſequentiam, quia naturas vniuerſales eſſe negatiuè perpetuas quantùm ad eſſe eſſentiæ, aut quantùm ad veritatem propoſitionum quæ de illis efformari queunt, nihil aliud eſt quàm eas in ſuo conceptu eſſentiali, & quantùm ad connexionem ſeu identitatem negatiuam attributorum eſſentialium cum ipſis, abſtrahere ab omni tempore quod veriſſimum eſt, etiamſi illæ naturæ nihil ponant in ſe ab æterno.

SECTIO II.

An & quomodo vniuerſalia ſint prædicabilia de ſuis inferioribus, in concreto ſcilicet, an in abſtracto.

CErtum eſt inprimis vniuerſalia omnia eſſe prædicabilia de ſuis inferioribus quibus inſunt, vt enim ſæpius diximus ex ineſſe ſequitur prædicari tanquam proprietas: vnde ſolùm reſtat reſoluendum quomodo de illis prædicari debeant, quæ eſt ſecunda pars tituli, pro cuius elucidatione.

Aduerte primò, illud eſſe diſcrimen inter concretum & abſtractum, ſicut aliàs diximus, quòd concretum ſignificat formam vt in ſubiecto vel ſuppoſito, v.g. Album ſignificat albedinem vt ſubiecto inhærentem, homo humanitatem vt concretam aut coniunctam ſuppoſitò: abſtractum verò ſignificat eandem formam ſecundùm ſe, & quaſi per ſe ſtantem & ſolitariè ſumptam ac veluti à ſubiecto abſtractam, non quòd reuera in ſubiecto non ſit, ſed quia nomen abſtractum, eam vt in ſubiecto exiſtentem non ſignificat. Vnde concretum & abſtractũ in eiuſdem formæ ſignificatione conueniunt, Album quippe & albedo eandem planè formam deſignant, differunt verò in modo ſignificandi illam, quatenùs illud ſignificat eam vt coniunctam cum ſubiecto, iſtud ſecundùm ſe ſenſu explicato. Vnde vlterius habes abſtracta ſignificare vt partes, concreta verò vt tota; Albedo enim, v. g. ſolam formam qua ſubiectum conſtituitur album ſignificat, quæ proinde vt talis

habet rationem partis componentis, actu vel aptitudine, vnà cum ſubiecto totum accidentale, nempe album: Album verò ſignificat illud totum ex ſubiecto & albedine coaleſcens, idem enim eſt Album, ac habens albedinem. Sed circa hoc.

Aduerte ſecundò, quòd quamuis omne abſtractum ſignificetur vt pars, illud tamen inter abſtracta ſubſtantialia & accidentalia intercedit diſcrimen, quòd abſtracta ſubſtantialia, v. g. Humanitas & Animalitas, non ſolùm ſignificantur vt partes; ſed ſunt reipſa partes, ſiquidem vna cum ſuppoſito conſtituunt vnum per ſe, quòd non niſi ex partibus quæ ſint reuera tales & incompletæ coaleſcere poteſt, ex entibus enim completis non poteſt fieri vnum niſi per accidens: abſtracta verò accidentalia, vt Albedo, Color, & alia, licet quodammodo ſignificentur vt partes, quatenus vnà cum ſubiecto conſtituunt quoddam totum accidentale, putà Album, aut coloratum, reipsâ tamen non ſunt veræ partes, ſed potiùs tota aut totales & completæ eſſentiæ in proprio genere, cùm nihil deſit colori, e. g. intra proprium genus qualitatis per quod eſſentialiter compleri debeat, nec etiam ordinetur ad complendum eſſentialiter aliud, ſed ſolùm ad perficiendam accidentaliter ſubſtantiam, ex qua & ex huiuſmodi accidente fit tantùm vnum per accidens, vt potè ex entibus diuerſorum prædicamentorum & in ſuo genere completis coaleſcens. Ex quibus vlteriùs habes, quòd cùm abſtractum ſubſtantiale ſit eſſentialiter principium ſeu pars ſui concreti, debet ſemper ſumi vt tale, humanitas, v.g. vt principium quo homo eſt homo, animalitas vt id quo animal eſt animal: at verò abſtractum accidentale, cùm ſit tantùm ſecundùm quid & accidentaliter pars, abſolutè verò ens completum in ſuo genere, per ordinem quidem ad concretum accidentale debet ſumi vt pars aut principium quo illud eſt tale, ſed abſolutè habet rationem totius, & intelligi debet veluti ad modum per ſe ſubſiſtentis.

Aduerte tertiò prædicationem vnius de alio eſſe triplicem, nempe materialem, identicam, & formalem. Prædicatio materialis eſt, quando prædicatum eſt idem materialiter & realiter cum ſubiecto, formaliter tamen diuerſum ab illo, ita vt nec actu nec potentiâ ipſum includat aut contineat, ſed potiùs excludat, vel partim, vt in hac propoſitione, Humanitas eſt rationalitas, vbi rationalitas excludit animalitatem, quæ eſt pars humanitatis; vel omninò, vt in iſta, Animal eſt rationale, vbi ſubiectum & prædicatum mutuò ſe excludunt, cùm ſint compartes de quarum ratione eſt mutua excluſio. Prædicatio autem identica eſt ea in qua prædicatum eſt omninò idem cum ſubiecto tam realiter quàm formaliter, itavt non ſolùm in potentia & confusè, ſed etiam actu & explicitè importet idem quod ſubiectum, vt ſi dicas, Petrus eſt Petrus; vel Enſis eſt gladius. Prædicatio verò formalis mediat inter duas priores, eſt enim ea in qua prædicatum nec omninò eſt diuerſum à ſubiecto formaliter, eo modo quo in prædicatione materiali; nec etiam omninò idem, vt in identica, ſed medio modo ita vt ſubiectum includat prædicatum actu, prædicatum verò in potentia ſolum & confusè contineat ſubiectum; quatenus eſt determinabile & contrahibile per illud aut ad illud, ſiue eſſentialiter, vt animal ad hominem, ſiue accidentaliter vt album per dulce, vnde hæ propoſitiones ſunt formales, homo eſt animal, Dulce (deſignato lacte, e.g.) eſt album: & ſic de aliis. His poſitis.

Dico primò, genus & ſpeciem in ſubſtantiis prædicari debere de ſuis inferioribus in concreto, in accidentibus verò in abſtracto. Senſus eſt in prædicatione formali horum duorum prædicabilium prædicatâ & ſubiecta ſubſtantialia debere ſignificari terminis concretis, hoc modo, Homo eſt animal, Petrus eſt homo; in accidentalibus verò, terminis abſtractis, vt albedo eſt color: non verò è contra, dicendo, Humanitas eſt animalitas, aut, Album eſt

coloratum: quamuis enim hæc poſterior prædicatio ſit formalis, non tamen eſt propria prædicatio generis aut ſpeciei, ſed reductiuè duntaxat ad eam pertinet, quod conſtabit ex probationibus.

Probatur ergo primò concluſio, quia eo modo debent prædicata generica & ſpecifica enunciari de ſuis inferioribus, quo ſubeunt rationem generis & ſpeciei: atqui ſubſtantiæ non ſubeunt rationem generis & ſpeciei niſi in concreto, nec accidentia niſi in abſtracto: ergo, &c. Probatur minor, quia duæ exiguntur conditiones vt aliquid habere poſſit rationem generis vel ſpeciei, prima eſt, quòd ſit totum quoddam in potentia continens inferiora, ſecunda quòd ſit vnum per ſe: illa deeſt ſubſtantiis in abſtracto, quæ habent rationem partis vt diximus in notabili ſecundo; hæc deeſt accidentibus in concreto, quæ licet quoad rem ſignificatam, nempe formam, ſint entia per ſe, ſunt tamen quoad modum ſignificandi entia per accidens, ſignificant enim formam vt coniunctam cum ſubiecto, quæ duo ſunt entia completa ex quibus non niſi vnum per accidens conſurgere poteſt: ergo ſubſtantiæ non induunt rationem generis & ſpeciei niſi in concreto, accidentia verò in abſtracto.

Quod ſi in prædicationibus horum duorum prædicabilium prædicata ſubſtantialia debeant eſſe concreta, accidentalia verò abſtracta, vt ratio adducta conuincit, conſequenter etiam ſubiecta eodem modo ſignificari debent: Et ratio eſt, quia concretum non prædicatur, ſaltem prædicatione formali de abſtracto, ſicut nec è contra: neque enim hæ propoſitiones ſunt veræ, Humanitas eſt animal, Album eſt albedo, aut è conuerſo: Quod ex eo probatur, quia totum nequit prædicari de parte, nec pars de toto, neque enim dicere poſſumus, Homo eſt animal, Homo eſt corpus, brachium, aut huiuſmodi; nec viciſſim, Anima, corpus, aut brachium, eſt homo: quia ſcilicet in vera & formali prædicatione vnum extremum debet continere actu vel potentia

totum quod aliud importat, nec plus nec minus;alias falsò diceretur hoc eſſe illud ; quod non habet pars reſpectu totius ; nec totum comparatione partis, minus enim importat pars quàm totum : ſubſumendo autem conſtat concretum eſſe totum , abſtractum verò eſſe partem , ergo , &c.

Dixi concretum non prædicari, ſaltem prædicatione formali de abſtracto , vel è conuerſo : vt innuerem quædam eſſe concreta & abſtracta quæ de ſe inuicem enunciari poſſunt ſaltem prædicatione materiali , videlicet prædicata tranſcendentalia & Diuina: hæ namque propoſitiones , Deus eſt Deitas , aut Deitas eſt Deus, Ens eſt entitas, Entitas eſt verum, Bonum eſt veritas , & ſimiles , veræ ſunt in ſenſu materiali : eò quòd in illis abſtractum non eſt pars concreti : neque enim ens aut Deus aliquid important ex parte rei ſignificatæ , quod non importent entitas & Deitas. Quia tamen huiuſmodi abſtracta, etſi reuera non ſint partes concretorum, nihilominùs quodammodò ſignificantur vt tales, ideò non prædicantur prædicatione formali de illis concretis quæ ſignificantur vt tota , nec è conuerſo , ſed prædicatione tantum materiali vt dixi.

Probatur ſecundò concluſio ſpecialiter quoad primam partem. Quia in prædicatione formali prædicatum debet continere in potentia ſubiectum , vt ſæpius dictum eſt : atqui in ſubſtantiis ſolum concretum id habet , non verò abſtractum : ergo , &c. Probatur minor : Animal enim continet in potentia hominem, quatenus ad ipſum contrahi poteſt per rationale : at verò animalitas non continet in potentia humanitatem , quia & eſt pars humanitatis , & ſignificatur vt pars, pars vero vt pars non continet totum : ergo , &c.

Dices ita ſe habet animalitas ad humanitatem ſicut animal ad hominem, quemadmodum enim homo conſtat animali & rationali , ita humanitas animalitate & rationalitate : ergo ſicut animal continet in potentia hominem , & prædicatur prædicatione for-

nali de illo, ita dicendum de animalitate reſpectu humanitatis.

Reſpondeo eodem modo ſe habere materialiter, non autem formaliter, ob diuerſum modum ſignificandi: quamuis enim vtrumque ſit pars, attamen animal ſignificatur vt totum, & ſic confusè & in potentia continet rationale; animalitas vero ſignificatur vt pars, ſubindéque vt excludens non vero vt in potentia continens aliam compartem, hoc eſt rationalitatem.

Inſtabis: Animalitas ſignificatur ſolum vt pars ſui concreti, ſcilicet animalis, non vero vt pars abſtracti inferioris, nempe humanitatis; ſicut color ſignificatur vt pars colorati; non vero albedinis: ergo ſicut hac de cauſa abſtractum accidentale non prædicatur quidem de ſuo concreto, bene tamen de abſtracto inferiori, ita & ſubſtantiale.

Reſpondeo negando antecedens & paritatem: ratio diſparitatis inter animalitatem reſpectu humanitatis, & colorem reſpectu albedinis, eſt quia animalitas ſignificatur vt id quo animal (prout conſtitutum à rationali ſubindéque prout pars cum eo hominem componens) eſt animal, atque adeo ſignificatur etiam vt condiſtincta à rationalitate, & vt pars cum ea humanitatem conſtituens: Color vero non ſic, ſed ſignificatur vt id quo coloratum (prout eſt totum potentiale reſpectu albi, nigri, & huiuſmodi) eſt coloratum, proindéque licet ſignificetur vt pars illius, non tamen vt pars albedinis, ſed vt in potentia eam continens, atque ita prædicatur formaliter de illa, non vero animalitas de humanitate.

Ex his ergo habes abſtracta ſubſtantialia non prædicari de abſtractis inferioribus formaliter, ſed tantum prædicatione materiali, vt in exemplo illo, Humanitas eſt animalitas.

Dico 2. differentiam, proprium & accidens debere prædicari in concreto de ſuis inferioribus. Ratio eſt in promptu, quia hæc tria vniuerſalia prædi-

cantur in quale, vt dictum eſt: ad veritatem autem prædicationis quæ fit in quale, neceſſe eſt quòd prædicatum ſignificetur adiectiuè ſeu per modum adiacentis ſubiecto, quod non contingeret, ſi prædicaretur in abſtracto quod ſignificat formam ad modum per ſe ſtantis, ergo, &c.

In librum categoriarum Ariſtotelis.

DISPVTATIO I. Ordine IV.

De Anteprædicamentis.

CATEGORIÆ ſeu prædicamenta (à verbo Græco *Kategoreo.* j. enuncio aut prædico) dicuntur ſeries ſeu coordinationes prædicabilium in quibus ſuperiora de inferioribus prædicantur, vt infra ſuo loco explicabitur: anteprædicamenta verò appellantur quædam ad eorum notitiam & explicationem neceſſariò præcognoſcenda, de quibus in ſectionibus ſequentibus.

SECTIO I.

De Vniuocis, æquiuocis, analogis, & denominatiuis.

QVia prædicamenta, ſcilicet ſubſtantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, paſſio; quando, vbi, ſitus, habere, poſſunt tripliciter comparari: primò ad ens cuius ſunt membra diuidentia analogata, ipſumque proinde reſpectu illorum eſt analogum: ſecundò ſingula ad ſua propria inferiora reſpectu quorum ſunt vniuoca, & illa ſubinde membra vniuocata ipſorum: tertiò ad ſe inuicem, maximè vero nouem prædicamenta accidentium ad primum quod eſt ſubſtantia, reſpectu cuius ſunt denominatiua, (ſubſtantia enim denominatur quanta aut extenſa à quantitate, relata à relatione, &c.) Ideo ad faciliorem intelligentiam prædicamentorum explicandum eſt priùs quid ſint vniuoca, analoga & denominatiua: & quia analoga ſunt media inter vniuoca & purè æquiuoca, ideò dicemus etiam quod ſint æquiuoca.

Aduerte autem quod iam inſinuauimus, aliud eſſe vniuocum vniuocans, aliud vniuocum vniuocatum, ſimiliter aliud analogum analogans, aliud analogum analogatum, & idem de æquiuoco: vniuocum vniuocans eſt ipſum nomen quod dicitur vniuocum, vt Animal: vniuoca vero vniuocata dicuntur illa quæ in tali nomine conueniunt, vt Homo, Equus, & huiuſmodi: idem dic proportionaliter de analogis & æquiuocis. His poſitis.

Dico 1. vniuocum vniuocans eſt nomen immediatè

ſignificans rationem aliquam in pluribus ſimpliciter eandem (vt aliàs diximus, terminum vniuocum qui idem eſt, definientes) ſeu, eſt nomen ſignificans plura non vt diuerſa, ſed vt in aliqua ratione ſimpliciter conuenientia, in idem enim redit hæc deſcriptio. Exemplum eſt in hoc nomine, Animal, quod ſignificat rationem viuentis ſenſitiui in homine & bruto ſimpliciter eandem, aut quod idem eſt ſignificat hominem & brutum non ſecundùm proprias differentias & vt diuerſa ſunt, ſed quatenùs in illa ratione conueniuut, quæ eodem planè modo in illis reperitur.

Vnde conſtat rectè definiri ab Ariſtotele vniuoca (ſubaudi) vniuocata dum ait vniuoca eſſe ea quorum nomen commune eſt, & ratio per illud nomen ſignificata eadem: patet exemplo in homine, equo, leone, & cæteris quæ conueniunt tum in nomine animalis, tum in ratione ſeu eſſentia per illud importata quæ reperitur in illis eadem.

Dico 2. Æquiuocum æquiuocans è contrario eſt nomen ſignificans immediatè plura, omninò vt diuerſa, & non vt conuenientia in aliqua ratione quæ per illud nomen ſignificetur. Exemplum eſt in hoc nomine, Canis, quod immediatè ſignificat animal latrabile, piſcem aliquem, & quoddam ſydus quod Canis aut Canicula ſolet appellari, ſignificat inquam illa ſecundum proprias differentias abſolutè, & non vt in aliqua ratione vllo modo conueniunt dixi. Quæ per illud nomen ſignificetur: quia vt nomen ſit æquiuocum, non requiritur quod ea quæ ſignificat, in nulla prorſus ratione conueniant, ſed ſufficit quòd non conueniant in aliqua ratione quæ per illud nomen importetur: vnde licet canis terreſtris ſeu latrabilis, canis marinus, & canis cœleſtis, vniuocè conueniant in ratione ſubſtantiæ & corporis; nomen tamen Canis eſt æquiuocum reſpectu illorum, quia non ſignificat ea ſecundum quod conueniunt in illa ratione, ſed ſecundum proprias differentias & vt diuerſa ſunt.

Ex quibus ſequitur æquiuoca, æquiuocata rectè poſſe definiri, ea quorum nomen commune eſt, ratio verò per illud nomen ſignificata omninò diuerſa. Patet in exemplo illo de cane terreſtri, marino, & ſydereo, quibus commune eſt nomen canis, ratio verò per illud importata, aut vt loquitur Ariſtoteles, illi nomini accommodata omninò diuerſa, ſiquidem ſignificat immediatè proprias illorum rationes vt diuerſæ ſunt, & non vt in aliquo conuenientes.

Dico 3. Analogum analogans (quod mediat, inter vniuocum & purè æquiuocum, quamuis magis antecedat ad iſtud) eſt nomen ſignificans immediatè rationem ſimpliciter diuerſam in multis, ſecundum quid verò eandem: ſeu quod idem eſt, ſignificans immediatè plura ſimpliciter diuerſa, & tamen in aliqua ratione aliqualiter & ſecundum quid conuenientia. Exemplum ſit tùm in hoc nomine, ſanum, quod immediatè ſignificat rationem ſanitatis in animali, medicina, & vrina, (nam & animal dicitur ſanum, & medicina dicitur ſana, & vrina ſimiliter) ſignificat inquam ſanitatem aut rationem ſani in illis ſimpliciter diuerſam (alio enim modo animal dicitur ſanum, quatenus ſcilicet habet in ſe ſanitatem, alio modo medicina quatenus illam cauſat, & alio vrina quatenus illam ſignificat,) ſecundum quid tamen eandem, quatenus per habitudinem aut reſpectum ad eandem ſanitatem omnia illa dicuntur aut denominantur ſana; tum in nomine entis, quod iuxta dicenda in Metaphyſica, per ſe primò & immediatè ſignificat rationem eſſendi in ſubſtantia & accidente ſimpliciter diuerſam, in illa enim eſt ratio eſſendi per ſe, in hoc ratio eſſendi in alio; ſecundum quid tamen eandem, quatenus etiam per habitudinem ad eandem entitatem, aut ſecundùm quandam inter ſe proportionem vel proportionalitatem, modo infrà & loco citato explicando, dicuntur entia. In idem autem redit dicere illa ſignificare rationem ſani aut entis ſimpliciter diuerſam,

ſecundùm quid vero eandem in huiuſmodi inferioribus, ac dicere quòd ſignificent inferiora illa vt ſimpliciter diuerſa & ſecundum quid conuenientia in illis rationibus, modo explicato.

Vnde habes analogum non importare ſolum in potentia ſua analogata, ſicut vniuocum ſua vniuocata; nec ex aduerſo importare illa actu explicito, ſicut æquiuocum importat ſua æquiuocata; ſed medio modo, ideſt, actu implicito & confuſo; quod idem eſt ac importare non rationem aliquam ſimpliciter & perfectè præciſam ab illis, ſicut vniuocum; nec etiam proprias rationes eorum explicitè, ſicut æquiuocum; ſed rationem aliquam ſecundùm quid & imperfectè præciſam ab eis, ſeu quod idem eſt, rationes ipſorum prout ſecundùm quid & imperfectè conueniunt in aliquo, putà ens rationem ſubſtantiæ & accidentis prout aliqualiter conueniunt in ratione eſſendi, quod eſt importare ſeu ſignificare rationes proprias huiuſmodi analogatorum implicitè & in confuſo. Conſtat hoc corollarium ex ipſo diſcrimine inter vniuocum, æquiuocum & analogum, quòd aliàs non ſaluaretur.

Habes 2. Analoga analogata rectè definiri ea quorum nomen commune eſt, ratio verò per illud nomen ſignificata ſimpliciter diuerſa. & ſecundùm quid eadem. Patet in eis exemplis de animali, medicina, & vrina, comparatione ſani: & de ſubſtantia & accidente reſpectu entis.

Aduerte autem analoga comprehenſa eſſe ab Ariſtotele ſub nomine æquiuocorum, quæ ab ipſo definiuntur in communi, ea quorum nomen commune eſt, ratio verò nomini accommodata diuerſa, diuiduntur communiter in æquiuoca à caſu, quæ dicuntur purè æquiuoca; quorum ſcilicet ratio per nomen ſignificata eſt omninò diuerſa, & de his in ſecunda concluſione; & æquiuoca à conſilio, quorum ratio eſt ſimpliciter diuerſa, ſecundùm quid eadem, & hæc ſunt quæ ſpeciali nomine dicuntur analoga, de quibus ſtatim. Illa dicuntur æquiuoca à

caſu, quia caſu & temerè factum eſt in eis vt idem nomen plura ſignificaret, hæc à conſilio, quia in ipſis id factum eſt de induſtria, attentâ ſcilicet, habitudine aut proportione vel ſimilitudine vnius ſignificati cum altero.

Dico 4. Denominatiua dicuntur concreta accidentalia, quatenùs denominantur talia à forma quam ſignificant, & huiuſmodi denominationem ſubiecto tribuuntur. e. g. Album eſt denominatiuum, quatenùs denominatur tale ab albedine quam ſignificat, & denominat tale ſubiectum. Et hinc habes cur in communi modo loquendi prædicationem denominatiuam ſolemus vſurpare pro accidentali, ita vt idem ſit prædicari de aliquo denominatiuè, ac prædicari de illo accidentaliter. Ratio enim eſt, quia denominatiua nihil aliud ſunt quàm concreta & prædicata accidentalia, iuxta ſenſum explicatum.

§. Vnicus.

Quotuplex ſit analogia.

De vniuocis, æquiuocis, & denominatiuis nihil ſupereſt dicendum: de analogis verò eſt difficultas, quot ſint diuerſa analogorum genera, ſeu quotuplex ſit analogia. Pro cuius reſolutione.

Dico duplicem eſſe analogiam, aut duo genera analogorum, nempe attributionis, & proportionis aut proportionalitatis.

Analoga attributionis dicuntur illa quorum nomen commune eſt, ratio verò ſignificata per nomen eſt eadem ſecundùm terminum, & diuerſa ſecundùm habitudines ad illum. Huiuſmodi ſunt animal, medicina, vrina, & ſimilia inquantum ſana: habent enim idem nomen ſani: ratio per illud ſignificata, à qua denominantur, eſt ſanitas ſubiectata in ani-

mali, cauſata à medicina, indicata ab vrina; quod eſt rationem illam eſſe eandem quoad terminum qui ab illis omnibus reſpicitur, quæ eſt vna & eadem ſanitas, diuerſam verò quoad habitudines ad ipſum quibus ab eis reſpicitur, quæ ſunt habitudines ſubiecti, cauſæ, vel ſigni. Dicitur autem hæc analogia attributionis, vel quia principale analogatum tribuit denominationem aliis analogatis minùs præcipuis, medicina enim & vrina denominantur ſanæ à ſanitate animalis, quod eſt principale analogatum: vel, quod in idem redit, quia minùs principalia analogata dicuntur talia (putà ſana) per attributionem aut habitudinem ad primum à quo denominatio huiuſmodi ad ipſa deriuatur.

Analoga autem proportionis vel proportionalitatis dicuntur ea quorum nomen commune eſt: ratio verò ſignificata per nomen eſt ſimpliciter diuerſa in illis, eadem verò ſecundùm aliquam proportionem, aut ſimilitudinem. Cuiuſmodi ſunt E. G. Cor, fons, & inſtans, in ratione principij. conueniunt enim in hoc nomine *principium*; cor enim dicitur principium vitæ, fons, riuuli aut fluminis; inſtans, temporis: ratio per illud nomen ſignificata eſt ſimpliciter diuerſa in illis, vt conſtat: alio enim & longè diuerſo modo cor principiat quàm fons, & alio fons quàm inſtans: ſed tamen eſt eadem ſeu ſimilis proportionaliter, quæ proportionalis & imperfecta ſimilitudo aut identitas conſiſtit in hoc quod ſicut ſe habet ratio principiandi vitam in corde, ita aliquo modo ratio principiandi fluuium in fonte, aut tempus vel horam in inſtanti. Talia ſunt etiam ſubſtantia & accidens in ratione entis, quod licet ſit analogum attributionis reſpectu ipſorum, quatenùs ſignificat rationem eſſendi ſimpliciter & propriè, quam habet ſubſtantia vt ſubiectum aut quaſi ſubiectum, accidentia vt affectiones, effectus, aut ſigna ipſius (quod eſt illam eſſe eandem in eis ſecundùm terminum, diuerſam verò ſecundùm huiuſmodi habitudines ſubiecti, affectionis, aut ſigni, ad illum, vt de ratio-

ne

me ſani dicebamus, & magnis patebit ex dicendis:) eſt tamen etiam analogum proportionalitatis comparatione eorundem, quatenùs ſignificat rationem eſſendi qualemcunque, quæ eſt ſimpliciter diuerſa in eis, vt pote quæ in ſubſtantia eſt ratio eſſendi per ſe, in accidenti verò ratio eſſendi in alio proportionaliter tamen ſimilis, quatenùs ſicut ſe habet ratio eſſendi per ſe in illa, ita in accidenti ratio eſſendi in alio. Sic etiam dicendum de homine vero & de homine picto in ratione hominis, ita enim ſe habet homo pictus ad ſuam formam, vt verus ad ſuam: ſic de riſu prati (prata enim dicuntur ridere) & de riſu hominis, qui ſicut teſtatur bene eſſe ipſius, ita amœnitas, quæ dicitur riſus prati, teſtatur bene eſſe ipſius prati, atque ita conueniunt analogicè analogiâ proportionalitatis in ratione riſus. Sed aduertendum, huiuſmodi analogiam aliam eſſe proportionalitatis propriæ, quæ eſt quando ratio illa proportionaliter ſimilis reperitur propriè in omnibus analogatis, vt ratio principij, & ratio entis in exemplis primo loco adductis; aliam impropriæ, quando propriè eſt in vno, in alio aut aliis impropriè & metaphoricè, vt in poſterioribus exemplis de homine vero & picto, de riſu prati & de riſu hominis. Ex quibus omnibus.

Probata manet concluſio, duplicem ſcilicet eſſe analogiam in genere. Analogia enim vt ſic eſt aliqualis conuenientia multorum in aliqua ratione per nomen ipſis commune importata: ergo quot modis contingere poteſt vt ſint idem aut conueniant aliqualiter in illa ratione, quæ ſimpliciter diuerſa eſt, totidem conſtituendæ erunt diuerſæ analogiæ: atqui duobus tantùm modis, loquendo in genere, id contingere poteſt; primò ita vt ratio illa ſit eadem ſolùm ſecundùm terminum, quatenùs omnia denominantur per ordinem ad idem, in quo conſiſtit ratio analogiæ attributionis; ſecundò ita vt ſit eadem ſecundùm aliquam ſimilitudinem quam habet ratio propria vnius analogati cum ratione propria alterius,

quæ eſt analogia proportionalitatis, vt explicuimus ergo. Dixi *in genere*, quia poſſunt vlteriùs ſubdiuidi vt de analogia proportionalitatis vidimus. Vnde.

Inferes diſcrimen inter analogiam attributionis & proportionalitatis ſtare præciſe in tribus illis conditionibus à Caietano aſſignatis: Prima, quod ratio ſignificata per analogum attributionis *quà tale* ſit vni tantum analogato intrinſeca; (quod ideo appellatur principale analogatum, vnde & pro ipſo ſtat analogum per ſe ſumptum;) in aliis vero minus præcipuis ſit tantum per extrinſecam denominationem, quod patet in exemplis illis de ſano & de ente. ſanitas enim Soli animali eſt intrinſeca, ſicut & ſoli ſubſtantiæ ratio eſſendi ſimpliciter & propriè, ſub qua ſignificatione ens eſt analogum attributionis, vt vidimus; medicinæ vero aut vrinæ & accidentibus ſunt extrinſecæ rationes illæ, & ab eis denominantur vt cauſæ, ſigna, vel effectus, aut affectiones earum. Ex qua prima conditione ſequuntur aliæ duæ, nempe quod ratio illa per analogum attributionis ſignificata ſit vna & non multiplicata realiter in analogatis; & quod principale analogatum ponatur in definitione cæterorum: prior ſequitur ex eo quod ratio illa non reperiatur intrinſecè niſi in primo analogato, & ab illa vna cætera extrinſecè denominentur, atque ita non debet multiplicari ad multiplicationem illorum; ex quo etiam ſequitur vltima; cum enim minus principalia analogata non ſuſcipiant denominationem niſi per ordinem ad primum conſequens eſt vt non poſſint definiri quà talia niſi per ordinem ad illud; vnde ſi definienda ſit medicina vt ſana, dicetur eſſe cauſa ſanitatis animalis; ſi vrina, dicetur eſſe ſignum illius; & idem dic de accidente quod ſub hac conſideratione definitur Entis (id eſt ſubſtantiæ) ens, ſeu modus, affectio, paſſio, vel quod huiuſmodi. At verò conditiones analogiæ proportionalitatis ſunt oppoſitæ, ita vt ratio per analogum proportionalitatis importata intrinſeca ſit (vel propriè vel metaphoricè, reſpectiuè, iuxta ſu-

periùs dicta de analogis proportionalitatis propriæ & impropriæ) omnibus analogatis ; atque adeò realiter multiplicata in illis , ſicut ratio vniueci, putà animalis , aut hominis , realiter multiplicatur in ſuis inferioribus , quæ eſt ſecunda conditio ; & quòd vnum analogatum non definiatur per aliud , quæ eſt tertia.

Quod totum patet in ente prout ſignificat rationem eſſendi qualemcumque , qua ratione eſt analogum proportionalitatis vt vidimus ; ratio enim illa intrinſecè reperitur in ſubſtantia & in accidentibus ; atque adeò non eſt vna ſed realiter diſtincta in illis, ſicut & ipſa diſtinguuntur ; & cùm vnumquodque illorum denominetur ab ea ratione ſibi intrinſeca , debet conſequenter per illam abſolutè & ſine ordine ad aliud definiri ; licet quemadmodum ratio vnius eſt proportionaliter ratio alterius aut ei aliqualiter ſimilis , ita & definitio.

Dixi *quale tale*, quia ratio per illud , non vt eſt analogum attributionis , importata poteſt eſſe omnibus intrinſeca , ſicut è contra ratio ſignificata per analogum proportionalitatis , non vt tale , poteſt non eſſe intrinſeca omnibus ; quod vtrumque contingit in ente vt vidimus.

SECTIO I.

De complexis & incomplexis, necnon de duabus regulis anteprædicamentalibus.

PRimum ergo antepprædicamentum, ſeu ad categoriarum notitiam præ cognoſcendum, ſunt vniuoca, æquiuoca, analoga & denominatiua, de quibus in ſuperiori ſectione.

Secundum de quo hîc primo loco agimus, eſt diuiſio entis in complexum & incomplexum, quam his terminis tradit Philoſophus. Eorum quæ dicuntur, alia cum complexione dicuntur, vt homo albus, alia ſine complexione, vt Homo. Senſus eſt: Rerum quæ ſignificantur nominibus, aliæ ſunt complexæ aliæ, incomplexæ, id eſt, aliæ concipiuntur pluribus conceptibus ſignificanturque termino complexo, aliæ concipiuntur vno conceptu & ſignificantur termino incomplexo. Hæc diuiſio ſeparat ea quæ per ſe ponuntur in prædicamento ab iis quæ non ponuntur niſi per partes: res enim incomplexæ, vt Homo per ſe ponuntur: complexæ vero, vt Homo albus, non niſi per partes, ſiquidem homo ſeorſim collocatur in prædicamento, & albedo etiam ſeorſim in alio.

Tertium eſt vna regula quæ ſic habet: Quando aliquid prædicatur (ſubaudi quidditatiuè) de aliquo ſubiecto, quicquid prædicatur (quidditatiuè) de prædicato, prædicatur etiam (quidditatiuè) de ſubiecto: Vt quia animal quidditatiuè prædicatur de

homine, quicquid prædicatur quidditatiuè de animali, putà quòd ſit viuens, corpus, ſubſtantia, prædicatur etiam quidditatiuè & eſſentialiter de homine. Dixi ſubaudiendum eſſe quidditatiuè: cum hac enim reſtrictione habet rationem antepradicamenti regulà illa, ad coordinandam ſcilicet & dignoſcendam prædicabilium ſeriem eſſentialem: quamuis vera ſit etiam vniuerſaliter intellecta de omnibus prædicatis realibus & poſitiuis; quod addo, quia de prædicatis rationis aut negatiuis non habet verum, quia variatur ſuppoſitio de ſimplici in realem vnde licet de natura humana, v. g. prædicetur quod ſit ſpecies, quod ſit æterna aut vbique negatiuè, non tamen de Petro.

Quartum eſt alia regula, quæ his terminis exprimitur: Diuerſorum generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſa ſunt ſpecie differentiæ; ſubalternatim verò poſitorum nihil prohibet eaſdem differentias eſſe. Explicatur: Genera ſubalternatim poſita dicuntur ea quorum vnum ſub altero continetur, vt ſunt ſubſtantia, corpus, viuens, & animal: corpus enim ponitur ſub ſubſtantia, viuens ſub corpore, &c. E conuerſo non ſubalternatim poſita ſunt ea quorum vnum ſub altero non collocatur, vt animal & planta. Senſus ergo eſt quòd quamuis genera quæ prædictam inter ſe habent ſubordinationem, poſſint per eaſdem differentias, mediatè vel immediatè, contrahi (Viuens enim v. g. contrahitur immediatè per ſenſitiuum, corpus verò mediatè, vnde æquè poteſt definiri animal, dicendo quòd ſit ſubſtantia ſenſitiua, vel corpus ſenſitiuum, ac dicendo ipſum eſſe viuens ſenſitiuum;) illa tamen quæ hoc modo inter ſe non ſubalternantur, quamuis ſubordinentur vni tertio, ſicut animal & planta viuenti, non poſſunt contrahi per eaſdem differentias eſſentiales. Ratio eſt, tùm quia diuerſis eſſentialiter potentiis diuerſi debent actus eſſentiales correſpondere, cùm ab eis ſumatur diuerſitas illa potentiarum: atqui duo genera, quorum vnum non continetur ſub alio, ſunt

diuerſæ eſſentialiter potentiæ metaphyſicæ, actus verò ipſi correſpondentes ſunt differentiæ ipſæ eſſentiales: ergo. Tùm quia ſi duo generata diſparata contraherentur per eandem differentiam eſſentialem, iam vna & eadem ſpecies, quæ per talem differentiam conſtitueretur, poneretur ſub diuerſis generibus, quod eſt abſurdum.

Dixi non poſſe diuerſa genera non ſubalternata contrahi per eaſdem differentias eſſentiales: nihil enim obſtat quominùs habere poſſint eaſdem differentias accidentales, vt patet in animali greſſibili & volatili, quæ ſunt duo genera ſubalternata animali vt ſic, ſed non inter ſe, vtrumque autem diuiditur per bipes & quadrupes tanquam per differentias accidentales.

SECTIO III.

De diuiſione entis in decem prædicamenta.

VLtimum anteprædicamentum eſt diuiſio entis incomplexi in decem ſuprema genera ſub quibus omnia continentur. Ens enim incomplexum aliud eſt ſubſtantia, vt homo: aliud quantitas, vt Linea: aliud qualitas, vt albedo: aliud relatio, vt paternitas: aliud vbi, vt Surſum: aliud quando, vt Heri: aliud ſitus, vt Seſſio: aliud habere ſeu habitus, vt Veſtitum eſſe: aliud actio, vt calefacere aliud paſſio, vt Calefieri.

Circa hanc diuiſionem plura ſupponenda ſunt ex Metaphyſica quæ hic examinari non poſſunt.

Primùm eſt ens vniuerſaliſſimè & latiſſimè ſumptum diuidi primò in ens reale & ens rationis: ens reale in creatum & increatum, qui eſt ſolus Deus

Opt. Max. Ens reale creatum. in ſubſtantiam, quæ conſtituit vnum prædicamentum, & accidens quod ſubdiuiditur in nouem genera accidentium, & ſic habetur denarius numerus prædicamentorum, qui magis innititur communi conſenſui Philoſophorum, quàm alicui firmæ rationi.

Poteſt tamen ſuaderi, aduertendo quod aliàs iam innuimus aliunde peti numerum prædicabilium & prædicamentorum. Cùm enim vniuerſale ſeu prædicabile ſit vnum aptum ineſſe multis & prædicari de illis tanquam de ſuis inferioribus, numerus prædicabilium ſumitur ex diuerſo modo eſſendi in propriis inferioribus & prædicandi de illis: vnde quia quinque tantùm modis poteſt aliquid eſſe in ſuis inferioribus; nempe vel tanquam pars eſſentialis potentialis, vel tanquam pars eſſentialis actualis, vel tanquam eſſentia completa ex illis partibus coaleſcens, vel vt accidens neceſſarium, vel vt accidens purè contingens; inde fit quod quinque tantùm ſunt prædicabilia. At verò prædicamenta ſunt diuerſæ ſeries aut coordinationes generum & ſpecierum inter ſe ſubordinatorum, diuerſis modis de prima ſubſtantia prædicabilium, ita quod diuerſitas illa prædicamentorum ex diuerſo modo prædicandi; non de propriis inferioribus, ſed de eadem prima ſubſtantia, deſumatur: huiuſmodi autem coordinationes diuerſimodè de prima ſubſtantia prædicabilium decem eſſe poſſunt nec plures nec pauciores, quod ſic oſtendo: quidquid enim prædicatur de Petro aut de quamuis alia ſubſtantia prima & ſingulari, vel eſt de eius eſſentia, vel extra eſſentiam: ſi ſit eſſentiale, vt cùm dico, Petrus eſt homo, animal, viuens, corpus, ſubſtantia, conſtituitur categoria ſubſtantiæ, ſi verò eſt extra eſſentiam eius, vel eſt prædicatum purè abſolutum, vel purè relatiuum, vel medio modo ſe habens, id eſt, abſolutum, connotans tamen aliquid extrinſecum. Si ſit purè abſolutum aut conuenit ipſi ratione materiæ, & illud eſt quantitas; aut ratione formæ, & eſt qualitas: ſi purè relatiuum,

eſt ipſa relatio: ſi verò abſolutum, connotans tamen aliquid extrinſecum, vel connotat illud vt principium actiuum à quo emanat, & eſt actio; vel vt principium paſſiuum in quo recipitur, & eſt paſſio; vel vt menſuram magnitudinis ambientem & menſurantem molem ipſius corpoream, ſiue abſolutè ſumptam, & eſt vbi, ſiue ſpectatam cum debito ordine partium, & eſt ſitus; vel vt menſuram durationis, & eſt quando, vel denique vt ornamentum & tegumentum corporis, & eſt habitus: (quæ menſura magnitudinis eſt locus, durationis, tempus; ornamentum & tegumentum, veſtes aut arma:) nullus autem alius modus eſſendi in prima ſubſtantia aut prædicandi de illa videtur excogitari poſſe: ergo decem erunt nec plures nec pauciores huiuſmodi prædicabilium coordinationes, atque adeò decem prædicamenta, ſubindéque prædicta diuiſio entis creati adæquata.

Secundum ex Metaphyſica ſupponendum eſt præfatas diuiſiones entis non eſſe vniuocas ſed analogas, ita vt non ſolùm ens communiſſimè ſumptum ſit analogum reſpectu entis realis & entis rationis, & ens reale reſpectu creati & increati, ſeu Dei & creaturarum, ſed etiam ens creatum reſpectu ſubſtantiæ & accidentis, & accidens reſpectu nouem prædicamentorum. Si enim ens creatum eſſet vniuocum reſpectu ſubſtantiæ & accidentium, iam eſſet genus reſpectu illorum, & ſic non eſſent decem ſuprema genera; nec ſubinde decem prædicamenta, ſed vnicum, nempe ens: & ſimiliter ſi accidens eſſet vniuocum ad nouem genera accidentium, eſſet quoque genus comparatione illorum, & ſic duo tantum darentur ad ſummum prædicamenta, nempe ſubſtantia & accidens: hæc autem quamuis à nonnullis admiſſa fuerint, ſunt tamen contra torrentem philoſophorum communi conſenſu admittentium decem ſuprema genera. Fundamentum autem & rationes cur ens non ſit vniuocum ſed analogum, ponemus in Metaphyſica.

§. Vnicus.

Quænam ponantur in prædicamento & quomodò.

SI verum ſit id quod ſuperiùs ſuppoſuimus, videlicet ens quod immediatè diuiditur in decem prædicamenta, non eſſe ens latiſſimè ſumptum prout ambit ens reale & ens rationis; nec etiam ens reale in tota ſua latitudine prout complectitur creatum & increatum; ſed duntaxat ens reale creatum, manifeſtum relinquitur: primò ens rationis non poni in aliquo prædicamento; quod enim non continetur ſub diuiſo, nequit collocari ſub aliquo membrorum diuidentium; ſi ergo diuiſum in propoſito ſit ens reale creatum ens rationis quod non continetur ſub illo non continebitur etiam ſub vllo prædicamentorum ipſum diuidentium. Non nego quidem abſolutè entia rationis poſſe collocari in prædicamento, ſeu in illis poſſe ſeriem prædicamentalem coordinari, præſertim in ſecundis intentionibus, nam ſub relatione rationis vt ſic collocatur ſecunda intentio tanquam ſub genere ſupremo, ſub ſecunda intentione vniuerſalitas, v. g. ſub vniuerſalitate genereitas, quæ eſt ſpecies infima: ſub genereitate hæc genereitas tanquam eius indiuiduum: ſed intendo duntaxat non collocari entia rationis ſub aliquo ex decem aſſignatis prædicamentis quæ realia ſunt.

Relinquitur ſecundò Deum non poni in prædicamento: quia etiam non continetur ſub ente illo quod diuiditur in decem prædicamenta.

Verùm ne ea quæ probanda ſunt, ſupponamus, ex ipſamet definitione prædicamenti habere poſſumus quænam ſub aliquo ex decem enumeratis collocentur: Aduertendo dupliciter poſſe aliquid poni

in prædicamento, directè ſcilicet & indirectè: directè ea collocantur quæ in recta linea ſub ſupremo genere ponuntur: indirectè verò illa quæ ad latus, & de quibus ſupremum genus non prædicatur, ſunt tamen aliquid pertinens vel tanquam partes, vel aliquo alio modo, ad ea de quibus enunciatur.

Prædicamentum ergo, vt ex dictis colligitur, eſt ſeries ſeu coordinatio prædicabilium de aliquo, ſuperiorum & inferiorum, ſub vno ſupremo genere. Ex qua definitione inferuntur tres conditiones neceſſariæ vt aliquid directè in prædicamento collocetur.

Prima eſt vt contineatur ſub aliquo ex decem generibus ſupremis: ad quod neceſſe eſt primò, quòd ſit ens reale; de ente enim rationis nullum ſupremum genus ex aſſignatis poteſt ſimpliciter enunciari, cum non poſſit dici abſolutè & ſine addito, Chimera eſt ſubſtantia, ſed tantùm addendo, ficta; nec ſimiliter; Vniuerſalitas eſt relatio, ſed cum addito, rationis; & ſic de aliis: & ratio eſt quia ens rationis non eſt ſimpliciter ens, atque adeò nec ſimpliciter relatio aut quid ſimile ex decem generibus. Neceſſe eſt prætereà quod ſit ens reale creatum & finitum, ens enim increatum & infinitum cùm ſit actus puriſſimus non includit aliquid potentiale; atque adeo nec continetur ſub vllo genere quod potentialiſſimum eſt, nec illud includit; de quo plura in prædicamento ſubſtantiæ.

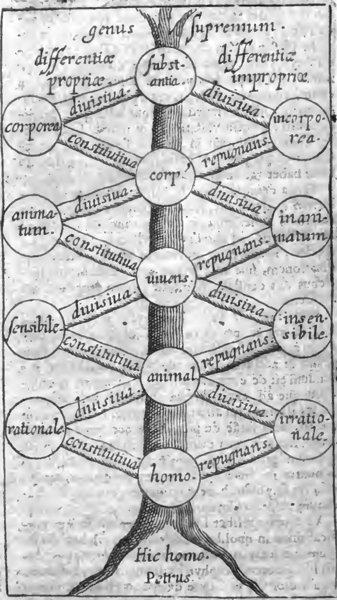
Secunda eſt, quod ſit vniuerſale ſeu prædicabile: ad quod etiam requiritur quod ſit finitum, & quod ſit incomplexum, quod ſit vniuocum, quod ſit ens per ſe & completum: ens enim infinitum & Deus nequit habere rationem vniuerſalis; nedùm quia eſſentialiſſimè eſt ſingularis ſed etiam quia nequit concipi vt quid potentiale, vt dictum eſt; nec ſubinde vt prædicabile de pluribus, quæ ſint plura in nomine & ratione Dei, quod ad rationem vni-

uerſalis requiritur, vt patet in Platone & Socrate v.g. qui ſunt plures in nomine & ratione hominis, at verò Pater, Filius & Spiritus S. licet ſint plures in ratione perſonæ, non tamen in ratione Dei, nec dicuntur tres dij ſicut Plato & Socrates dicuntur duo homines, ſed ſolùm tres perſonæ Diuinæ. Complura etiam, æquiuoca, analoga, entia per accidens, excluduntur à ratione vniuerſalis atque adeò & a prædicamentis, defectu vnitatis aut in modo ſignificandi vel concipiendi, aut in re ipſa ſignificata. Excluduntur etiam partes & entia incompleta, vniuerſale enim habet rationem totius potentialis.

Tertia denique, quòd ſit vniuerſale aut prædicabile, non qualecunque, ſed eſſentialem habens coordinationem & ſeriem cum aliis per modum ſuperioris aut inferioris; ad quod neceſſe eſt quòd ſit genus aut ſpecies; neque enim differentiæ talem habent coordinationem, ſiue inter ſe, ſiue cum generibus aut ſpeciebus, vt conſtat, & multò minùs proprium aut accidens.

Vnde tandem fit in linea recta prædicamentali ſolà genera & ſpecies collocari, & indiuiduum tanquam baſem & fundamentum: differentias verò proprium & accidens ſolùm indirectè, quod idem dicendum eſt de omnibus aliis quæ pertinent quomodocunque ad entia directè collocata vel tanquam partes illorum, vel alio quouis modo. Aduerte autem me locutum fuiſſe de proprio & accidente in concreto ſumptis, qua ratione conſtituunt quartum & quintum prædicabile: nam ſi ſumantur in abſtracto ponuntur in linea recta ſuorum prædicamentorum, cùm vt ſic poſſint habere rationem generum & ſpecierum reſpectu ſuorum inferiorum.

Vt autem quilibet ſibi formare valeat ſeriem prædicabilium in quolibet prædicamento, lubet exemplum ſubiicere in prædicamento ſubſtantiæ, apponendo hic arborem Porphyrij communiter appellatam, quia auctor ille in Capite de ſpecie primus omnium ſeriem hanc prædicabilium ſubſtantialium ſic in modum arboris coordinauit oculiſque ſubiecit.

genus ſupremum.
differentiæ propriæ.
differentiæ impropriæ.
ſubſt-antia.
diuiſiua.
corporea
diuiſiua.
incorpo-rea.
conſtitutiua
repugnans.
corp'
diuiſiua.
animatum.
diuiſiua.
inani-matum.
conſtitutiua
repugnans.
uiuens.
diuiſiua.
ſenſibile.
diuiſiua.
inſen-ſibile.
conſtitutiua
repugnans.
animal.
diuiſiua.
rationale.
diuiſiua.
irratio-nale.
conſtitutiua
repugnans.
homo.
Hic homo.
Petrus.

In qua figura conſiderandi ſunt in primis circuli qui ponuntur in medio, deinde qui ad vtrúmque latus.

In circulis mediis ponuntur genera & ſpecies quæ directe pertinent ad prædicamentum. In ſupremo quidem circulo ponitur ſubſtantia vt genus generaliſſimum, quod nullum aliud ſupra ſe agnoſcit genus, ens enim quod de illa & de aliis prædicamentis enunciatur, cùm ſit analogum, non habet rationem generis reſpectu illorum. Sub ſubſtantia immediate collocatur corpus, ſub quo (ſi omnia genera in hac ſerie coordinabilia adducerentur) immediate poni deberet generabile, corpus enim diuidi debet in alterabile & inalterabile, ſicque ex corpore tanquam gradu generico, & ex alterabili tanquam gradu differentiali coaleſcit generabile; ſub quo rurſus collocandum eſſet mixtum tanquam genus ſuperius ad viuens: etenim generabile diuiditur per ſimplex & compoſitum tanquam per differentias eſſentiales, vnde ex gradu generico generabilis; & ex gradu differentiali compoſiti reſultat mixtum, quod diuiditur immediate in animatum & inanimatum, atque ex ratione mixti & animati conſurgit viuens. Verùm quia hanc ſeriem prædicamenti ſubſtantiæ in exemplum duntaxat adduxit Porphyrius, ideo non curauit in ea ita exactè collocare omnia genera, ſed corpus quod immediate diuidendum foret per alterabile & inalterabile, diuiſit per differentias mediatas, nempe animatum & inanimatum. Sub viuente verò collocatur animal, quod licet per ordinem ad brutum ſit tantùm genus ſubalternum (nam brutum in plures ſpecies ſubdiuiditur, imò & in plura genera inferiora; euidens enim eſt magis differre animalia volatilia à terreſtribus & aquatilibus, quàm differant inter ſe, atque adeò pluſquam ſpecie: ſubindéque ſi texeretur ſeries prædicamentalis equi, v. g. deberet ſub animali collocari brutum, & ſub bruto alius adhuc gradus genericus innominatus communis omnibus brutis terreſtribus, &

ſub illo equus : licet inquam per ordinem ad brutum ita ſe habeat, in ordine tamen ad hominem eſt genus infimum, ſiquidem homo non diuiditur vlteriùs in diuerſas ſpecies. Vnde tandem in infimo circulo figuræ adductæ immediate ſub animali collocatur homo tanquam ſpecies ſpecialiſſima ſeu infima, in quo differt à gradibus ſuperioribus qui ſunt ſpecies comparatione illorum quos ſuprà ſe habent, & genera comparatione inferiorum : homo autem ita eſt ſpecies vt non ſit genus. Indiuiduum verò ponitur non tanquam pars intrinſeca prædicamenti (prædicamentum enim eſt ſeries prædicabilium) ſed tanquam baſis cui cætera innituntur, vt tota arbor radici.

Ad latus verò dextrum ponuntur differentiæ propriè dictæ & poſitiuæ, quæ ſimul diuidunt gradum ſuperiorem & conſtituunt inferiorem.

Ad latus denique ſiniſtrum collocantur differentiæ impropriæ & negatiuæ vice differentiarum poſitiuarum quas ignoramus. Neque enim imaginandum eſt incorporeum, inanimatum, inſenſitiuum, irrationale, & ſimilia, eſſe peculiares differentias conſtitutiuas rerum (vnaquæque enim res per differentiam poſitiuam conſtitui debet) ſed ſunt quædam negationes illis annexæ : differentia enim conſtitutiua Angeli incorporea eſſe debet, ſimiliter differentia poſitiua conſtitutiuá lapidis debet eſſe inanimata, & ſic de aliis. Vnde cùm nos huiuſmodi differentias proprias & poſitiuas ignoremus, deſignamus eas per negationes eis annexas. Hæc de anteprædicamentis.

DISPVTATIO V.

De prædicamento ſubſtantiæ.

ABSOLVTIS quæ ad prædicamentorum notitiam & explicationem prærequirebantur, incipimus iam de ſingulis tractare, & primò de ſubſtantia, de quâ ſit.

SECTIO I.

Quid ſit ſubſtantia, & qualis eius diuiſio in primam & ſecundam.

SVbſtantia, quæ ſuam etymologiam ducit tum à ſubſiſtendo per ſe, tùm à ſubſtando aliis, nempe accidentibus, dupliciter, quantùm ad propoſitum ſpectat, ſumi poteſt. Primò latiſſimè prout diſtinguitur ab accidente, & ambit illud omne quod non eſt in alio tanquam in ſubiecto inhæſionis, & collocatur ſiue directè, ſiue indirectè in hoc primo prædicamento: & hoc modo ſumpta ſubſiſtentia definiri debet Ens per ſe ſubſiſtens, abſtrahendo ab eo quod ſubſiſtat complete vel incomplete; qua ratione materia, forma, differentiæ ſubſtentiales, imò

ipſi modi ſubſtantiales, putà ſubſtantia & exiſtentia,& ſimilia,dicuntur ſubſtantiæ. Secundò ſumi poteſt magis ſtrictè & propriè pro ſubſtantia completa & directè poſita in linea prædicamentali, iuxta quam acceptionem.

Dico 1. Subſtantia prædicamentalis, ſeu directè collocata in prædicamento, rectè definitur Ens per ſe completè ſubſiſtens.

Explicatur: dicitur in primis Ens, in quo analogicè conuenit ſubſtantia cum accidente: dicitur per ſe ſubſiſtens, in quo differt ab illo, accidens enim eſt ens in alio, id eſt, inhærens ſubſtantiæ non verò ſubſiſtens per ſe: additur denique completè, per quod ſubſtantia completa & directè in prædicamento collocata ſecernitur ab incompleta & indirectè ſolum in eodem poſita.

Obiicies. Humanitas Chriſti eſt ſubſtantia: atqui illa non eſt ens per ſe ſubſiſtens: ergo ſubſtantia non rectè definitur Ens per ſe ſubſiſtens. Probatur minor: Humanitas Chriſti ſubſiſtit in Verbo Diuino, ſeu per ſubſtantiam & perſonalitatem illis: ergo non ſubſiſtit per ſe.

Reſpondeo conceſſa maiori negando minorem: ad probationem minoris conceſſo antecedente nego conſequentiam: vt enim aliquid dicatur ſubſiſtere per ſe, ſufficit quòd non ſit in alio tanquam in ſubiecto inhæſionis, quod eſt proprium accidentis, quamuis ſit in alio tanquam in ſuppoſito gerente vices proprij: humanitas autem Chriſti hoc ſecundo modo duntaxat eſt in Verbo Diuino, ſcilicet tanquam in ſuppoſito; ſeu ſubſiſtit per perſonalitatem Verbi gerentem vices propriæ, quam debeat habere in primo inſtanti ſuæ conceptionis in vterò Beatiſſimæ Virginis; ſed fuit miraculosè impedita & loco eius fuit ſubſtituta perſonalitas Verbi. Addo quòd quamuis ex ſuppoſitione humanitas Chriſti actu non ſubſiſteret vllâ ſubſiſtentiâ, adhuc tamen illi competeret definitio tradita, quia de ratione ſubſtantiæ creatæ non eſt per ſe ſubſiſtere actu, ſed tantùm aptitudine.

Vnde aduerte in præfata definitione ly per ſe ſubſiſtens poſſe dupliciter ſumi: primò participialiter, qua ratione ſignificat ſubſiſtentiam actualem & exercitam: ſecundò nominaliter, prout ſignificat ſubſiſtentiam in actu ſignato ſeu aptitudinalem: & hoc poſteriori modo accipi debet in definitione ſubſtantiæ prædicamentalis ly per ſe ſubſiſtens. Sicut enim de eſſentia accidentis non eſt actualiter inhærere ſubiecto, ſed tantùm aptitudinaliter, vt patet in quantitate & aliis accidentibus Euchariſticis, quæ ibi ſeruant totam ſuam eſſentiam, nec tamen vlli ſubiectò actu inhærent, cùm deſtructa fuerit ſubſtantia panis quæ erat illorum ſubiectum: ita de eſſentia ſubſtantiæ prædicamentalis non eſt actualiter per ſe ſubſiſtere, ſed tantùm aptitudinaliter, id eſt, habere exigentiam & aptitudinem vt per ſe ſubſiſtat. Soli enim ſubſtantiæ Diuinæ eſſentiale eſt actu ſubſiſtere & exiſtere: vnde Deus, ſeu ſubſtantia prout dicitur de Deo, eſt ens per ſe ſubſiſtens participialiter, ſubſtantia vero creata nominaliter duntaxat.

Dico 2. ſubſtantia prædicamentalis aut directè in prædicamento collocata rectè diuiditur in primam & ſecundam.

Probatur. Subſtantia prima idem eſt ac ſubſtantia particularis, ſubſtantia ſecunda idem ac ſubſtantia vniuerſalis, atqui ſubſtantia directè in prædicamento collocata alia eſt particularis, nempè ipſa indiuidua quæ ponuntur tanquam baſes lineæ prædicamentalis, alia verò eſt vniuerſalis, nempe omnes gradus ſuperiores, vt homo, animal, viuens, corpus, ſubſtantia: ergo illa diuiſio eſt bona & adæquata. Vnde Ariſtoteles definiens ſubſtantias ſecundas dixit eſſe genera & ſpecies, ſubindéque voluit ſubſtantias primas eſſe indiuidua.

Dico 3. diuiſionem ſubſtantiæ in primam & ſecundam eſſe diuiſionem ſubiecti in accidentia.

Probatur. Nam diuidere ſubſtantiam in primam & ſecundam, eſt diuidere illam in particularem &

vniuerſalem, vt diximus concluſione præcedenti: atqui diuiſio ſubſtantiæ in vniuerſalem & particularem eſt diuiſi ſubiecti in accidentia, vniuerſalitas ſiquidem & particularitas accidentaliter aduenìunt ſubſtantiæ ſecundum ſe conſideratæ vt eſt ens per ſe ſubſiſtens complete, adueniunt, inquam, illi media operatione intellectus concipientis illam, vel vt commune & vniuerſalem, vel vt particularem: ergo, &c. Vnde illa diuiſio, ſubſtantia alia eſt vniuerſalis, alia particularis, ſimilis eſt huic, Homo alius eſt albus, alius niger: niſi quod vniuerſalitas & particularitas ſunt accidentia rationis & ſecundæ intentiones: albedo autem & nigredo ſunt accidentia realia.

Obiicies contra ſecundam concluſionem: In bona diuiſione vnum membrum non debet includere aliud: atqui ſubſtantia prima includit ſecundam: ergo non eſt bona illa diuiſio. Probatur minor: ſubiectum includit prædicatum: atqui ſubſtantia ſecunda prædicatur de prima, vt cùm dico, Petrus eſt animal eſt viuens, eſt corpus, eſt ſubſtantia: ergo ſubſtantia prima includit ſecundam.

Reſpondeo vnum membrum non debere includere aliud formaliter, poſſe tamen includere illud materialiter: nego autem quòd ſecunda ſubſtantia includatur in prima formaliter, & quod de illa formaliter prædicetur, neque enim verum eſt dicere, Petrus eſt ſubſtantia ſecunda, ſeu vniuerſalis, ſed tantùm materialiter, id eſt, illud quod denominatur ſubſtantia ſecunda, ſcilicet animal, viuens & huiuſmodi prædicatur de prima.

Dices ſaltem diuiſum in præfata diuiſione coincidit cum vno membro diuidenti: ergo erit vitioſa. Probatur antecedens: nam alterum membrum diuidens eſt ſubſtantia ſecunda: atqui illud quod diuiditur in primam & ſecundam ſubſtantiam eſt ipſa ſubſtantia ſecunda: ergo. Probatur minor: illud quod diuiditur eſt ſubſtantia in communi: atqui ſubſtantia in communi eſt ipſa ſubſtantia ſecunda: ergo, &c.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem nego minorem. Ad probationem minoris diſtinguo maiorem: Diuiſum eſt ſubſtantia in communi negatiuè, id eſt, prout abſtrahit à prima & ſecunda, ſeu ab vniuerſali & particulari, quatenus præcisè eſt ens per ſe ſubſiſtens, concedo: eſt ſubſtantia in communi, poſitiuè, quatenùs idem eſt ac ſubſtantia vniuerſalis, nego.

SECTIO II.

Quænam in prædicamento ſubſtantiæ collocentur.

EX doctrina generali pro omnibus prædicamentis, diſp. ſuper. ſect. 3. §. vn. tradita, facilè haberi poteſt reſolutio difficultatis circa iſtud agitari ſolitæ, an videlicet nedum omnes ſubſtantiæ creatæ, in quibus intellectus noſter ſeriem illam generum & ſpecierum quæ de ipſis enunciantur, diſtinguit, ſed etiam Deus ipſe & Chriſtus Dominus ſub illo collocentur. Vnde breuiter.

Dico 1. Deum nec directè nec indirectè in prædicamento ſubſtantiæ collocari.

Probatur: quod non conſtat genere & differentia non ponitur directè in prædicamento: ſed Deus non conſtat genere & differentia: ergo. Maior eſt euidens, illud enim ſolùm dicitur poni in linea recta prædicamentali, de quo gradus generici & ſpecifici ſuperiores enunciantur, ſubindéque quod huiuſmodi gradus, atque ita compoſitionem ex genere & differentia in ſe includit. Minor verò probatur: quod conſtat genere & differentia, componitur ex actu & potentia, genus enim eſt gradus potentialis, & dif-

ferentia gradus actualis : ſed Deus non componitur hoc modo : ergo. Probatur minor : quia Deus eſt actus puriſſimus & ſimpliciſſimus : ergo omnem omninò potentialitatem omnemque compoſitionem excludens.

Reſpondebis excludere omnem potentialitatem & compoſitionem realem , non verò rationis quale eſt compoſitio ex genere & differentia.

Sed contra primò : quia debet concipi vt actus puriſſimus & ſimpliciſſimus , aliàs non concipitur vt Deus , ſed vt quid aliud quod ſibi fingit intellectus: ergo debet etiam per intellectum & rationem excludere omnem omninò potentialitatem & compoſitionem , & non ſolùm à parte rei. Secundò , quia ſicut diſtinctio rationis ratiocinatæ debet fundari in aliqua diſtinctione reali , ita compoſitio in aliqua reali compoſitione , in hoc enim differunt à compoſitione & diſtinctione rationis ratiocinantis , quæ dicitur illa quæ fingitur ſine fundamento in vlla compoſitione aut diſtictione quæ ſit à parte rei : ſed compoſitio ex genere & differentia eſt compoſitio rationis ratiocinatæ , cum ſit ſecunda intentio quæ habet fundamentum in re : ergo vbicunque formatur ab intellectu debet fundari in aliqua reali compoſitione , vt etiam patet inductione , nam in rebus materialibus fundatur in compoſitione phyſica ex materia & forma ex quibus vt aliàs diximus ſumuntur radicaliter genus & differentia : in ſpiritualibus , ac generaliter in omnibus , in compoſitione metaphyſica ex eſſe & eſſentia : ſed in Deo nulla eſt talis compoſitio realis : ergo nec rationis ex genere & differentia. Nec obſtat ſi dicas admitti ab omnibus diſtinctionem rationis ratiocinatæ in Deo inter attributa : nam reuerâ illa fundatur in aliqua diſtinctione reali , nempe effectuum ad extra productorum & connotatorum penes quos attributa diſtinguimus : at verò cùm ratio generica & differentialis ſint abſolutæ , & non connotent aliquid ad extra , maximè in ſubſtantiis , vt rationes illas aut gradus in Deo di-

ſtinguerēmus, deberet pro fundamento ſupponi, in ipſo abſolutè ſumpto aliqua realis, diſtinctio & compoſitio.

Confirmatur primò: nam fundamentum & ratio diſtinguendi in creaturis diuerſos gradus, ſunt diuerſæ realiter perfectiones quæ ab illis gradibus dimanant, putà à gradu ſubſtantiæ ipſa ſubſtantia aut exiſtentia per ſe, à gradu corporis quantitas aut formalis extenſio, à gradu viuentis vegetatio, à gradu animalis ſenſatio, & ſic de aliis: atqui in Deo non dantur diuerſæ realiter perfectiones à diuerſis gradibus dimanantes: ergò nullum eſt in eo fundamentum diſtinguendi & præſcindendi eos.

Confirmatur ſecundò: ſi in Deo conciperetur aliqua compoſitio ex genere & differentia, maximè ex ratione ſubſtantiæ in qua conueniret cum aliis, & ex ratione infinitatis per quam differret: ſed hæc non: ergo. Probatur minor: quia gradus genericus propriè dictus debet eſſe perfectè præciſus à differentiali: ſed ratio ſubſtantiæ in Deo non poteſt perfectè præſcindi ab infinitate, ſeu perfectè cognoſci ſine illa, ſiquidem quicquid concipitur in Deo debet concipi vt infinitum: ergo.

Secunda verò pars concluſionis manifeſta eſt: illud enim dicitur poni in prædicamento indirectè ſeu reductiuè, quòd quodammodo pertinet ad conſtitutionem eius quod directè in eo collocatur, ſiue tanquam pars eius, ſiue vt differentia, ſiue alio quouis modo: atqui Deus nullo prorſus modo pertinet ad conſtitutionem intrinſecam ſubſtantiæ creatæ, quæ ſola in hoc prædicamento directè collocatur vt ex prima concluſionis parte probatum manet: ergo Deus non ponitur etiam reductiuè in hoc prædicamento, ſed eſt ſupra omnia prædicamenta, vt pote cauſa principium effectiuum, finale & exemplare illorum omnium.

Obiicies. Illud ponitur directè in prædicamento cui conuenit definitio ſubſtantiæ prædicamenta-

lis: atqui definitio illa conuenit Deo : ergo. Probatur minor : ſubſtantia prædicamentalis definitur ens per ſe completè ſubſiſtens : ſed Deus eſt ens, &c. ergo.

Reſpondeo negando minorem : ad probationem diſtinguo maiorem : Subſtantia prædicamentalis eſt ens per ſe ſubſiſtens, nominaliter, ſeu quod idem eſt, aptitudinaliter, concedo : participialiter, id eſt, actualiter, nego : ſola enim aptitudo ad ſubſiſtendum, & non actualis ſubſiſtentia eſt de eſſentia ſubſtantiæ prædicamentalis, aliàs non eſſet gradus potentialis, nec ſubinde genericus. Similiter diſtinguo minorem : Deus eſt ens per ſe ſubſiſtens, participialiter, concedo : nominaliter ſeu aptitudinaliter duntaxat, nego : vnde & nego conſequentiam. Vide dicta de hac diſtinctione ſect. ſuperiori.

Dico 2. Chriſtus tamen Dominus directè in hoc prædicamento collocatur, tanquam homo aut naturæ humanæ indiuiduum.

Probatur : quia vt homo eſt eiuſdem rationis & naturæ cum aliis : ergo ſicut alij ponuntur ita ipſe.

Obiicies 1. Chriſtus eſt Deus : ergo ſi Chriſtus ponitur in prædicamento, etiam Deus ponitur, quod negauimus.

Reſpondeo diſtinguendo conſequentiam : ſi poneretur ratione perſonæ, concedo : ſi ratione naturæ aſſumptæ, nego.

Dices : ergo non debet concedi abſolutè Chriſtum poni in prædicamento, ſed ſolùm cum addito, ratione naturæ aſſumptæ.

Reſpondeo id negando : quia de ſe facit hunc ſenſum illa propoſitio, nam poni in prædicamento appellat ſuprà ipſam naturam aſſumptam iuxta dicta in parua Logica par. 1. ſect. 2. ſub ſin. vide ibi. Vnde ſi arguatur ſic : Chriſtus ponitur in prædicamento, ſed Chriſtus eſt Deus, ergo Deus ponitur in prædicamento : conceſſis præmiſſis abſque diſtin-

ctione ſi velis neganda eſt conſequentia, quia variatur appellatio de formali in materialem, nam ly poni in prædicamento appellat in maiori ſupra formale Chriſti, id eſt, ſupra humanitatem, & in concluſione ſupra materiale, id eſt, ſupra perſonam & ipſum Deum in ſe.

Obiicies 2. Chriſtus eſt ens per accidens: ergo non ponitur directè in prædicamento, iuxta ea quæ ſuprà diximus de conditionibus in ente prædicamentali requiſitis. Antecedens probatur: quod conſtat pluribus naturis completis eſt ens per accidens: atqui Chriſtus conſtat duabus naturis completis, nempe diuinâ & humanâ: ergo eſt ens per accidens.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem diſtinguo maiorem: ſi illæ naturæ habeant quælibet ſuum eſſe & ſuam ſubſiſtentiam, concedo: ſi ſubſiſtant per eandem ſubſiſtentiam idémque eſſe, nego: natura autem humana quæ eſt in Chriſto, non habet ſuam ſubſiſtentiam & exiſtentiam propriam, ſed ſubſiſtit per verbi perſonalitatem diuinæque naturæ exiſtentiam.

SECTIO III.

De proprietatibus ſubſtantiæ.

DVplicis generis ſunt proprietates, vt aliàs de accidentibus diximus: aliæ enim ſunt phyſicæ aut prædicamentales, quæ ſunt ipſa accidentia propria ab eſſentia realiter dimanantia ſubindéque realiter diſtincta ab ipſa, & ad ſpecialia prædicamenta ſpectantia, vt riſibilitas: aliæ verò Logicæ & attributales ſeu prædicabiles, quæ ſunt prædicata

quædam quidem non ſunt de eſſentia rei, ipſi tamen u nt propria, & ab ea non realiter ſed virtualiter ſcenſentur dimanare & diſtingui, cuiuſmodi ſunt vnum, verum, bonum reſpectu entis vt in Metaphyſica docebimus, ſunt enim quædam prædicata aut modi vel formalitates quæ ex ipſa ratione entis dicuntur dimanare tanquam à cauſa virtuali aut ratione à priori, quatenùs ita ſe habent reſpectu illius vt ſi cauſam aliquam haberent in rebus à qua realiter deberent dimanare, illa non alia eſſet quàm ratio entis. Hoc poſito non inquirimus hic de proprietatibus phyſicis conſequentibus gradum ſubſtantiæ vt ſic, quæ non ſunt aliæ quàm ipſa ſubſtantia & exiſtentia per ſe, ſed de attributalibus & logicis, inter quas hæ ſunt ſcitu digniores.

Prima eſt, quòd ſubſtantia non ſit in ſubiecto. Quæ proprietas conuenit tam primæ quàm ſecundæ ſubſtantiæ, neutra enim eſſe poteſt in ſubiecto inhæſionis, de quo hîc loquimur, ſiquidem in hoc differt ſubſtantia vt ſic ab accidente: quamuis ſecundæ ſubſtantiæ ſint in prima tanquam in ſubiecto prædicationis, quandoquidem gradus ſuperiores, ſubſtantia, corpus, viuens, & alij qui ſecundæ ſubſtantiæ appellantur, de indiuiduis quæ ſunt & dicuntur ſubſtantiæ primæ enunciantur.

Secunda eſt, quòd ſubſtantia non habeat contrarium, intellige, propriè dictum. Ratio eſt quia contraria ſunt quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubjecto mutuò ſe expellunt, vt calor & frigus ab aqua: ſubſtantia autem non eſt in ſubiecto vt ab eo expelli queat, ſed per ſe ſubſiſtit: ergo non poteſt dici propriè habere contrarium, ſed impropriè quatenùs vna deſtruit aliam vt aqua ignem, mediis qualitatibus quæ ſolæ ſunt propriè contrariæ, vt ſuo loco dicemus.

Tertia proprietas ſubſtantiæ eſt, quòd non ſuſcipiat magis & minùs. Cuius ſenſus non eſt, quod vna ſubſtantia non poſſit eſſe nobilior & perfectior altera eiuſdem ſpeciei, vt enim in libris de anima

oſtende

oſtendetur, anima vnius hominis poteſt eſſe indiuidualiter perfectior etiam in ſubſtantia quàm anima alterius: ſed quòd vna & eadem non poſſit eſſe modò magis modò minùs perfecta ſubſtantialiter. Ratio eſt quia perfectio ſubſtantialis, quæ ſita eſt in hoc quod eſt per ſe ſubſiſtere, conſiſtit in indiuiſibili. De quo in libris de generatione dum de intentione qualitatum.

Quarta denique proprietas eſt, quòd ſubſtantia ſit ſubiectum contrariorum, intellige ſubiectum *quod* ſeu vltimatum: nam eſſe ſubiectum *quo*, hoc eſt, id quo mediante accidentia contraria recipiuntur in ſubſtantia, putà albedo & nigredo in pariete, conuenit quantitati, niſi enim paries eſſet extenſus beneficio quantitatis, denigrari non poſſet aut dealbari: Subſtantia ergo eſt ſubiectum *quod*, id eſt, id in quo vltimatè recipiuntur contraria. Et hæc proprietas ſicut & prima conuenit ſubſtantiæ quarto modo, ſecùs aliæ quæ competunt etiam aliis à ſubſtantia, vt ſuis locis conſtabit.

DISPVTATIO VI.

De prædicamento quantitatis.

SECTIO I.

Quid ſit quantitas, ſeu in quo ratio eſſentialis eius conſiſtat.

MVLTA ſunt in quantitate, de quibus controuerti poteſt in quonam illorum ſita ſit eius eſſentia aut formalis ratio.

Primum eſt extenſio partium in ſe, ſeu in ordine ad ipſum totum quantum; quæ conſiſtit in hoc quod eſt habere partes extra partes quoad diſtinctionem earum inter ſe, etiamſi vna non ſit extra aliam quoad locum. Et hac extenſione gaudet quantitas corporis Chriſti ſub ſpeciebus etiam Euchariſticis, nam ibi etiam vna pars eius diſtinguitur procul dubio realiter ab alia, putà caput à ſcapulis, ſcapulæ à brachiis, &c. quamuis non occupent diuerſum locum, imò nullum; corpus enim Chriſti non localiter, ſed ſacramentaliter hoc eſt modo quodam indiuiſibili & ineffabili ponitur totum ſub totis ſpeciebus aut accidentibus panis & vini, & totum ſub quâlibet vel minima particula illarum.

Secundum eſt extenſio partium in loco, ſeu in ordine ad ſpatium; quæ conſiſtit in eo quod vna

pars non ſolùm ſit extra aliam quoad ſuam entitatem, ſed etiam quoad ſpatium ſeu locum, ita vt vna ſit extra locum alterius: qualis extenſio reperitur in corpore Chriſti Domini prout eſt in cœlo, & in nobis, ac omnibus aliis rebus naturalibus.

Tertium eſt impenetrabilitas, quæ nihil aliud eſt quàm repugnantia quàm habet vna quantitas ſeu vnum corpus quantitate affectum & localiter extenſum, vt penetretur ab alio & ſit in eodem loco aut ſpatio cum illo.

Quartum eſt diuiſibilitas, id eſt, aptitudo quam habet quantitas vt diuidatur in ſuas partes.

Quintum eſt ratio menſuræ, quæ conſiſtit in hoc quod per quantitatem cognoſcere poſſumus magnitudinem aut paruitatem rerum. Vbi aduerte quantitatem eſſe menſuram intrinſecam ſubiecti cui ineſt, quatenùs deſeruit ad dignoſcendam eius magnitudinem; & extrinſecam reſpectu aliarum rerum, quatenùs ea vtimur ad res alias menſurandas, putà vlnâ ad menſurandum panum eiuſque quantitatem cognoſcendam: vnde menſura communiter definitur id quo quantitas rei, id eſt, eius magnitudo aut paruitas dignoſcitur. His poſitis.

Dico propriam & eſſentialem rationem quantitatis ſitam eſſe in extenſione partium in ſeipſa, ſeu in toto; cætera verò, nempe extenſionem localem illarum partium, impenetrabilitatem, diuiſibilitatem, & rationem menſuræ, eſſe tantùm proprietates eius.

Probatur: Eſſentia cuiuſque rei eſt id quod concipitur primum in illa, cætera verò quæ ex illo conſequuntur ſunt tantùm eius affectiones & proprietates: atqui in quantitate primum omnium & veluti radix cæterorum concipitur extenſio partium in ſe: ergo in illa conſiſtit eſſentia ipſius, reliqua verò erunt eius proprietates. Probatur minor: ideò enim quantitas habet partes extenſas in ordine ad locum, quia priùs habet illas in ſeipſa, & ideò eſt impe-

K 2

netrabilis, ideò diuiſibilis, ideo aliorum menſura, quia localiter extenſa; non verò è conuerſo: ergo extenſio in ſe eſt primum omnium & radix aliorum.

Confirmatur: Quantitas reperitur ſecundùm ſuam rationem eſſentialem in corpore Chriſti Domini ſub ſpeciebus Euchariſticis: atqui ibi habet tantùm extenſionem partium in ordine ad ſe, non verò in ordine ad locum, nec ſubinde impenetrabilitatem quæ in ſolo corpore localiter extenſo reperitur, nec diuiſibilitatem, nec rationem menſuræ, quæ etiam localem ſupponunt extenſionem: ergo eſſentia quantitatis, in illa extenſione in ordine ad ſe poſita eſt.

Reſpondebis reperiri in corpore Chriſti Domini in Euchariſtia extenſionem non quidem actualem ſed aptitudinalem in ordine ad locum, & in hac conſiſtere formalem & eſſentialem rationem quantitatis, non verò in extenſione aut poſitione partium in ſe propter rationem ſtatim in obiectione ſubiiciendam.

Sed contra: quia extenſio illa aptitudinalis in ordine ad locum, non eſt aliud quam ipſa formalis extenſio in ſe: ergo reſponſio nulla. Probatur antecedens: in tantùm enim aliquid eſt aptum extendi in ordine ad locum, inquantùm eſt extenſum in ſe: ergo aptitudo ad extenſionem localem eſt ipſa extenſio in ſe.

Ex dictis ſequitur hanc eſſe definitionem eſſentialem quantitatis prædicamentalis, quod videlicet ſit Accidens extenſiuum ſubſtantiæ in ſe; ſeu, Accidens habens partes, eaſque tribuens ſubiecto à ſeipſo, datur enim per effectum formalem primarium & eſſentialem quantitatis.

Obiicies. Subſtantia corporea habet extenſionē in ſeipſa, ſeu partes inter ſe diſtinctas, putà caput, brachia, & huiuſmodi, independenter à quantitate ergo quantitas non tribuit ſubſtantiæ extenſionem aut partes in ſeipſa, ergo tantùm in ordine ad locum ſenſi

explicato, ac ſubinde malè definita eſt à nobis quantitas.

Huic argumento plenè ſatisfiet in lib. de anima vbi oſtendemus ſubſtantiam corpoream remotâ quantitate fore inextenſam & indiuiſibilem, nec habituram actu partes illas integrales. Vnde iuxta ibi dicenda negandum eſt antecedens, ſicut negaretur ſi diceretur: ſubſtantia corporea eſt alba aut diſgregatiua viſus independenter ab albedine: ſicut enim effectus formalis & proprius albedinis eſt tribuere ſubiecto eſſe album, ita quantitatis conſtituere illud extenſum aut partes ei tribuere; atque ita ſicut impoſſibile eſt eſſe album abſque albedine, ita eſſe extenſum aut habere partes ſine quantitate. Dixi integrales, nam phyſicæ, id eſt, materia & forma, independentes ſunt à quantitate.

SECTIO II.

De diuiſione quantitatis in continuam & diſcretam.

QVantitas vt ſic immediatè diuiditur in continuam & diſcretam.

Continua eſt illa cuius partes copulantur termino communi, id eſt, aliquo indiuiſibili vtramque partem hinc inde afficiente: vt linea, cuius partes vniuntur punctis: ſuperficies (à qua non differt locus niſi accidentaliter, vt ſect. ſeq. videbimus) lineis: corpus, ſuperficiebus: motus, indiuiſibilibus propriis ipſius quæ dicuntur mutata eſſe: & tempus inſtantibus.

Diſcreta verò è contra eſt illa cuius partes ſunt diſiunctæ nullóque termino communi aut vinculo

vnitæ : vt numerus, qui conſtat vnitatibus ; & oratio vocalis, quæ conſtat vocibus aut ſyllabis inquantum longis aut breuibus, quæ nullo communi vinculo copulantur. His poſitis.

Dico diuiſionem illam quantitatis in continuam & diſcretam, eſſe vniuocam & generis in ſpecies.

Probatur : illa diuiſio eſt vniuoca & generis in ſpecies, in qua ratio aliqua communis & generica diuiditur per eſſentiales differentias:iſta eſt talis : ergo. Probatur minor : quia habere partes, in quo ſita eſt ratio generica quantitatis, eſſentialiter diuiditur per hoc quod eſt habere partes vnitas, in quo conſiſtit eſſentia quantitatis continuæ ; & habere partes diſcretas quæ eſt propria differentia quantitatis diſcretæ, vt patet ex definitionibus allatis : ergo, &c.

Obiicies : quantitas diſcreta aut numerus non eſt vera ſpecies quantitatis : ergo illa diuiſio non eſt vniuoca & generis in ſpecies.

Huic argumento ſatisfiet plenè infrà ſect. 4. interim negatur antecedens.

SECTIO III.

De ſpeciebus quantitatis continuæ.

Ex præcedenti ſectione relinquitur quantitatem continuam ſubdiuidi in lineam, ſuperficiem, corpus, motum, & tempus. Dubium verò eſt vtrùm hæc quoque diuiſio aut ſubſidio ſit vniuoca & generis in ſpecies, ſeu, quod in idem redit, vtrùm hæc omnia ſint veræ ſpecies quantitatis. Pro reſolutione.

Dico 1. Linea, ſuperficies, & corpus, ſunt veræ & diſtinctæ ſpecies quantitatis continuæ.

Probatur. Quantitas continua eſt illa cuius partes termino communi copulantur : ergo illæ erunt veræ & diuerſæ ſpecies quantitatis continuæ, quarum partes diuerſis terminis vniuntur : atqui tales ſunt linea, ſuperficies & corpus : ergo. Minor ſubſumpta probatur : linea enim eſt quantitas cuius partes continuantur punctis, ſuperficies lineis, corpus ſuperficiebus, vt iam ſuprà definiuimus, cum quibus definitionibus conincidunt hæ, quibus.

Linea definitur quantitas continua in longum : ſuperficies in longum & latum : corpus in longum. latum & profundum. Quòd hæ definitiones coincidant cum præcedentibus, patet, quia longitudo quæ eſt propria & formalis ratio lineæ continuatur punctis : latitudo quæ eſt conſtitutiua ſuperficiei, lineis ; & profunditas quam de formali importat corpus, ſuperficiebus. Per quod etiam ſatisfiet argumento quo.

Obiicitur contra concluſionem ſic : vna ſpecies non debet includere aliam : atqui corpus includit ſuperficiem, ſuperficies item lineam, ſiquidem corpus eſt quantitas cuius partes ſuperficiebus, & partes ſuperficierum lineis copulantur : ergo non ſunt veræ & diuerſæ ſpecies quantitatis continuæ.

Huic inquam argumento ſatisfit ex dictis : verum ſiquidem eſt vnam ſpeciem non debere formaliter includere aut importare aliam, poteſt tamen eam de materiali importare : ſicque contingit in propoſito, ſuperficies enim ſolùm de materiali importat lineam ſeu longitudinem, de formali verò latitudinem : ſimiliter corpus licet trinam importet demenſionem, ſolam tamen profunditatem dicit de formali, alias verò duas, longitudinem ſcilicet & latitudinem, de materiali tantùm & præſuppoſitiuè. Sed pro maiori intelligentia.

Aduerte ſuperficiem & lineam dupliciter ſpectari poſſe : vel ea ratione qua continuæ & diuiſibiles

ſunt ſua propria & ſpeciali diuiſibilitate & continuitate, linea in longum, ſuperficies in latum; & hoc modo ſunt veræ & diuerſæ ſpecies ſub quantitate continua tanquam ſub genere ſubalterno directè collocatæ, vt probatum relinquitur, nec vna formaliter vt talis includitur in alia aut aliam vt talem formaliter includit: vel eâ ratione quâ ſunt indiuiſibiles, linea in latum, ſuperficies in profundum; & ſub hac formalitate linea includitur in ſuperficie, & ſuperficies in corpore, tanquam indiuiſibilia copulantia eorum partes, quæ proinde vt ſic ſolùm indirectè & reductiuè ad quantitatem ſpectant, ſicut vnitas & punctum; ipſa verò propria earum diuiſibilitas & extenſio ſolùm materialiter ſe habet ibi.

Dico 2. Locus non eſt ſpecies quantitatis diſtincta à ſuperficie. Probatur: quia locus nihil aliud eſt quàm ſuperficies vltima corporis continentis, id eſt, ſuperficies immediatè ambiens corpus locatum: ergo non differt eſſentialiter & ſpecificè à ſuperficie, ſed tantùm accidentaliter penes hoc quod eſt continere & ambire corpus locatum. Quod confirmatur exemplo: ſuperficies concaua dolij comparata ad ipſum dolium cui inhæret, dicitur ſuperficies ſimpliciter & abſolutè: comparata verò ad vinum quod continet, dicitur locus eius: illa autem continentia eſt merè accidentalis reſpectu ſuperficiei: ergo locus addit tantùm aliquid ſuperficiei accidentale, ſubindéque accidentaliter tantùm ab ea diſtinguitur.

Dico 3. Motus & tempus non ſunt veræ ſpecies quantitatis continuæ, ſed reductiuè tantùm ad eam pertinent.

Probatur: quia licet habeant partes aliquibus indiuiſibilibus tanquam communibus terminis copulatas, aliunde tamen ſunt entia valde incompleta quæ in linea recta prædicamenti ſedem non habent, vt alias diximus: ergo non ſunt veræ ſpecies quantitatis continuæ. Antecedens probatur & declaratur ex-

pliando breuiter in quo conſiſtant motus & tempus. Pro quo.

Aduerte quòd quando aliquod ſubiectum acquirit ſucceſſiuè formam aliquam, E. g. calorem, albedinem, nouum vbi, aut huiuſmodi, quinque ſunt ibi diſtinguenda. Primum eſt emanatio & veluti egreſſus illius formæ, putà caloris, ab agente producente ipſam. Secundum eſt receptio illius in paſſo aut ſubiecto cui illam imprimit agens, abſtrahendo ab eo quod recipiatur vel tota ſimul, vel paulatim & ſucceſſiuè per partes. Tertium eſt ipſa ſucceſſiua receptio ſeu acquiſitio talis formæ in prædicto ſubiecto. Quartum duratio vel mora illius ſucceſſiuæ acquiſitionis & receptionis. Quintùm denique forma ipſa acquiſita. Primum appellatur actio; ſecundum, paſſio: tertium, motus, ſeu mutatio ſubiecti formam per partes ſucceſſiuè acquirentis: quartum, tempus: quintum, effectus per reſpectum ad actionem, aut terminus per ordinem ad motum.

Ex quibus conſtat motum eſſe quid valde imperfectum & incompletum, cum nihil addat ſupra actionem, paſſionem, & terminum, niſi ſucceſſionem quandam quæ eſt modus aliquis: & ideò meritò inter poſtprædicamenta numeratur motus vt videbimus. Quod ſi motus eſt quid incompletum, multò magis tempus quod nihil aliud eſt quàm duratio eius, ſubindéque aliqua eius affectio ſeu proprietas: in intelligibile autem eſt proprietatem rei alicuius incompletæ eſſe quid completum: ergo, &c.

Maneat ergo, tres tantùm eſſe veras ſpecies quantitatis continuæ, lineam, ſuperficiem, & corpus (ſumptum pro quantitate trinam habente dimenſionem, nam ſumptum pro materia, aut pro compoſito phyſico ex materia & forma in categoria ſubſtantiæ collocatur, priori modo indirectè, poſteriori directè:) motum verò & tempus non eſſe veras ſpecies, ſed reductiuè ad quantitatem continuam ſpectare quatenùs incompletè eius naturam participant, habent enim ſuo modo partes indiuiſibilibus copula-

tas, nam motus conſtat partialibus mutationibus ſeu acquiſitionibus termini per mutata continuatis: tempus, partialibus durationibus copulatis per inſtantia. Sed de his fuſiùs in Phyſica.

Maneat etiam conſequenter præfatam diuiſionem quantitatis continuæ, quatenùs reſpicit omnia illa quinque membra, non eſſe generis in ſpecies, ſed analogi in analogata, cùm ratio diuiſi conueniat ſimpliciter lineæ, ſuperficiei, & corpori; motui verò & tempori ſecundùm quid.

SECTIO IV.

De quantitate diſcreta, ſeu numero.

QVamuis quantitas diſcreta diuidatur in numerum & orationem, ſupponit tamen titulus, ex infra dicendis, nomine quantitatis diſcretæ ſolum numerum ſimpliciter loquendo venire intelligendum: oſtendemus enim in hac ſectione orationem non eſſe veram & propriam ſpeciem quantitatis: imo & de ipſo numero non eſt mediocris difficultas, quæ vt reſoluatur.

Aduerte primo numerum ſolere definiri multitudinem menſuratam per vnum: ſiue multitudinem vnitatum, id eſt, rerum à ſe inuicem diuiſarum & in ſeipſis indiuiſarum, ſiquidem vnitas nihil aliud eſt quam res indiuiſa in ſe & diuiſa à qualibet alia.

Aduerte ſecundo numerum eſſe duplicem: alterum tranſcendentalem, qui per omnia genera diuagatur: alterum quantitatiuum & prædicamentalem, qui ad hanc ſpecialem categoriam ſpectat. Nume-

rus tranſcendentalis eſt multitudo vnitatum tranſcendentalium, id eſt, entitatum quarumcunque prout indiuiſarum in ſe & diuiſarum ab aliis: vt Ternarius angelorum, Quaternarius virtutum cardinalium, &c. Numerus verò prædicamentalis aut quantitatiuus eſt multitudo vnitatum quantitatiuarum, id eſt, quantitatum continuarum a ſe inuicem diſcretarum & in ſeipſis indiuiſarum: vt Ternarius linearum, Quaternarius ſuperficierum, aut corporum. His poſitis.

Difficultas non parua eſt vtrum numerus ille quantitatiuus ponatur directè in hoc prædicamento: de tranſcendentali enim qui conſtat rebus aliorum prædicamentorum, non poteſt oriri dubium, cum non participet rationem quantitatis vt ſub ea collocari queat, nec habeat vnitatem quam alia genera aut prædicamenta requirunt vt poſſit in eis reponi, vt enim ſub genere ſubſtantiæ aut qualitatis aliquid collocetur, debet eſſe vna ſubſtantia, vna qualitas, & ſic de aliis: ternarius autem angelorum non eſt vna ſubſtantia, nec quaternarius virtutum vna qualitas. Quoad numerum verò quantitatiuum.

Dico primo huiuſmodi numerum eſſe veram ſpeciem quantitatis directè in hoc prædicamento collocandã. Contra Suarem & alios contẽdentes eſſe ens per accidens ſubindéque à prædicamento excludendũ.

Probatur tamen concluſio: illa eſt vera ſpecies quantitatis, de qua ipſa quantitas, quæ eſt ſupremum genus huius prædicamenti, eſſentialiter enunciatur ſed enunciatur eſſentialiter de numero quantitatiuo: ergo Maior eſt per ſe euidens. Minor vero probatur: nam totum id quod eſt de ratione quantitatis prædicamentalis, competit numero quantitatiuo: ergo enunciatur de illo. Probatur antecedens: de ratione quantitatis vt ſic eſt habere partes, abſtrahendo ab hoc quod illæ partes ſint vnitæ termino communi, vel diſcretæ ab inuicem: atqui numerus quantitatiuus habet partes nempe diſcretas & termino communi non vnitas, in quo differt à quantitate continua: ergo totum id quod eſt

de eſſentia quantitatis vt ſic, abſtrahendo à continua & diſcreta, conuenit numero.

Reſpondebis quantitatem vt ſic, ſeu hoc quod eſt habere partes, non dici vniuocè ſed tantùm analogicè de numero quantitatiuo, quia non conſtat partibus ſimpliciter, ſed ipſis quantitatibus continuis totalibus & completis.

Sed contra primò quia quantitates continuæ, ex quibus componitur numerus id habent quòd ſint & tota, & partes ſimpliciter: ergo conſtat partibus ſimpliciter. Probatur antecedens: totum eſt illud quod componitur ex partibus; pars vero ſimpliciter dicitur quod natum eſt cum alio aut aliis componere vnum per ſe: atqui eadem quantitas continua, puta palmaris, componitur ex partibus, in quas poteſt in infinitum diuidi, vt videbimus in Phyſica, & ſimul nata eſt cum aliis ſimilibus conſtituere vnam per ſe quantitatem maiorem, putà vlnam: ergo & eſt totum & eſt pars ſimpliciter: Et hoc eſt omninò proprium quantitati, & ex eo quòd (mathematicè & ſecundùm ſe ſpectata) ſemper nata eſt & diuidi in partes, & ſic eſt totum; & continuari cum aliis, & ſic eſt pars.

Contra ſecundò: quia numerus conſtat quantitatibus continuis, non vt quantitates ſunt, ſed vt vnitates: atqui hoc modo ſunt incompletæ & partes ſimpliciter: ergo conſtat partibus ſimpliciter. Maior eſt euidens: numerus enim eſt multitudo vnitatum: ergo conſtat formaliter vnitatibus. Minor verò probatur: indiuiſibile quantitatis inquantùm tale eſt quid incompletum, vt patet in linea e. g. quæ licet inquantùm eſt extenſa & diuiſibilis in longum ſit ens completum & vera ſpecies directè collocata in hoc prædicamento; tamen inquantùm eſt indiuiſibilis in latum, ſeu vt caret diuiſibilitate propria ſuperficiei, ſub qua ratione eſt terminus communis copulans partes eius, eſt quid incompletum & indirectè tantùm pertinens ad hanc categoriam, ratione ſcilicet ipſius ſuperficiei in qua includitur. Atqui vnitas

inquantùm talis, eſt proprium indiuiſibile quantitatis diſcretæ ſeu numeri, qui vltimò diuiditur & reſoluitur in vnitates, ipſæ verò vt tales non ſunt vlteriùs reſolubiles in alias, cùm iis actu non conſtent (vnitas enim non componitur actu ex vnitatibus, aliàs eſſet numerus, non vnitas:) ergo vnitas quantitatiua formaliter inquantùm talis, eſt quid incompletum, & ponitur ſolùm reductiuè in categoria ratione numeri; quamuis materialiter, vt eſt ipſamet quantitas continua, ſit ens completum & vera ſpecies directè ad hanc categoriam ſpectans. Ex quibus ad difficiliores obiectiones reſponderi poterit.

Obiicitur enim primò: quod ponitur in prædicamento directè & tanquam vera ſpecies, debet eſſe vnum per ſe: atqui numerus etiam quantitatiuus non eſt vnum per ſe, ſed per accidens: ergo. Probatur minor: quod conſtat pluribus entibus actu completis non eſt vnum per ſe ſeu vnius eſſentiæ, ſed aggregatum per accidens ex pluribus: atqui numerus quantitatiuus conſtat pluribus entibus actu completis: ergo. Probatur minor: conſtat enim pluribus quantitatibus continuis, putà pluribus lineis, aut pluribus ſuperficiebus, vel pluribus corporibus quantitatiuis: atqui illa ſunt entia completa: ergo.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem concedo abſolutè maiorem, & nego etiam minorem: ad cuius etiam probationem reſpondeo diſtinguendo dupliciter iuxta duos modos quibus reſponſionem aduerſariorum ſuperiùs impugnauimus. Iuxta primum modum diſtinguo maiorem, ſic: Conſtat pluribus quantitatibus continuis, inquantùm ſingulæ componuntur ex ſuis partibus, nego: inquantùm poſſunt componere & continuari cum aliis, mathematicè loquendo, concedo: Similiter ad minorem: ſunt entia completa, priori modò, concedo: poſteriori, nego. Iuxta ſecundum, qui ferè in idem redit, diſtinguo etiam illam maiorem: Conſtat pluribus quantitatibus, vt quantitates ſunt ſimpliciter, nego: vt vnitates, concedo: atqui huiuſmodi ſunt entia

completa ; vt quantitates , concedo : vt vnitates ; nego. Neque ad hoc neceſſe eſt dicere quod nonnulli dicunt vnitatem quantitatiuam eſſe aliquem modum realiter formaliter diſtinctum à quantitate quam conſtituit vnam , ad differentiam vnitatis tranſcendentalis quæ nihil ſuperaddit enti , ſed eſt ipſummet ens vt indiuiſum in ſe & diuiſum à quolibet alio : Non eſt inquam neceſſe ad hoc recurrere, & illud diſcrimen inter vnitatem prædicamentalem & tranſcendentalem ſtatuere : tùm quia ſicut quodlibet aliud ens ſeipſo eſt vnum hoc ipſo quod indiuiſum in ſe ſecluſo quocumque alio realiter diſtincto ; ita & ipſa quantitas : tùm quia ſufficienter ſaluatur quomodo illa vnitas , etſi non ſit aliquis modus realiter ſuperadditus ipſi quantitati , ſit nihilominùs aliquid incompletum , vt ſuprà explicuimus.

Obiicies 2. & inſtabis : Quæ non vniuntur inter ſe (eſto ſint incompleta) non efficiunt vnum per ſe : ſed vnitates quantitatiuæ ſeu partes numeri non vniuntur inter ſe , ſed ſunt ab inuicem diſcretæ & diſiunctæ : ergo numerus, qui ex illis conficitur, non eſt vnum per ſe ſeu ens vnius eſſentiæ.

Reſpondeo maiorem eſſe veram in aliis generibus, in genere quantitatis falſam : vnde & ſimiliter conſequentia diſtinguenda eſt : Non eſt vnum per ſe , vnitate aliorum generum , concedo quantitatis ; nego. Ratio diſparitatis eſt, quia alia genera , putà ſubſtantia , cum in ſuo conceptu nullam importent pluralitatem , exactiorem vnitatem poſtulant : quantitas verò in ſuo conceptu eſſentiali pluralitatem importat partium , abſtrahendo à continuatione aut diſcretione ſiue ſeparatione illorum ; & ideò vnitas quam petit eſt omnium per ſe vnitatum minima , vtpote quæ compatitur cum huiuſmodi pluralitate partium ſiue continuarum , ſiue diſcretarum , cum de ſe ab vtriuſque abſtrahat.

Inſtabis : plura vt plura non faciunt vnum in quocunque tandem genere : ſed partes numeri conſtituunt ipſum , vt plures ſunt , quandoquidem vt diſ-

cretæ & ſeparatæ : ergo non faciunt vnum.

Reſpondeo diſtinguendo : plura vt plura diſparata, concedo : ordinata ad ſe inuicem, nego : numerus autem de quo loquimur non conſtituitur ex pluribus quantitatibus diſparatis, putà binarius ex linea & ſuperficie ; ſed ex pluribus inter ſe ordinatis & continuabilibus, vt ex duabus lineis, vel ex duabus ſuperficiebus, &c.

Aduerte autem numerum quantitatiuum ſolere diſtingui in numerum formalem, qui dicitur numerus numerans ſeu numerus abſtractus ; & materialem, qui appellatur numerus numeratus ſeu contretus. Numerus formalis eſt ipſe numerus ſecundùm ſe & ſuam rationem formalem ſpectatus vt conſtituitur ex ipſis vnitatibus quantitatiuis præcisè, vt Ternarius vt ſic : numerus materialis eſt idem prout applicatus rebus, vt Ternarius hominum.

☞ Aduerte præterea vltimam vnitatem dare ſpeciem numero, nam tertia vnitas eſt quæ conſtituit ternarium. Quæ vnitas vltima in numero numerato non eſt determinata, neque enim in ternario hominum datur aliquis qui ſit determinatè vltimus illius numeri aut tertius, ſed tantùm in numero numerante. Hæc de numero.

Dico 2. Orationem non eſſe veram ſpeciem quantitatis. Sumitur hìc oratio pro numero ſeu multitudine vocum aut prolationum ſeu ſyllabarum ordine quodam ſibi ſuccedentium. Quo poſito.

Probatur concluſio : quia in oratione illa vocali nihil eſt quod poſſit habere rationem quantitatis niſi extenſio illa ſeu duratio cuiuſlibet ſyllabæ, ratione cuius dicitur longa vel breuis apud Grammaticos : atqui talis duratio longa vel breuis prolationis ſyllabæ non ſufficit vt oratio dicatur ſpecies quantitatis : ergo, &c. Probatur minor : duratio illa ſeu morula quæ conſumitur in prolatione cuiuſlibet ſyllabæ, nihil aliud eſt quàm tempus ipſius intrinſecum : ergo cùm tempus non conſtituat ſpeciem quantitatis, vt ſect. ſup. oſtendimus, nec etiam duratio illa diſcreta ſyl-

ſabarum eam conſtituet, ac proinde nec oratio, quæ prout hic ſumitur, eſt multitudo ſyllabarum quatenùs breuium aut longarum, ſeu quatenùs vnaquæque cum breui aut longiori duratiuncula profertur: vnde reductiuè tantùm ad hoc prædicamentum pertinebit, & non directè, quia eſt quid incompletum, vt ſuprà diximus de tempore.

SECTIO V.

De proprietatibus quantitatis eiuſque coordinatione in ſerie prædicamentali.

EX dictis ſectione prima habes proprietates phyſicas quantitatis eſſe extenſionem localem, impenetrabilitatem, diuiſibilitatem, & rationem menſuræ, intrinſecæ quidem reſpectu ſubiecti proprij, extrinſecæ comparatione aliorum. Proprietates verò logicæ aut prædicabiles, de quibus hîc per ſe inquiritur, ſunt potiſſimùm tres.

Prima eſt, quòd quantitas non habeat contrarium: & hæc conuenit omni, ſed non ſoli, competit enim ſubſtantiæ vt ſuprà vidimus.

Secunda eſt, quòd non ſuſcipiat magis & minùs: nam eadem quantitas non dicitur modò magis modò minùs quantitas (ad hoc enim requireretur quòd in vna & eadem parte ſubiecti eſſet modò magis, modò minus extenſa, quod repugnat, ſiquidem non extenditur niſi per hoc quod eſt in pluribus partibus, aut meliùs quòd habet plures partes in ſubiecto quàm antea) quamuis dicatur & fit modò maior, modò minor ad quod ſufficit quod ad-

dantur ei vel detrahantur partes in diuerſis partibus ſubiecti. Et hæc etiam proprietas eſt illi communis cum ſubſtantia, & cum aliis prædicamentis à qualitate diſt nctis vt conſtabit.

Tertia eſt vt ſecundùm quantitatem dicantur res æquales vel inæquales: & hæc conuenit quarto modo, id eſt, omni & ſoli quantitati & ſemper. Sed aduerte, quòd ſicut quantitas alia eſt modis,de qua hactenùs egimus, alia virtutis quæ eſt qualibet perfectio ſiue ſpiritualis, ſiue corporea: ita etiam dupliciter vnum dici poteſt æquale alteri; primò quantitatiuè & quoad molem corpoream, ſicut duæ lineæ, aut duo corpora eiuſdem magnitudinis: ſecundò quantùm ad perfectionem, ſicut vnus homo dicitur alteri æqualis in ſcientia aut virtute. Eſſe æquale vel inæquale hoc ſecundo modo non eſt proprietas quantitatis molis vt conſtat, ſed per omnia genera diuagatur, ſecùs primo modo.

Arbor autem quantitatis ſiue ſeries prædicabilium ipſius, vt ex dictis colligi poteſt, ita debet ordinari, vt primò quantitas vt ſic, quæ eſt ſupremum genus, diuidatur in continuam & diſcretam. Continua in lineam, ſuperficiem, & corpus, quæ ſunt ſpecies infimæ, nam linea curua vel recta, ſuperficies quadrata vel circularis, corpus pyramidale aut rotundum, & ſimilia, non ſunt differentiæ eſſentiales harum ſpecierum diuiſiuæ, ſed ſolùm accidentales, quippe quæ ex rebus aliorum prædicamentorum ſumuntur, ex figura videlicet quæ eſt de prædicamento qualitatis. Diſcreta verò quantitas ſeu numerus diuidi debet in parem & imparem: numerus par in binarium, quaternarium, &c. impar in ternarium (qui definitur numerus impar primus, ex eo quòd nullum habeat priorem ſe imparem) quinarium, ſeptenarium, & ſimiles, qui ſunt ſpecies infimæ.

DISPVTATIO VII.

De prædicamento relationis.

PRO intelligentia eorum quæ in huius diſputationis decurſu dicentur, explicandi ſunt ipſo in limine hi termini, relatio, relatiuum, ſubiectum relationis, fundamentum terminus, correlatiuum, extremum.

Relatio eſt accidens cuius totum eſſe eſt ad aliud ſe habere (ſupple) *vt quo*: ſenſus enim eſt relationem eſſe id quo mediante ſubiectum refertur; ſeu cuius effectus formalis eſt referre ſubiectum cui ineſt, ad aliud.

Relatiuum verò eſt concretum relationis, ſicut album eſt concretum albedinis: vnde idem ſonat ac habens relationem, ſeu habens ſe ad aliud, ſupple, vt quòd; quo ſenſu intelligenda eſt definitio Ariſtotelis dicentis relatiua eſſe ea quorum totum eſſe eſt ad aliud ſe habere.

Subiectum relationis eſt id cui relatio ineſt: & differt à relatiuo ſicut paries ab albo: quemadmodum enim paries ſignificat ſubiectum cui albedo ineſt, album verò importat vtrumque; ita in propoſito ſubiectum relationis ſignificat id quod ſubſternitur relationi, relatiuum verò ſignificat & relationem & ſubiectum, ſeu meliùs, relationem vt in ſubiecto.

Fundamentum autem relationis nihil aliud eſt quàm cauſa ſeu ratio cur ſubiectum referatur ſeu re-

lationem habeat aliud.

Terminus relationis dicitur id ad quod formaliter terminatur relatio : ſicut filius eſt terminus relationis paternitatis , & obiectum eſt terminus relationis ſcientiæ ad ipſum , & ſic de aliis.

Correlatiuum dicitur ipſe terminus quando viciſſim refertur ad id cuius habitudinem terminat , vt filius , qui ad patrem correfertur : ſi verò non correferatur , appellatur ſimpliciter terminus.

Extrema verò dicuntur relatiuum & terminus , ſeu id quod refertur & id quod relationem eius terminat , ſiue correferatur ſiue non.

SECTIO I.

Quid ſit relatio prædicamentalis.

Dico 1. Relatio prædicamentalis rectè definitur, accidens reale cuius totum eſſe eſt ad aliud ſe habere , (ſupple) *vt quo* ; ſeu referre ſubiectum ad aliud.

Probatur declarando ſingulas particulas. Dicitur accidens per quod excluduntur ab hoc prædicamento relationes Diuinæ Paternitatis , Filiationis , Spirationis , per quas perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis conſtituuntur , quæ ſunt ipſamet Dei ſubſtantia , atque ita ſicut non ponitur hæc in categoria ſubſtantiæ, ſic nec relationes illæ in hoc prædicamento , idque ob eaſdem rationes quas facilè huic propoſito applicabis. Dicitur accidens reale , vt excludantur relationes rationis , ob rationem in antepradicamentis adductam dum de conditionibus in ente categorico requiſitis ageremus. Et quamuis nonnulli cenſuerint relationem prædicamentalem non eſſe

realem quoad rationem *ad*, (in relatione enim duplex ratio diſtinguitur, nempe ratio communis accidentis quæ eſt eſſe in ſubiecto; & ratio ſpecialis ac veluti differentialis ipſius relationis quæ eſt referre *ad* aliud;) immeritò tamen, cùm à parte rei & ante omnem mentis operationem referat vnum ad aliud.

Additur denique, *cuius totum eſſe eſt ad aliud ſe habere*, vt denotetur relationem prædicamentalem eſſe purum reſpectum ad aliud, excludantúrque ab hac categoria relationes ſecundùm dici & tranſcendentales, quarum totum eſſe non eſt ad aliud ſe habere, ſeu referre vnum ad aliud, nec ſunt puri reſpectus, ſed vel res omninò abſolutæ in ſuo eſſe, quæ tamen intelliguntur, ſignificantur aut dicuntur in ordine ad aliud ſicut Deus vt omnipotens, vt Creator, vt Dominus, in ordine ad creaturas, qui propterea relatiuus dici poteſt ſecundùm intelligi aut ſecundùm dici ad ipſas; vel abſolutæ ſimpliciter, cum hoc tamen connotantes eſſentialiter, aliquid extrinſecum, ſiue vt cauſam, ſiue vt effectum, ſiue vt obiectum, aut ſubiectum, vel aliquo alio modo, ſicut res creatæ, quæ vt tales ſaltem connotant extrinſecè Deum vt Creatorem, & inſuper aliæ ſuos effectus, aliæ obiecta à quibus ſpecificantur, aliæ ſubiecta quibus inſunt, vel quid ſimile, ita vt nulla ſit res creata quatumuis abſoluta quæ alicuius extrinſeci non importet connotationem, ſubindéque tranſcendentalem relationem, quæ nihil aliud eſt quàm huiuſmodi connotatio, ſeu ipſamet entitas rei abſolutæ vt connotans illud extrinſecum: dicitúrque relatio tranſcendentalis eo quòd per omnia genera diuagatur & in omnibus rerum creatarum formalitatibus includitur, eſtque fundamentum relationis prædicamentalis in eis, quando reliquæ adſunt conditiones: relatio enim tranſcendentalis genitoris ad genitum, v. g. quæ nihil aliud eſt quàm ipſemet homo generans, vel ipſius potentia generatiua vt connotans alium à ſe productum, ſicut

cauſa effectum, fundat relationem paternitatis, quæ prædicamentalis eſt; ſimiliter relatio tranſcendentalis potentiæ aut habitus, putà ſcientiæ vel virtutis, ad obiectum proprium, categoricam fundat habitudinem menſurati ad menſuram, de qua infrà. Vnde inferes non eſſe idem generaliter loquendo relationem tranſcendentalem, & relationem quæ appellatur ſecundùm dici. Relatiuum enim ſecundùm dici appellatur id omne, quod etſi non habeat relationem prædicamentalem ad aliud, nec tranſcendentalem, quæ vt mox diximus eſt fundamentum illius, dicitur tamen aut ſignificatur vt reſpectiuum ad aliud vt de Deo inquantùm omnipotente, creatore, &c. dictum eſt. Superius dixi, *ſi adſint alia conditiones*, circa quas.

Dico 2. Quatuor conditiones requiruntur ad relationem prædicamentalem: prima eſt ſubiectum reale: ſecunda, fundamentum reale: tertia, terminus realis & realiter exiſtens: quarta, diſtinctio realis inter fundamentum & terminum.

Ratio primæ conditionis eſt, quia accidens, reale, qualis eſt relatio, nequit ſubiectari niſi in ſubiecto reali.

Ratio ſecundæ eſt, quia fundamentum relationis nihil aliud eſt quàm cauſa ſeu ratio cur aliquid ad aliud referatur: atqui in hoc quod refertur realiter reperiri & aſſignari debet aliqua realis cauſa aut ratio talis relationis, effectus enim realis cauſam realem expoſcit: ergo.

Ratio tertiæ ſumitur ex propriiſſima ratione relationis prædicamentalis: cùm enim totum eius eſſe ſit ad aliud ſe habere, id eſt, referre ſuum ſubiectum ad terminum, ablato termino neceſſe eſt & ipſam auferri. Vnde defectu huius conditionis Logica non dicit relationem prædicamentalem ad ſuum obiectum quod non eſt quid reale ſed rationis, ſed ſolùm tranſcendentalem, vt aliàs dicebamus, ſicut etiam genitor ad genitum mortuum, & ſic de aliis.

Ratio tandem quartæ conditionis ex eodem capite ſumitur. ſi enim relatio prædicamentalis eſt verus & realis ordo vnius ad aliud, hoc eſt, ſubiecti & fundamenti ad terminum, conſtituens huiuſmodi extrema inter ſe oppoſita, oppoſitione relatiua, ergo realiter & ante omne opus intellectus terminus debet eſſe aliud à fundamento, eiuſdem enim ad ſeipſum nequit dari realis relatio aut oppoſitio. Et huius defectu conditionis ſimilitudo & æqualitas, quæ reperitur inter perſonas diuinas ratione vnius & eiuſdem eſſentiæ, non eſt relatio realis: & ſi per impoſſibile vna & eadem albedo eſſet in duobus parietibus, ſimilitudo illorum nequaquam etiam eſſet realis relatio, ſed identitas.

Hæ omnes conditiones claræ fiunt in hoc exemplo. Paternitas, v. g. eſt relatio prædicamentalis, cuius ſubiectum eſt Petrus, fundamentum eſt potentia generatiua ipſius ad actum redacta, terminus verò eſt filius ab ipſo genitus, inter quos realis intercedit diſtinctio.

SECTIO II.

De fundamento relationis prædicamentalis, eiuſque diſtinctione ab illo.

TRiplex aſſignari ſolet relationis prædicamentalis fundamentum: primum eſt vnitas & numerus: ſecundum, actio & paſſio: tertium, menſura & menſuratum.

1. Vnitas aut conuenientia fundat relationem identitatis, ſimilitudinis, aut æqualitatis: ex eo enim

quòd Petrus & Paulus conueniant in vna natura ſpecifica aut generica, fit quòd referantur ad inuicem relatione identitatis in tali natura : ex eo quòd in vna quantitate aut magnitudine ſtaturæ, oritur inter ipſos relatio æqualitatis : & ex eo quòd in vna qualitate, putà albedine, relatio ſimilitudinis : iuxta illud Philoſophi, vnum in ſubſtantia facit idem; vnum in quantitate facit æquale ; in qualitate, ſimile. Numerus verò aut diſtinctio ſeu diſconuenientia fundat relationes diuerſitatis, inæqualitatis, & diſſimilitudinis : ex eo enim quòd in Petro & Paulo ſit diuerſa numero & indiuidualiter natura, conſurgit inter ipſos relatio diuerſitatis in tali natura indiuidua : ex eo quòd diuerſa quantitas aut ſtaturæ magnitudo, relatio inæqualitatis : diſſimilitudinis verò ex eo quòd diſconueniant in qualitate, putà colore. Et ſic de aliis.

Actio autem & paſſio fundant relationem agentis ad paſſum aut effectum, & è conuerſo effectus vel paſſi ad ipſum agens. v. g. generatio actiua in homine generante fundat relationem paternitatis ad filium, & viciſſim generatio paſſiua in homine genito relationem filiationis ad patrem, & ſic de aliis. Ideò enim pater refertur ad filium, quia ipſum genuit, & è conuerſo ideò filius cor refertur ad patrem, quia ab ipſo genitus eſt.

Dices : deſinente fundamento non remanet relatio : atqui remanet tranſacta actione, putà paternitas tranſacta generatione : ergo actio non eſt fundamentum relationis. Præſertim quia actio tranſiens, de qua eſt ſermo : non reſidet in ipſo agente in quo ſubiectatur relatio illa, ſed tranſit ad paſſum & in eo recipitur, vt dicemus in Phyſica.

Reſpondeo fundamentum relationis agentis ad paſſum, & viciſſim paſſi ad agens, non eſſe actionem aut paſſionem in abſtracto ſumptas, quæ tranſeunt ; ſed in concreto, quæ nihil aliud ſunt quam potentia actiua aut paſſiua, (ſeu potentia generandi actiuè, v. g. quæ eſt in Patre, & generandi paſſiuè

quæ eſt in filio) vt ad actum vel exercitum redactæ, & illæ manent in huiuſmodi ſubiectis quandiù illa ſubiecta manent. Ex quibus facilè reſpondebitur in forma.

Denique ratio menſurabilis fundat in re quæ menſuratur, relationem ad propriam menſuram, hoc eſt ad id per quod eius perfectionem cognoſcimus & veluti metimur. Vnde quia omnes potentiæ, v.g. omnes actus & habitus menſurantur quoad ſuam perfectionem ab obiectis, ita vt tantò perfectiores ſint quantò perfectius aut nobilius reſpiciunt obiectum, aut nobiliori modo illud attingunt, ideò dicunt relationem prædicamentalem ad illud (ſi adſint omnes conditiones de quibus ſuprà) quæ dicitur relatio menſurati ad menſuram: ad menſuram inquam perfectionis, non enim hîc loquimur de menſura quantitatis, id eſt, per quam cognoſcimus molem & quantitatem rei, qualis eſt vlna reſpectu panni: inter hanc enim menſuram & illud menſuratum intercedit relatio primi generis, ſcilicet æqualitatis vel inæqualitatis, fundata ſupra conuenientiam vel diſcouenientiam in magnitudine, non verò relatio huius tertij generis hoc eſt menſurati ad menſuram perfectionis.

Ex quibus inferes relationes primi & ſecundi generis, id eſt, quæ fundantur in vnitate numero, in actione & paſſione, eſſe mutuas, quando vtrumque extremum eſt eiuſdem ordinis & capax & relationis realis & accidentalis. Senſus eſt relationes primi & ſecundi generis poſtulare vt relationi ex parte vnius extremi ſe tenenti correſpondeat ex parte alterius alia relatio: ſiue ſit æquiparantiæ vt dicitur, id eſt eiuſdem rationis & appellationis cum illa; qua ratione relationi ſimilitudinis exiſtenti in pariete A. v. g. correſpondet altera relatio, quæ dicitur etiam ſimilitudo, in pariete B. ſiue ſit diſquiparantiæ, hoc eſt diuerſæ rationis & appellationis ab ea quam terminat & mutuò reſpicit, quo modo paternitati correſpondet filiatio. Dixi, Quando vtrumque

extremum

extremum eſt eiuſdem ordinis & capax,&c. Si enim alterum extremum ſit ſuperioris ordinis & incapax relationis ad aliud, tunc non erit mutua relatio: vt patet tum in maternitate B. Virginis, cui, etiamſi ſit ſecundi generis, non correſpondet realis relatio filiationis ex parte Chriſti Domini, quia ſuppoſitum eius in quo deberet recipi non eſt capax accidentis realis, vt pote diuinum: tum in relatione creaturæ ad creatorem, cui ob eandem rationem non correſpondet ex parte Dei relatio realis. At verò relationes tertij generis, id eſt fundatæ in menſura & menſurato, aut in menſuratione vel menſurabilitate vnius ab alio, non ſunt ex natura ſua mutuæ ſolùm enim ex parte menſurati reperitur realis relatio ad menſuram, & non è contra: potentia enim, v. g. realiter refertur ad obiectum, ſcientia ad ſuum ſcibile, creaturæ ad Deum vt ad ſuum exemplar & menſuram ſuarum perfectionum (quæ per maiorem vel minorem acceſſum ad perfectiones diuinas dignoſcuntur, ſicut etiam perfectio ſcientiæ aut potentiæ per ſuorum obiectorum perfectionem aut nobilitatem:) non tamen è conuerſo Deus correfertur ad creaturas in ratione exemplaris aut ideæ illarum, ſicut nec in ratione creatoris, vt dicebamus; nec ſimiliter obiectum ad potentiam, aut ſcibile ad ſcientiam.

Et ratio diſparitatis eſt, quia in relationibus tertij generis fundamentum eſt tantùm in vno extremo, nempe in menſurato quòd ſuam perfectionem & ſpecificationem deſumit ab altero, ſcilicet menſura, quæ omninò inuariata manet ex parte ſui. At verò in relationibus primi & ſecundi generis fundamentum ponitur ex parte vtriuſque extremi, puta albedo ex parte amborum parietum, actio & paſſio aut potiùs potentia actiua & paſſiua ad actum & exercitium redactæ, ex parte agentis & paſſi, & ſic de aliis. Et hæc de prima parte tituli.

§. I.

Reſoluitur ſecunda pars tituli ſectionis de diſtinctione relationis à fundamento.

DIco relationem prædicamentalem diſtingui realiter, ſaltem diſtinctione minori, à ſuo fundamento. Ita Thomiſtæ omnes.

Probatur primò. Relatio eſt id quo vnum extremum refertur à parte rei ad aliud: ſed non refertur per ipſum fundamentum formaliter, ſed per quid diſtinctum à parte rei ab ipſo: ergo relatio eſt quid diſtinctum à parte rei à fundamento. Probatur minor: fundamentum ipſum eſt quid abſolutum, putà albedo quæ fundat relationem ſimilitudinis vnius parietis albi ad alterum etiam album: ergo non eſt id per quod extremum refertur, quod debet eſſe relatiuum & purus reſpectus.

Confirmatur & vrgetur illa ratio ex illo axiomate in quo fundatur, quod ſcilicet illud quod non eſt tale per ſe, debet fieri tale per aliud: ſed vnum extremum aut fundamentum non refertur per ſeipſum ad alterum: ergo refertur per aliud realiter diſtinctum, quod eſt relatio. Minor de qua ſola ambigi poſſet, iam probata eſt, quod enim eſt eſſentialiter abſolutum non refertur per ſeipſum, ſiquidem abſolutum & relatiuum diuerſa ſunt: ſed fundamentum eſt quid eſſentialiter abſolutum, cùm ſit qualitas, quantitas, ſubſtantia, aut quid alterius prædicamenti à relatione: ergo.

Probatur ſecundò, aut adhuc magis confirmatur ratio præcedens, hoc modo: Fundamentum non refertur per ſeipſum, ſed per aliud, ſeu per relationem diſtinctam & ſuperadditam, ſi manente

fundamento pereat ipſa relatio : atqui ſic eſt : ergo. Maior eſt euidens, aliàs enim idem periret & remaneret. Minor verò probatur facilè : nam remanente albedine in pariete A. perit ſine dubio relatio ſimilitudinis quam habebat ad parietem B. ſic hic deſinat eſſe albus : atqui illa albedo erat fundamentum talis relationis : ergo remanente fundamento perit relatio.

Ad hæc argumenta reſponderi poteſt fundamentum non referri per ſeipſum abſolutè & per ſe ſumptum, ſed ſumptum cum termino quem connotat, ita vt connotatio illa, quæ erit ipſa relatio, nihil aliud ſit in recto quàm ipſamet realis entitas fundamenti, putà albedinis, vt connotans in obliquo terminum : vel iuxta alios, agregatum ex entitate fundamenti & entitate termini in recto & ex æquo importatis : atque ita quando dicitur, quòd remanente fundamento perit relatio ſi deſtruatur terminus, non eſt intelligendum quod pereat ex parte illius extremi ſuperſtitis aliquas entitas aut realitas ipſi intrinſeca, ſed ſola connatio, ad quod ſufficit quòd pereat alterum extremum connotatum.

Sed contra ; id per quod vnum extremum refertur ad aliud, eſt aliqua realitas ſeu reale accidens cuius totum eſſe eſt ſe habere ad aliud, ſic enim definitur relatio vt vidimus : ſed fundamentum ſiue per ſe ſumptum ſiue cum termino non eſt realitas cuius totum eſſe ſit ad aliud ſe habere, ſed ſemper manet entitatiuè & realiter quid abſolutum : ergo nullo modo refertur per ſeipſum ; ſed per aliquam realitatem diſtinctam, quæ ſubinde perit, & non ſolùm connotatum extrinſecum.

Probatur tertiò concluſio ratione petita ex relationibus quæ fundantur immediatè in ſubſtantia, qualis eſt relatio identitas inter Petrum & Paulum fundata in natura ſpecifica, & relatio diuerſitatis inter eoſdem fundata in differentia indiuiduali. Sic autem arguo. Accidens realiter diſtinguitur à ſubſtantia : ſed relatio identitatis, v. g. eſt acci-

deńs fundamentum verò eius ſubſtantia : ergo diſtinguitur realiter à fundamento. Probatur maior: quod non ſubſiſtit per ſe à parte rei ſed inhæret alteri, diſtinguitur realiter ab eo quod ſubſiſtit & non inhæret aliàs idem ſubſiſteret & non ſubſiſteret, inhæret & non inhæret à parte rei : atqui primum competit accidenti, ſecundum verò ſubſtantiæ: ergo :

Reſpondebis accidens phyſicum diſtingui realiter à ſubſtantia, illud enim eſt quod inhæret ; non verò accidens logicum quod dicitur id omne quod non eſt de eſſentia aut quidditate rei, ſiue realiter ſit entitas ſubſtantialis & per ſe ſubſiſtens, ſiue accidentalis & inhærens : relatio autem illa eſt accidens tantùm logicum, inquiunt auctores oppoſiti.

Sed contra : quia continetur ſub relationi prædicamentali quæ eſt verum accidens Phyſicum, cùm ſit vnum ex membris diuidentibus accidens vt ſic prout accidens diſtinguitur contra ſubſtantiam : ergo reſponſio nulla,

Obiicies primò : ſi relatio eſſet aliqua entitas aut realitas diſtincta à fundamento, admittendæ forent infinitæ propemodùm relationem entitates è ſuis fundamentis identidem pullulantes & velluti formicantes : nam ſi vel vna muſca producatur in rerum natura, exurgunt continuò, cùm in ipſa in ordine ad alia omnia, tùm in aliis omnibus in ordine ad ipſam, innumeræ relationes identitatis vel diuerſitatis, ſimilitudinis aut diſſimilitudinis, propinquitatis vel diſtantiæ ; atque ita innumeræ producuntur entitates & realitates diſtinctæ ſi noſtra opinio ſit vera. Conſequens autem videtur omnino abſurdum, quid ſcilicet ad productionem vnius muſcæ tanta fiat mutatio in vniuerſo : ergo.

Confirmatur : quia nulla poteſt aſſignari cauſa huiuſmodi entitatis aut realitatis diſtinctæ à fundamento : ergo non datur. Probatur antecedens : quando enim dealbatur aliquis paries Romæ v. g. & per hoc alius paries albus Toloſæ exiſtens incipit habere

relationem ſimilitudinem ad ipſam, quænam aſſignari poteſt cauſa productiua huius nouæ entitatis in hoc pariete Toloſæ exiſtente: quem ſuppono iam album, nullamque de nouo fieri circa ipſum mutationem? Ex quo vlteriùs ſic arguo: quia paries hic abſque vlla ſui mutatione incipit referri ad alterum per ſolam illius mutationem & dealbationem: ergo relatio illa non eſt entitas aliqua ſuperaddita, quæ mutationem induceret in hoc pariete, ſiquidem eſſet in eo aliquid reale quod antea non erat.

Ad obiectionem nego ſequelam, quia non exurgunt nouæ & diſtinctæ relationes niſi ponatur nouum fundamentum aut nouus terminus formalis, vt videbimus infrà: quando autem producitur in rerum natura aliquod indiuiduum, aut fit in ipſo aliqua noua mutatio, ponitur quidem ex parte ipſius fundamentum, ac ſubinde relatio ad alia, non tamen è contra reſultant continuò in aliis nouæ relationes ad ipſum, qui nec nouum fundamentum ponitur ex parte illorum ſed manent immutata vt ſuppono, nec etiam nouus terminus formalis ex parte indiuidui recenter producti terminat enim relationem aliorum ad ſe ſub eadem ratione formali ſub qua alia terminant, puta ſub ratione conuenientis vel diſconuenientis in natura, in qualitate, aut huiuſmodi, ita vt indiuiduum ipſum nouiter productum ſit tantùm terminus materialis ad cuius multiplicationem non multiplicatur relatio vt infrà dicimus.

Ad confirmationem nego antecedens: cauſa enim relationis eſt eadem quæ fundamenti, eadem ſiquidem actio quæ terminatur ad entitatem fundamenti, putà ad albedinem parietis exiſtentis Toloſæ, terminatur ſecundariò ad entitatem relationis quæ ex illo per ſimplicem reſultantiam conſequitur ſtatim atque ponitur terminus, vbicunque tandem ille ponatur aut producatur. Nec requiritur quòd actio illa aut cauſa quæ produxit fundamentum, tunc ſit formaliter & in ſeipſa, quando reſultat relatio, ſed ſufficit quòd remaneat virtualiter in ipſo fundamen-

to, quatenùs iſtud maneat determinatum ad huiuſmodi relationem quamprimùm terminus ponetur à parte rei. Ex quibus habet cauſam relationis eſſe tùm ipſum agens producens fundamentum, tùm ipſum fundamentum, illud per veram & propriam actionem ſecundariò terminatam ad relationem vt dixi; iſtud per ſimplicem reſultantiam quæ eſt actio impropria: terminus verò aut poſitio ipſius à parte rei concurrit ſolùm vt conditio ſine qua relatio, quæ eſt purus reſpectus ad ipſum, non reſultat.

Obiicies. 2. Si relatio diſtinguatur realiter à ſuo fundamento, dabitur proceſſus in infinitum in aſſignandis relationum relationibus: conſequens non eſt admittendum, &c. Probatur ſequela maioris: quia ſupra vnam relationem fundabitur alia, & ſupra hanc tertia, & ſic in infinitum, ergo, &c. Probatur antecedens: quia eadem ratione quâ albedo A debet referri ad albedinem B per relationem ſimilitudinis ſuperadditam, debet & ſimilitudo albedinis A referri ad ſimilitudinem albedinis B, per aliam relationem, & hæc per aliam, & ſic deinceps.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem reſpondeo vnam relationem non fundare aliam, ſed per ſeipſam referri: ſicut enim actio, quia eſt eſſentialiter egreſſus aut emanatio ab agente, per ſeipſam fit & emanat ab illo, & non per aliam actionem diſtinctam; ita etiam relatio, quia eſt eſſentialiter reſpectus ad aliud, debet per ſeipſam reſpicere illud, & non per aliarum reſpectum. Ex quo patet diſcrimen inter albedinem & ſimilitudinem in albedine fundatam: albedo enim, cùm ſit ens abſolutum, non referuatur per ſe ad aliam albedinem, ſubindéque referri debet per relationum ſuperadditam; at verò ſimilitudo, per ſe & eſſentialiter reſpicit aliam ſimilitudinem.

Inſtabis: Eſto quælibet relatio per ſeipſam referatur ad aliam relationem ſibi correſpondentem, puta ſimilitudo ad ſimilitudinem, paternitas ad filiationem, non tamen per ſeipſam referretur ad alias re-

lationes diſparatas, putà vna paternitas ad aliam paternitatem cui eſt ſimilis, & ſic de aliis : ſimiliter quamuis per ſeipſam referatur ad ſuum terminum, non tamen per ſeipſam referetur ad ſuam cauſam, ad ſuum ſubiectum aut fundamentum, ergo per relationes ſuperadditas.

Reſpondeo quamlibet relationem per ſeipſam referri primariò ad terminum vel (ſi mutua ſit) ad relationem aut relationes ſibi correſpondentes : ſecundario autem ad alia omnia ad quæ poteſt dicere ordinem ſiue ſimilitudinis, ſiue diſſimilitudinis, ſiue effectus ad cauſam, ſiue quocunque alio modo: quia cùm ſit eſſentialiter reſpectus, & purus reſpectus, non debet reſpicere per aliud, ſed per ſeipſum.

Dices : paternitas A non refertur per ſeipſam, etiam ſecundariò, ad paternitatem B, ſi manente paternitate A pereat illé reſpectus quem dicebat ad paternitatem B; ſicut nos ſuprà in probatione concluſionis arguebamus : atqui ſic eſt, deſinit enim reſpectus paternitatis A, ad paternitatem B, per hoc ſolùm quòd iſta deſinat eſſe, aut deſtruatur: ergo.

Reſpondeo id verum fore ſi periret reſpectus ille quoad ſuam entitatem, ſicut contingeret in caſu probationis concluſionis noſtræ quæ procedebat ex ſuppoſitione quòd periret terminus eius primarius; non verò ſi pereat aut deſinat ſolùm quoad aliquam terminationem materialem & ſecundariam, vt in propoſito.

Obiicies 3. Entitas illa relationis realiter ſuperaddita fundamento non eſt neceſſaria, ſed omninò ſuperflua & inutilis : ergo non eſt admittenda, iuxta illud commune effatum, quòd non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate. Probatur antecedens : ſi eſſet neceſſaria, maximè ad conſtituendum vnum extremum formaliter relatum ad aliud; atqui ad hoc non eſt neceſſaria. Probatur hoc : duo parietes albi vt ſex, ſecluſa quacunque entitate relationis ab vtraque albedine diſtincta adhuc referrentur ad in-

uicem relatione ſimilitudinis : ergo non eſt neceſſaria ad hoc entitas illa diſtincta. Probatur antecedens: quia implicat duos parietes conuenire in eodem gradu albedinis & non eſſe formaliter ſimiles : atqui ſine entitate illâ relatiua ſuperaddita conueniunt in eodem gradu : ergo.

Reſpondeo entitatem illam aut formam relatiuam non eſſe ſuperfluam , ſed omninò neceſſariam ad illud munus : nec eâ ſeclusâ , ſiue per intellectum , ſiue realiter (ſi per poſſibile vel impoſſibile Deus eam auferret vel ſuſpenderet poſito fundamento & termino) duo parietes albi vt ſex intelligerentur referri ad ſe inuicem formaliter , ſed tantum fundamentaliter , quatenùs conuenirent in eadem albedine , quæ conuenientia eſt fundamentum relationis ſimilitudinis. Et ſi dicatur, quod illi parietes eſſent formaliter ſimiles : diſtinguo : ſimilitudine ſumpta pro ipſâ relatione , nego : pro ipſâ conuenientia in qua relatio fundatur , concedo. Ex quibus patet ad alia quæ ſubduntur in obiectione.

SECTIO III.

De termino relationis.

RElatio , vt ſuprà diximus , alia eſt mutua , alia non mutua. Mutua eſt illa cui ex parte alterius extremi correſpondet alia relatio , quales ſunt relationes primi & ſecundi generis , nam paternitati, e. g. correſpondet filiatio & ſimilitudini ſimilitudo ex parte termini. Non mutua vero eſt illa cui ex parte termini non correſpondet altera relatio , ſed quid abſolutum , cuiuſmodi ſunt relationes tertij generis. Hoc poſito ſit.

§. I.

Vtrum relationes mutuæ terminentur ad abſolutum, vel correlatiuum.

SEnſus eſt vtrùm paternitas, v. g. terminetur formaliter ad entitatem abſolutam filij, vel ad ipſam filiationem ſibi correſpondentem, ſeu ad filium vt formaliter ſibi correlatum. Ad quod reſpondendo.

Dico relationes mutuas terminari formaliter ad correlatiuum.

Probatur: relatio mutua terminatur formaliter ad relationem alterius extremi ſibi correſpondentem, puta paternitas ad filiationem: ergo terminatur formaliter ad alterum extremum vt correlatiuum. Probatur antecedens: Relatio reſpicit formaliter terminum ſibi relatiuè oppoſitum: ſed ſola relatio ipſi correſpondens, non verò entitas abſoluta alterius extremi opponitur illi relatiuè: ergo relatio illa, & non entitas abſoluta erit eius terminus formalis. Maior & minor huius argumenti facili negotio ſuaderi poſſunt: Maior quidem ex eo quòd inter relationes mutuas detur oppoſitio relatiua & reciproca, quæ conſiſtit in hoc quod relatio reſpiciat realiter terminum, ex quo oritur quòd ei opponatur; & viciſſim terminus reſpiciat realiter relationem, ſubindéque ipſi etiam ex parte ſui relatiuè aduerſetur, quo differt à termino relationis non mutuæ, qui cùm non correferatur ad relationem, non opponitur ei relatiuè quantùm eſt ex parte ſui. Ex quibus minor etiam probata relinquitur: ſola enim relatio ex parte extremi terminantis ſe tenens, poteſt ratione ſui reſpicere aliam relationem quam terminat non verò entitas abſoluta: ergo illa ſola opponitur ei relatiuè.

Obiicies 2. non omnis relatio mutua terminatur ad correlatiuum : ergo falſa concluſio. Probatur antecedens, relatio effectus ad cauſam eſt mutua ex ſua natura, cùm ſit ſecundi generis fundata in actione, & paſſione : atqui illa non terminatur ad correlatiuum, vt patet de relatione creaturæ ad creatorem, cui non correſpondet ex parte Dei relatio ad quam terminetur, aliàs Deus fuiſſet mutatus in tempore recipiendo nouam relationem ad creaturas: ergo, &c. Idem argumentum fieri poteſt de relatione maternitatis in beatiſſima Virgine, cui ex parte Chriſti Domini non correſpondet realis relatio filiationis ob incapacitatem ſuppoſiti Diuini in quo deberet recipi : & tamen relatio maternitatis ex ſua natura eſt mutua.

Reſpondeo ex dictis ſuprà diſtinguendo maiorem: Relatio effectus ad cauſam eiuſdem ordinis eſt mutua, concedo: ad cauſam ſuperioris ordinis, nego. Similiter ad minorem: Relatio ad cauſam eiuſdem ordinis non terminatur ſemper ad correlatiuum, nego : ad cauſam ſuperioris ordinis, concedo : talis autem eſt relatio creaturæ ad creatorem, Deus enim eſt cauſa ſuperioris ordinis & incapax relationis ad creaturas. Et idem dico de relatione maternitatis Beatæ Virginis ad Chriſtum, cuius ſuppoſitum eſt Diuinum atque adeò ſuperioris ordinis.

Obiicies 2. Terminus relationis etiam mutuæ debet antecedere illam : atqui relatio ipſi non antecedit eam, ſed eſt ſimul natura cum illa, vt ex dicendis infrà de proprietatibus relatiuorum conſtabit : ergo terminus relationis etiam mutuæ non eſt relatio ſeu correlatio, ſed entitas abſoluta termini, quæ relationem antecedit. Maior de qua ſola eſt difficultas probatur : Illud antecedit relationem paternitatis v. g. quod prærequiritur ad hoc vt illa reſultet : atqui terminus prærequiritur : ergo, &c. Probatur minor ex communi axiomate Philoſophorum dicentium relationem non reſultare niſi poſito fundamento & termino, puta homine generante & ho-

mine genito, ſeu generatione actiua & paſſiua.

Reſpondeo duplicem eſſe terminum relationis mutuæ, putà paternitatis: vnum radicalem ſeu materialem, alterum formalem radicalis eſt entitas abſoluta geniti v. g. ſeu quod idem eſt generatio paſſiua: formalis verò eſt ipſa filiatio ſuprà illam entitatem ſeu paſſiuam generationem fundata & radicata. Quo poſito diſtinguo maiorem: Terminus radicalis debet antecedere relationem, concedo: formalis, nego: & ſimiliter minore conceſſa diſtinguo conſequens: Terminus radicalis relationis mutuæ non eſt correlatio ſed entitas abſoluta, concedo: terminus formalis, nego: Ad probationem maioris, dicendum pariter eſt terminum quidem radicalem præſupponi, & de illo intelligendum eſſe axioma illud, non ante de formali qui eſt ſimul naturâ in relationibus mutuis.

Inſtabis: Illud idem quod eſt ratio fundandi paternitatem v. g. eſt ratio terminandi filiationem: atqui ratio fundandi eſt quid abſolutum, cum relatio nequeat fundare relationem: ergo etiam ratio terminandi erit quid abſolutum.

Reſpondeo eodem modo: Illud quod eſt ratio fundandi paternitatem eſt ratio radicalis terminandi filiationem, concedo: ratio formalis, nego: hæc enim eſt paternitas. Quæ ſolutio applicanda eſt conſequenti, minori conceſſa.

Vrgebis: ſpecificatiuum debet antecedere rem ſpecificatam: atqui terminus formalis relationis eſt ſpecificatiuum eius: ergo antecedit ipſam, ſubindéque erit aliquid abſolutum.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem: ſpecificatiuum per modum cauſæ, ſubiecti, vel obiecti, aut alicuius alterius quod cauſalitatem quandam reſpectu ſpecificati importet concedo: ſpecificatiuum per modum puri termini, nego: ſpecificatiuum autem formale relationis reſpicitur ab ipſa per modum puri termini, in quo differt relatio prædicamentalis à tranſcendentali quæ reſpicit ipſum

per modum cauſæ vel efficientis vel materialis, &c.

Obiicies 3. Si relatiuum mutuum terminetur formaliter ad correlatiuum, putà pater ad filium, non poterit cognoſci nec definiri niſi per ipſum, ſiquidem ralatiuum nequit cognoſci neque definiri niſi per ſuum terminum : conſequens autem eſt falſum: ergo & antecedens. Probatur minor : ſi definiremus vnum relatiuum per aliud ſibi correlatum, idem poſſet poni in definitione ſui ipſius : conſequens eſt falſum, iam enim eſſet notius & ignotius ſeipſo : ergo, &c. Probatur ſequela maioris ſi definiremus patrem per filium formaliter vt filius eſt, dicendo, Pater eſt ille qui habet filium, tunc loco filij poterit ſubſtitui definitio eius quæ erit hæc, Filius eſt ille qui habet patrem, & ita definitio patris talis erit, Pater eſt ille qui genuit eum qui habet patrem : atqui hoc eſt idem poni in definitione ſui ipſius : ergo, &c. Maior vltimi ſyllogiſmi probatur ex communi dicto Philoſophorum aſſerentium loco nominis in definitione poſiti licere ſubſtituere eius definitionem, putà viuens ſenſibile loco animalis poſiti in definitione hominis, ita vt indifferenter dici poſſit, Homo eſt animal rationale, vel Homo eſt viuens ſenſitiuum rationale : ergo loco filij in definitione patris poſiti licebit ponere eius definitionem.

Reſpondeo conceſſa ſequela maioris, negando minorem : Ad probationem nego ſequelam maioris: Ad cuius item probationem reſpondeo negãdo loco termini in definitione relationis poſiti poſſe ſubſtitui eius definitionem : & ad aliud dictum Philoſophorum reſpondeo id intelligendum eſſe de eo quod ponitur in definitione tanquam pars intrinſeca definiti, per inde enim eſt quòd in definitione hominis ponatur animal, vel animalis definitio, id eſt, viuens ſenſitiuum ; non autem de eo quod ponitur in definitione tanquam extrinſecum connotatum aut terminus : quia ſcilicet terminus ponitur in defini-

tione relatiui vt terminans aut viciſſim reſpiciens ipſum, quod munus nequit præſtare per ſuam definitionem vt pote quæ includit ipſum relatiuum.

§. 2.

Vtrùm relatio etiam non mutua terminetur ad correlatiuum vel ad abſolutum.

DIco relationem non mutuam terminari formaliter ad abſolutum, & non ad correlatiuum.

Probatur: Terminari ad correlatiuum eſt reſpicere aliud ab ſe mutuò relatum: atqui contra naturam relationis non mutuæ eſt quòd reſpiciat aliud ad ſe mutuò relatum: ergo contra naturam eius eſt quòd terminetur ad correlatiuum. Maior eſt euidens. Minor verò probatur: non poteſt aliquid mutuò referri ſine relatione, ſicut non poteſt eſſe album ſine albedine, atqui in termino relationis non mutuæ non reperitur relatio realis ad id cuius eſt terminus; in hoc ſiquidem differt à termino relationis non mutuæ: ergo terminus relationis non mutuæ, non correfertur à parte rei ad ipſam.

Reſpondebis terminum relationis non mutuæ eſſe relatum extrinſecè denominatione petita à relatione exiſtente in alio extremo, ſicut paries dicitur extrinſecè viſus à viſione in oculo. Et in hoc ſenſu relatio non mutua dicitur terminari ad correlatiuum, & non eo modo quo relatio mutua cuius terminus eſt & dicitur intrinſecè correlatiuus à relatione exiſtente in ipſo.

Sed contra: quia terminus relationis non mutuæ nequit dici etiam extrinſecè relatus à relatione exiſtente in altero extremo: ergo nulla ſolutio. Pro-

batur antecedens : eſſe relatum ad aliud quomodocumque tandem, eſt dicere ordinem ad illud : atqui terminus relationis non mutuæ non dicit ordinem ad illam, ſed ſolùm terminat habitudinem eius ad ſe : ergo nullo modo dici poteſt relatus ad eam. Vnde non eſt paritas in exemplo adducto quamuis enim paries dicatur viſus à viſione exiſtente in oculo, non tamen terminus dici poteſt relatus à relatione exiſtente in alio extremo : & ratio diſparitatis eſt quia eſſe viſum nihil aliud eſt quàm terminare viſione, eſſe verò relatum eſt dicere relationem ad aliud. Quod ſi velis ly eſſe relatum eſſe quid commune, & ad id quod refertur, & ad id quod terminat relationem, hoc ſenſu nullum eſt inconueniens admittere relationem non mutuam terminari ad relatiuum, ſed hoc eſt abuti terminis.

Obiicies 2. Relatio etiam non mutua eſt ſimul naturâ cùm ſuo termino : ergo eius terminus eſt quid relatiuum. Antecedens probatur, quia vna ex proprietatibus relatiuorùm vt ſic eſt quod ſint ſimul naturâ, v infrà dicetur. Conſequentia verò ex eo ſuadetur, quia abſolutum eſt priùs naturâ relatiuo : ergo vt terminus relationis non mutuæ ſit ſimul naturâ cùm ipſa debet eſſe correlatiuus.

Reſpondeo 1. negando antecedens ; eſſe enim ſimul naturâ propriè loquendo ſolis competit relatiuis mutuis vt ſectione quinta dicetur.

Reſpondeo 2. relationem non mutuam eſſe ſimul natura cum ſuo termino reduplicatiuè vt terminante, non autem cum ipſo abſolutè & materialiter conſiderato. Ex quo non ſequitur terminum eius eſſe correlatiuum. Vnde ad probationem conſequentiæ diſtinguo antecedens : ad ſolutum, materialiter ſumptum eſt priùs naturâ relatiuo, concedo: Abſolutum reduplicatiuè vt terminans relationem, nego.

Obiicies 2. Quod opponitur alteri relatiuè eſt relatum : atqui terminus cuiuſcumque relationis etiam non mutuæ opponitur ipſi relatiuè : ergo eſt

relatiuus. Minor probatur : eadem oppoſitione opponitur terminus relationi ; quā relatio opponitur termino atqui relatio opponitur termino relatiuè, vt de ſe conſtat : ergo & terminus relationi. Maior probatur, quia hæc eſt natura oppoſitorum, vt qua oppoſitione vnum alteri opponitur, eâdem alterum opponatur & ipſi.

Reſpondeo diſtinguendo maiorem. Quod opponitur relatiuè alteri tanquam in ſe habens rationem formalem talis oppoſitionis, eſt relatiuum, concedo : ſi non habent in ſe, ſed in illo altero rationem formalem huiuſmodi oppoſitionis, nimirùm relationem, nego. In hoc ergo differt terminus relationis non mutuæ à termino mutuæ, quòd quamuis vterque relatiuè opponatur relationi quàm terminat, diuerſimodè tamen : terminus enim relationis mutuæ habet : in ſe rationem formalem ſuæ oppoſitionis nempe relationem, ita vt ex parte alteriùs extremi relationi ceſſante adhuc retineret oppoſitionem relatiuam cum illo : Terminus verò relationis non mutuæ non habet in ſe rationem formalem oppoſitionis relatiuæ, ſeu relationem ; vnde etiam pereunte relatione ex parte alterius extremi non ampliùs opponitur ipſi terminus oppoſitione relatiua. Per quod patet ad probationem minoris ; licet enim in relatiuis etiam non mutuis eâdem oppoſitione opponatur terminus relationi, qua relatio opponitur termino, terminus tamen non habet in ſe rationem formalem huiuſmodi oppoſitionis quod requireretur vt foret relatiuus.

Obiicies. 3. Non omnis relatio non mutua terminantur ad abſolutum : ergo falſa concluſio. Probatur antecedens : Relatio ſeruitutis creaturæ ad Deum v. g. eſt relatio non mutua, cùm Deus non ſit capax mutuæ relationis ad creaturarum : atqui illa non terminatur ad Deum ſub abſoluta ratione Deitatis : ergo, &c. Probatur minor : quia aliàs illa relatio non eſſet quidditatiuè cognoſcibilis lumine naturali, quod ſic oſtenditur, quia non poteſt

cognoſci quidditatiuè relatio niſi quidditatiuè cognoſcatur eius terminus : atqui Deus ſub ratione abſoluta Deitatis nequit lumine naturali quidditatiuè cognoſci : ergo.

Reſpondeo negando antecedens : ad probationem reſpondeo relationem ſeruitutis creaturæ terminati ad Deum ſub ratione abſoluta Deitatis vt habentis potentiam dominatiuam & coërcitiuam creaturarum ſibi ſubditarum, ſub qua ratione dici poteſt Deum eſſe quid reſpectiuum ad creaturas ſeu relatiuum ſecundùm dici quatenùs non poteſt intelligi nec dici aut explicari potentia illa dominatiua niſi reſpectum ad creaturas,) non verò ſecundùm eſſe, quod neceſſarium eſſet vt arguens haberet intentum : nego autem inde ſequi relationem huiuſmodi non poſſe quidditatiuè cognoſci lumine naturali : Et ad probationem reſpondeo, ad quidditatiuam cognitionem relationis ſufficere quòd terminus quidditatiuè imperfectè cognoſcatur. Deus autem, quamuis ſub ratione abſoluta Deitatis non poſſit perfectè quidditatiuè cognoſci lumine naturali, benè tamen imperfectè maximè prout importat potentiam dominatiuam, qua ratione terminat relationem ſeruitutis creaturarum.

SECTIO IV.

De vnitate & diſtinctione relationum.

DICO vnitatem ſpecificam relationum deſumendam eſſe, tanquam à totali & integra cauſa, ab vnitate ſpecifica tam fundamenti quàm

termini: diſtinctionem verò ſpecificam à ſpecifica alterutrius diſtinctione ſeu diuerſitate.

Probatur: Vnitas ſpecifica cuiuſlibet naturæ ſumitur ab vnitate formali ſpecificatiui ipſius: atqui ſpecificatiuum relationis eſt fundamentum ſimul & terminus ergo vnitas relationis requirit vnitatem formalem tam fundamenti quàm termini, ita vt ſi alterutrum formaliter diuerſificetur, diuerſificetur etiam ſpecie ipſa relatio. Probatur minor: ab eo ſpecificatur totaliter completè relatione, à quo in ſua ratione eſſentiali dependet: atqui dependet tam à fundamento quàm à termino, cùm ſit eſſentialiter ordo vnius ad alterum, ideſt, fundamenti ad terminum ergo ſpecificatur ad vtroque, & ſubinde ad vtroque ſimul ſumit ſuam ſpecificam vnitatem, a fundamento quidem tanquam à cauſa efficiente, à termino verò tanquam à cauſa formali extrinſeca, ſeu melius tanquàm à connotato & complemento extrinſeco: vel vt dicunt alij, à fundamento initatiuè, à termino completiuè. Vnde omnes relationes paternitatis ſunt eiuſdem ſpeciei, quia habent idem ſpecie fundamentum & eundem terminum, omnes enim fundantur in potentia generatiua ad actum redacta, & terminantur ad filium. Similiter dic de omnibus relationibus ſimilitudinis inter parietes albos v. g. & ſic de aliis.

Quod ſi alterutrum, id eſt, vel fundamentum vel terminus diuerſificetur, diuerſa etiam ſpecie exurget relatio.: vnde relatio niuis v. g. ad cygnum, quæ eſt ſimilitudo in albedine, differt ſpecie à relatione eiuſdem niuis ad coruum, quæ eſt diſſimilitudo; quia etſi habeant idem fundamentum ex parte niuis, ſcilicet albedinem, habent tamen diuerſos terminos: & è conuerſo relatio mutua ſimilitudinis cygni ad niuem, & relatio diſſimilitudinis corui ad eandem, ſunt etiam ſpecie diuerſæ: quia quamuis habeant eundem terminum, habent tamen diuerſa fundamenta. Ratio autem cur ad vnitatem ſpecificam relationis reliquitur vnitas ſpecifica tam

fundamenti quàm termini, ad diſtinctionem verò ſufficiat diuerſitas alterutrius, eſt quia vnitas habet rationem boni quod ex integra cauſa; diſtinctio verò rationem mali, quod ex vnico defectu conſurgit.

Dico 2. Vnitatem & diſtinctionem numericam relationum deſumendam eſſe ex vnitate vel diſtinctione numerica ſubiecti cui inhærent: vnde in vno & eodem homine qui eſt pater plurium filiorum non dantur plures numero paternitates in ordine ad eos, ſed illos omnes reſpicit vnâ & eâdem numero relatione, ob numericam vnitatem ſubiecti, ſicut è contra in pluribus filiis nequit eſſe vna & eadem numero filiatio qua illi omnes reſpiciant vnum patrem, ſed filiatio vnius realiter numericè diſtinguitur à filiatione alterius, ob numericam diſtinctionem ſubiectorum.

Probatur hæc concluſio ſic declaratâ, vnitas & diſtinctio materialis accidentium, cuiuſmodi ſunt relationis prædicamentales, deſumi debent ab vnitate vel diſtinctione materiæ ipſorum, quæ eſt ſubiectum: atqui vnitas & diſtinctio numerica eſt materialis, ſicut ſpecifica eſt formalis: ergo deſumi debet ex vnitate vel diſtinctione numerica ſubiectorum. Maior, de qua ſola poſſet dubitari, ex eo ſuadetur, quòd ab eo ſumi debent vnitates ſpecificæ & numericæ à quo petuntur differentiæ formales & indiuiduales: atqui differentia indiuidualis petitur à materia, & formalis à forma: Ergo, &c. De hoc ampliùs in Metaphyſica par. 1. Diſp. 2. ſect. 2.

Obiicies 1. Contra primam concluſionem ſi ad vnitatem ſpecificam relationis requireretur vnitas ſpecifica tàm fundamenti quàm termini, ita vt ad diuerſitatem illius ſpecificam ſufficiat diuerſitas ſpecifica alterutrius, ſequeretur filium referri ad patrem & matrem diſtinctis ſpecie relationibus: conſequens non eſt admittendum: Ergo, &c. Probatur ſequela maioris, quia filiatio terminatur & ad patrem & ad

matrem : atqui paternitas & maternitas ſunt relationes ſpecie diſtinctæ : Ergo ſi ad ſpecificam diſtinctionem relationis ſufficiat diuerſitas ſpecifica termini, ſequetur in filio eſſe duas filiationes.

Reſpondeo negando ſequelam maioris : ad probationem diſtinguo minorem : Paternitas & maternitas ſunt relationes diſtinctæ ſpecie completâ & adæquata, nego : incompleta & inadæquata, concedo. Quando autem dicimus ad diſtinctionem ſpecificam relationum ſufficere quod habeant terminos ſpecie diſtinctos, intelligimus de terminis ſpecie completa & adæquata diſtinctis quales non ſunt paternitas & maternitas : Cum enim ambæ fundentur in vnica totali, completa & adæquata generatione prolis coaleſcente ex concurſu partiali vtriuſque parentis, non poſſunt ſpecie completa & adæquata inter ſe diſtingui, ſed efficiunt vnam completam relationem quæ eſt terminus filiationis.

Obiicies 2. contra ſecundam concluſionem : in parte duos filios habente ſunt duæ paternitates numero diſtinctæ : ergo falſa concluſio. Probatur antecedens : in patre ſunt duæ ſolo numero diſtinctæ paternitates, ſi non referatur per vnam & eandem ad vtrumque filium : atqui : ergo. Probatur minor : illa non eſt vna & eadem relatio cum alia, qua pereunte, alia remanet : atqui pereunte relatione paternitatis in ordine ad alterum filium, quando obit, remanet relatio ad alium ſuperſtitem : Ergo.

Reſpondeo negando antecedens : ad probationem nego minorem : Et ad probationem eius reſpondeo negando ſuppoſitum minoris, quòd nimirum pereunte vno filio, altero ſuperſtite, pereat illa relatio paternitatis quantùm ad ſuam entitatem realem ſed ſolùm quoad terminationem aliquam materialem. Ratio eſt quia remanet adhuc terminus eius formalis in vno filio, nempe filiatio ; & perit tantùm terminus eius materialis : ſeu quod idem eſt manet terminus formaliter, hoc eſt (vt dixi) filiatio quoad ſuam rationem formalem & ſpecificam, &

perit tantùm quoad aliquam extenſionem materialem, quia cùm anteà reperiretur in duplici ſubiecto, modo eſt in vno dumtaxat.

Inſtabis: pereunte altero filio pater non refertur realiter ad ipſum, cùm tamen antea referretur: ergo perit relatio realis quà ipſum reſpiciebat.

Reſpondeo non perire quoad ſuam realem entitatem, quia remanet eius terminus formalis, ſed ſolùm quoad vnam terminationem materialem.

SECTIO V.

Coordinatur arbor relationis, & adducuntur eius proprietates.

CVM deſint nomina diuerſos gradus genericos & ſpecificos relationum exprimentia non poteſt aliter eius prædicamentum coordinari quàm adducendo illius diuiſiones.

Relatio ergo prædicamentalis diuiditur in primis in tria illa genera relationum de quibus ſect. 2. quæ genera ſunt ſubalterna.

Deinde relationes primi generis ſubdiuiduntur in eas quæ fundantur in vnitate ſeu conuenientiâ, & in numero ſiue multiplicate. Relationes fundatæ in vnitate ſubdiuiduntur in eas quæ fundantur in vnitate aut conuenientia in ſubſtantia, & appellantur relationes identitatis; & quæ in conuenientia, quantitatis, dicuntúrque relationes æqualitatis; & quæ in conuenientia aut vnitate qualitatis, & ſunt relationes ſimilitudinis: ſimiliter relationes fundatæ in numero ſeu diuerſitate, aliæ ſunt quæ fundantur in numero aut diuerſitate ſiue diſconuenientiâ in natura, &

appellantur relationes diuerſitatis, aliæ quæ in diſconuenientia quantitatis aut magnitudinis, & dicuntur relationes inæqualitatis; aliæ quæ in numero ſeu diſconuenientia qualitatum, & ſunt relationes diſſimilitudinis.

Relationes verò ſecundi generis ſubdiuiduntur in eas, quæ fundantur in actione, vt paternitas; & quæ in paſſione vt filiatio.

Relationes tandem tertij generis ſeu menſurati ad menſuram, diuerſificantur iuxta diuerſitatem formalem potentiarum, habituum, & aliorum quæ à diuerſis obiectis menſurantur. Et hæc de diuiſione relationum.

Prima autem proprietas relationis eſt, quod non habeat contrarium, intellige, ratione ſui, ratione enim fundamenti poteſt interdum habere contrarium, quando videlicet relationes, fundantur in qualitatibus contrariis, vt ſimilitudo & diſſimilitudo in albedine & nigredine. Quod autem relationes ſecundùm ſe non habeant contrarietatem, patet in exemplo iam iam allato ſimilitudo enim & diſſimilitudo ſaltem reſpectu diuerſorum poſſunt ſeſe compati in eodem ſubiecto.

Secunda proprietas eſt, quòd nulla relatio ratione ſui ſuſcipiat magis & minùs, licet ratione fundamenti id poſſit, paries enim albus vt tria eſt magis ſimilis parieti albo vt quatuor quàm ſit paries albus vt vnum.

Tertia eſt, quòd relatiua dicantur ad conuertentiam, id eſt, quòd vnum explicetur per ordinem ad aliud in obliquo importatum, & illud viciſſim explicetur per primum, ſiue vt alij dicunt, dici ad conuertentiam eſt prædicari de ſeipſo cum implicatione alterius, vt cùm dicitur, Pater eſt filij pater, Filius eſt patris filius.

Quarta, quod relatiua ſint ſimul natura quæ ſimultas conſiſtit in duobus: primum eſt quòd mutuò ſe inferant: ſecundum, quod vnum formaliter loquendo inquantùm relatiuum non ſit cauſa alte-

rius, nec viciſſim: vnde quia hæc duplex conditio non habet locum niſi in relatiuis mutuis, ideò in illis ſolis videtur etiam habere locum ſimultas naturæ: quamuis etiam aliqualiter videatur conuenire relatiuis etiam non mutuis ſi nimirum alterum extremum, nempe terminus, accipiatur reduplicatiuè vt terminans, putà ſi ſumatur Deus, vt Dominus reduplicatiuè, id eſt, vt terminans relationem ſeruitutis creaturarum; aut vt creator, id eſt vt terminans relationem creatoris earundem in ſe: nam ſub tali reduplicatione eſt ſimul natura cum creaturis, quia valet hæc conſequentia: eſt Dominus, ergo ſeruus, & è conuerſo, nec vnum illorum vt ſic eſt cauſa alterius. Et hæc proprietas ſic explicata conuenit relatiuis quarto modo: ſecùs dicendum de tribus præcedentibus.

Vltima eſt, quòd relatiua ſint ſimul cognitione & definitione id eſt quod vnum nequeat cognoſci aut definiri niſi per aliud & viciſſim, quod propriè & in rigore loquendo locum habet in relationibus mutuis, in non mutuis non ita propriè: quamuis enim relatio creaturæ ad Deum nequeat cognoſci niſi cognito Deo, Deus tamen cognoſci poteſt non cognita illa relatione. Si tamen Deus ſumatur reduplicatiuè vt terminat illam relationem: id eſt quatenùs eſt Dominus aut creator, erit ſimul cognitione & definitione cum illa: & hoc ſenſu hæc etiam proprietas conuenit quarto modo.

DISPVTATIO VIII.

De prædicamento qualitatis.

QVALITAS generaliter loquendo dici poteſt id omne quod actuat, determinat, & vt ita dicam qualificat aliud: vnde ſicut poteſt aliquid eſſe actuabile & determinabile duobus modis, nempe ſubſtantialiter & accidentaliter, ita duplex poteſt aſſignari qualitas, altera ſubſtantialis; altera accidentalis.

Qualitas ſubſtantialis appellari poteſt ipſa forma ſubſtantialis quatenùs determinat materiam, & differentia quatenùs determinat genus ad tale eſſe ſubſtantiale, putà, rationale.

Qualitas verò accidentalis generaliter loquendo illud omne dici poteſt quod modificat ſeu determinat ſubſtantiam ad aliquod eſſe accidentale & quidem ſi illam propriè modificet & determinet in ſe ipſa ad aliquod eſſe accidentale, ſicut albedo ad eſſe album, ſcientia ad eſſe doctum, dicitur ſimpliciter qualitas, & conſtituit hoc prædicamentum, vt ex dicendis conſtabit: ſi autem vel non determinet propriè & ſimpliciter loquendo ſubſtantiam, vt patet de quantitate, quæ non tam determinat ſubſtantiam quam reddit determinabilem per alia accidentia, quæ mediante quantitate recipiuntur in ſubſtantia, eamque modificant & determinant; vel

non determinet illam in ordine ad ſeipſam, ſed in comparatione ad aliud, ſicut relatio determinat ſubiectum in ordine ad terminum; actio paſſum (in quo, vt dicemus in Phyſica, recipitur) in ordine ad agens; paſſio in ordine ad effectum; vbi in ordine ad locum: ſic non dicitur qualitas ſimpliciter. His poſitis ſit.

SECTIO I.

Quid & quotuplex ſit qualitas.

Dico 1. Qualitas prædicamentalis rectè definiri poteſt accidens completum modificatiuum ſeu determinatiuum ſubſtantiæ in ſeipſa. Quam definitionem eſſe legitimam ex eo patet quòd in ea ponitur id in quo conuenit qualitas, analogicè ſaltem cum aliis octo prædicamentis accidentium, nempe ly accidens completum; & id per quod ſecernitur ab illis, videlicet ly determinatiuum, &c. vt enim modò dicebamus, quantitas non eſt ſimiliter determinatiua ſubſtantiæ; nec alia accidentia determinant & modificant illam abſolutè & in ſeipſa, ſed in ordine ad aliquid extrinſecum, relatio in ordine ad terminum, vt & ſitus in ordine ad locum, quando in ordine ad tempus, habitus in ordine ad indumentum.

Et hæc definitio eſt explicatio illius quæ affertur à Philoſopho dicente qualitatem eſſe illam ſecundùm quam denominamur quales, id eſt accidens quo qualificatur vt ita dicam & determinatur ſubſtantia ſeu ſubiectum, modo explicato.

Dico ſecundo: rectè & adæquatè diuiditur qualitas in quatuor ſpecies: quarum prima eſt diſpoſi-

tio

tio & habitus : ſecunda, potentia aut impotentia (hoc eſt debilior potentia :) tertia, paſſio & patibilis qualitas : quarta, forma & figura.

Probatur bonitas & ſufficientia huius diuiſionis, qualitas prædicamentalis eſt accidens modificatiuum ſeu determinatiuum ſubſtantiæ in ſeipſa : ergo ſecundùm diuerſas rationes modificandi & determinandi ſubſtantiam, diuerſæ erunt conſtituendæ ſpecies qualitatis, atqui quadrupliciter duntaxat poteſt ſubſtantia determinari & veluti qualificari : Ergo probatur minor & declaratur : ſubſtantia enim quadrupliciter poteſt intelligi indeterminata, & modificabilis : primò ſecundùm ſuam naturam & ſuum eſſe ; & ſic modificatur & determinatur per habitum & diſpoſitionem ad bene eſſe ſcilicet aut male, ſecundò quantùm ad operationem cuius eſt radicale principium, & ſic determinatur per naturalem potentiam aut impotentiam, ad hoc ſcilicet operationum genus potius quàm ad aliud. Tertiò quantùm ad paſſionem aut receptionem aliorum quorum eſt capax ; & ſic determinatur per qualitatem illam quæ dicitur paſſio vel patibilis qualitas quæ capacitatem illam explet & actuat : quartò quantùm ad ſuam extenſionem aut quantitatem ; & ſic determinatur per formam & figuram, quæ partes, quas quantitas habet ſecundùm ſe veluti confuſas & indeterminatas, ordinant determinant ad talem vel talem diſpoſitionem, non quidem in ordine ad locum, quod eſt proprium ſitus, ſed in ordine ad ſe.

SECTIO II.

De prima ſpecie qualitatis in habitum & diſpoſitionem ſubdiuiſa.

DIco 1. Ratio eſſentialis huius primæ ſpecie conſiſtit in hoc quod ſit qualitas determinans ſubiectum ad hoc vt bene vel malè ſe habeat ſecundùm eſſe ſuæ naturæ.

Probatur : quia in hac ratione conueniunt omnes qualitates huius ſpeciei , & per eam differunt ab aliis : Ergo illa eſt propria & eſſentialis ratio huius primæ ſpeciei. Probatur antecedens : nam ſiue qualitates huius primæ ſpecie ſubiectentur in ipſa natura aut ſubſtantia rei , vt ſanitas , ægritudo , pulchritudo , deformitas , & ex ſupernaturalibus gratia quæ immediatè hæret ipſi ſubſtantiæ animæ ; ſiue ſubiectentur in potentiis operatiuis , vt ſcientia , opinio, error in intellectu , virtutes & vitia in voluntate aut appetitu ; omnes tamen ordinantur ad benè aut malè eſſe ſubiecti. Et quidem de prioribus res eſt euidens ; nam ſecundùm pulchritudinem aut ſanitatem vel gratiam bene & conuenienter ſe habet ; ſecundùm ægritudinem verò & deformitatem malè & diſconuenienter : de poſterioribus autem idem dicendum eſt , quamuis enim ſcientia, virtus, & huiuſmodi ad benè vel malè operandum ordinentur , quia tamen benè vel malè operari , putà intelligere, vel velle conducit & ordinatur vlteriùs ad benè vel malè eſſe ipſius ſuppoſiti , ideò ad eundem finem cenſentur ordinari illæ qualitates. Quod autem per

hoc differant qualitates huius ſpeciei ab aliis conſtat : nam ſecunda ſpecies qualitatis conſiſtit in hoc quod eſt diſponere ſeu determinare ſubiectum in ordine ad operationem abſolutè ſumptam : Tert a in ordine receptionem: quarta in ordine ad extenſionem; abſtrahendo ab hoc quod eſt benè vel malè.

Dico 2. prima ſpecies qualitatis ſic definita & explicata rectè in habitum & diſpoſitionem ſubdiuiditur.

Explicatur adducendo vtriuſque definitionem : habitus enim eſt qualitas ſecundùm quam res benè aut malè ſe habet difficilè mobilis : diſpoſitio verò eſt qualitas ſecundùm quam res benè vel malè ſe habet facilè mobilis. Quæ definitiones ſic debent intelligi, vt habitus ſit qualitas difficilè mobilis ex ſua natura ; diſpoſitio verò ex natura ſua ſit facile mobilis à ſubiecto : Vnde illa qualitas quæ ex natura ſua eſt difficilè mobilis, ex accidenti tamen, putà ex indiſpoſitione vel debilitate ſubiecti, facilè remoueri poteſt ab illo, (vt ſcientia à tyrone, g atia, charitas, aliæque virtutes ſupernaturales ab homine viatore ob inſtabilitatem liberi arbitrij) erit eſſentialiter & quantùm ad rem habitus ; licet habeat modum ſeu ſtatum diſpoſitionis ; & è contra qualitas ex natura ſua facile mobilis, vt morbus, ſi per accidens putà ob complexionem infirmi fiat difficile mobilis, erit eſſentialiter & quoad rem diſpoſitio, quoad modum verò ſeu ſtatum erit habitus : qualitas tandem quæ non ſolum ex natura ſua, ſed ex omni parte eſt difficile mobilis dicitur habitus & ſecundùm rem & ſecundùm modum : quæ verò ex omni parte eſt facilè mobilis, appellatur & ſecundùm rem & ſecundum modum aut ſtatum diſpoſitio. Hoc poſito,

Membra præfatæ diuiſionis ſunt habitus ſecundum rem, & diſpoſitio etiam ſecundum rem. Quòd autem habitus habeat interdum ſtatum diſpoſitionis, & è contra diſpoſitio modum habitus, hoc eſt per accidens nec variat eſſentiam illorum.

Hæc diligenter ſunt obſeruanda pro intelligenda ſtatim dicendorum.

Dico 3. Habitus ſecundum rem & diſpoſitio ſecundum rem diſtinguntur ſpecie.

Probatur : quia habitus qui eſt talis ſecundum rem eſt qualitas eſſentialiter difficilè mobilis, diſpoſitio verò eſt eſſentialiter facile mobilis : ergo differunt eſſentialiter & ſpecificè. Probatur antecedens : Quod conuenit habitui & diſpoſitioni ex propriis principiis à quibus ſpecificantur, conuenit eis eſſentialiter : atqui eſſe facile vel difficile mobiles conuenit eis ex propriis principiis à quibus ſpecificantur & per ſe pendent, ideò enim ſanitas & ægritudo ſunt qualitates facilè mobiles de ſe; quia temperamentum humorum à quo per ſe pendent facilè tranſmutari & perturbari poteſt è contra verò ideò ſcientia & virtutes ſunt difficilè mobiles ex ſe, quia ex natura ſua habent firmiſſimas & immobiles cauſas ac principia, ſcientia demonſtrationem, virtus bonum honeſtum à quo ſpecificatur : ergo, &c.

Obiicies 1. Vna ſpecies non poteſt tranſire in aliam : atqui diſpoſitio poteſt tranſire in habitum : Ergo diſpoſitio & habitus non differunt ſpecie. Probatur minor : nam qualitas quæ modo eſt facile mobilis, poteſt fieri difficile mobilis ſi magis radicetur & firmetur in ſubiecto. v. g. ſcientia tyronis, & virtus inchoata, & ſimiles.

Reſpondeo conceſſa maiore diſtinguendo minorem : Diſpoſitio quæ eſt ſecundum rem & eſſentialiter talis, nego : quæ eſt talis ſolùm quoad modum & ſtatum, eſſentialiter verò eſt habitus, concedo, ſimiliter ad conſequentiam : Ergo. Diſpoſitio non differt ſpecie ab habitu ; Diſpoſitio ſecundùm rem. nego : ſecundum modum tantum, concedo. Ad probationem reſpondeo : quantitatem, quæ eſt facilè mobilis ſecundum rem & ex eſſentia ſua non poſſe fieri difficilè mobilem eſſentialiter, ſed ſolùm eam quæ ex ſuâ eſſentiâ petit eſſe difficilè mobilis, &

per accidens eſt facilè mobilis, cuiuſmodi ſunt ſcientia & virtus inchoatæ, vnde non ſequetur niſi quod diſpoſitio quæ eſt talis ſecundùm modum tantùm, reipſa verò eſt habitus, poſſit tranſire in habitum etiam ſecundùm modum.

Obiicies 2. Opinio eſt verus habitus: atqui illa non eſt difficilè mobilis ex propriis principiis, ſubindéque nec eſſentialiter: Ergo. Probatur minor quia opinio innititur ſyllogiſmo probabili qui non conuincit intellectum ſicut demonſtratiuus: ergo ſi ideò ſcientia etiam in tyrone ſit ex natura ſua difficile mobilis, quia innititur demonſtrationi tanquam propriæ cauſæ & principio, opinio ob rationem oppoſitam erit eſſentialiter facilè mobilis.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguo antecedens: innititur ſyllogiſmo probabili non conuincenti intellectum de euidentia certitudinis, concedo; de euidentia probabilitatis, nego.

Obiicies 3. Vitia ſunt veri habitus: atqui non ſunt difficile mobilia à ſubiectis ex natura ſua: ergo. Probatur minor: quia non habent cauſas difficilè mobiles, ideò enim virtus eſt difficile mobilis, quia innititur bono honeſto: quod cum ſit rationi conſonum, eſt quid immobile: vitia autem non innituntur bono honeſto, ſed rationi diſſono: ergo, &c.

Reſpondeo: negando minorem: Ad probationem. Reſpondeo vitia inniti bono proprio & delectabili diſſono rationi, quod reſpectu naturæ corruptæ tam firmum & immobile eſt quam obiectum virtutis ſeu bonum honeſtum & rationi conſonum reſpectu naturæ puræ. In forma ergo diſtinguo: Ideò virtus eſt difficilè mobilis quia innititur bono honeſto, præcisè, nego: quia innititur bono honeſto vt motiuo firmo & immobili (quantum eſt de ſe) concedo. Ad minorem: vitium innititur bono rationi diſſono, vt tali præcisè, nego: vt delectabili & vt motiuo comparatione naturæ corruptæ & vitiatæ firmo & immobili, concedo.

SE TIO III.

De reliquis ſpeciebus qualitatis.

SEcunda ſpecies qualitatis definiri poteſt proximum principium agendi ſimpliciter & abſolutè, vel reſiſtendi : ſicut calor ignis eſt proximum principium calefaciendi, intellectus intelligendi, voluntas volendi, durities reſiſtendi.

Explicatur hæc definitio : Qualitas iſta dicitur principium proximum, ſeu principium formale *quo* : ad differentiam radicalis principij quod eſt ipſamet forma ſubſtantialis. Additur ly principium agendi ſimpliciter & abſolutè, in quo differt hæc ſecũda ſpecies à prima : licet enim qualitates primæ ſpeciei ordinentur ſaltem ſecundario ad agendum, vel mediatè, vt illæ quas diximus ſubiectari in natura, vel immediatè, vt illæque potentiis operatiuis inhærent, nihilominùs non ordinantur ad operandum ſimpliciter & abſolutè, ſed ad benè aut malè operandum, ſeu ad operationem vt conuenientem vel diſconuenientem naturæ ſubiecti : At verò qualitates huius ſecundæ ſpeciei ordinantur ad abſolutè & ſimpliciter agendum, ſiue ad operationum abſolutè conſideratam, abſtrahendo ab eo quod bona ſit vel mala, conueniens naturæ ſubiecti vel diſconueniens : voluntas enim quæ pertinet ad hanc ſpeciem, ordinatur ad volitionem abſolutè; virtus verò in ea ſubiectata, quæ ad primam ſpectat, ordinatur ad rectam volitionem : Intellectus ſimiliter ordinatur ad intellectionem præcisè; ſcientia verò ad rectam intellectionem; & ſic de aliis.

Et quamuis in hoc etiam diſcriminentur qualita-

tes primæ ſpeciei; habitus nimirum & diſpoſitio, à qualitatibus ſecundæ, quod eæ dantur ad faciliùs poſſe id quòd antè ſimpliciter poteramus, iſtæ verò ad ſimpliciter poſſe id quod ſine ipſis nullatenùs poſſemus præſtare; hæc tamen non eſt eſſentialis & adæquata differentia inter primam & ſecundam ſpeciem, quia nonnullæ primæ ſpeciei qualitates, ſcilicet habitus ſupernaturales & infuſi, ordinantur non ſolùm ad hoc vt faciliùs, ſed etiam vt ſimpliciter poſſimus id quod ſine illis nullo modo poſſumus. Eſſentialis ergo differentia inter primam & ſecundam ſpeciem qualitatis eſt illa quam aſſignauimus, in hoc ſita quòd hæc ordinetur ad ſimpliciter agendum, id eſt, ad operationem ſub ratione indifferentis abſtrahentiſve à bona vel mala, ſecùs verò illa.

Additur tandem in præfata definitione ly vel reſiſtendi: quia licet reſiſtentia non ſit propriè actio, habet tamen aliquam ſimilitudinem actionis, & eius principium ponitur in hac ſpecie.

Diuiditur autem hæc ſecunda ſpecies communiter in naturalem potentiam & impotentiam. Potentia dicitur principium forte & validum agendi vel reſiſtendi, vt potentia viſiua iuuenis, & durities adamantis. Impotentia verò in propoſito non eſt idem ac priuatio potentiæ, ſed (vt iam ſuprà diximus) dicitur principium debile agendi aut reſiſtendi, vt potentia viſiua ſenis, & mollities in cera. Ex quo patet potentiam & impotentiam in ordine ad eundem actum & obiectum non diſtingui tanquam duas ſpecies, ſed ſicut perfectum & imperfectum intra eandem, præſertim cum eadem potentia viſiua quæ modò eſt fortis fiat ſucceſſu temporis debilis.

Tertia ſpecies dicitur qualitas ſenſibilis, id eſt, ſenſibus perceptibilis, quòd ſit proprium ipſorum obiectum: vt calor, frigus, humiditas, ſiccitas: ſonus, odor, &c.

Diuiditur autem in paſſionem & patibilem qualitatem. Paſſio in propoſito dicitur qualitas ſenſibi-

lis citò tranſiens : vt rubor ex verecundia. Patibilis verò qualitas dicitur ea quæ diu permanet in ſubiecto : vt rubor à temperamento naturali inſitus. Quia verò citò tranſire, vel diu in ſubiecto permanere ſunt differentiæ merè accidentales reſpectu qualitatis ſenſibilis, putà ruboris ; inde eſt quòd non faciunt eſſentialiter differre qualitatem patibilem à paſſione, ſed ſolùm accidentaliter.

Dices : Eſſe facilè vel difficile mobile à ſubiecto, ſunt differentiæ eſſentialiter & ſpecificè diſtinguentes habitum & diſpoſitionem inter ſe : ergo etiam citò tranſire & diù permanere in ſubiecto, quod idem videtur ac facilè vel difficile amoueri ab illo, erunt differentiæ eſſentiales patibilem qualitatem à paſſione ſpecificè diſtinguentes, putà ruborem ex naturali temperamento à rubore ex verecundia qui citò tranſit.

Reſpondeo negando conſequentiam & paritatem: ratio diſparitatis eſt, quia eſſe facilè vel difficile mobiles competit habitui & diſpoſitioni ex natura ſuarum cauſarum à quibus per ſe petunt produci, ſubindeque conuenit illis eſſentialiter : paſſioni verò vel patibili qualitati non conuenit citò tranſire aut diù permanere in ſubiecto ex natura cauſarum à quibus per ſe poſtulent produci ; accidentale quippe eſt rubori quod producatur ab hac vel illa cauſa permanente vel citò tranſeunte ; in vtroque enim caſu eandem habet eſſentiam eundem effectum formalem qui eſt conſtituere hominem v. g. rubicundum: imò eadem cauſa, putà præſentia ſanguinis in facie, ſi parùm duret, efficit paſſionem, ſcilicet ruborem tranſeuntem, ſi verò diù permaneat, efficit patibilem qualitatem, id eſt, ruborem diuturnum.

Dices ſecundò : A paſſione non dicimur quales, putà à rubore citò tranſeunte non denominatur quis ſimpliciter rubicundus : ergo paſſio non eſt vera qualitas, nec ſubinde eiuſdem ſpeciei cum patibili qualitate.

Reſpondeo negando conſequentiam : neque enim

ideò non denominamur ſimpliciter quales à paſſione, quaſi ipſa non ſit qualitas, prout hic à nobis vſurpatur; ſed quia à forma citò tranſeunte non ſit ſimpliciter denominatio ſecundùm communem modum loquendi hominum, apud quos parua illa duratio pro nihilo reputatur.

Quarta denique ſpecies qualitatis, quæ formam & figuram complectitur, definiri poteſt qualitas diſponens partes quantitatis in ſe, putà efficiens vt caput ſit iunctum collo, &c. Dixi, *in ſe*: nam diſponere eas in ordine ad locum efficiendo quod vna ſit ſurſum, altera deorſum, pertinet ad ſitum vt ſuprà iam innuimus.

Diuiditur autem hæc ſpecies, prout inſinuauimus, in formam & figuram, quæ non differunt eſſentialiter, ſed ſolum accidentaliter penes hoc, quòd forma eſt qualitas diſponens partes quantitatis in rebus artificiatis, quo ſenſu dicitur forma turris, forma nauis, &c. figura verò ſignificat eandem qualitatem prout reperitur in rebus naturalibus quo pacto dicitur figura hominis, figura leonis, &c.

SECTIO IV.

Coordinatur prædicamentum qualitatis, eiuſque proprietatis aſsignantur.

QVALITAS, quæ eſt ſupremum genus, diuiditur inprimis in quatuor ſpecies aſsignatas, quæ ſunt ſubalternæ.

Prima ſpecies ſubdiuiditur in habitum & diſpoſitionem. Habitus rurſum ſubdiuiditur in acquiſitum

noſtris actibus, & à Deo infuſum. Sub hoc continentur virtutes theologicæ, lumen gloriæ, & generaliter virtutes omnes quæ nobis à Deo ſupernaturaliter infunduntur. Sub acquiſito verò continentur habitus intellectuales & morales. Intellectuales alij ſunt ſemper veri, vt habitus primorum principiorum qui dicitur intelligentia, habitus ſapientiæ, ſcientiæ, prudentiæ, artis: alij ſemper falſi, vt error, hæreſis: alij ſunt boni, vt virtutes; alij mali vt vitia.

Diſpoſitio autem continet ſub ſe omnes qualitates corporales quæ afficiunt ſubiectum vt benè vel malè ſe habeat in ſe: vt ſunt ægritudo & ſanitas quæ reſultant ex iuſto vel inordinato temperamento quatuor humorum aut primarum qualitatum; pulchritudo & deformitas, quæ ex figura, colore, & aliis huiuſmodi oriuntur. Sub hac etiam ſpecie continentur illæ qualitates quibus ex frequenti exercitio membra ad aliquem actum facilitantur, vt eſt habilitas illa aut facilitas, quæ acquiritur in digitis aut manibus ad pingendum, ad pulſandam citharam, & huiuſmodi; in tibiis aut pedibus ad ſaltandum, chorizandum, & ſimilia. Ratio autem huius aſſerti eſt, quia omnes huiuſmodi qualitates cauſas habent de ſe variabiles, putà temperamentum, exercitium, aut quid ſimile; ſubindéque ad diſpoſitionem pertinent & non ad habitum propriè.

Secunda verò ſpecies qualitatis diuiditur in potentiam actiuam & potentiam paſſiuam ſiue potius reſiſtitiuam, (quia non omnis potentia paſſiua eſt qualitas, vt patet de potentia materiæ quæ cùm ſit eius eſſentia, eſt conſequenter ſubſtantia & non qualitas.)

Potentia actiua ſubdiuiditur in immanentem quæ eſt principium actionis remanentis in ipſo operante; & tranſeuntem, quæ eſt principium actionis progredientis in paſſum. Rurſus immanens diuiditur in vegetatiuam, cognoſcitiuam, & appetitiuam. Vegetatiua in nutritiuam, augmentatiuam, & ge-

neratiuam. Cognoſcitiua in intellectiuam; ſub qua continentur intellectus humanus & Angelicus; & ſenſitiuam, quæ complectitur ſenſus internos & externos. Ad potentiam cognoſciuam reducuntur ſpecies impreſſæ, quia ex natura ſua ad illam complendam ordinantur tanquam actuum ipſius concauſæ & comprincipia; licet probabile etiam ſit eas ſub ſpecie habitus contineri, cum diſponant ſubiectum ad benè eſſe naturæ ipſius. Species verò expreſſa ad diſpoſitionem cenſenda eſt pertinere, cùm etiam diſponat ſubiectum ſeu intellectum conuenienter ab ſuam naturam, & ſit facilè mobilis, duretque ſolum quamdiu actualis cognitio durat, cum tamen ſpecies impreſſa maneat etiam in non cogitantibus nec deleatur. Potentia autem apetitiua diuiditur in rationalem, quæ dicitur voluntas, & ſenſitiuam quæ eſt duplex nempè concupiſcibilis & iraſcibilis. Potentia verò aut virtus tranſiens continet ſub ſe omnes potentias actiuas quæ producunt effectum in externo ſubiecto & agunt per actionem in illud progredientem: qualis eſt calor ſeu calefactiua potentia & ſimiles.

Denique potentia paſſiua ſeu reſiſtitiua, quæ vt ſuo loco definiuimus eſt principium recipiendi aut reſiſtendi, continet ſub ſe durum & molle.

Ad potentiam paſſiuam reducitur ex qualitatibus ſupernaturalibus character Baptiſmalis, qui eſt qualitas ſupernaturalis mediante Baptiſmi ſacramento nobis infuſa, quâ ſimus capaces recipiendi cætera ſacramenta.

Ad actiuam verò potentiam reducuntur characteres Confirmationis & Ordinis: qui ſunt actionum ſacrarum principia, putà confeſſionis fidei coram tyranno, conſecrationis Euchariſticæ, &c.

Tertia ſpecies, quæ definita eſt qualitas ſenſibiles, ſiue ſit citò tranſiens ſubindéque paſſio, ſiue diù perſeuerans atque adeò patibilis qualitas, diuiditur in eas omnes qualitates quæ ſenſibus percipiuntur, nempe in colorem & lucem, quæ ſunt

proprium obiectum viſus ; ſonum, qui eſt obiectum auditus ; odorem, olfactus, ſaporem guſtus, calorem frigus humiditatem ſiccitatem , tactus : hæc quatuor appellantur primæ qualitates eo quòd ex illis omnes : hæ fiunt aut reſultant, ſuntque, ſpecies infimæ, ſicut etiam lux ; aliæ verò vt color, ſonus, odor, ſapor, in alias ſpecies ſubdiuiduntur.

Quarta tandem ſpecies forma ſcilicet & figura, continent ſub ſe omnes formas artefactorum , putà cathedræ , domus , turris, &c. omnes figuras tam rerum naturalium, vt hominis , leonis , & ſimilium; quàm eas quæ à Mathematicis conſiderantur , vt ſunt triangulum , quadrangulum , circulus , pyramis, cylindrus, figura oualis, ſphæra, & huiuſmodi. Quantùm verò ad proprietates qualitatis.

Prima eſt, quod habeat contrarium : quæ ſi intelligatur de vera contrarietate, conuenit ſoli qualitati, ſed non omni , neque enim forma, figura , aut lux, habent contraria.

Secunda eſt, qualitatem ſuſcipere magis & minus : Et hæc non conuenit omni : non enim competit figuræ nec multis aliis (de quo in Phyſica) conuenit tamen ſoli qualitati , illa enim ſola poteſt intendi & remitti , vt ibi videbimus. Et licet vna albedo non poſſit dici modò magis , modò minus albedo, quia hoc denotaret dari magis & minus in eſſentia ipſius quod eſt falſum, cùm rerum eſſentiæ in indiuiſibili conſiſtant ; idem tamen ſubiectum poteſt dici modò magis, modò minùs album ſecundùm eandem partem , eo quod albedo poteſt in ea intendi aut remitti.

Tertia tandem eius proprietas eſt, quòd ſecundum qualitatem res dicantur ſimiles aut diſſimiles , id eſt, quòd ſit fundamentum relationum ſimilitudinis vel diſſimilitudinis , modo in prædicamento relationis explicato ; quemadmodum ſecundùm quantitatem res dicuntur æquales vel inæquales. Et hæc proprietas conuenit qualitati quarto modo.

DISPVTATIO IX.

De ſex reliquis prædicamentis.

PRIVSQVAM de ſingulis his prædicamentis agamus, breuiter reſoluenda eſt quæſtio illa, quã de omnibus illis ſimul quæri ſolet vtrùm ſint tantum denominationes, quædam extrinſecæ, an formæ intrinſecæ. Docent aliqui eſſe meras denominationes extrinſecas, putà vbi eſſe denominationem extrinſecam in corpore locato ſeu vbicato à loco petitam.

Dico tamen 1. ſex vltima prædicamenta non eſſe puras denominationes extrinſecas.

Probatur: quia prædicamenta ſunt inter ſe primò diuerſa; atqui non eſſent primò diuerſa ſi hæc vltima conſiſterent in denominatione extrinſeca: ergo. Probatur minor: denominatio extrinſeca non eſt primò diuerſa à forma denominante, cùm ſi ipſamet forma prout extrinſecè denominans ſubiectum: atqui vnum prædicamentum ſe haberet ad aliud ſicut forma denominans ad extrinſecam denominationem quam tribuit, v.g. locus qui eſt de prædicamento quantitatis, ad vbi, quod vt volunt nihil aliud eſt quàm extrinſeca denominatio à loco, aut ſuperficie ambiente & locante petita: ergo illa non eſſent primo diuerſa.

Dico 2. Sex vltimas categorias eſſe entitates

quaſdam ſeu formalitates intrinſecas & abſolutas, quæ reſultant in rebus cum eſſentiali dependentia ab aliquo extrinſeco, vnde dici poſſunt relationes tranſcendentales. V. G. vbi eſt aliquod accidens ſeu formalitas quædam realis & accidentalis reſultans in corpore locato ex circumſcriptione loci. Hæc concluſio ſequitur ex præcedenti: ſi enim hæc prædicamenta non ſint aliquid merè extrinſecum rebus quæ ab illis denominantur, cùm aliunde ſint realia debent eſſe entitates aut formalitates reales rebus illis denominatis intrinſecæ.

Probatur inſuper; quia in ſingulis horum prædicamentorum tria tantùm poſſunt conſiderari: primò ſubiectum cui inſunt, vel quod ab eis denominantur, v. g. Petrus: ſecundò aliquid extrinſecum, vt locus à quo oritur vbi, tempus à quo ſumitur prædicamentum quando, indumentum à quo petitur categoria habitus, &c. Tertiò aliqua entitas aut formalitas quâ Petrus intrinſecè afficiatur in ordine ad locum externum v. g. quem occupat, per quam formalitatem intrinſecè denominetur præſens ſeu exiſtens in hoc vel illo loco: atqui ex his tribus nihil poni poteſt in his categoriis niſi tertium, duo enim priora, puta Petrus & ſuperficies locans, aut tempus extrinſecè durationem menſurans, pertinent ad alias categorias, ſubſtantiæ ſcilicet aut quantitatis: ergo, &c. idem argumentum fieri poteſt de aliis.

Dixi in concluſione, eſſe formalitates abſolutas, contra Scotum qui putat eſſe relationes quaſdam, quas appellat extrinſecùs aduenientes hoc eſt ab aliquo extrinſecus adiacente reſultantes, putà vbi eſſe meram relationem corporis locati ad locum ambientem ex quo oritur. Contra quem auctorem ſtat hoc argumentum quia ſi hæc prædicamenta eſſent meræ relationes, ita vt totum illorum eſſe eſſet ad aliud ſe habere, collocarentur omnia ſub genere re-

lationis : & ſic eſſent tantùm quatuor categoriæ : conſequens eſt falſum & contra omnes Philoſophos ergo, &c. Addidi tamen poſſe dici relationes tranſcendentales, quia huiuſmodi formalitates intrinſecæ & abſolutæ connotant formaliter aliquid extrinſecum, ſicut vbi locum à quo dependet : Quando tempus, habitus, indumentum, actio, agens, &c.

Obiicies : res denominatur vbicata à loco in quo eſt : ergo vbi eſt denominatio extrinſeca.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens denominatur vbicata à loco formaliter nego : cauſaliter concedo : & nego conſequentiam. Senſus eſt rem denominari vbicatam formaliter ab ipſa entitate ſiue formalitate intrinſeca vbicationis : ſed quia hæc dependet à loco, ideò res dici poteſt denominari cauſaliter ſeu dependenter à loco.

Aduerte autem ſex vltima prædicamenta, imo & prædicamentum relationis, interdum appellari modos, non quod ſint formalitates impletæ quales ſunt modi propriè dicti, ſed quia debiliſſimam habent entitatem ſicut illi.

SECTIO I.

De duplici prædicamento actionis & paſſionis.

Dico primo ſupremum genus prædicamenti actionis, non eſt actio in tota ſua latitudine ſumpta prout definitur Actus agentis, & complectitur tam actiones immanentes, id eſt quæ ſubiectantur in ipſiſmet potentiis eas elicientibus, vt ſunt intellectio, volitio, ſenſatio : quàm tranſeuntes, id eſt, quæ

tranſeunt in materiam externam, & in ea producunt aliquem effectum, quales ſunt calefactio, frigefactio.

Probatur: quia actiones immanentes non pertinent ad hoc prædicamentum, ſed collocantur in categoria qualitatis ſub prima ſpecie: ergo ſupremum genus huius prædicamenti non eſt actio in tota ſua latitudine, prout complectitur actiones etiam immanentes. Probatur antecedens: quia actiones immanentes ordinantur vel ad bene eſſe ſui ſubiecti: vt actus ſcientifici & actus ad virtutem ad bene eſſe intellectus & voluntatis, vel ad male eſſe huiuſmodi facultatum, vt actus erroris aut vitij: ergo pertinent ad primam ſpeciem qualitatis, & quidem ad diſpoſitionem quia ſunt facile mobiles.

Dico 2. Propria & eſſentialis ratio actionis, quæ eſt ſupremum genus huius prædicamenti, in eo conſiſtit quòd ſit emanatio & veluti egreſſus effectus ab agente in paſſum ſeu in materiam externam.

Probatur: quia in hoc conueniunt omnes actiones tranſeuntes, quæ ſolæ, vt probauimus, collocantur in hoc prædicamento, & differunt ab immanentibus, quæ non tranſeunt in materiam externam, ſed in ipſo agente ſubiectantur.

Dico 3. Supremum genus prædicamenti paſſionis non eſt paſſio ampliſſimè ſumpta prout dicit receptionem cuiuſcumque: ſed paſſio ſtrictiùs & magis propriè ſumpta prout eſt receptio formæ ſeu effectus ab agente producti in materia externa: hæc concluſio ſequitur ex præcedentibus.

Probatur: paſſio enim huius prædicamenti conſtitutiua eſt receptio illius, cuius actio conſtitutiua præcedentis categoriæ eſt productio ſeu emanatio: atqui actio conſtitutiua præcedentis categoriæ non eſt emanatio qualiſcumque ab agente, alias complecteretur actiones immanentes, ſed emanatio effectus in materiam externam progredientis: ergo etiam paſſio non eſt receptio cuiuſcumque, alias receptio ipſius actionis immanentis in potentia eli-

ciente pertineret ad hoc prædicamentum, ſed receptio effectus, putà caloris in materia externa: vnde ſicut in prædicamento actionis collocantur omnes & ſolæ actiones tranſeuntes, ita in hoc omnes & ſolæ paſſiones ex illis actionibus tranſeuntibus conſecutæ: atque ita hæc erit legitima paſſionis prædicamentalis definitio, quod videlicet ſit receptio effectus in materia externa.

Solent etiam definiri actio & paſſio hoc modo: Actio eſt motus vt ab agente: paſſio, vt in paſſo ſeu ſubiecto: quæ definitiones coincidunt in re ipſa cum præcedentibus: motus enim eſt fieri ipſius termini ſeu ipſe effectus vt in fieri; atque adeò idem eſt dicere, actionem eſſe motum vt ab agente, ac eſſe effectum vt ab illo; item, paſſionem eſſe motum vt in paſſo, ac eſſe effectum vt in ipſo.

Ratio autem fundamentalis omnium præcedentium concluſionum eſt, quia actio & paſſio harum categoriarum conſtitutiuæ ſunt pura vt ita dicam actio, & pura paſſio, id eſt formaliter diuerſæ, & à ſe inuicem, & à quolibet alio prædicamento, prædicamenta enim ſunt impermixta: ſola autem actio tranſiens, & paſſio ipſi correſpondens, hoc eſt receptio effectus in materia externa ſunt tales, non verò actio immanens & receptio eiuſdem in potentia eliciente ipſam: ergo. Minor patebit in Phyſica, vbi oſtendemus in actione tranſeunte diſtingui realiter formaliter hæc quatuor, actionem, paſſionem, motum, & terminum productum, cum tamen in actione immanente hæc non diſtinguantur, putà in viſione, ipſa enim eſt & actio & terminus productus, cum ſit vera qualitas, nec ſit motu propriè dicto, (vt loco illo videbimus,) ſubindeque non diſtinguitur à paſſione, id eſt à ſui receptione, vbi enim non eſt motus à termino diſtinctus, non eſt etiam paſſio diſtincta, quæ nihil aliud eſt quàm motus vt in paſſo.

SECTIO II.

De prædicamento vbi.

VBI communiſſimè ſumptum dicitur id ratione cuius res conſtituitur formaliter in loco : & diuidi poteſt in Vbi Diuinum ratione cuius Deus dicitur eſſe vbique ; & Vbi creaturarum, quod appellatur vbi definitiuum, per quod creatura ita eſt in vno loco vt non ſit alibi, quod eſt proprie rem definiri & determinari localiter. Et hoc Vbi definitiuum ſubdiuiditur in vbi circumſcriptiuum,& Vbi definitiuum ſpecialiter dictum, applicando nomen diuiſi ad vnum membrum diuidens vt ſæpe fieri ſolet. Vbi circumſcriptiuum eſt illud quod ita conſtituit rem in vno loco vt tota correſpondeat toti loco, & partes illius partibus loci : & hoc eſt proprium Vbi rerum corporearum quæ partes habent. Vbi vero definitiuum ſpecialiter dictum eſt illud quod ita conſtituit rem in loco vt tota ſit in toto loco, & tota in qualibet parte loci, & illud eſt proprium creaturarum. ſpiritualium, Angelus enim qui totam occuparet aulam, v. g. totus eſſet in tota, & totus in qualibet parte illius, cum careat partibus & ſit indiuiſibilis. His poſitis.

Dico ſupremum genus huius prædicamenti eſt Vbi circumſcriptiuum : atque ita nec Vbi Angelicum in hac categoria ſedem habent.

Probatur primò ex trita illa definitione vbi prædicamentalis à Gilberto Porretano tradita, quæ ſic habet : Vbi eſt circumſcriptio corporis à circumſcriptione loci proueniens, id eſt, accidens reſultans in corpore ex circumſcriptione loci : quæ definitio non conuenit niſi Vbi circumſcriptiuo, vt de

ſe conſtat: ergo illud ſolum conſtituit hoc prædicamentum.

Probatur ſecundo: quia nec Vbi diuinum nec Vbi Angelicum in hac categoria colloсantur, vt in concluſione ſubintulimus: ergo ſupremum genus illius non eſt Vbi vt abſtrahit à diuino & definitiuo ſpecialiter dicto ac à circumſcriptiuo, ſed eſt ſolum Vbi circumſcriptiuum. Conſequentia eſt euidens. Antecedens vero probatur, & primo quoad Vbi diuinum: nomine enim talis Vbi nihil poteſt venire intelligendum niſi vnum ex his tribus: nempe vel attributum immenſitatis ratione cuius Deus poteſt eſſe vbique: vel actualis diffuſio aut præſentia ipſius in omni loco quæ nihil aliud dicit ex parte Dei quàm vel ipſamet eius ſubſtantiam nudam quam nonnulli volunt conſtitui per ſeipſam in loco, vel operationem illius ad extrà, quâ res producit & conſeruat, per quam tanquam per rationem formalem volunt alij (Thomiſtæ ſcilicet) Deum reddi rebus illis præſentem, vel tertio reſpectus rationis in illa Dei reali præſentia aut diffuſione fundatus, ex eo enim quod incipiat in tempore fieri præſens rebus, non per ſui ſed per illarum realem mutationem, concipitur aduenire ipſi aliquis reſpectus ad illas qui non habet eſſe niſi in intellectu: ſubſumendo autem conſtat nullum illorum trium poni in prædicamento hoc; non quidem ipſam immenſitatem aut ſubſtantiam vel operationem diuinam, quæ ſunt ipſemet Deus; nec relationem rationis, vt eſt euidens: ergo. Quoad ſecundam verò partem ſic ſuadetur idem antecedens, quia in hoc prædicamento non ponitur niſi illud vbi quod eſt tale propriè, & vniuocè conueniens cum vbi rerum corporearum: atqui vbi Angelicum non eſt propriè & vniuocè vbi: ergo. Probatur minor: eo modo conuenit vbi Angelis, quo conuenit eis eſſe in loco: atqui Angelis non conuenit propriè & vniuocè eſſe in loco: ſed tantùm æquiuoce, eo quòd non ſint in loco vt contenti ab illo, ſicut

corpora, ſed vt continentes locum ſeu vt agentes in ipſum, fiunt enim præſentes loco per operationem qua circa illum aliquid efficiunt, puta motum. Ex quibus.

Inferes primò ad vbi circumſcriptiuum duo requiri, nempe, quantitatem in re vbicabili; & locum ambientem. Ratio eſt quia Vbi circumſcriptiuum, cùm ſit accidens ſeu modus quidam reſultans in re quæ dicitur vbicata, ex circumadiacentia loci cui toti correſpondet res tota; & partes partibus, impoſſibile eſt reperiri in aliquo Vbi circumſcriptiuum, niſi detur in eo ratio totius & partium, ſubindéque quantitas (quæ huiuſmodi rationem tribuit, vt ſuprà vidimus) & inſuper locus ambiens.

Inferes ſecundò: quòd ſicut ſubſtantia materialis, & quodlibet accidens corporeum ipſi inhærens extenduntur in ſe & in ordine ad locum beneficio quantitatis, ita etiam vbicantur per vnicum vbi ipſius quantitatis, vnde in vno & eodem compoſito non reperiuntur multæ vbicationes.

Inferes tertio: ex reali præſentia corporis Chriſti Domini in Euchariſtia non reſultare in eo aliquod Vbi quia non ſit præſens ſpeciebus tanquam loco à quo circumſcribatur, ſed ſolùm ſacramentaliter & indiuiſibiliter, ita vt totum ſit ſub qualibet minima particula: quamuis autem illa corporis Chriſti præſentia appellari ſoleat vbi ſacramentale, non tamen eſt Vbi ſimpliciter, cùm non reſultet ex loco, ſubindéque non ponitur in hoc prædicamento.

Vbi circumſcriptiuum ſolet diuidi in ſex ſpecies, nempe in vbi ſurſum, deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum.

SECTIO III.

De prædicamento Quando.

DIco primo: Quando vt eſt ſupremum genus huius prædicamenti rectè definitur modus ſiue accidens in re durante ex adiacentia temporis, à quo rei illius duratio menſuratur, relictum.

Declaratur: ſicut enim ex extrinſeca circumſcriptione loci reſultat in re locata Vbi per quod formaliter dicitur eſſe in tali vel tali loco, putà ſurſum, deorſum, &c. Sic ex adiacentia extrinſeca temporis menſurantis durationem reſultat in re durante. Quando per quod formaliter dicitur eſſe in tali vel tali tempore, vt Heri, Cras, &c. Vnde ſicut Vbi ſupponit ex parte rei locatæ quantitatem ipſi intrinſecam per quam res illa ſit apta vt vbicetur, & ſupponit etiam locum ex cuius extrinſeca menſurati one ſeu circumſcriptione reſultat, & propterea Vbi neque eſt quantitas rei locatæ, neque locus ipſe, ſed quid ex loco relictum in re quanta; ſic. Quando ſupponit durationem ex parte ipſius rei, ratione cuius apta ſit menſurari extrinſecè à tempore, ſupponit etiam tempus ipſum in quo ſit res, & à quo extrinſecè menſuretur; ſubindéque. Quando nec eſt duratio intrinſeca rei à tempore menſuratæ, neque ipſum tempus menſurans (quæ ambo potiùs ad prædicamentum quantitatis ſpectant) ſed quid relictum in re durante ex eo quod à tempore extrinſecè menſuretur.

Species autem huius categoriæ ſunt E G. Hodie,

Cras, Heri, nudius tertius, Anno ſuperiori, &c. Ad quæſtionem enim quando res fuerit, ſit, aut erit, his terminis reſpondemus, qui proinde varias huius prædicamenti ſpecies ſignificant.

SECTIO IV.

De prædicamento ſitus.

Dico primò : Situs eſt accidens quoddam, ſeu modus intrinſecus diſponens partes rei locatæ in ordine ad locum.

Declaratur : in hoc quod dicitur accidens ſeu modus intrinſecus, conuenit analogicè cum aliis prædicamentis accidentium, præſertim cum vltimis quinque, quæ licet ſint accidentia in propriis generibus ſuo modo completa ſicut præcedentia, appellantur tamen modi propter ſuæ entitatis debilitatem. Per ſubſequentes verò particulas differt ſitus ab illis. Eſt tamen dubium vtrùm differat ab Vbi, pro cuius reſolutione. Dico : ſitus differt ab Vbi.

Probatur : quia Vbi eſt accidens ſeu modus intrinſecus rei locatæ ex circumſcriptione loci proueniens, ratione cuius res locata commenſuratur loco, ita vt vna pars ſit extra locum alterius : atqui ſitus addit ſupra hoc talem vel talem diſpoſitionem partium in ordine ad locum, ratione cuius vna eſt ſurſum, altera deorſum, vna recta, altera curua, &c. Ergo ſitus eſt aliquid ipſi Vbi ſuperadditum & ab eo diſtinctum. Quod confirmatur, quia variatio Vbi poteſt manere idem ſitus, putà ſeſſio in naui variante locum, ſubindéque & Vbi.

Diuiditur autem ſitus in naturalem, & præternaturalem. Situs naturalis eſt diſpoſitio partium cor-

poris à natura ipſi conueniens, vt quod caput hominis ſit in ſuperiori loco (iuxta illud, *hos homini ſublime dedit cœlumque videre*) aliæ verò partes in inferiori magis vel minùs. Præternaturalis vero ſitus eſt diſpoſitio partium ad libitum acquiſita, vt ſeſſio, ſtatio, cubatio, & ſimiles.

SECTIO V.

De prædicamento Habitus.

DICO: Habitus vt conſtituit hoc prædicamentum eſt accidens reſultans in ſubiecto veſtito ex adiacentia indumenti.

Declaratur: non enim in præſenti ſumitur Habitus pro prima ſpecie qualitatis: nec etiam pro aliqua forma, aut formæ poſſeſſione de qua dicimus, à priuatione ad habitum non dari regreſſum: nec etiam pro ipſa veſte; ſed pro aliquo accidente reſultante in eo qui habet veſtem, ex circumadiacentia ipſius veſtis, per quod accidens tanquam per rationem formalem intrinſecam dicatur veſtitus; eo modo quo ex adiacentia loci, & temporis reſultant Vbi & Quando, per quæ tanquam per rationes formales intrinſecas res dicuntur eſſe in loco aut in tempore.

Diuiditur autem Habitus in totidem ſpecies diuerſas quot ſunt diuerſa ornamenta tam toti corpori quàm ſingulis partibus congruentia. Et ſic poteſt primò diuidi in Habitum qui reſultat ex adiacentia armorum, ratione cuius homo dicitur armatus, galeatus, &c. In eum qui reſultat ex adiacentia veſtium, qui poteſt ſubdiuidi in varias ſpecies ſecundùm varia genera indumentorum, vt in eum qui reſultat ex toga, ratione cuius homò dicitur toga-

tur, &c. Hæc de prædicamentis.

Quæres tamen adhuc vtrùm illa omnia realiter inter ſe diſtinguantur.

Reſpondeo de aliquibus certum eſſe diſtingui, nempe de ſubſtantia, quantitate, qualitate, & relatione: quandoquidem quantitas poteſt eſſe ſine ſubſtantia, vt conſtat in myſterio Euchariſtiæ: poteſt etiam deſtrui qualitas, putà albedo remanente ſubſtantia, & quantitate; & idem de relatione conſtat ex dictis in eius categoria. Quantùm verò ad alia ſex idem dicendum cenſeo, ſi quodlibet illorum ſit forma quædam intrinſeca & abſoluta, & poteſt hac ratione, quæ de omnibus decem prædicamentis procedit, probari. Nam quæ ſunt à parte rei primo diuerſa, realiter & ante omnem mentis operationem debent diſtingui: atqui decem ſuprema genera ſunt à parte rei primò diuerſa, ſeu habent eſſentias diuerſas ante omnem mentis operationem; & in nullo vniuocè conuenientes: ergo. Iuxta opinionem verò illam quæ tenet ſex vltima prædicamenta eſſe denominationes tantùm extrinſecas, (quod procul dubio ſatis probabile videtur de Vbi, Quando, & Habitu) dicendum eſſet illa tria non diſtingui realiter ab aliis, quandoquidem Vbi nihil aliud eſſet quàm ſuperficies ambiens, quæ eſt quantitas, & Quando nihil aliud quàm tempus extrinſecè menſurans, quod ad idem prædicamentum ſpectat: ſimiliter Habitus nihil eſſet niſi veſtimentum ipſum vt tegens corpus ipſumque denominans extrinſecè veſtitum.

DISPVTATIO

DISPVTATIO X.

De poſtprædicamentis.

POSTPRAEDICAMENTA dicuntur affectiores quædam ſeu proprietates conſequentes ad prædicamenta, aut quæ inter ipſa adinuicem comparata reperiuntur, in nullo tamen illorum ob ſuæ entitatis debilitatem & incompletionem directe collocantur: huiuſmodi autem ſunt quinque, oppoſitio, prioritas, ſimultas, motus, & motus habendi.

SECTIO I.

De oppoſitione.

OPpoſitio alia eſt rerum, alia propoſitionum: de ſecunda, egimus in parua logica: de prima verò, quæ conſtituit hoc primum poſtprædicamentum, ſubindéque eſt aliquid reale, agemus hic. Ad eum verò exigitur in primis diſtinctio inter illa quæ dicuntur opponi, idem enim nequit opponi ſibi ipſi hæc tamen diſtinctio non ſufficit, ſed inſuper ne-

ceſſaria eſt repugnantia, ratione cuius ea quæ dicuntur oppoſita eidem ſimul nequeant conuenire. Et ſic oppoſitio latè ſumpta definitur repugnantia aliquorum quæ ſimul eidem conuenire non poſſunt: quo pacto comprehendit etiam diſparata, quæ tantùm impropriè oppoſita ſunt, vt arbor, & equus, neque enim hæc gaudent ſpeciali oppoſitione.

Oppoſitio autem ſtrictè ſumpta, prout diuiditur in quatuor genera oppoſitionum, ſcilicet in oppoſitionem relatiuam, contrariam, priuatiuam, & contradictoriam, definitur repugnantia determinata aliquorum inter ſe. In hoc enim differt ab oppoſitione diſparata, quòd hæc indifferenter dicit repugnantiam cum omnibus cum quibus in eſſentiâ non conuenit, oppoſitio verò ſtrictè ſumpta determinatam importat repugnantiam vnius extremi cum altero cui directè opponitur: hoc modo album opponitur nigro, virtus vitio.

Oppoſitio relatiua eſt repugnantia ſeu incompoſſibilitas duorum extremorum orta ex reſpectu ſeu relatione quam inter ſe important: & quidem ſi relatio fuerit mutua, oppoſitio erit etiam reciproca; ſi vero relatio ſit in altero tantùm extremo: oppoſitio relatiua erit non mutua.

Oppoſitio contraria eſt repugnantia duarum formarum abſolutarum, & poſitiuarum quæ ſub eodem genere maximè diſtant & ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt: vt frigus & calor, albedo & nigredo, virtus & vitium, quæ ſub eodem genere qualitatis continentur. Aduerte autem quædam contraria habere medium, vt album & nigrum, inter quæ mediat viride & cæruleum, ſicut inter frigidum, & calidum mediat tepidum: quædam verò eſſe immediata, vt iuſtitiam, & iniuſtitiam.

Oppoſitio priuatiua eſt repugnantia inter formam & carentiam eius in ſubiecto apto ad illam habendam: qualis oppoſitio eſt inter viſum, & cœcitatem. Explicando hoc genus oppoſitionis fecit mentionem Ariſtoteles illius axiomatis, à priuatione, ad

habitum non datur regreſſus, per quod diſtinguit oppoſitionem priuatiuam à contraria, in contrariis enim fit indifferenter mutatio ab vno ad aliud, vt dum ſubiectum ex calido fit frigidum, & rurſum ex frigido calidum: ſed in priuatiuè oppoſitis, etſi è vidente poſſit fieri cœcus: non tamen ex cœco videns. Hoc tamen axioma non videtur vniuerſaliter admittendum, ignorantia enim eſt priuatio ſcientiæ, & nox ſeu tenebræ priuatio lucis, & tamen ab ignorantia ad ſcientiam, à tenebris ad lucem datur regreſſus. Verùm reſpondeo explicando illud axioma, duplicem eſſe priuationem: aliam quæ tollit actum ſolum, ſeu actualem poſſeſſionem formæ, vt ignorantia poſſeſſionem ſcientiæ, & nox præſentiam lucis: aliam quæ non ſolùm aufert actum, ſed etiam potentiam, vt cœcitas facultatem videndi à priuatione hoc ſecundo modo ad habitum non datur regreſſus naturaliter, & hoc modo intelligitur axioma à priuatione autem primi generis, quales ſunt ignorantia & nox ſeu tenebræ: datur regreſſus.

Oppoſitio tandem contradictoria eſt incompoſſibilitas inter ens & non ens: vt cum dico homo, non homo: quæ dicitur & eſt omnium maxima oppoſitio, quia inter oppoſita contradictoria non datur medium ſicut datur inter alia: nam inter contraria datur medium participans ex vtroque extremo, V. G. tepidum ex frigido & calido, vel ſaltem commune ſubiectum cui poſſunt ſucceſſiuè conuenire: inter priuatiua etiam datur commune ſubiectum, vt per ſe patet: & inſuper inter eadem priuatiuè oppoſita, ſicut etiam inter oppoſita relatiuè datur medium per negationem extremorum: puta lapis qui nec eſt videns nec cœcus, nec Pater nec Filius: at verò inter contradictoria nullum tale datur medium, quodlibet enim eſt vel non eſt.

SECTIO II.

De proprietate, ſimultate, motu, & habere.

SEcundum poſtprædicamentum eſt prioritas, quæ eſt præcipuè triplex, alia temporis, alia naturæ, alia quæ dicitur prioritas ſubſiſtendi conſequentia.

Prius tempore dicitur illud quod antecedit aliud duratione aliqua reali temporis, aut certè inſtanti reali ipſius.

Prius verò natura dicitur illud quod eſt quidem ſimul tempore, & in eodem inſtanti reali cum alio, attamen aliud dependet realiter ab ipſo; quomodo rationale antecedit riſibile. Quæ prioritas naturæ ſubdiuiditur in prioritatem *à quo* & *in quo*. Prioritas naturæ *in quo* eſt quandò vnum dependet ab altero quod dicitur prius, & non viciſſim iſtud ab illo: vt in exemplo adducto, riſibilitas enim oritur & dependet à rationalitate, & non è conuerſo, ideoque illa eſt prior, iſta poſterior inſtanti *in quo*: & dicitur *in quo* quia eſt veluti inſtans, non temporis, ſed naturæ aut rationis ratiocinatæ, in quo illud quod dicitur prius, intelligitur eſſe ſine poſteriori. Prioritas verò *à quo* eſt quando illa quæ ſunt ſimul tempore, mutuo à ſe dependent, nec vnum intelligitur eſſe ſine alio, vnde eſt prioritas, & poſteritas mutua: qualis reperitur inter materiam & formam.

Prius denique ſubſiſtendi conſequentiâ, dicitur illud à quo non valet conſequentia ad aliud, benè

autem è contra ab iſto ad illud : qua ratione omne ſuperius dicitur prius ſuo inferiori, putà animal homine ; ab animali enim ad hominem nequaquam valet conſequentia, dicendo, eſt animal, ergo eſt homo ; valet tamen è conuerſo ab homine ad animal, dicendo, eſt homo, ergo eſt animal.

Aliqui præter iſtas prioritates aliam admittunt, voluntque concedendam eſſe in Diuinis, quam appellant prioritatem originis, qua dicunt Patrem æternum eſſe priorem Filio, quatenùs Filius ab eo procedit, & vtrumque priorem eſſe Spiritu ſancto qui ab ipſis originem ducit. Verùm quia iuxta Symbolum Athanaſij in Trinitate nihil prius aut poſterius, non eſt admittenda aliqua prioritas inter perſonas Diuinas, quia malè ſon. , ſed tantùm ordo originis, quatenùs Filius ducit originem à Patre, & Spiritus ſanctus ab vtroque, abſque vlla tamen dependentia quam prioritas & poſterioritas naturæ important.

Tertium poſtprædicamentum eſt ſimultas, quæ pariter eſt triplex : vna temporis, quo modo rationale & riſibile ſunt ſimul : altera naturæ, qualis reperitur inter relatiua quæ ſe mutuo ponunt & deſtruunt, & vnum non eſt cauſa alterius : vide quæ de hac ſimultate diximus in prædicamento relationis : tertia deniquè eſt ſimultas ſubſiſtendi conſequentia, quæ eſt idem ac conuertibilitas, eſt enim inter illa quæ ſe mutuo inferunt, quamuis vnum ſit cauſa alterius, ſubindéque prius naturâ illo : quo modo rationale & riſibile ſunt ſimul.

Quartum poſtprædicamentum eſt motus, de quo aliquid diximus in prædicamento quantitatis, & ſuſius agemus in Phyſica. Sex autem enumerantur ſpecies eius, ſcilicet generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, & motus localis : non quòd ſint propriè ſpecies, cum motus non ſit propriè genus vtpote ens incompletum, ſed impropriè, eo ſenſu quo quælibet membra diuidentia conſueuerunt appellari ſpecies.

Vltimum poſtprædicamentum eſt habere, ſeu modus habendi, qui eſt multiplex: primus eſt modus habendi, per inhærentiam, quo pacto ſubſtantia dicitur habere accidens: ſecundus per continentiam ſeu incluſionem, quomodo vas dicitur habere aquam: tertius per poſſeſſionem, vt homo agrum: quartus per relationem, vt pater filium: quintus per circum ſe poſitionem, vt homo veſtem, arma, ex quibus reſultat Habitus qui eſt vnum ex prædicamentis: & hæc de prima parte Logicæ, ſeu de intentionibus primæ mentis operationis directiuis.

Digitized by Google

SECVNDA PARS LOGICÆ.

De ente rationis directiuo ſecundæ operationis intellectus.

SCILICET.

De enuntiatione.

EXPLICATIS ſecundis intentionibus, quarum notitiâ dirigitur prima operatio mentis, ſeu ſimplex obiecti apprehenſio ad eas progredimur, qua dirigunt ſecundam, ſcilicet iudicium: qui actus dicitur compoſitio dum affirmat vnum de alio, quia hoc eſt veluti ipſum componere cum eò; dum verò negat, appellatur diuiſio, quòd veluti vnum ab alio ſeparet.) Sicut autem prima operatio dirigitur notitiâ definitionis, diuiſionis, generis, differentiæ, & huiuſmodi quæ per illam fiunt, ita hæc per notitiam propoſitionis & aliorum ad ipſam ſpectantium,

quæ pariter per eam fabricantur : de quibus proinde per ſe agitur in hac parte.

Inſcribitur autem pars hæc à Philoſopho *peri ermineias*, id eſt, de interpretatione ; quia propoſitio quæ hic per ſe conſideratur tanquam proprium huius partis obiectum, eſt veluti noſtra mentis interpres, illa enim eſt qua conceptus noſtros aliis aperimus & manifeſtamus.

Quia verò propoſitio conſtat nominibus tanquam partibus (quæ inde termini appellationem ſortiuntur vt diximus parte primâ logicæ paruæ) & verbo tanquam copulâ partes huiuſmodi vniente ; oratio vero ſe habet vt genus ad illam ; inſuper hæc omnia in ratione ſigni conueniunt ; ideò de ſignis, nomine, verbo, & oratione prius hic agitur, & deinde de ipſa enuntiatione.

Signum autem in communi eſt id omne quod potentiæ cognoſcitiuæ aliquid aliud à ſe repræſentat. Ex qua definitione patet ſignum dicere habitudinem repræſentatiui ad rem repræſentatam, & inſuper ad potentiam cui illam repræſentat.

Diuiditur autem primò penes habitudinem ad potentiam, in ſignum formale & inſtrumentale. Signum formale ſeu vt alij vocant internum, eſt illud quod eſt intra ipſam potentiam, & abſque præuia ſui cognitione aliud à ſe repræſentat : vt ſpecies impreſſa & expreſſa, ſeu conceptus qui non debent neceſſariò cognoſci, veluti per reflexionem, vt res repræſentatas his mediantibus attingamus. Signum vero inſtrumentale ſeu externum eſt illud quod eſt extra potentiam, & ex præexiſtente ſui cognitione aliquid aliud à ſe repræſentat, ſicut veſtigium vobis deducit in cognitionem eius, fumus repræſentat ignem, voces ſignificant res. Et hoc ſignum eſt quod definitur à Diuo Auguſtino dicente, ſignum eſt quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus aliquid aliud facit in cognitionem venire.

Diuiditur ſecundò penes ordinem ad rem ſignificatam ſeu repræſentatam, in ſignum naturale, & ad

placitum. Primum eſt quod ex ſuâ naturâ aliquid aliud à ſe repræſentat, vt fumus ignem, conceptus ſeu ſpecies expreſſæ & etiam impreſſæ, res ipſas, cum enim ſint à parte rei formales ſimilitudines illarum, conſequens eſt vt ex natura ſua, circumſcripta omni humana inſtitutione, eas repræſentent.

Secundum eſt quod ex libera hominum impoſitione tantum repræſentat, cuiuſmodi ſunt voces quæ impoſitæ ſunt ad ſignificandum.

Aduerte autem in hoc conuenire conceptus, voces, & ſcripturam, quod ſignificent ſeu repræſentent res *vt quod*, quia ſcilicet ad eas ſignificandas ſeu repræſentandas vltimò ordinantur: in hoc verò differre, quòd voces & ſcriptura ſignificent etiam conceptus *vt quo* & minùs principaliter, iuxta illud Philoſophi, voces ſunt earum quæ in anima ſunt paſſionum (id eſt conceptuum) notæ, quod idem de ſcriptura dicendum eſſe conſtat. Et ratio eſt, quia illud ſignificant voces, & ſcriptura *vt quo*, quo mediante ſignificant res: atqui non ſignificant res niſi mediantibus conceptibus quos de illis prius efformamus, niſi enim temerè & picarum aut pſittacorum more loquamur, ea tantùm voce exprimimus, quæ antea intellectu, vel ſaltem imaginatione concepimus, præſertim cùm vox definiri ſoleat, ſonus ore animalis prolatus cum imaginatione aliquid ſignificandi. His poſitis.

Nomen definitur vox ſignificatiua ad placitum ſine tempore cuius nulla pars ſe parata ſignificat.

Verbum verò vox ſignificatiua cum tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat, & eſt eorum quæ de aliquo dicuntur nota (id eſt copula.)

Oratio denique, vox ſignificatiua ad placitum cuius partes ſeparatæ ſignificant.

Explicantur hæ definitiones: conueniunt nomen, verbum, & oratio in ratione vocis ſignificatiuæ ad placitum, ſeu ex libera hominum impoſitione, &

diſcernuntur per hoc à vocibus non ſignificatiuis ſeu quæ ab hominibus adhuc impoſitæ non ſunt ad ſignificandum, vt blittiri, ſcindapſus, & huiuſmodi: conueniunt inſuper nomen, & verbum in hoc quod ſint voces incomplexæ quarum partes ſeparatæ non ſignificant iuxta ſignificationem totius, vt aliàs in tractatu de terminis explicatum eſt: & differunt per hoc ab oratione quæ eſt vox complexa ſeu ex pluribus vocibus compoſita, quæ eodem modo ſignificant ſeparatim ſumptæ quo dum orationem integrant. Differunt verò nomen, & verbum inter ſe in hoc quod verbum conſignificat tempus, id eſt ſignificat rem aliquam vt coniunctam cum certo & determinato tempore, præſenti, præterito, aut futuro. V. G. Amo ſignificat dilectionem, ſeu amorem non vtcumque, ſed vt coniunctum cum tempore præſenti, Amaui cum tempore præterito, amabo cum futuro, & idem eſt de participio quod ſub nomine verbi comprehenditur vt amans, amaturus, &c. nomen verò ſignificat ſine tempore V.G. Amor, vt eſt nomen, ſignificat abſolutè dilectionem non conſignificando tempus, ſed abſtrahendo à quocumque tempore. Inſuper differunt, quòd verbum ſit eorum quæ de altero dicuntur nota, id eſt copula ſeu vnio coniungens prædicatum cum ſubiecto de quo dicitur, nomen verò non eſt vnio, ſed pars vnita, id eſt ipſum prædicatum aut ſubiectum.

IN DVOS LIBROS ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ Ariſtotelis.

DISPVTATIO VNICA.

De Propoſitione.

QVID & quotuplex ſit propoſitio, & quænam eius proprietates, ſufficientes explicuimus in patua Logica : duo tantùm in duabus ſequentibus ſectionibus ſuperſunt hîc reſoluenda.

SECTIO I.

Vtrùm propoſitio ſit ſimplex qualitas.

PRopoſitio , vt vidimus loco citato, eſt Oratio enuntians vnum de alio, aut, ſignificans verum vel falſum : quæ poſterior definitio eſt ſolùm deſcriptiua, prior verò eſſentialis.

Diuiditur autem quantum attinet ad propoſitum, in propoſitionem mentalem, vocalem & ſcriptam. De vocali aut ſcripta non procedit quæſtio in titulo propoſita, certum enim eſt apud omnes illas eſſe compoſitas ex multis vocabilis prolatis aut ſcriptis: ſed de ſola mentali: pro cuius intelligentia,

Aduerte primo hunc eſſe proceſſum noſtri intellectus, vt antequam propoſitionem efficiat, aut vnum extremum alteri vniat prius ſaltem natura vnum conceptum prædicati, & alterum ſubiecti per ſimplicem ipſorum apprehenſionem efformet; deinde verò ſi ſibi viſum fuerit, vnum illorum de alio affirmet aut neget. Vnde etiam.

Aduerte ſecundò propoſitionem mentalem poſſe diſtingui duplicem, alteram apprehenſiuam, iudicatiuam alteram. Prima eſt quando ſolum apprehendimus ſubiectum, prædicatum, & copulam ipſius enunciabilis, ſuſpendendo adhuc iudicium, quod contingit præſertim quando res nobis eſt incerta, vt cùm quis profert mihi hoc enunciabile, Aſtra ſunt paria: & de hoc non procedit difficultas, indubitatum enim eſt illam eſſe compoſitam ſeu conflatam ex ipſis ſimplicibus conceptibus ſubiecti, prædicati, & copula. Secunda verò eſt quando vnum extremum alteri determinatè iudicando attribuimus per affirmationem, aut ab eo remouemus per negationem. In quo actu iudicij tria ſunt conſideranda: primum eſt ipſe actus iudicans, vnumque de alio effectiuè enuncians, alterum obiectum illius actus, nempè enunciatio illa quam facit, ſiue vnio inter prædicatum & ſubiectum ex illo actu reſultans, quæ dicitur propoſitio obiectiua: & tertium, ſpecies expreſſa per illum actum formata, ſeu conceptus aut verbum mentis repræſentans vnionem illam obiectiuam quæ proinde ſpecies expreſſa aut verbum enunciationem obiectiuam repræſentans dicitur propriè propoſitio formalis, & mentalis; ſicut propoſitio vocalis dicuntur voces eandem ob-

iectiuam enuntiationem ſignificantes. Vnde de illo conceptu procedit quæſtio, an videlicet ſit vnicus & ſimplex, vel multiplex, & compoſitus. Pro reſolutione.

Dico propoſitionem mentalem eſſe ſimplicem qualitatem & non ex multis conceptibus formaliter compoſitam.

Probatur: Propoſitio mentalis nihil aliud eſt quàm conceptus repræſentans vnionem prædicati cum ſubiecto factam per actum iudicij: atqui ille conceptus eſt vnicus & ſimplex, atque adeò ſimplex qualitas, conceptus enim mentis ſeu ſpecies expreſſa in prima ſpecie qualitatis ponitur, vt ſuo loco diximus: ergo propoſitio mentalis eſt ſimplex qualitas. Maior relinquitur manifeſta ex dictis. Minor verò probatur: Conceptus mentis vnico actu efformatus eſt vnicus & ſimplex, vnius enim actionis non poteſt eſſe niſi vnus terminus, aut vnus primarius effectus, qualis eſt conceptus ſeu ſpecies expreſſa reſpectu actus intellectus: ſed conceptus repræſentans compoſitionem prædicati cum ſubiecto efformatur per vnicum actum iudicij: ergo. Et probatur minor quilibet enim actus intellectus efformat verbum, ſeu ſpeciem expreſſam repræſentantem totum id quod per huiuſmodi actum attingitur: ſed per vnicum actum iudicij attingitur vnio prædicati cum ſubiecto, ſiquidem in hoc differt actus ille ab actibus ſimplicis apprehenſionis, quòd iſti feruntur in extrema & copulam ſeorſim, actus verò iudicij per ſe primò in vnionem extremorum, quod non eſt ferri in plura vt plura ſunt, ſed in plura vt vnum: quod addo pro ſolutione alicuius tacitæ obiectionis quâ dici poſſet & obiici, vnum & eundem actum non poſſe ferri in pluræ: ergo, &c.

Obiicies primò. In hoc differt intellectus noſter ab Angelico, quod Angelicus per ſimplicem intuitum ſimul penetrat totum id quod eſt in obiecto; noſter verò intelligit componendo & diuidendo,

vnde actus iudicij in nobis dicitur compoſitio aut diuiſio: ergo propoſitio mentalis, quæ per actum iudicij efformatur, erit qualitas compoſita. Probatur conſequentia: terminus enim compoſitionis ſeu actus componentis eſt compoſitus: ſed propoſitio mentalis eſt terminus aut effectus actus componentis: ergo eſt compoſita.

Reſpondeo differentiæ ſtare in hoc, quod intellectus noſter debet priùs apprehendere diuerſis conceptibus prædicatum & ſubiectum, & poſtmodum componere, vnum cum alio, vel illud ab eo diuidere & remouere, non quidem ex parte conceptus formalis, ſed obiectiui; vnde ſequitur ſolum propoſitionem obiectiuam eſſe compoſitam, non verò formalem: At verò intellectus Angelicus nullo prorſus modo componit aut diuidit, ſed ſicut in principiis videt concluſiones, & ideò non diſcurrit, ita in ſubiectis videt prædicata quæ conueniunt aut repugnant ipſis & ideò non opus habet ea cum ipſis componere per affirmationem, aut remouere ab eis per negationem. In forma igitur diſtinguo ſecundam partem antecedentis: & nego intellectum noſtrum intelligere componendo aut diuidendo ipſos conceptus formales, ſed ſolùm conceptus obiectiuos prædicati, & ſubiecti illis conceptibus formalibus correſpondentes: vnde & nego conſequentiam. Ad probationem diſtinguo minorem, negando propoſitionem mentalem eſſe terminum actus, qui formaliter, ſeu ex parte ipſius formalis conceptus ſit componens, ſed ſolùm obiectiuè, ſeu ex parte obiectiui conceptus: vnde etiam diſtinguo in forma conſequentiam: ergo eſt compoſita, formaliter & ex parte ſui, nego: obiectiuè, ſeu ex parte obiecti repræſentati, concedo, quod eſt dicere propoſitionem obiectiuam (quæ non eſt qualitas, ſed ſunt res ipſæ ſeu conceptus obiectiui) eſſe compoſitam (ſupple compoſitione rationis.)

Obiicies ſecundò: propoſitio vocalis eſt compoſita ex pluribus vocibus: ergo & mentalis ex plu-

ribus conceptibus. Probatur conſequentia: quia propoſitio vocalis eſt ſignum mentalis: ergo ſi illa ſit compoſita etiam hæc.

Reſpondeo negando conſequentiam: hoc eſt enim de perfectione intellectus noſtri, quòd vnico verbo mentali ſeu conceptu repræſentet vnionem prædicati cum ſubiecto, quæ non poteſt niſi per plures voces ſignificari, iuxta illud, quæ ſunt diuiſa in inferioribus ſunt vnita in ſuperioribus. Vnde etiam ad probationem, conceſſo antecedente, nego conſequentiam: ex eo enim quòd ſignum ſit aliquid compoſitum ex multis, non ſequitur rem ſignificatam debere eſſe compoſitam, quia poſſunt plura ſignificare vnum, ſicut vnum quid poteſt ſignificare plura, vt hæc vox Canis.

SECTIO II.

Vtrùm propoſitiones contradictoriæ de futuro contingenti ſint determinatè veræ aut falſæ.

CErtum eſt primò contradictorias de præſenti aut præterito eſſe determinatè veras aut falſas: vt, Petrus diſputat, Petrus non diſputat: Petrus diſputauit, Petrus non diſputauit: quia obiectum illarum, ſeu id quod affirmant aut negant, eſt iam determinatum per hoc quod habet à parte rei aut habuerit exiſtentiam, vel determinatiuè non habet aut non habuerit illam: ſubindéque propoſitiones illæ ſunt determinatè conformes vel determinatè difformes illi rei quam enunciant, in qua conformitate vel difformitate conſiſtunt veritas aut falſitas.

Certùm eſt ſecundò propoſitiones etiam de futuro

contingenti eſſe determinatè veras aut determinatè falſas ab æterno in quolibet inſtanti reali; quia res quas enuntiant ſunt ab æterno determinatæ à Deo vt eueniant aut vt non eueniant tempore futuro. Sed difficultas eſt maxima vtrum in eo in inſtanti rationis ſeu in priori illo in quo concipimus Deum antecedere ſecundùm noſtrum modum intelligendi ſua decreta libera & æterna quibus rerum futuritionem determinauit, propoſitiones de rebus illis futuris intelligantur eſſe determinatè veræ aut determinatæ falſæ, putà iſtæ, Petrus diſputabit, Petrus non diſputabit. Quod idem eſt ac quærere, vtrum illæ propoſitiones de futuro ſint veræ determinatè aut falſæ dependenter à decreto Dei rei futuritionem determinante, vel independenter ab illo; & hoc ſi loquamur de veritate aut falſitate hujuſmodi propoſitionum, rerúmque futuritione, per ordinem ad cauſam primam. Quòd ſi de illis agamus præcisè in ordine ad cauſam ſecundam, quæſtio erit vtrùm prædictæ propoſitiones,Petrus diſputabit Petrus,non diſputabit, ſint determinatè veræ aut determinatè falſæ antecedenter ad determinationem Petri quâ ſe diſputarum decernit, & independenter ab illa; vel ſolùm dependenter ab ea, & illa præſuppoſita. Ad quam per celebrem quæſtionem reſpondendo.

Dico propoſitiones de futuro contingenti non eſſe determinatè veras aut determinatè falſas antecedenter ad determinationem cauſæ, præſertim primæ, & independenter ab illa. Dixi de futuro contingenti, id eſt de re quæ poteſt euenire: certum enim eſt propoſitiones de futuro neceſſario, id eſt quod non poteſt non euenire, vel non euenire eſſe determinatè veras independenter ab omni cauſæ liberæ decreto, ſeu determinatione; & propoſitiones de futuro impoſſibili, id eſt quod non poteſt euenire, eſſe determinatè falſas.

Probatur concluſio: propoſitio determinatè vear eſt illa quæ eſt determinatè conformis ſuo obiecto ſeu rei per eam enunciatæ, falſa verò quæ eſt diffor-

mis : atqui propoſitiones de futuro contingenti ante omnem cauſæ determinationem,nec ſunt determinatè conformes, nec determinatè difformes ſuis obiectis ergo nec veræ nec falſæ ante illã. Probatur minor non poſſunt eſſe determinatè conformes aut difformes ſuis obiectis,niſi tali talia obiecta ſint determinatè futura aut determinatè non futura : atqui antecedenter ad omnem cauſæ determinationem nec ſunt determinatè futuræ, nec determinatè non futuræ : ergo. Maior eſt euidens cum enim propoſitiones illæ affirment aut negent res fore, non erunt conformes illis rebus niſi res illæ verè ſint futuræ. Minor verò probatur : omne quod eſt determinatè futurum, vel eſt tale ex ſe & ex ſua natura independenter ab alio, vel eſt tale ratione alterius, nimirum ex ſua cauſa determinante ipſius futuritionem : ſed illud quod enunciatur per propoſitionem de futuro contingenti, putà diſputatio Petri, neutro modo eſt futurum determinatè antecedenter ad determinationem cauſæ ; non quidem ex ſe & ex ſua natura, alias neceſſario eueniret, & non eſſet contingens ; nec dependenter à determinatione ſuæ cauſæ, cum illam antecederet : ergo nullo modo eſt futurum in illo priori.

Reſpondebis rem illam quæ enunciatur, nec eſſe futuram ante decretum Dei ſeu cauſæ determinationem, ex ſe & ex ſua natura, nec ab alio ſeu dependenter à ſua cauſa, vt conuincit argumentum ; ſed eſſe futuram & verè enunciari talem ex ſuppoſitione quod aliquando erit.

Sed contra : quia ſuppoſitio illa euentus pro tempore futuro eſt nulla & nullum planè habet fundamentum antecedenter ad cauſæ determinationem: ergo ex vi illius ſuppoſitionis imaginariæ res non poteſt dici determinatè futura, nec ſubinde enunciatio determinatè vera. Probatur antecedens : quia antecedenter ad cauſæ determinationem res eſt omnino indifferens, & non poteſt potiùs ſupponi quod eueniet quàm quod non eueniet ; nam vel illa ſuppoſitio euentus potius quàm non euentus fundaretur

in cauſa determinante huiuſmodi rei euentum, vel in ipſa natura rei quæ poſtulat vt eueniat: neutrum dici poteſt, cùm cauſa tunc ſupponatur adhuc indeterminata, & effectus, ſeu res illa ex ſe ſit omnino indifferens vt eueniat: ergo ſuppoſitio illa euentus rei nullum ante cauſæ determinationem habet fundamentum.

Dices illam fundari in ipſomet euentu rei, quia videlicet ita de facto continget aliquando quod res illa ponatur à parte rei.

Sed contra: quia antecedenter ad cauſæ determinationem ille euentus eſt omninò incertus, cùm res ſit plane indifferens vt eueniat aut non eueniat: ergo huiuſmodi ſuppoſitio futuri euentus eſt plane fictitia omnique caret fundamento antequam cauſa ſe determinet ad ponendum illum effectum à parte rei pro tempore futuro. Ex quibus omnibus.

Inferes Deum non cognoſcere futura contingentia niſi poſt decretum quo illorum futuritionem determinat, cùm in ſigno ſeu inſtanti rationis antecedente illud non ſint futura, ſed tantùm poſſibilia ſub, indeque non noſſe etiam pro illo ſigno propoſitiones de huiuſmodi futuris contingentibus formatas, cùm pro illo rationis inſtanti non ſint veræ nec falſæ ſed indifferentes: ſicut res ipſæ quas enunciant. Ex quibus vlteriùs infertur in Theologia Diui Thomæ non dari in Deo ſcientiam aliquam mediam inter ſcientiam ſimplicis intelligentiæ quâ cognoſcit res poſſibiles, & ſcientiam viſionis quâ videt res futuras poſt decretum ſibique iam in æternitate præſentes non dari inquam ſcientiam inter illas duas mediam quâ Deus cognoſcat futura ante decretum (vt putant multi recentiores Theologi) cum pro tunc nulla ſint futura, ſed ſolùm poſſibilia, vt conſtat ex dictis.

Inferes ſecundò fundamentum horum omnium eſſe, quia futurum vt ſit tale debet eſſe determinatum ad eſſendum tempore ſubſequenti, aliàs ſi ſit indeterminatum & indifferens, eſt tantùm poſſibile:

cum verò contingens non ſit determinatum à ſe (alias neceſſario eueniret & non foret contingens) debet eſſe determinatum in ſua cauſa, vt ſit futurum.

Obiicies primò: propoſitionem eſſe veram aut falſam eſt eſſe conformem aut difformem rei enunciatæ per illam: atqui antecedenter ad cauſæ determinationem propoſitio de futuro contingenti eſt determinatè conformis rei quam enunciat, vel determinatè difformis, ergo. Probatur minor: nam tunc aliqua propoſitio eſt determinatè conformis rei, quando ita ſe res habet ſicut per ipſam propoſitionem enunciatur: atqui ante determinationem ſeu decretum Dei res quæ per iſtam propoſitionem, V. G. Antichriſtus erit, enunciatur, ita ſe habet, ergo. Probatur minor, vt res ita ſe habeat, ſufficit quod exiſtentia conueniat. Antichriſto pro tempore pro quo enunciatur: atqui conueniet, ergo.

Confirmatur: futurum dicitur illud quod erit: atqui ſic eſt ante decretum Dei, quod Antichriſtus erit: ergo.

Ad obiectionem nego minorem primi & ſecundi ſyllogiſmi: ad probationem huius diſtinguo maiorem: ſufficit quòd conueniat per ſe ex vi determinationis quam habeat pro tunc ad eſſendum tempore deſignato, concedo: per accidens ex vi determinationis quæ ſubſequitur poſtea, nego: ita autem conueniet exiſtentia Antichriſto, ex vi ſcilicet determinationis ſeu decreti ſubſequentis in poſteriori ſigno rationis, non ex eo quòd in priori antecedenti pro quo efformatur propoſitio, ſit determinata ad hoc, quod tamen neceſſarium eſſet vt pro tunc verè diceretur fore pro tempore venturo.

Ad confirmationem nego minorem, non enim in illo priori ſic eſt quòd Antichriſtus debeat aliquando fore, cum id ſit planè indifferens & nondum tunc determinatum.

Obiicies ſecundò & inſtabis: in omni ſigno rationis eſt vera aliqua propoſitio de futuro, in quo

determinatè eſt habitura ſuam de ineſſe ſeu de præſenti aliquando veram: ſed hæc (Antichriſtus erit) etiam in ſigno rationis antecedente Diuinum decretum, eſt determinatè habitura ſuam de ineſſe veram, ſcilicet hanc, Antichriſtus eſt: ergo in illo ſigno rationis eſt vera. Maior eſt certa, veritas enim propoſitionum de præterito, & de futuro regulatur per veritatem propoſitionum de præſenti, ita vt illa propoſitio de præterito ſit vera quæ aliquando habuit ſuam de præſenti veram, illa vero falſa quæ falſam; & ſimiliter propoſitio de futuro verum habeat quæ aliquando habebit ſuam de præſenti veram. Minor verò probatur: quia adueniente tempore pro quo prædicitur quòd Antichriſtus erit, verificabitur hæc propoſitio, Antichriſtus eſt: ergo in ſigno antecedente decretum Dei propoſitio illa (Antichriſtus erit) habitura erat ſuam de ineſſe veram, nempe Antichriſtus eſt.

Reſpondeo conceſſa maiore negando minorem: ſicut enim ante diuinum decretum nihil eſt determinatum de futuro vel non futuro aduentu Antichriſti, ita nihil certi de illo affirmari poteſt nùm videlicet ſit habiturus determinatè eſſe vel non habiturus, ſubindeque hæc propoſitio (Antichriſtus erit) pro illo priori efformata nondum concipitur habitura hanc (Antichriſtus eſt) aliquando veram potiùs quàm falſam, cùm adhuc incertum ſit tunc quid poſtea, in ſequenti videlicet ſino rationis ſit à Deo decernendum de Antichriſto. Ex quo patet ad probationem minoris: concedo enim antecedens vel ſi malis diſtinguo: verificabitur, ex vi illius priori ſeu determinationis quæ tunc ſit in Antichriſto ad eſſendum tempore ſubſequenti, nego: ex vi determinationis quæ poſtea ſubſequitur veluti per accidens comparatione illius prioris inſtantis, concedo: ſed hoc non ſufficit vt pro illo priori propoſitio illa dicatur determinatè habitura ſuam de ineſſe veram; vnde negatur conſequentia.

Dices: Propoſitio de futuro non affirmat niſi

quod res illa erit, non autem quod ſit determinata in ſe vel in ſua cauſa ad hoc vt ponatur à parte rei,alias huiuſmodi propoſitio antecedenter ad determinationem cauſæ eſſet falſa, ſiquidem eſſet difformis rei enunciatæ, quæ pro tunc nec eſt determinata in ſe, cùm ſit merè indifferens, nec in ſua cauſa quæ adhuc eſt indeterminata; atque adeò contradictoria eius eſſet vera; ſicque incideremus in idipſum quod cupimus vitare: ergo vt propoſitio de futuro contingenti ſit vera non requiritur quòd res ſit determinata tunc,ſed ſufficit quod aliquando ponatur à parte rei quomodocunque tandem. Conſequentia patet: illud enim ſufficit propoſitioni, quod enunciatur per illam: ſed non enunciatur quòd res ſit determinata ad exiſtendum pro tempore futuro: ergo.

Reſpondeo propoſitionem illam non affirmare quidem rem illam eſſe determinatam in ſe aut in ſua cauſa, alias eſſet falſa vt probat argumentum; ſupponere tamen illam determinationem, vt ſit vera: quia niſi res ad exiſtendum prò tempore futuro ſit determinata, non poteſt dici futura; ſed indifferens ad futuritionem vel non futuritionem: vnde diſtinguo etiam conſequentiam: Ad veritatem illius propoſitionis non requiritur illa determinatio, tanquam res enunciata, concedo: tanquam conditio prærequiſita, nego.

Ad probationem reſpondeo requiri, & id quod enunciatur, & conditionem ſine qua nequit verè enunciari.

Obiicies tertiò: lex contradictoriarum eſt quòd vna ſit vera, altera falſa: atqui iſtæ, Antichriſtus peccabit; Antichriſtus non peccabit, ſunt contradictoriæ etiam antecedenter ad decretum Dei de permiſſione peccati Antichriſti: ergo in illo ſigno vna eſt vera, altera falſa.

Reſpondeo legem contradictoriarum vniuerſaliter loquendo non eſſe illam, ſed ſolùm quòd non poſſint eſſe ſimul veræ nec ſimul falſæ, ita vt ſi vna ſi vera, altera falſa eſſe debeat: & ſic illa lex habet locum

etiam in contradictoriis de futuro contingenti ante determinationem cauſæ ; tunc enim non ſunt ſimul veræ, nec ſimul falſæ : ſed indifferentes ad veritatem & falſitatem.

Dices : illa propoſitio vniuerſalis, omnis homo diſputabit, eſt falſa ante omnem cauſæ determinationem : ergo eius contradictoria, aliquis homo non diſputabit, vera : atqui eadem eſt ratio de vniuerſalibus ac de ſingularibus : ergo ſingulares etiam, Petrus diſputabit, Petrus non diſputabit, erunt veræ aut falſæ.

Reſpondeo phyſicè loquendo eodem modo philoſophandum eſſe de vniuerſalibus de futuro contingenti, ac de ſingularibus : atque ita propoſitio illa vniuerſalis pro tunc non eſt falſa phyſice, cùm res ſit indeterminata, nec phyſicè repugnet quòd omnis homo diſputet : moraliter tamen & ſecundùm communem æſtimationem hominum cenſetur falſa, quia incredibile videtur quòd omnes ſe determinent ad diſputandum : & eodem ſenſu altera contradictoria reputatur vera : quod non habet locum in ſingularibus.

Obiicies quartò, & vrgebis : hæc diſiunctiua eſt vera & neceſſaria ante omnem cauſæ determinationem, ſcilicet, Petrus peccabit vel Petrus non peccabit : ergo altera pars eius eſt determinatè vera. Probatur conſequentia : ad veritatem enim propoſitionis diſiunctiuæ requiritur quòd altera pars ſit vera, ſicut ad veritatem copulatiuæ quòd vtraque.

Reſpondeo propoſitionem illam poſſe ſumi dupliciter : vno modo vt propriè diſiunctiuam ex duabus categoricis media diſiunctione *vel* vnitis, ita vt ſenſus ſit, vel Petrus erit diſputans vel Petrus non erit diſputans, & ſic ad veritatem eius requireretur veritas alterius partis determinatè & in particulari, vt probat argumentum : alio modo vt vnam propoſitionem ſimplicem, de extremo tamen diſiuncto, ita vt ſit ſenſus, Petrus erit diſputans vel non diſputans ; & hoc modo vt ſit vera non eſt neceſſe, quòd alte-

rum determinatè ſit futurum, ſed confuſè & indeterminatè illud vel illud, ſicut aliàs dicebamus de iſta, ille vel ille oculus eſt neceſſarius ad videndum. Vnde in forma diſtinguo antecedens: illa propoſitio eſt vera & neceſſaria, vt eſt propriè diſiunctiua, nego: vt ſimplex de extremo diſiuncto, concedo: hoc enim ex ſe determinatum eſt independenter ab omni libera voluntate & neceſſarium quòd alterutrum ſub diſiunctione confuſa euenire debeat: nego autem conſequentiam, ad cuius probationem diſtinguendum pariter eſt de veritate propoſitionis propriè diſiunctiuæ & illius quæ eſt tantùm de extremo diſiuncto.

Dices: erit ſaltem vera confuſè & indeterminatè illa diſiunctiua vel Petrus erit diſputans vel Petrus non erit diſputans: ergo altera categorica erit vera ſaltem ſub diſiunctione confuſa, & indeterminatè, ſcilicet illa vel illa: aliqui hoc concedunt, ſed tamen.

Reſpondeo id totum negando: aliud enim eſt dicere quòd alterutrum indeterminatè & ſub diſiunctione debet euenire, nempe diſputatio vel non diſputatio: aliud quod alterutra propoſitio indeterminatè eſt vera ad primum enim ſufficit quod non poſſit fieri quin alterutrum contingat: ad ſecundum requireretur quòd alterutra propoſitio, hæc vel illa indeterminatè eſſet conformis rei enunciatæ, & ſic deberet res enunciata eſſe determinatè futura, ita vt tota indeterminatio ſe teneret ex parte propoſitionum quatenùs incertum nobis eſſet quænam conformis eſſet obiecto, quænam difformis.

Obiicies vltimò: veritas & falſitas ſunt proprietates propoſitionum: ergo debent ſemper illis competere.

Reſpondeo eſſe proprietates, non abſolutas, ſed reſpectiuas ad obiectum ſeu ad rem enunciatam, ab illa dependentes: vnde debent ſemper illis competere, quando res eſt determinatè talis qualis enunciatur, non autem in illo priori in quo eſt indifferens.

Dices veritas & falſitas opponuntur contrariè : ergo debet altera conuenire propoſitioni de futuro contingenti in quocumque priori.

Reſpondeo negando conſequentiam : datur enim medium inter veritatem & falſitatem, non per participationem, ſed per negationem huiuſmodi extremorum contrariorum, quod medium eſt propoſitio illa in eo priori, quæ pro tunc nec eſt vera nec falſa. Hæc de ſecunda parte logicæ.

TERTIA

TERTIA PARS LOGICÆ.

De ente rationis directiuo tertiæ operationis intellectus,

SCILICET

De argumentatione.

ARGVMENTATIO, quâ dirigitur tertia mentis operatio ſeu diſcurſus (qui dicitur talis, quia eſt veluti motus quo intellectus progreditur & diſcurrit ab vno cognito ad aliud ex illo deductum, ex antecedente ad conſequens, vnde neceſſariò importat plures actus nempe aſſenſum ipſius antecedentis aut præmiſſarum, & aſſenſum concluſionis vt ex antecedente vel præmiſſis deductæ:) Argumentatio inquam quæ dirigit hanc operationem, ſicut definitio & diuiſio ſimplicem apprehenſionem, & propoſi-

tio iudicium, in multas diuiditur ſpecies de quibus ſufficienter in parua logica egimus, præterquàm de ſyllogiſmo qui omnes alias præcellit. Duo autem in illo ſunt conſideranda: nempe materiale, id eſt propoſitiones, quæ ſunt materia proxima, & termini qui ſunt materia remota: & formale, id eſt diſpoſitio huiuſmodi terminorum & propoſitionum in forma & figura. Et quidem de ſyllogiſmo quoad formale, ſeu quoad figuras & modos,) de quibus Ariſtoteles in duobus libris Priorum analyticorum) ſatis ſuperque egimus loco citato: vnde inpræſentiarum ſupereſt dumtaxat agendum de illo ex parte materialis, penes quòd.

Diuiditur primò ex parte materiæ remotæ in rectum & obliquum. Syllogiſmus rectus dicitur ille cuius omnes termini ponantur in recto, obliquus in quo reperitur aliquis terminus in obliquo, qui interdum mutari debet in rectum vt bonitas aut vitium conſequentiæ appareat.

Diuiditur ſecundò ex parte eiuſdem materiæ remotæ, in communem & ſingularem ſeu expoſitorium: primus eſt, cuius medium eſt terminus communis: ſecundus, qui conſtat medio ſingulari, & vocatur expoſitorius & ſenſibilis, quia veluti ad ſenſum explicat vnionem extremorum inter ſe per vnionem quaſi ſenſibilem ipſorum cum medio; qui ſyllogiſmus vt plurimum formari debet in tertia figura in qua medium bis ſubiicitur, quod maxime congruit medio ſingulari: vt Petrus eſt animal, Petrus eſt rationalis, ergo aliquod rationale eſt animal. Nihilominus tamen poteſt efformari in aliis etiam figuris, vt patet in hoc exemplo: Primogenitus Ludouici decimi tertij eſt Rex Francorum, ſed Ludouicus decimus quartus eſt ille primogenitus, ergo Ludouicus decimus quartus eſt Rex Francorum.

Aduerte autem quod ſicut in ſyllogiſmo communi medium in altera præmiſſarum debet perfecte diſtribui, ita ex oppoſito in ſyllogiſmo ſingulari ſeu expoſitorio medium debet eſſe ita ſingulare vt ſi

omninò incommunicabile : ſi enim communicabile ſit , ſyllogiſmus ſingularis æquiualebit ſyllogiſmo communi ex puris particularibus , atque adeò nihil concludet, vt in hoc exemplo : Hæc eſſentia diuina eſt Pater, Hæc eſſentia Diuina eſt Filius , ergo Pater eſt Filius : quæ conſequentia eſt nulla quia eſſentia Diuina , quæ eſt medium , etſi ſingularis ſit , eſt tamen communicabilis : ſicut è conuerſo non valet conſequentia in hoc ſyllogiſmo communi : Aliquis homo eſt albus, aliquis homo eſt Æthiops, ergo aliquis Æthiops eſt albus : quia licet homo qui eſt medium ſit terminus communis, ibi tamen non ſe habet vt communis cùm maneat indiſtributus.

Diuiditur tertiò ratione materiæ proximæ in categoricum & hypotecum. Primus eſt qui conſtat propoſitionibus categoricis : ſecundus verò qui conſtat altera ſaltem hypothetica ſeu coniuncta : vt, Si, Sol lucet dies eſt , atqui Sol lucet, ergo.

Diuiditur quartò ratione eiuſdem materiæ proximæ in demonſtratiuum , probabilem & ſophiſticum. Syllogiſmus demonſtratiuus eſt ille qui conſtat propoſitionibus neceſſariis, certis, & euidentibus : probabilis verò, qui non certis ſed probabilibus : ſophiſticus denique , qui falſis reipſa , ſed apparenter veris. De his tribus (de quibus Ariſtoteles in duobus libris *Poſteriorum* analyticorum , octo Topicorum , & duobus Elenchorum) agemus in ſequentibus , omiſſis aliis de quibus nihil ſupereſt dicendum.

Digitized by Google

IN DVOS LIBROS
Poſteriorum Ariſtotelis.

DISPVTATIO I.

De demonſtratione.

SECTIO I.

Quid & quotuplex ſit demonſtratio.

DICO 1. Demonſtrationem in communi rectè definiri ſyllogiſmum conſtantem ex propoſitionibus neceſſariis, certis, & euidentibus.

Probatur: quia illa eſt propria & eſſentialis ratio demonſtrationis in communi, in qua omnes demonſtrationes conueniunt, & per quam differunt à ſyllogiſmo probabili & ſophiſtico, atqui omnes demon-

Digitized by Google

ſtrationes, ſiue ſint *Propter quid*, ſiue *Quia*, ſiue à priori, ſiue à poſteriori, de quibus infra, conueniunt in hoc, quod conſtent propoſitionibus neceſſariis, certis, & euidentibus; & per hoc differunt à ſyllogiſmo probabili qui conſtat propoſitionibus duntaxat probabilibus, & à ſophiſtico qui conſtat falſis apparenter ſolùm veris, ergo illa eſt propria ratio & legitima definitio demonſtrationis vt ſic.

Dico 2. Demonſtratio in communi legitimè etiam definitur ſyllogiſmus faciens ſcire: quæ definitio eſt tantum deſcriptiua.

Probatur eadem ratione qua præcedens concluſio: Quia in hoc conueniunt omnes demonſtrationes quod faciant ſcire, id eſt, concluſionem certò & euidenter cognoſcere: & per hoc idem differunt tùm à ſyllogiſmo probabili qui non cauſat aſſenſum ſcientificum concluſionis, ſed opinatiuum & incertum; tum à ſophiſtico qui cauſat aſſenſum erroneum & falſum. Quòd autem illa definitio ſit tantum deſcriptiua, patet, quia datur per cauſam duntaxat extrinſecam definiti, nempe finalem, ſcientia enim eſt finis & effectus ad quem demonſtratio per ſe primò ordinatur.

Dico 3. Demonſtrationem in communi rectè diuidi in demonſtrationem *Propter quid*, & demonſtrationem *Quia*.

Demonſtratio *Propter quid* eſt ſyllogiſmus conſtans præmiſſis neceſſariis, certis & euidentibus, aſſumentibus pro medio cauſam adæquatam concluſionis: vel, quod in idem redit, eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, id eſt, rem certò & euidenter cognoſcere per cauſam propriam & adæquatam ipſius: ſiue ſit vera & realis cauſa, id eſt, verè & realiter influens (ſaltem per reſultantiam) in proprietatem quæ demonſtratur; qualis eſt rationalitas reſpectu riſibilitatis: ſiue ſit tantùm cauſa virtualis eius, id eſt, non realiter influens in illam, ſed veluti æquiualenter: quia ſcilicet eſt talis naturæ, quod ſi id cuius dicitur cauſa virtualis haberet veram & realem cauſam à qua per

realem influxum procederet, non aliam haberet quàm illam: hoc modo vniuerſalitas dicitur cauſa virtualis, ſeu quod idem eſt, ratio à priori reſpectu prædicabilitatis; ens reſpectu vnitatis, veritatis, bonitatis; immutabilitas in Deo reſpectu æternitatis quæ per illam demonſtratur, hoc modo omne immutabile eſt æternum, Deus eſt immutabilis, ergo Deus eſt æternus. Demonſtratio ergo. *Propter quid* eſt illa quæ procedit per cauſam vel realem, vel virtualem, non qualemcumque, ſed propriam & adæquatam, quæ dicitur illa quæ conuertitur cum effectu, ita vt illâ poſita ponatur effectus, & illâ ſublatâ auferatur effectus, & vice-verſa: qualis eſt rationalitas reſpectu riſibilitatis.

Ex quibus intelliges definitionem demonſtrationis *Propter quid* adductam à Philoſopho in ſchol tritam, quâ dicitur ſyllogiſmus procedens ex veris: primis, immediatis, notioribus, prioribus, cauſiſque concluſionis.

Dicitur procedere ex veris, quod eſt commune demonſtrationi *Propter quid*, & *Quia*, vtraque enim conſtare debet principiis ſeu præmiſſis veris & neceſſariis.

Dicitur procedere ex primis principiis & immediatis, id eſt, quæ non habeant alia priora per quæ ipſa demonſtrentur, nec medium per quod à priori probentur, (qua de cauſa dicuntur per ſe nota.) Hoc autem non eſt ita intelligendum quaſi præmiſſæ cuiuſlibet demonſtrationis *propter quid* debeant eſſe actu prima principia immediata & indemonſtrabilia, ſed ſaltem virtualiter, ita quòd poſſint ab eo qui demonſtrationem efformat ſtatim reduci illæ præmiſſæ ad principia illa indemonſtrabilia, aliàs ſyllogiſmus ille non erit demonſtratiuus reſpectu eius, nec producet ſcientiam in illo, ſed duntaxat opinionem, vnde habes huiuſmodi præmiſſas debere eſſe propoſitiones per ſe in primo aut ſecundo modo perſeitatis. Pro quo nota propoſitionem per ſe dici eam in qua prædicatum conuenit ſubiecto per

ſe & ratione ſui: quod poteſt eſſe quatuor modis. Prædicatum per ſe primo modo dicitur id quod eſt de eſſentia ſubiecti: ſecundo modo, quod eſt propria paſſio: tertio modo, eſt ipſe modus eſſendi per ſe & non in alio cum attribuitur ſubſtantiæ: quarto modo eſt effectus aut operatio aliqua cum attribuitur cauſæ per ſe ipſius, vt cùm dicimus, Medicus ſanat, Ædificator conſtruit aut ædificat: ſi autem dicas, Accidens exiſtit per ſe (vt in Eucharistia) vel, Medicus ædificat, non erunt propoſitiones de prædicato per ſe in tertio & quarto modo, ſed per accidens.

Dicitur denique demonſtratio *propter quid* procedere ex notioribus, prioribus, cauſiſque concluſionis: procedit enim per cauſam adæquatam prædicari quod demonſtratus, vt diximus, cauſa verò eſt prior effectu, ſubindéque notior quoad ſe licet effectus poſſit eſſe notior quoad nos.

Probat inſuper Philoſophus præmiſſas demonſtrationis *propter quid* eſſe notiores & certiores, ex illo axiomate. Propter vnumquodque tale & illud magis tale, quod verum eſt quando adſunt hæ duæ conditiones: prima, quod prædicatum de quo agitur conueniat formaliter duobus inter quæ fit comparatio: ſecunda, quod vni eorum conueniat per ſe & ratione ſui, alteri verò deqendenter ab illo. Eſt autem falſum quoties deſunt illæ duæ conditiones, vel altera earum: vt in his exemplis; Terra eſt calida propter ſolem, ergo Sol eſt magis calidus: homo eſt corruptibilis propter materiam, ergo materia eſt magis corruptibilis; non enim calor conuenit formaliter ſoli, ſed tantùm virtualiter, nec ſimiliter corruptibilitas competit materiæ, cùm potius vna ex proprietatibus eius ſit ingenerabilem & incorruptibilem: valet autem Medicina eſt bona & deſiderabilis propter ſanitatem, ergo ſanitas eſt magis deſiderabilis, & bona: quia reperiuntur duæ præfatæ conditiones. Quæ etiam in propoſito adſunt: euidentia enim & certitudo, de quibus agitur for-

maliter conueniunt & præmiſſis, & concluſioni ; illis quidem per ſe & ratione ſui, huic verò dependenter ab illis ; ideò enim certò & euidenter vniuntur extrema concluſionis inter ſe, quia certò & euidenter vniuntur cum medio in præmiſſis.

Demonſtratio autem *quia* (ſumpta hac particula non vt cauſali ſed vt ſignificante quòd res eſt,) dicitur illa quæ probat quidem prædicatum ineſſe ſubjecto, non tamen oſtendit propter quid illi conueniat, id eſt, non aſſumit pro medio cauſam propriam & adæquatam illius, ſed vel cauſam inadæquatam & non conuertibilem, vt in hoc exemplo, omne reſpirans eſt animal, nullum lignum eſt animal, ergo nullum lignum reſpirat : animal enim non eſt cauſa propria & adæquata reſpirationis, ſiquidem licet omne reſpirans ſit animal, non tamen omne animal eſt reſpirans, ſed illud tantùm quòd habet pulmones, defectu quorum piſces non reſpirant : vel aſſumit effectum aut ſignum, vt in hoc exemplo ; Omnis perfectio quæ eſt in creatura debet eminentiori modo reperiri in Deo : atqui intellectus, ſapientia, & aliæ huiuſmodi perfectiones reperiuntur in creaturis : ergo, &c. Demonſtratio ergo *quia* eſt illa quæ conſtat propoſitionibus neceſſariis, certis & euidentibus, in quibus aſſumitur pro medio, non cauſa adæquata & conuertibilis, ſed aliquid aliud neceſſariam habens connexionem cum concluſione, ſcilicet vel cauſa inadæquata & non conuertibilis, vel effectus, aut quid ſimile.

Dico 4. Præfatam diuiſionem eſſe adæquatam & vniuocam.

Prima pars probatur : etenim demonſtratio *propter quid* eſt illa quæ procedit per cauſam adæquatam, ſeu conuertibilem cum prædicato vel proprietate quæ de ſubiecto demonſtratur ; demonſtratio verò *quia* eſt illa quæ non procedit per cauſam adæquatam, ſed aſſumit aliquod aliud medium neceſſario inferens concluſionem : atqui nulla poteſt aſſignari demonſtratio quæ non contineatur ſub al-

tero membro, cùm vnum contradictione opponatur alteri, ergo omnis demonſtratio erit *propter quid* vel *Quia*, ſubindéque diuiſio illa erit adæquata.

Secunda etiam pars ſic ſuadetur: Ratio demonſtrationis vt ſic æqualiter ex parte ſui conuenit demonſtrationi *propter quid* & demonſtrationi *Quia*: ergo vniuocè; ſubindéque vniuoca erit huiuſmodi diuiſio. Probatur antecedens: demonſtratio vt ſic importat ſolùm quòd ſit ſyllogiſmus procedens ex præmiſſis neceſſariis, certis, & euidentibus, ſeu ſyllogiſmus cauſans ſcientiam: atqui hoc totum participatur tam à demonſtratione *Quia*, quàm à demonſtratione *propter quid*, vt conſtat ex dictis: ergo. Verum quidem eſt demonſtrationem propter quid eſſe perfectiorem alterâ, cùm enim pro medio aſſumat cauſam propriam adæquatam concluſionis, facit omnino perfectè ſcire; ſiquidem perfectè ſcire dicimur, cum rem per cauſam propriam & adæquatam cognoſcimus: At verò demonſtratio *Quia*, cùm non aſſumat niſi effectum, ſignum, aut cauſam inadæquatam, facit imperfectiùs ſcire. Sed hæc maior vel minor perfectio, ſe tenet ex parte differentiarum, ſubindéque non impedit vniuocationem rationis communis demonſtrationis, quæ verè & eſſentialiter conuenit tam demonſtrationi *Quia*, quàm demonſtrationi *Propter quid*, eandémque in vtraque habet definitionem.

Dico vltimo demonſtrationem *Propter quid*, non omnino coincidere cum demonſtratione à priori, ita vt inter ſe conuertantur; nec ſimiliter demonſtrationem *Quia* cum demonſtratione à priori.

Prima pars probatur: Quia demonſtratio à priori dicitur omnis illa quæ procedit per cauſam ſeu rationem à priori, ſiue ſit adæquata ſiue inadæquata, demonſtratio verò *Propter quid* dicitur illa duntaxat quæ procedit per cauſam adæquatam concluſionis: ergo illa latiùs patet quàm iſta, ſubindéque non conuertuntur: quamuis enim omnis demon-

ſtratio Propter quid ſit à priori, non tamen è conuerſo.

Secunda etiam pars ſimili argumento ſuadetur: demonſtratio enim *Quia* dicitur omnis illa quæ non procedit per cauſam adæquatam, ſed vel per inadæquatam, vel per effectum, aut aliquid aliud poſterius: demonſtratio verò à poſteriori eſt illa duntaxat quæ procedit per effectum, vel ſignum, vel aliquid aliud poſterius: ergo latiùs patet demonſtratio *quia* quàm demonſtratio à poſteriori; omnis enim demonſtratio à poſteriori eſt quidem demonſtratio *Quia*, non autem omnis demonſtratio *quia* eſt à poſteriori, ſed aliqua eſt à priori nempe illa quæ procedit per cauſam inadæquatam.

Quæres, vtrùm liceat vti demonſtratione circulari.

Reſpondeo circulum in demonſtratione, qui eſt progreſſus à principiis ad concluſionem, & regreſſus a concluſione ad principia ſeu præmiſſas, alterum eſſe formalem ſeu vniformem, alterum materialem ſeu diſformem. Circulus formalis eſt quando aſſumitur concluſio illata ex antecedente, & ex illo ſolo nota ad probandum idem antecedente, & ex illo ſolo nota ad probandum idem antecedens: & hoc non licet vti; cùm enim antecedens ſit notius concluſione ſpectata prout ex illo ſolo deducitur, id quod eſt minùs notum aſſumeretur ad probandum illud quod eſt notius. Circulus verò materialis eſt quando aſſumitur concluſio iam aliunde & ex aliis principiis, quàm ex antecedente nota ad probandum illud antecedens aut aliquam præmiſſarum, vnde priùs fuerat deducta: & hoc circulo diſformi vti licet, quia non ſequitur inconueniens ſicut ex circulo formali, ſiquidem fieri poteſt vt concluſio ſiat aliunde notior quàm ſit ipſum antecedens.

SECTIO II.

Vtrùm demonſtratio cauſet effectiuè ſcientiam.

VIdimus demonſtrationem propter quid & à priori eſſe cauſam in eſſendo ipſius concluſionis, quatenus ſcilicet aſſumit medium quod eſt cauſa adæquata vel inadæquata (ſiue materialis, ſiue formalis, ſiue efficiens, ſiue finalis) proprietatis quæ de ſubiecto demonſtratur. Difficultas modò eſt, vtrùm omnis demonſtratio ſiue propter quid, ſiue quia, ſiue à priori ſiue à poſteriori, ſit cauſa concluſionis in cognoſcendo: id eſt vtrùm aſſenſus præmiſſarum cauſent effectiuè aſſenſum ſcientificum concluſionis: hîc enim eſt ſenſus tituli, pro cuius reſolutione.

Dico primò aſſenſum præmiſſarum concurrere in genere cauſæ efficientis ad aſſenſum concluſionis,

Probatur illud quòd conſtituit potentiam in actu primo ad eſſentiendum, concurrit cum ea in genere cauſæ efficientis ad illum aſſenſum: ſed aſſenſus præmiſſarum conſtituunt ſaltem in actu primo intellectum ad eſſentiendum concluſioni: ergo concurrunt, &c. Maior eſt euidens, ideò namque ſpecies impreſſæ concurrunt in genere cauſæ efficientis vnà cum potentiis cognoſcitiuis ad actus ipſarum, quia illas complent & conſtituunt in actu primo, ſeu reddunt proximè potentes ad cognoſcendum. Minor verò probatur; quia intellectus antecedenter ad aſſenſus præmiſſarum non eſt ſufficiens principium aſſenſus concluſionis, aliàs poſſet abſque

præuio aſſenſu illarum elicere actum diſcurſus, quod implicat contradictionem, cùm diſcurſus eſſentialiter ſit aſſenſus concluſionis ex vi aſſenſus antecedentis vel præmiſſarum; poſito autem huiuſmodi aſſenſu eſt ſufficienter potens, imò vt dicemus, non poteſt non elicere aſſenſum concluſionis: ergo conſtituitur in actu primo per illum.

Obiicies: in illo inſtanti quo intellectus elicit aſſenſum concluſionis, non adeſt ſed iam tranſit aſſenſus præmiſſarum: ergo nequit concurrere efficienter ad illum. Antecedens probatur: quia intellectus non poteſt ſimul habere plures actus aut ſimul intelligere plura: ergo nequit ſimul, & ſemel aſſentiri præmiſſis & concluſioni. Conſequentia etiam ſuadetur: quia nulla cauſa agit quando non eſt.

Reſpondeo primò negando antecedens. Ad probationem reſpondeo intellectum non poſſe quidem ſimul, & in eodem inſtanti temporis habere plures actus diſparatos, & intelligere plura vt plura ſunt: poſſe tamen habere plures actus inter ſe ſubordinatos per modum vnius integri diſcurſus, vt in propoſito, ſubindéque intelligere plura non vt plura ſunt, ſed per modum vnius. Inſtabis: Aſſenſus maioris poteſt præcedere tempore aſſenſum concluſionis: ergo quando aſſentimur concluſioni non adeſt neceſſariò aſſenſus maioris, atque adeò non erit cauſa illius. Sed ad hoc reſpondeo, conceſſo antecedente, negando conſequentiam: quià aſſenſus minoris, quæ ſimul tempore cognoſcitur cùm concluſione, includit virtualiter aſſenſum ipſius maioris.

Reſpondeo ſecundò ad principale argumentum, diſtinguendo illius antecedens: non adeſt tunc aſſenſus præmiſſarum, formaliter & in ſeipſo, eſto: virtualiter & in ſuo effectu, nego: manet enim in ipſa intellectus determinatione quam habet ad aſſentiendum concluſioni, poſito præmiſſarum aſſenſu, à quo aſſenſu determinatio illa cauſatur,

vnde negatur conſequentia, ad cuius probationem dicendum illud quòd non adeſt nec formaliter nec in ſua virtute non poſſe agere, bene autem ſi maneat in ſua virtute vt in propoſito.

Dico 2. Aſſenſus præmiſſarũ ita concurrunt ad aſſenſum concluſionis, vt ad eum eliciendum (cognitâ bonitate conſequentiæ) intellectum neceſſitent nedum quoad ſpecificationem, ſed etiam quoad exercitium.

Pro intelligentia aduerte quòd ſicut eſt duplex libertas, altera contrarietatis ſeu quoad ſpecificationem, quæ eſt indifferentia ad eliciendum vnum ſpecie actum vel eius oppoſitum, putà amorem vel odium, aſſenſum vel diſſenſum: altera contradictionis ſeu quoad exercitium, quæ eſt indifferentia ad eliciendum vnum actum vel ſuſpendendum ipſum, putà ad aſſentiendum vel ad ſuſpendendum aſſenſum: ita eſt duplex neceſſitas illi duplici libertati oppoſita, altera eſt neceſſitas quoad ſpecificationem, quæ eſt determinatio ad vnum ſpecie actum, ita vt potentia nequeat elicere oppoſitum, qualis neceſſitas eſt in voluntate noſtra reſpectu beatitudinis in communi, ſeu boni vt ſic, quod ita amamus vt non poſſimus odio ipſum habere; altera quoad exercitium, quæ eſt determinatio potentiæ ad aliquem actum quem non poteſt ſuſpendere, qualis neceſſitas eſt in voluntate beatorum reſpectu Dei clarè viſi, quem ita continuò diligunt vt ab eius amore nunquam ceſſare poſſint. Hoc poſito

Probatur prima pars concluſionis: neceſſitas quoad ſpecificationem eſt determinatio potentiæ ad aliquem actum, ita vt quamuis ipſum poſſit ſuſpendere, nequeat tamen elicere actum oppoſitum: atqui poſito aſſenſu præmiſſarum ita determinatur intellectus ad aſſentiendum concluſioni vt nequeat illi diſſentire: ergo neceſſitatur ad illum ſaltem quoad ſpecificationem. Probatur minor: quia intellectus nequit diſſentire vero clarè cognito, ſicut nec voluntas abhorrere à bono: atqui cognitis præmiſſis vt veris, & viſa bonitate conſequentiæ, clarè

velit oculos eſſe apertos & ad obiectum præſens & illuminatum conuerſos, non poteſt: quæ neceſſitas hypothetica ſeu ex ſuppoſitione nihil obeſt libertati voluntatis, cùm ab ipſa liberè volenti oriatur.

Ex dictis colliges rectè à philoſophis aſſignari tria præcognita, & duas de ipſis præcognitiones ante demonſtrationem. Probatur: debet enim de ſubiecto, de quo volumus paſſionem demonſtrare, præcognoſci quid ſit, cùm in demonſtratione *Propter quid* (de qua potiſſimùm eſt ſermo cùm de præcognoſcendis ante demonſtrationem agitur) aſſumi debeat eius eſſentia aut definitio pro medio. De ipſa verò, paſſione demonſtranda prænoſcendum eſt quid nomine eius intelligatur. Et tandem de principio, ſeu de præmiſſis aſſumendis præcognoſci debet an ſint veræ. Ergo tria illa ante demonſtrationem ſunt præcognoſcenda, id eſt ſubiectum, paſſio eius aut proprietas ſeu prædicatum quod de illo demonſtrari debet, & principium per quod eſt demonſtrandum: & duæ ſunt de illis præcognitiones ſeu anticipatæ cognitiones habendæ; de ſubiecto videlicet aut de paſſione, quid rei vel quid nominis; de principio; autem an ſit veritatis.

IN OCTO LIBROS *Topicorum Ariſtotelis.*

DISPVTATIO VNICA, Ordine II.

De ſyllogiſmo Topico ſeu probabili.

SYLLOGISMVS probabilis, vt ex ipſo nomine datur intelligi, dicitur ille qui conſtat propoſitionibus probabilibus, & opinionem generat in intellectu. Appellatur autem Topicus, id eſt localis, à nomine Græco *Topos*, id eſt locus, eo quod è quibuſdam veluti argumentorum promptuariis, qui dicuntur loci dialectici, eruitur: propter quod etiam appellatur ſpeciali ratione dialecticus; hoc eſt diſputatorius vt ita dicam, quia ex illis locis deſumuntur argumenta ad quamlibet rem in vtramque partem diſputandam: qua etiam de cauſa hæc Logicæ pars, in qua de huiuſmodi locis & ſyllogiſmis agitur, ſæpius nomine dialecticæ ſimpliciter venit intelligenda.

SECTIO VNICA.

De locis è quibus ſyllogiſmi probabiles deſumuntur.

LOcus in propoſito definitur ſedes argumenti ; quia eſt id vnde quiuis in qualibet re propoſita facile eruere poteſt argumenta probabilia. Sunt autem decem præcipuè loci huiuſmodi : nempe à cauſis , ab effectibus , à ſubiectis , ab adiunctis , à diſſentaneis , à comparatis, à nomine , à definitione, à diuiſione , & à teſtimonio. Sumuntur ergo probabilia argumenta.

Primò à cauſis, materiali, formali, efficienti & finali. A materiali , ſi oſtendatur excellentia hominis v. g. à corporis præſtantia , ſi laudetur ædificium eo quòd ex pretioſis materialibus ſit conſtructum. A formali , ſi laudetur homo ab excellentia animæ rationalis , & ædificium à forma ſeu recta ipſius diſpoſitione. Ab efficienti , ſi commendetur homo à parentibus , à proauis nobilibus ; aut domus ab excellentia Architecti. A finali denique , ſi extollatur natura humana,eo quòd propter æternam beatitudinem ſit creata , aut actio aliqua eo quòd in finem honeſtum dirigatur ,vel ſi laudetur domus à commoda habitatione ad quam vt ad finem ordinatur.

Secundò ab effectibus , vt ſi prædictæ cauſæ laudentur à præſtantia aut nobilitate effectuum ad quod concurrunt : quo etiam modo laudantur Sancti propter opera bona , vituperantur peccatores propter ſcelera.

Tertiò à ſubiectis , vt ſi probes virtutes & ſcien-

tias præſtare omnibus aliis accidentibus eo quòd in perfectiori & nobiliori ſint ſubiecto.

Quartò ab adiunctis, ſiue illa ſint accidentia intrinſecè inhærentia, vt ſi laudetur homo ab ingenio & ſcientia, à virtute, & aliis huiuſmodi: ſiue ſint externa & ſolùm circumſtantia ſubiectum, vt ſi quis laudetur à diuitiis, à dignitatibus, &c. Quod dico de laude, intellige etiam de vituperatione quæ ſumi poteſt à deffectu ingenij; ſcientiæ, virtutis, aut à vitio.

Quintò à diſſentaneis, id eſt oppoſitis, vt ſi oſtendatur virtutis honeſtas à turpitudine vitij, aut è conuerſo.

Sextò à comparatis vel ſimilibus, ſeu quod idem eſt ab exemplis, vt ſi dicas, Deus pepercit Magdalenæ pœnitenti: ergo parcet & tibi ſi pœnitentiam egeris.

Septimò à nomine, ſeu ab etymologia nominis, vt ſi arguas hoc modo: Creatura de humo ſumpta debet eſſe humilis, ſed homo eſt de humo ſumptus: ergo. A quo loco non differt locus à coniugatis, id eſt, à nominibus affinibus, quorum ſcilicet vnum deriuatur ab alio, ſicut concretum ab abſtracto: vt ſi dicas: non eſt appellandus vir qui nihil habet virtutis, neque homo qui nihil habet humanitatis: ſed, &c. ergo, &c.

Octauò à definitione, à qua ad definitum, & viciſſim, valet conſequentia tam affirmatiuè quam negatiuè: affirmatiuè quidem, vt, eſt animal rationale ergo eſt homo, Eſt homo ergo eſt animal rationale: negatiuè verò, vt, Non eſt animal rationale, ergo non eſt homo: Non eſt homo, ergo non eſt animal rationale. Item ex eo quòd aliquid conueniat definitioni, rectè arguitur conuenire & definito, & è contra, loquendo de prædicatis realibus, non rationis, vnde non valet dicere, Definitio eſt oratio, ergo & definitum: Definitum eſt ſpecies, ergo & definitio.

Nonò à diuiſione, à qua ad diuiſum valet conſe-

quentia, & è conuerſo, cum hoc diſcrimine, quod ab vno membro diuidenti rectè argui poteſt ad diuiſum, vt ſi dicas, eſt rationale, ergo eſt animal. At verò à diuiſo non valet ad alterum membrum diuidens, ſed ſolum ad omnia ſub diſiunctione: non enim ſequitur ſic: eſt animal ergo eſt rationale, ſed ſic, ergo eſt rationale vel irrationale.

Decimò à teſtimonio, ſeu vt alij dicunt à pronunciatis, vel vt alij, ab aſſumptis, quæ in idem redeunt (teſtimonium enim ſumitur ex iis quæ ab aliquo pronunciata ſunt, & ob eandem rationem vocatur aſſumptum:) Arguitur autem à teſtimonio, vel humano, vt ſi dicas, Ariſtoteles docet materiam primam eſſe puram potentiam, ergo ita eſt: vel Diuino, ſiue per ſcripturam, ſiue per traditionem, ſiue per Eccleſiam aut concilia nobis denunciato: à quo loco ſumuntur argumenta Theologica vt ſi dicas, Chriſtus eſt homo, iuxta fidem & ſcripturæ teſtimonia, ergo eſt riſibilis.

IN DVOS LIBROS
Elenchorum Ariſtotelis.

DISPVTATIO VNICA, Ordine III.

De ſyllogiſmo ſophiſtico.

SYLLOGISMVS ſophiſticus ſeu fallax eſt ille qui procedit ex apparentibus, quæ ſcilicet videntur eſſe, ſed non ſunt: vnde & qui iis ſtudent, appellantur ſophiſtæ, non quaſi ſint veri ſapientes, ſed apparentes ſeu fucati. Triplex autem eſt huiuſmodi ſyllogiſmus. Primus, qui eſt fallax ratione formæ tantùm, quando ſcilicet forma ſyllogiſmi eſt vitioſa licet propoſitiones ſint veræ. Secundus qui eſt fallax ratione materiæ tantùm, quando nimirum, licet ſit in modo & figura, tamen ratione alicuius æquiuocationis aut alterius ſimilis cauſæ fallit. Tertius tandem ratione vtriuſque.

Si ſit fallax ratione formæ ſolùm, debet conceſſis præmiſſis negari conſequentia, quia tunc reuera non eſt ſyllogiſmus, cum deſit illi forma conſtitutiua ſyllogiſmi.

Si ſit fallax ratione materiæ tantùm, non debet

negari conſequentia, cum ſyllogiſmus vt ſuppono ſit in forma; ſed debent diſtingui illæ propoſitiones in quibus æquiuocatio, aut aliud quoduis vitium ſeu fallacia latet.

Si autem ſit fallax ratione vtriuſque, tunc quo malueris modo poteris reſpondere.

Defectus aut fallaciæ, quæ ex parte formæ contingere poſſunt in ſyllogiſmo ſufficienter conſtant ex regulis in parua Logica adductis: vnde impræſentiarum de ſolo ſyllogiſmo ex parte materiæ fallaci agemus. Sicut autem quidam aſſignantur loci topici, è quibus ſyllogiſmi probabiles deducuntur, ita aliqui ſunt ſophiſtici ex quibus argumentationes captioſæ, apparentes, & fallaces depromuntur. Ex illis autem locis ſophiſticis, quæ fallaciæ appellantur, ſex ſunt in dictione ſeu vocibus poſiti, nempe æquiuocatio, amphibologia, compoſitio, diuiſio, accentus, & figura dictionis: ſeptem in rebus ſeu extra dictionem, ſcilicet fallacia accidentis, eius quod ſimpliciter dicitur & ſecundùm quid, ignorationis elenchi, conſequentis, petitionis principij, non cauſæ vt cauſæ, plurium interrogationum vt vnius, & ita omnes ſunt numero tredecim.

SECTIO I.

De ſex fallaciis quæ in dictione contingunt.

PRima omnium eſt fallacia æquiuocationis, quæ eſt locus aptus ad decipiendum æquiuocatione vocabuli: vt ſi dicas, canis eſt latrabilis, ſidus eſt canis, ergo ſidus eſt latrabile. Item

qui ſanabatur ſanus eſt ægrotus ſanabitur : ergo ægrotus ſanus eſt : Vbi diſtinguendus eſt ille terminus *Canis* de cane terreſtri & cœleſti : item ly ægrotus de eo qui erat aut qui modò eſt.

Secunda eſt fallacia amphibologiæ, quæ eſt locus aptus ad fallendum ambiguitate ſeu æquiuocatione orationis : vt Quoſcumque vellem me capere, vellem vt me caperent : vellem me capere hoſtes: ergo vellem vt me hoſtes caperent. Vbi diſtinguenda eſt oratio illa infinitiui modi, quæ eſt ambigua.

Tertia eſt fallacia compoſitionis, & quarta diuiſionis, qui ſunt loci apti ad decipiendum variatione ſenſus compoſiti & diuiſi : & contingunt quando à ſenſu compoſito vero arguitur ad ſenſum diuiſum falſum, vel è contra : vt ſi dicas. Qui non poteſt ambulare non habet potentiam ad ambulandum, ſed ſedens ſedendo non poteſt ambulare, ergo ſedens ſedendo non habet potentiam ad ambulandum : vel è contra, Quicumque habet potentiam ad ambulandum poteſt ambulare, ſed ſedens ſedendo habet potentiam ad ambulandum, ergo ſedens ſedendo poteſt ambulare. Prior ſyllogiſmus ex eo quòd ſedens non poſſit ambulare in ſenſu compoſito, id eſt ambulationem cum ſeſſione componere, infert ipſum non retinere potentiam ad ambulandum abſolutè, qui eſt ſenſus diuiſus : ſecundus verò è contra ex eo quòd retinet potentiam ad ambulandum abſolutè & in ſenſu diuiſo, concludit ipſum poſſe ambulare etiam in ſenſu compoſito, coniungendóque ambulationem cum ſeſſione: Vnde diſtinguendæ ſunt propoſitiones vtriuſque ſyllogiſmi in ſenſu compoſito, & diuiſo iuxta dicta in parua logica dum de modalibus, quamuis enim videantur reddere determinatè aliæ ſenſum compoſitum aliæ diuiſum, tamen vtrumque pati poſſunt (in quo conſiſtit deceptio.) Contingit verò hæc fallacia non ſolùm in modalibus, ſed etiam in aliis, vt in hoc ſophiſmate: Quicumque numerus componitur ex duobus & tribus eſt duo & tria : ſed quinarius non eſt duo & tria

ergo quinarius non componitur ex duobus & tribus: Vbi maior eſt vera coniunctim, falſa diuiſim.

Quinta eſt fallacia accentus, quæ eſt deceptio proueniens ex varietate accentuum aut prolationum eiuſdem vocabuli: vt ſi dicas, omnis populus eſt multitudo ciuium, ſed aliqua arbor eſt populus, ergo aliqua arbor eſt ciuium multitudo. Item: Quicumque occidit moritur, ſicarius ; occidit, ergo ſicarius moritur. Item: Qui dicit te egregie reſpondiſſe laudat te, ſed præceptor cùm te reprehendit ait te egregie reſpondiſſe, ergo cùm te reprehendit laudat te. Deceptio primi & ſecundi ſophiſmatis oritur ex diuerſitate quantitatis aut accentus in illis vocabulis *populus* & *occidit* quæ primo loco contrahuntur, poſteriori producuntur, tertij verò, ex diuerſitate prolationum, ironicæ aut ſeriæ. Ex quibus facilè erit diſtinguere in forma.

Sexta eſt fallacia figuræ dictionis, quæ eſt locus ad decipiendum aptus ob ſimilitudinem dictionum. Quæ ſimilitudo poteſt eſſe vel materialis in ſtructura & terminatione vocis, vel formalis in re ſignificata. Ex prima oritur deceptio quâ tranſitur de vno genere gramaticali in aliud & committitur ſolœciſmus: vt in hoc ſophiſmate. Omnis ſubſtantia affecta albedine eſt alba, paries eſt ſubſtantia affecta albedine, ergo paries eſt alba: Vbi contingit deceptio ob ſimilitudinem materialem maioris extremi in prima propoſitione, & in concluſione, in qua cùm deberet huiuſmodi extremum maius inferri iuxta genus & terminationem congruentem minori extremo ſcilicet parieti, cum quo deberet concordare, infertur ſecundum genus & terminationem quâ poſitum fuit in maiori: poteſt autem ſic diſtingui: eſt alba, quoad rem ſignificatam, concedo: quoad genus vocis, nego. Ex ſecunda oritur tum deceptio qua tranſitur de genere in genus philoſophicum, id eſt de vno prædicamento in aliud: vt cùm dico: Hominem quem vidiſti heri vides hodie, heri vidiſti ſanum, ergo ſanum vides hodie: Vbi contingit er-

ror ob ſimilitudinem formalem medij & maioris extremi, ſcilicet hominis & ſani, quæ cùm ſignificent res diuerſorum prædicamentorum, nempe ſubſtantiæ & qualitatis, accipiuntur vt pertinentia ad idem, ſcilicet ad ſubſtantiam; & debet ſic diſtingui ſophiſma illud: Quem hominem vidiſti heri, vides hodie: quoad ſubſtantiam, concedo: quoad accidens aut qualitatem, nego: Heri vidiſti ſanum: diſtinguo: intelligendo per ſanum, ſubſtantiam ipſius, nego: accidens aut qualitatem, concedo: & nego conſequentiam. Tum ea quâ trahitur dictio de ſignificato particulari ad vniuerſale aut è contra: vt in hoc ſophiſmate: Quòd ego ſum, tu non es, ego ſum homo, ergo tu non es homo: & in iſto: Animal eſt genus, homo eſt animal, ergo homo eſt genus: in quibus accidit deceptio ob ſimilitudinem medij, nempe illarum dictionum *Ego & animal*, quarum illa à ſignificato particulari quod habet in maiori transfertur ad vniuerſale in minori, ex eo quòd ibi iungitur termino communi, ſcilicet homini; Animal verò è contra è ſignificato vniuerſali in maiori transfertur in particulare in minori. Primum horum ſophiſmatum debet ſic diſtingui: Quod ego ſum, ſecundùm rationem indiuidualem quâ differo ab aliis, concedo: ſecundùm rationem communem aliis, nego: Ego ſum homo ſecundùm rationem indiuidualem, nego, ſic enim ſum talis homo: ſecundùm rationem communem concedo. Secundùm vero ſic: Animal eſt genus, ſecundum ſignificatum commune, concedo: particulare, nego: Homo eſt animal, commune, nego: particulare, concedo.

SECTIO

SECTIO II.

De ſeptem fallaciis quæ contingunt in rebus ſignificatis, ſeu extra dictionem.

PRima illarum eſt fallacia accidentis, quæ eſt locus aptus ad decipiendum ob inconſideratio-nem diuerſitatis inter ſubiectum & accidens, ratio-ne cuius id quod conuenit aut non conuenit acci-denti, exiſtimatur conuenire aut non conuenire ſub-iecto, vel vice verſa. Nomen autem accidentis hoc loco ſumitur latè pro prædicato quod aliquâ ratione diuerſum eſt à ſubiecto ſiue per intellectum, vt ani-mal ab homine ſiue realiter vt accidens proprium aut commune. Vnde tria oriuntur ex hoc loco ſo-phiſmata. Vnum cùm creditur, quicquid conuenit prædicato eſſentiali vt aliquo modo diuerſo à ſubie-cto, conuenire etiam ipſi ſubiecto, & vice verſa: vt ſi dicas, animal eſt genus, homo eſt animal, ergo homo eſt genus: vel animal rationale eſt definitio, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt defini-tio. Alia duo ſunt quando quis exiſtimat quicquid conuenit prædicato accidentario proprio aut com-muni, conuenire etiam ſubiecto, vel è conuerſo: vt ſi dicas: Riſibile eſt proprietas, homo eſt riſibilis, ergo homo eſt proprietas: Et, album eſt concretum accidentale, homo eſt albus, ergo homo eſt con-cretum accidentale: Ad hoc reducitur illud ſophiſ-ma ridiculum: iſte canis eſt pater, iſte canis eſt tuus, ergo iſte canis eſt pater tuus. Ratio ergo deceptio-nis quæ contingit in huiuſmodi ſophiſmatis eſto quia in eis accidens & ſubiectum, non ſumuntur pro eo

ſunt idem, ſed prout ſunt diuerſa: ſeu quod in idem redit, ſumuntur ſecundùm diuerſa ſignificata ſcilicet mediatum & immediatum, & variatur ſuppoſitio de ſimplici in realem, aut è contra, & hæc eſt radix deceptionis: vnde ſic eſt diſtinguendum: animal eſt genus: inquantùm diſtinctum aut præciſum à ſuis inferioribus, ſecundùm ſuum ſignificatum immediatum præciſè, concedo: inquantum idem, ſeu ſecundum ſignificatum, & immediatum & mediatum, nego: Homo eſt animal, ſpectatum ſecundum ſuum ſignificatum immediatum præciſè, nego: mediatum, concedo. Eodem proportionaliter modo diſtingue in aliis ſyllogiſmis ly animal rationale, ly riſibile, ly album, ly canis cui conuenit eſſe partem ſecundum accidens & non ſecundum ſubſtantiam.

Secunda appellatur fallacia à dicto ſimpliciter ad dictum ſecundùm quid, vel è conuerſo: & eſt locus ad decipiendum idoneus, quatenus ex eo, quod aliquid ſimpliciter & ſine addito alicui attribuitur aut denegatur, infert ſophiſta attribuendum eſſe aut negandum ſecundum quid & cum addito, aut vice verſa: vt ſi dicam: Arma ſunt reſtituenda domino, ergo ſunt reſtituenda domino furioſo. Merces non ſunt proiiciendæ in mare, ergo non ſunt proiiciendæ quando naufragium timetur: vel è conuerſo: Arma non ſunt reſtituenda domino furioſo, ergo non ſunt reſtituēda domino. Merces ſunt proiiciendæ in mare quando naufragium timetur: ergo merces proiiciendæ ſunt. Debent autem hæc ſophiſmata ſic diſtingui: Arma reſtituenda ſunt domino. Merces non ſunt proiiciendæ, ſimpliciter & abſolutè, concedo: cum addito, nempe domino furioſo, aut tempore naufragij, nego: & ſic proportionaliter de aliis. Ad hanc verò fallaciam reduci poteſt ea quæ committitur (præſertim in analogis proportionalitatis, de quibus in anteprædicamentis) cum arguitur ſic: Sicut ſe habet, &c. ita, &c. Quæ argumenta dicuntur incedere vno pede & claudicare nonaginta nouem; quia à conuenientia aliquali, vel in aliqua ratione

infertur conuenientia ſimpliciter, aut in aliis rationibus in quibus differunt. Vnde diſtingui poſſunt ſic: ſicut ſe habet, &c. Quantum ad aliquid, ſeu quantum ad talem vel talem rationem, concedo: ſimpliciter & quantùm ad omnia, nego. Quamuis, cùm in forma non ſint huiuſmodi argumenta, nulla prorſus ſit eorum conſecutio, nec ſubinde ad fallacias de quibus hic agimus, pertineant propriè.

Tertia eſt fallacia ignorantiæ elenchi, id eſt; redargutionis ſeu contradictionis (redargutio enim hic idē eſt ac contradictio alicuius propoſitionis quæ per hoc dicitur redargui quod ipſi contradicitur.) Definiri autem poteſt hæc fallacia, locus ad decipiendum aptus ob apparentiam contradictionis vbi non eſt contradictio defectu alicuius conditionis ad eam requiſitæ. Vnde tot modis contingere poteſt hæc deceptio, quot ſunt conditiones neceſſariæ ad contradictionem quæ à ſophiſta omittuntur. Illæ autem ſunt quinque. Prima eſt quod ſit de eodem ſecundum idem: defectu cuius hæ argumentationes fallunt, Æthiops eſt albus ſecundum dentes, & non eſt albus ſecundum corpus, ergo eſt albus & non eſt albus: Homo vt rationalis diſcurrit, vt animal non diſcurrit: ergo diſcurrit & non diſcurrit. Deus vt miſericors parcit, vt iuſtus non parcit, ergo parcit & non parcit. Secunda eſt, quod non ſolùm ſecundùm idem, ſed eodem modo ſumptum, defectu cuius fallit hoc enthymema: Veſtis aptata corpori tegit corpus, complicata in arca non tegit corpus, ergo tegit & non tegit. Tertia, quod ſit reſpectu eiuſdem, defectu cuius fallit hoc: Quaternarius eſt duplus binario, & non eſt duplus ternario, ergo eſt duplus & non eſt duplus. Quarta quod pro eodem loco: quarum exempla in promptu erunt, & omnia ex dictis facile eſt diſtinguere. Ab hac verò fallacicia ignorationis elenchi inſcripſit Ariſtoteles hos libros, *De ſophiſticis elenchis*, id eſt de apparentibus redargutionibus, quia ſcilicet hæc eſt præcipua quam intendit ſophiſta, videlicet redargutio.

P 2

Quarta eſt fallacia petitionis principij, quâ ſophiſta arguens aut reſpondens decipit aſſumendo pro ratione ipſam theſim aut concluſionem de qua agitur: vnde petitio principij idem eſt hic ac petitio ſeu aſſumptio ipſius concluſionis controuerſæ quæ appellatur principium, quia ab initio proponitur vt omnis in eam probatio dirigatur.

Quinta eſt fallacia conſequentis, quæ eſt quando videtur conuerti conſequentia, & non conuertitur: hoc eſt, cùm putamus, quòd ſicut conſequens ſequitur ex antecedente,ita vt viciſſim ex conſequente ſequatur antecedens: ſicut ſi arguam, ſi eſt homo eſt animal, ergo ſi eſt animal eſt homo: item, quod ſicut ex oppoſito conſequentis valet ad oppoſitum antecedentis, ita ex oppoſito antecedentis valeat ad oppoſitum conſequentis, vt ſi dicam: Si eſt homo eſt animal, ergo ſi non eſt homo non eſt animal: ſicut valet: ergo ſi non eſt animal, non eſt homo. Diſtinctio eſt, hæc valere quando termini ſunt conuertibiles, vt rationale & riſibile; ſecùs ſi non ſint conuertibiles, vt homo & animal: quod eſt valere vi materiæ & non vi formæ.

Sexta eſt fallacia non cauſæ vt cauſæ: quæ fit quando aliquis effectus tribuitur alicui tanquam cauſæ ipſius, cùm tamen re ipſa non ſit eius cauſa: vt ſi dicas: ſtudium & ſcientia nocent multis, ergo non eſt eis incumbendum: nam reuera ſtudium & ſcientia non ſunt cauſa nocumenti ſed malus ipſorum vſus.

Septima dicitur fallacia plurium interrogationum vt vnius: quia in ea plures interrogationes tanquàm vna proponuntur, eo fine vt qui vnam ſimplicem reſponſionem reddit, omnibus minimè ſatisfaciat, ſubindéque à ſophiſta interrogante capiatur: vt ſi quærat ſophiſta an luxuria & caſtitas ſint bona, & tu reſpondeas eſſe bona, colliget ille malum (ſcilicet luxuriam) eſſe bonum; ſi dicas eſſe mala, inferet bonum (nempe caſtitatem) eſſe malum. Ad

hanc ergo deceptionem vitandam, aduertendum eſt ad diuerſitatem interrogationum & ſingulis in particulari ſatisfaciendum, dicendo : diſtinguo : luxuria eſt mala, caſtitas bona, & ſic de aliis.

DISPVTATIO IV.

De effectibus ſyllogiſmi demonſtratiui, probabilis, & ſophiſtici.

EFFECTVS demonſtrationis eſt ſcientia: cauſat enim demonſtratio aſſenſum certum & euidentem concluſionis, qui eſt ſcientia actualis, ex qua relinquitur in intellectu ſcientia habitualis, id eſt facilitas quædam ad promptè & delectabiliter aſſentiendum huiuſmodi propoſitioni, aut concluſioni per principia per quæ eam ſemel demonſtratiuè cognouimus. Vnde ſcientia actualis definitur aſſenſus certus & euidens per demonſtrationem acquiſitus : habitualis verò, habitus certus & euidens per &c.

Effectus autem ſyllogiſmi probabilis eſt opinio : quæ etiam eſt duplex : nempe actualis, quæ eſt aſſenſus incertus, formidoloſus, & ineuidens alicuius concluſionis per ſyllogiſmum probabilem acquiſitus ; & habitualis, quæ definitur habitus incertus, formidoloſus, &c. Qui habitus cauſatur in intellectu ſeu relinquitur ex frequentatis huiuſmodi aſſenſibus incertis & formidoloſis.

Effectus denique ſyllogiſmi ſophiſtici, eſt error ſiue actualis, ſiue habitualis : qui eſt aſſenſus obſcurus & falſus alicuius concluſionis per ſyllogiſmum ſophiſticum, ſeu per medium fallax acquiſitus; vel habitus ex huiuſmodi aſſenſu in intellectu relictus.

SECTIO VNICA.

Vtrùm in eodem intellectu poſſint ſimul eſſe ſcientia, opinio, & error, de eodem obiecto.

CErtum eſt in eodem intellectu poſſe eſſe ſimul ſcientiam de vno obiecto, puta de hac propoſitione, Deus eſt Omnipotens; opinionem de altero, puta quòd ſit in ſpatiis imaginariis: & errorem de alio, vt quòd non ſit Trinus, aut quòd Chriſtus non ſit realiter in Euchariſtia.

Certùm eſt etiam in diuerſis intellectibus poſſe reperiri ſcientiam, opinionem, & errorem circa idem obiectum, ſi vnus illud attingat per medium demonſtratiuum, alius per medium duntaxat probabile, & tertius per medium fallax.

Difficultas ergo ſolùm eſt, vtrùm in eodem inintellectu, & reſpectu eiuſdem obiecti, aut eiuſdem propoſitionis poſſint ſimul eſſe ſcientia, opiino, & error, ſiue quoad actus, ſiue quoad habitus. Pro reſolutione.

Dico primò non poſſe actum ſcientiæ & actum opinionis de eadem propoſitione ſimul eſſe in eodem intellectu.

Probatur: non poteſt intellectus aſſentiri certò & euidenter alicui propoſitioni, & ſimul aſſentiri eidem incertò, formidoloſe, & ineuidenter: ſed per actum ſcientiæ aſſentitur certò, firmiter, & euidenter; per actum verò opinionis incertò, formidoloſè, ineuidenter, vt ex dictis ſuperiùs initio diſputationis conſtat: ergo non poteſt habere ſimul actum ſcientiæ & actum opinionis de eadem propoſitione. Maior in qua ſola poteſt eſſe difficultas

probatur : Aſſentiri certò & euidenter alicui propoſitioni eſt iudicare eam aliter ſe habere non poſſe, aſſentiri verò incertò & ineuidenter eſt ita illi aſſentiri vt tamen iudicemus eam aliter ſe habere poſſe : atqui repugnat iudicare propoſitionem aliquam aliter ſe habere non poſſe ſeu eſſe neceſſariam, & ſimul & ſemel iudicare illam aliter ſe habere poſſe ſubindéque non eſſe neceſſariam: ergo.

Confirmatur : Intellectus per actum ſcientificum firmiter adhæret veritati propoſitionis, in qua firma adhæſione conſiſtit certitudo ; per actum verò opinatiuum non adhæret illi firmiter, ſed cum formidine ne oppoſita ſit vera, in quâ formidoloſa adhæſione ſita eſt incertitudo : atqui repugnat adhærere ſimiliter & ſine formidine ; & ſimul non adhærere firmiter : ergo repugnat ſimul habere actum ſcientificum & opinatiuum circa eandem propoſitionem. Vnde fundamentum huius concluſionis, vt vides, eſt contrarietas quæ reperitur inter actum ſcientificum & opinatiuum, inter hoc quód eſt aſſentiri alicui propoſitioni certò euidenter, & abſque formidine & ſimul aſſentiri incertò, formidoloſè, & obſcure.

Reſpondebis hæc quidem repugnare reſpectu eiuſdem medij, quòd videlicet intellectus per vnum & idem medium aſſentiatur certò & euidenter, & incertò ac ineuidenter ; non autem reſpectu diuerſorum quorum vnum ſit neceſſarium, alterum dumtaxat probabile, & ſic eſt in propoſito, aſſenſus enim ſcientificus attingit propoſitionem per medium neceſſarium, opinatiuus autem per medium probabile.

Sed contra quia illa diuerſitas mediorum non tollit contrarietatem nec incompoſſibilitatem aſſenſus ſcientifici & opinatiui, reſpectu eiuſdem propoſitionis : ergo reſponſio nulla. Probatur antecedens à ſimili : calor enim & frigus, etiamſi à diuerſis cauſis vel principiis proueniant, non tamen pro-

pter hoc deſinunt eſſe contrariæ & incompoſſibilia: ergo ſimiliter aſſenſus certus & incertus euidens aut obſcurus, tametſi per diuerſa procedant principia vel media. Et ratio eſt, quia contrarietas eſt, quid abſolutum, & non reſpectiuum ad cauſas ipſorum contrariorum.

Confirmatur concluſio, & magis refutatur reſponſio aduerſariorum: quia repugnat eſſe ſimul duas formas quarum vna importat priuationem alterius in ſubiecto, quantumuis ex diuerſis principiis procedant: ſed aſſenſus ineuidens, incertus, & formidoloſus importat ex parte ſubiecti, id eſt intellectus, priuationem aſſenſus euidentis, certi, & firmiter adhærentis: ergo non poſſunt eſſe ſimul, quantumuis ex diuerſis, &c. Probatur minor exemplo iam adducto caloris & frigoris; calor enim in gradu intenſo importat, ſaltem naturaliter loquendo, priuationem frigoris à quocumque tandem principio procedentis, eo quòd ſit illi contrarius: atqui aſſenſus ineuidens alicuius concluſionis eſt contrarius aſſenſui euidenti eiuſdem: ergo.

Dico ſecundò non poſſe ſimul dari in eodem intellectu habitum ſcientiæ & opinionis de eodem obiecto aut propoſitione.

Probatur: quia habitus ſcientiæ determinat intellectum ad aſſentiendum certò & euidenter, concluſioni, habitus verò opinatiuus determinat ad aſſentiendum incerto, & obſcuro: atqui non poteſt ſimul & ſemel intellectus eſſe determinatus ad aſſentiendum certò & euidenter, & ad aſſentiendum incertò & ineuidenter eidem propoſitioni, cùm hæ duæ determinationes ſint contrariæ: ergo. Et ex his

Inferes primò multò magis errorem circa propoſitionem aliquam eſſe incompoſſibilem cum ſcientia eiuſdem: cum error ſit aſſenſus, aut habitus non ſolum obſcurus & incertus, ſed etiam falſus.

Inferes ſecundò fidem & ſcientiam naturalem reſpectu eiuſdem propoſitionis eſſe etiam incompoſſibiles: quia fides importat eſſentialiter ineuidentiam

& obſcuritatem, cùm innitatur ſoli teſtimonio dicentis & non veritati clarè & euidenter cognitæ: ſcientia autem naturalis importat euidentiam & claram rei cognitionem.

Dixi (naturalis) vt exciperem Theologiam quæ eſt ſcientia ſupernaturalis, poteſtque eſſe ſimul cum fide Diuina reſpectu eiuſdem propoſitionis, putà iſtius, Chriſtus eſt mortuus, quam Theologus nouit nedum per fidem, ſed etiam per hanc demonſtrationem Theologicam, nemo poteſt reſurgere niſi fuerit mortuus, Chriſtus verè reſurrexit, ergo verè fuit mortuus: poteſt, inquam eſſe ſimul cum fide, quia ipſa etiam pro hoc ſtatu non habet euidentiam actualem, ſicut naturalis ſcientia, ſed tantum aptitudinalem, id eſt petit illam habere quando in patria coniungetur cum viſione ſeu ſcientia beata.

Obiicies primò: opinio comparatur ad ſcientiam ſicut lumen minus ad lumen maius: atqui lumen maius non deſtruit lumen minus, vt conſtat in lumine candelæ quod recipitur in eadem parte aëris cum luce ſolis: ergo nec ſcientia diſtruit opinionem, ſubindéque poterunt eſſe ſimul.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens. Sicut lumen minus præcisè, nego: ſicut lumen minus obumbratum tenebris & eas intrinſecè includens, concedo: Poteſt itaque lumen candelæ eſſe cum lumine ſolis, quia licet ſit minus, non tamen includit aliquas tenebras: opinio verò includit intrinſecè formidinem partis oppoſitæ & ineuidentiam, quæ comparatur ad ſcientiæ certitudinem & euidentiam, ſicut tenebræ ad lucem; vnde repugnat quod ſint ſimul.

Obiicies ſecundò: poteſt aliquis habens habitum ſcientiæ reſpectu alicuius concluſionis cognoſcere eandem per medium probabile, maximè ſi tunc non recordetur medij neceſſarij & ſcientifici: atqui cognitio illa habita per medium probabile erit opinio: ergo ſcientia & opinio poterunt eſſe ſimul.

Reſpondeo negando minorem : quamuis enim aſſenſus ille habeatur per medium probabile, non tamen eſt opinatiuus in illo caſu : ex quo enim ille ſcit habitualiter concluſionem eſſe neceſſariam, non poteſt iudicare eam aliter ſe habere poſſe, quod requiritur ad aſſenſum opinatiuum. Intellectus ergo adiutus habitu ſcientiæ elicit per tale medium probabile cognitionem aliquam perfectiorem opinatiuâ, quæ licet non pertingat ad perfectionem cognitionis ſcientificæ, quia non procedit per medium neceſſarium, ſed probabile, ex coniunctione tamen cum ſcientia participat ab illa claritatem & euidentiam excludentem tenebras formidinis ſine qua non poteſt eſſe opinio.

Obiicies tertiò : Non eſt magis incompoſſibilis opinio cum ſcientia, quæ eſt certa & euidens, quàm ſit fides, cùm vtraque includat ineuidentiam ; atqui fides poteſt ſimul eſſe cum ſcientia reſpectu eiuſdem propoſitionis : ergo & opinio. Probatur minor : hæc enim propoſitio, Deus eſt, creditur fide Diuina à Catholico ſeu fideli ; & ſcitur ſcientia naturali ab eodem ſi ſit ſimul Philoſophus, cognoſcit enim eam clarè & euidenter per demonſtrationem à poſteriori & per effectus ; ergo fides & ſcientia poſſunt ſe compati reſpectu eiuſdem.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem reſpondeo quòd quando Catholicus incipit noſſe clarè & euidenter per demonſtrationem, Deum eſſe; habitus fidei in intellectu eius reſidens deſinit ſe extendere ad illam propoſitionem, quæ non eſt per ſe de fide, ſicut nec iſtæ Deus eſt vnus, eſt immenſus, æternus, & ſimiles quæ naturaliter per demonſtrationem cognoſci poſſunt ; ſed tantùm per accidens reſpectu eorum qui non habent ſcientiam & demonſtrationem de illis.

Inſtabis : fidelis dum adipiſcitur ſcientiam naturalem reſpectu illius propoſitionis, non fit deterioris conditionis quàm eſſet anteà : fieret autem ex noſtra ſolutione : tùm quia iuxta illam dicendum vi-

detur ipſum amittere fidem, cùm ampliùs non credat illi propoſitioni: tùm quia maior eſt certitudo fidei quàm cuiuſlibet ſcientiæ naturalis, innititur enim Dei teſtimonio magis infallibili quàm ſit medium demonſtrationis: ergo cùm antea haberet certitudinem fidei reſpectu prædictæ propoſitionis, nunc autem certitudinem ſcientiæ naturalis dumtaxat, factus eſt deterioris conditionis.

Reſpondeo negando minorem. Ad primam probationem dico illum non amittere fidem, quia non diſcredit, ſed tantùm habitum fidei in intellectu eius reſidentem non ſe extendere ampliùs ad illam propoſitionem. Ad ſecundam probationem reſpondeo quòd quamuis intellectus ille non eliciat actum fidei reſpectu præfatæ propoſitionis, non tamen caret certitudine fidei reſpectu illius: quia fides quoad certitudinem, in qua non opponitur cum ſcientia, iuuat eam; vnde aſſenſus ſcientificus illius propoſitionis certior eſt ex coniunctione cum fide in eodem intellectu, quàm eſſet ſine illa, quatenus ſcilicet, Philoſophus ille in præparatione animi eſt ad aſſentiendum ei formaliter per fidem in caſu quo ſcientia ipſi deficeret.

Obiicies vltimò, & vrgebis præcedens argumentum: Habitus fidei poteſt eſſe ſimul cum viſione beata quæ eſt multò euidentior ſcientia naturali: ergo multò magis poterit eſſe fides, ſubindéque opinio cum ſcientia. Probatur antecedens: quia D. Paulus dum in raptu vidit eſſentiam Diuinam & perſonarum Trinitatem, non amiſit habitum fidei reſpectu illius: ergo habuit ſimul fidem cum viſione.

Reſpondent aliqui habitum fidei poſſe eſſe, & de facto fuiſſe in D. Paulo cum viſione beata per modum tranſeuntis, non tamen poſſe eſſe cum eadem per modum permanentis. Iuxta quàm ſolutionem, quæ non eſt improbabilis, dicendum conſequenter videretur ſcientiam etiam habitualem poſſe eſſe cum actu opinionis & fidei, & è conuerſo habitum fidei aut opinionis cum actu ſcientiæ: quia actus eſt aliquid

tranſiens. Verùm quia huiuſmodi actus opponuntur etiam habitibus quoad euidentiam aut ineuidentiam, certitudinem vel incertitudinem, ideò vniuerſaliter ſuſtinendo actum cum actu, habitum cum habitu, & actum cum habitu in propoſito eſſe incompoſſibiles.

Reſpondeo 2. habitum fidei non poſſe eſſe ſimul cum viſione beata reſpectu eiuſdem, & ad probationem concedo Diuum Paulum retinuiſſe tunc habitum fidei, qui tamen non ſe extendebat ad myſteria illa quæ videbat, ſed alia quæ non videbat. Nec mirum ſi omnia quæ ad fidem pertinent non videbit tunc in eſſentia Diuina, cum eius viſio fuerit ipſi communicata ſolùm per modum tranſeuntis, non verò per modum permanentis: ſed de his in Theologia; noſtræ verò Logicæ hic finis eſto ad maiorem illius gloriam, quem permanenter videre finis & beatitudo noſtra eſt, ad quam ipſemet nos perducat, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula.

FINIS LOGICÆ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

40919

349

Digitized by Google

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO - ROMA
1971